

MEMORIA

revista gândirii arestate

17

Editată de FUNDATIA CULTURALĂ MEMORIA
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Calea Victoriei 133 - Bucuresti - 1 - 71102 - România - Europa
Telefon: (401) 659 6563, 650 8044 - Fax: 659 6563

COLEGIUL DE REDACȚIE

NICOLAE BALOTĂ

ERNEST BERNEA

MIRCEA CARP

ALEXANDRU CIORĂNESCU

MIRCEA DINESCU

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

SERGIU GROSSU

VIRGIL IERUNCA

ION IOANID

EUGEN IONESCO

MONICA LOVINESCU

ADRIAN MARINO

ION NEGOIȚESCU

ALEXANDRU PALEOLOGU

BANU RĂDULESCU – redactor șef

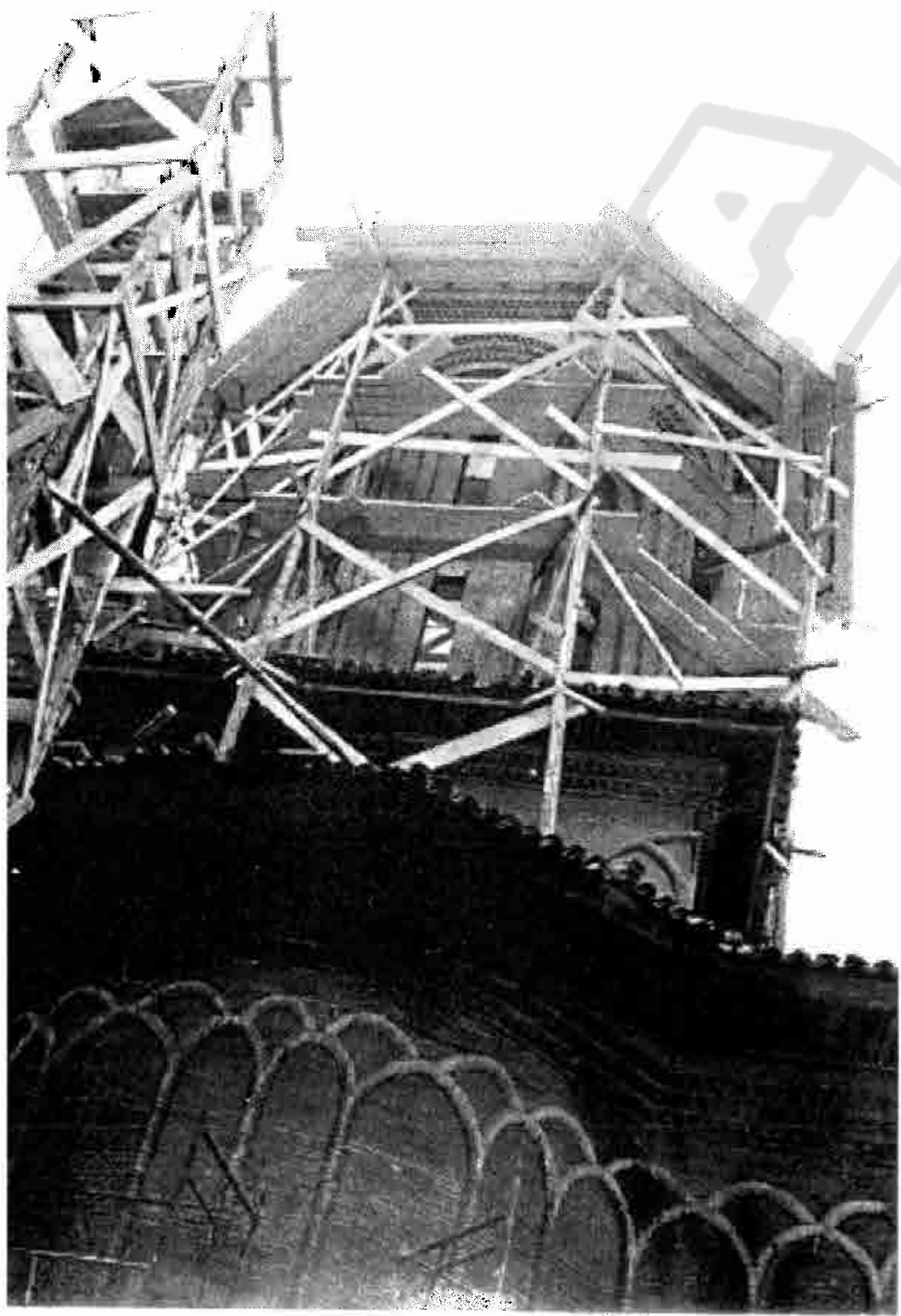
DUMITRU STĂNILOAE

PETRE TUTEA

ION VIANU

ROMULUS VULCĂNESCU

RUDYARD KIPLING

Dacă... (If)

*Dacă te poți stăpâni, când norodul din jur se frământă,
Brav înfruntând insolentul reproș, cu liniște sfântă.
Dacă-ți păstrezi, în virtute, credința, și-ncaleci sfiiala,
Când se-ndoiește de tine mulțimea, și-i ierți îndoiala...*

*Dacă aștepți, cu nădejde și nu te răpune-așteptarea,
Dacă minciunii, stăpână pe lume, îi spulberî chemarea,
Dacă asaltul mâinii te lasă senin, fără ură.
Dacă pășești peste dorul de-a fi cel dintâi, cu măsură...*

*Dacă te leagă visul, dar stării stăpân peste vise
Dacă din gânduri mărețe, renunți să-ți faci țeluri prezise,
Dacă triumful, izvor de ispite și cruntul dezastru.
Nu-s pentru tine opreliști, nici vâsle, în drumul spre astru...*

*Dacă suporti să auzi, despre spusele tale cinstite,
Gânduri viclene, scornite de răi, pentru gloate smintite,
Dacă din opera ta s-au ales doar ruine și spații.
Singular, cu scule stricate, de poți s-o refaci, din fundații...*

În temnita comunistă, printre cei ostracizați acolo, a pătruns – nu se știe cum, – nu se știe adusă de cine – poezia „If...” (Dacă...) a lui Kipling. Analizată cu mijloace estetice, nici nu se poate spune că ea e în adevăr poezie, ci mai degrabă un model moral, versificat. Dar la suferința existentă acolo, nu acest lucru avea importanță. Ci faptul că cel opresat își putea repeta la nesfârșit acest îndemn, suport absolut necesar pentru supraviețuire.

Poezia „If...” a circulat prin închisorile comuniste în diverse traduceri. Probabil în funcție de afinitățile sufletesti și priceperea limbii engleze a traducătorilor ocazionali, mereu alții.

Așa, de pildă, din versiunea pe care mi-o tot repetam eu, mai rețin următoarele: „...*dacă mereu la Minciuni, tu vei opune senin Adevărul*”; sau „...*dacă te întâlnești cu Triumful și Dezastrul și vei putea să-i privești pe acești doi impostori în mod egal*”; sau: „...*dacă ai să-ți vezi casa complet năruiță și vei avea țâria să iei cărămidă și cărămidă făcând-o la loc*”; sau: „...*dacă vei sta cu regii și cu săracii la masă și-ai să-ți păstrezi același bun simț fată de toți*”; sau încheierea: „...*abia atunci, fiul meu, vei fi un om*”. Numai că nu sub aspect formal

**În traducerea lui
Corneliu Coposu**

stă valoarea lui „lf...”, ci al fondului. Că este așa e și faptul că, la câțiva ani după eliberarea sa din pușcăria comunistă, Corneliu Coposu își finisează propria sa traducere și o pune pe hârtie (1967). Să ne mai întrebăm de ce a mai făcut-o, când existau modele anterioare? Eu personal l-am întrebat. Și mi-a răspuns: „În minte mi se amestecau diverse versiuni auzite. Am simțit nevoia să-mi fac una a mea. Mi-am făcut-o în închisoare și mi-o spuneam acolo ca o rugăciune, clipă de clipă. Formal însă nu era o versiune care să mă satisfacă. După ieșirea din închisoare, i-am dat forma pe care o vezi. Nu știu dacă ea e perfectă. Dar ce contează? Mi-o spun și astăzi mereu și mereu tot ca pe o rugăciune”.
Publicăm, deci această versiune a lui „lf...”, nu numai a unei aduceri aminte a celor trecuți prin temnițele comuniste, între aceștia și minunatul om care a fost Corneliu Coposu, dar și ca un necesar reper, azi, acum, pentru cei tineri. Mai ales pentru ei.

Banu Rădulescu

*Dacă pierzând, într-o clipă de risc pe o șansă, avitul,
Poți să începi, de la capăt, uitând în tăcere trecutul,
Ferm adunând cu răbdare, întregul pe lungă durată,
Fără să suflă o vorbă de pierdere greu îndurată...*

*Dacă superb, prin voință fortezi, când îți vine sorocul,
Inima, capul, tăria, să nu își astâmpere jocul
Gol de puterea vieții, urmându-ți destinul spre ținte,
Tare, cu vrerea din tine, ce-ți spune: mereu înainte!*

*Dacă multimilor poți să vorbești, cu deprinderi egale,
Dacă constant îți păstrezi modestia, si-n cercuri regale
Dacă ești nevulnerabil, la prieteni, la cei cu pornire,
Dacă pe toți îi stimezi îndeajuns, însă nu peste fire...*

*Dacă momentul cumplit al prăpădului crâncen și mare
Calm vei putea să-i asemeni, în timp, e-un minut oarecare,
Lumea cu tot ce cuprinde, va fi stăpânită de tine,
Tu, peste toți vei răzbate: om al puterii depline!*

CORNELIU COPOSU

Mesaj pentru conservarea tradițiilor românești

Cele inserate mai jos au fost rostite de Corneliu Coposu la Simpozionul din 10 mai 1995, organizat de Fundația Culturală MEMORIA la Muzeul Țăranului Român din București. Simpozion axat tocmai pe tema tradițiilor românești, în care ziua de 10 mai are o perenă semnificație.

Ziua de 10 Mai, zi sfântă a neamului nostru, este profund legată în conștiința românilor de actul proclamării, în 1877, a Independenței de stat față de Poarta Otomană și de consacrarea Regatului României, prin încoronarea Regelui Carol I, în 1881. Aproape ca un semn al voinței lui Dumnezeu, 10 Mai coincide fericit și cu ziua în care Carol, loialul nostru Rege, a pășit pentru prima oară, în 1866, pe pământul țării pe care o va conduce, cu un patriotism nedisimulat, spre desăvârșirea viitorului Regat liber al României.

Până în 1947, sub semnul lui 10 Mai, România a cunoscut o perioadă de înflorire, de civilizație și progres, care au adus țării noastre renumele unei națiuni moderne, puternice și libere.

Instaurarea forțată a comunismului, impusă de armata sovietică, a însemnat, odată cu adâncirea țării în cea mai lungă și întunecată noapte a istoriei ei, sERGEA din patrimoniul de glorie al poporului român a Zilei de 10 Mai, Ziua Națională a României.

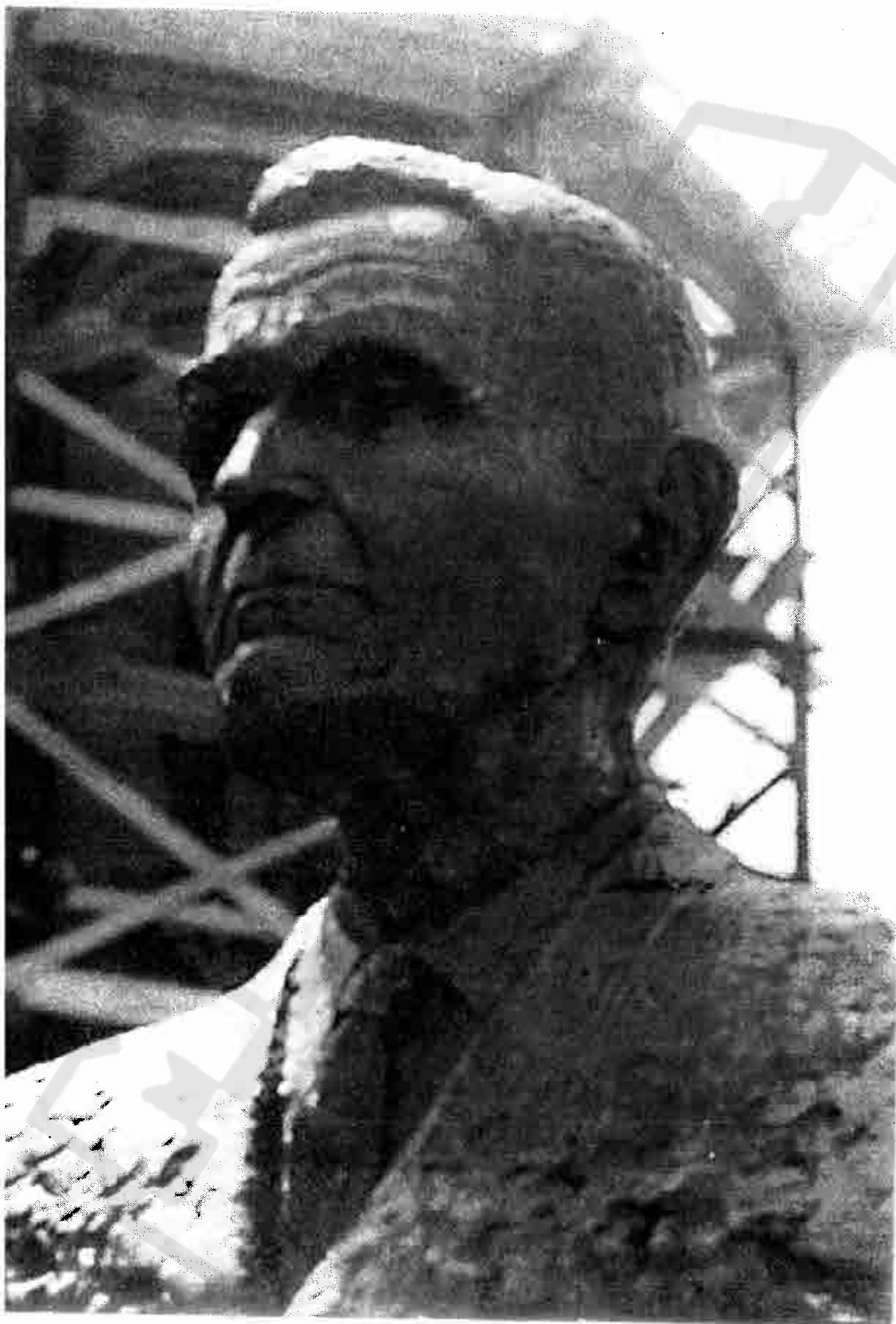
Fără teama de prigoană pornită încă din 1945, în motiva acestei crime istorice s-a ridicat întregul popor român, al cărui vârf de lance, tineretul, a inițiat și a condus manifestații de atașament față de țară și Coroană, care au culminat cu impresionanta demonstrație de la 10 Mai 1947.

În Piața Victoriei, sub privirile înspăimântate și furibunde ale guvernului trădător de țară, instaurat de sovietici, studenții au îngemănănat în fața tribunei în care se afla Regele Mihai și au intonat Imnul de 10 Mai, ale cărui ultime strofe, modificate chiar în acel moment, exprimau, pe lângă atașamentul declarat față de Rege, hotărârea de a lupta, în pofida represaliilor, pentru libertatea țării. Mulți, prea mulți dintre tinerii de atunci, și-au jertfit libertatea și viața pentru demnitatea și independența României. Patriotismul lor înflăcărat n-a putut împiedica cursul istoriei impus de Imperiul Sovietic și parafat de combinațiile diplomatice egocentrice și dezinteresul Occidentului.

Odată cu abdicarea impusă Regelui Mihai și instaurarea în forță a teroarei comuniste, Ziua de 10 Mai a devenit pentru români, an de an, prilej de intimă suferință a demnității naționale pierdute, demnitate pe care România nu a reușit, din păcate, să o recâștige nici prin jertfa generoasă de sânge a tineretului, în Revoluția din 1989.

În acest an însă (e vorba de anul 1995) prin invitația oficială adresată Regelui Mihai (singurul șef de stat din perioada celui de-al doilea război mondial, aflat încă în viață, care și-a adus din plin aportul la victoria Aliaților), Occidentul a recunoscut, în fapt, contribuția decisivă de Coroana Regală și poporul român la renasterea Europei. Putem spune astfel, în acest sfânt 10 Mai, că lupta pentru recâștigarea demnității noastre naționale primește un nou semn de legitimitate patriotică.

Să luăm inițiativa tineretului studentesc de a prelua de la studenții anului 1947 (astăzi bătrâni și chinuți de suferințele inchisorilor) stindardul acestei lupte nobile.

S U M A R

Dacă... (II) de Rudyard Kipling.
Traducere Corneliu Coposu, pg. 4

1 *Corneliu Coposu*
Mesaj pentru conservarea
tradițiilor românești, pg. 6.

2 AMINTIRI DESPRE
CORNELIU COPOSU

Rodica Coposu
Muncitori în apărarea fratelui
meu, pg. 10.

Flavia Coposu-Bălescu.
Născut pentru ceilalți, pg. 13.

Roxana Iordache
Apa Vie, pg. 17.

3 GEOGRAFIA DETENTIEI, pg.
24.

4 LITERATURA DE DUPĂ
SĂRMA GHIMPATĂ.

Andrei Ciurunga
Poezii de la Canalul Morții pg.
26.

5 ISTORIA FURATĂ.

George Ciorănescu
Rusificarea Basarabiei
românești -2-, pg. 30

6 FEMEI ÎN TEMNITELE
COMUNISTE

Nicole-Valéry Grossu
Mărturisirea Evei Hecht pg. 40.

7 IUBIREA DE DUPĂ SĂRMA
GHIMPATĂ.

Sergiu Grossu Poezii, pg. 47.

8 MEMORIA ÎNVĂTĂMÂN-
TULUI ROMÂNESC.

Nicolae Mărgineanu.
Procesul pg. 50

9 MEMORIA TĂRÂNULUI
ROMÂN

Maria Sava-Mărgineanu
Plugarul Petre Mărgineanu,
împuseat de Securitate a murit
de trei ori, pg. 59

- MEMORIA TEXTELOR ARESTATE.**
Marin Nițescu
Dialectica Puterii -2- pg. 64.
- 10** Monument al Bucureștiului, model de arhitectură brâncovenească, având hramul Adormirea Maicii Domnului și al Sfinților Arhangheli Mihail și Gavrilă, a fost ctitorită între anii 1722-1724 pe cheltuiala vornicului Iordache Cretulescu și a soției sale Saffa, fiica lui Constantin Brâncoveanu.
- COPII ÎN TEMNITELE COMUNISTE.**
Ingrid Popa-Fotino.
Am trecut prin iadul „disidentului comunist Tito”. pg. 74.
- 11** În anul ridicării ea se afla la limita de nord a Bucureștiului, marcând bariera drumului spre Târgoviște. Locul purta numele Puțul cu Zale, de la o fântână cu lanțuri ce exista în apropiere.
- MEMORIA APROAPELUI NOSTRU.**
Raportul diplomatului francez Robert Morisset . pg. 85.
- 12** Târnosiță în 1724, a fost înzestrată de ctitori cu un han, prăvălii și alte acareturi.
- MEMORIA EXILULUI ROMÂNESC.**
Vlad Zografi
Între memoria Estului și memoria Vestului, Convorbire cu Monica Lovinescu și Virgil Ienica. pg. 90.
- 13** În cimitirul Bisericii este înmormântat Ion Catina (1829-1851), unul din tinerii poeți ai revoluției de la 1848.
- PROCESUL COMUNISMULUI ÎN ROMÂNIA.** pg. 102.
- 14** Suferind grave avarii la cutremurul din 1838 a trebuit să mai aștepte un secol până când, între 1933-1939, să fie refăcută după planurile arhitectului Stefan Bals, care i-a redat înfățișarea inițială.
- PIESĂ LA DOSARUL PITESTI.**
Octavian Voinea
Mărturie. pg. 106.
Banu Rădulescu
Răspuns la o replică. pg. 108.
- 15** Fresca interioară, făcută de un pictor necunoscut, la 1722, e compusă în spirit bizantin și are o mare valoare. În anul 1859 a fost acoperită cu o pictură în ulei executată de Gheorghe Tattarescu. În parte fresca bizantină a fost repusă în valoare.
- GÂNDIREA ÎN ACTUALITATE.**
Victor Frankl
Totdeauna și în orice împrejurare, viața omului are un sens, un rost. pg. 115.
- 16** Rar sunt turiștii străini care pot ocolii această bijuterie a Bucureștiului, unicat în lume. Cei care n-o văd părăsesc Bucureștiul mai puțin îmbogățiți spiritual decât ceilalți.
- MEMORIA ÎN PREZENT.** pg. 129.
- 17** Ilustrăm numărul de față al revistei cu aspecte ale Bisericii Cretulescu din București, din două motive:
- COMUNISMUL VĂZUT DIN INTERIOR.**
Dan Cernovodeanu
Emblemele statului rus și apoi bolșevic în perioadă 1917-1922. pg. 132.
- 18** 1. Este unul din monumentele bisericesti ale capitalei care a rezistat nu numai vitregiilor naturale, dar a ținut piept și celui cutremur de ordin uman, comunismului, un regim ateu care a pus la pământ, demolându-le, multe asemenea lăcașuri de închinăciune românească. Când mâna unor demnitari bisericesti, trădându-și misiunea, își punea semnătura pe demolarea altor lăcașuri asemănătoare, dând cezarului comunist și ateu ceea ce era de fapt al Dumnezeirii, mâna lui Dumnezeu a ocrotit această perlă a Bucureștiului.
- UNDE SUNT CEI CARE NU MAI SUNT.** pg. 135.
- 19** 2. Alături de ea s-a înălțat de curând un bust a lui Corneliu Coposu (opera sculptorului Mihai Buculei), cel care, dincolo de calitatea sa de om politic, va rămâne mereu în conștiința românească un autentic reper al suferinței românești îndurată în regimul comunist, dar și un reper incontestabil al unei moralități desăvârșite.
- ÎN CĂUTAREA OMULUI PERDUT.** pg. 143.
- 20** Avem deci alăturate două entități: BISERICA, cea care ne înlesnește contactul nostru cu veșnicia și OMUL MORAL, model pentru vremelnicia noastră viață.

RODICA COPOSU

Muncitori în apărarea fratelui meu

În ianuarie 1990, vechi muncitori de pe șantierul unde lucrase au vrut să-i ia apărarea la TVR, dar Cornel nu i-a lăsat să se expună

După întoarcerea din închisoare și din domiciliu obligatoriu, nimeni nu voia să-l primească la muncă. În cele din urmă, a fost angajat pe un șantier din București, grație unui om de caracter. Persoana în cauză, cunoscându-i pregătirea, i-a dat atribuții de șef de organizare a muncii, dar el a fost angajat numai ca normator, pentru că avea atâtea tinichele de coadă din cauza pușcăriei politice.

Ne-a povestit că la început toți au fost nedumeriți de conduita lui. Ei aveau așa-zise „norme locale” pentru lucrările care nu erau stas. Or, el se ducea la fața locului și nota toate operațiile care se făceau, cum se încadrau, și făcea o normă locală. Data viitoare, dacă era ceva diferit, făcea altă normă locală, bineînțeles. Astfel încât s-au adunat multe, iar oamenii au primit mai mulți bani. Și, la prima leafă, după ce s-au dat salariile, a venit la el un șef de echipă și a pus niște bani pe masă.

-Asta-i partea dumnevoastră.

-Cum adică, partea mea? Păi eu nu iau bani de la dumnevoastră.

-Ba sunt ai dumnevoastră banii.

-Păi dar, eu iau leafa de la TESA, nu de-aici!

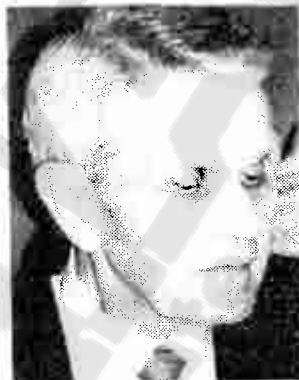
-Nu, e partea dumnevoastră din câștigul nostru.

-Cum adică?! Ia-ți banii de-aici, că dacă mai vii, te dau afară, nici nu mai stau de vorbă cu dumneata!

Si omul a plecat afară nedumerit, si-a venit cu niște bani în plus, spunându-i.

-Poate nu este destul, nu sunteți multumit, dar noi cu normatorul care era înaintea dumnevoastră așa aranjasem, că-i dădeam zece la sută din câștigul echipei.

Și Cornel s-a supărat.

- *Corneliu Valer Coposu s-a născut la 20.06.1916 în comuna Boboia (Oradea), din părinții Valentin C., protopop românii uniti, și Aurelia Auceanu C.;*

- *după absolvirea Facultății de Drept și Științe de Stat, îmbrățișează profesia de ziarist; articolele sale erau totdeauna remarcabile;*

- *este arestat la 14 iulie 1947 și, după un arest preventiv (1947-1955), este condamnat de Tribunalul Militar București, cu sentința nr. 876/1955, la muncă silvică pe viață;*

- *a fost închis în perioadele 14.07.1947 - 09.07.1962 (când a fost amnistiat), și apoi din nou între 10.07.1962 - 26.04.1964, neîntrerupt; în total 17, 5 ani de detenție;*

- *a trecut prin aresturile Securității de la MAI, Uranus, Malmaison, Suagov, penitenciarele Văcărești, Jilava, Pănești, Craiova, Gherla, Aiud, Râmnicul Sărat și la Capul Mădăra; a avut domiciliu obligatoriu în Bărăgan - comuna Lătești - unde a fost îngrijit de propriu sa mamă;*

- *în timpul detenției lui soția și numnaia au fost arestate și*

condamnate; mama și surorile sale șiculate, arestate, evacuate din casă, scoase din câmpul muncii, persecutate și obligate să presteze diverse munci manuale (la sapă), fără a se putea încadra în muncă;

- după eliberarea sa, Corneliu Coposu a lucrat în construcții, interzicându-i-se să-și exercite profesia de bază;

- înainte de arestarea sa a fost membru al Partidului Național Țărănesc, având funcția de secretar general adjuncț al PNȚ (cooptat în aprilie 1947);

- în timpul lui Ceaușescu, înțelegându-se să pună în practică testamentul politic al lui Iuliu Maniu, s-a situat printre vârfurile opozițiilor regiunii comuniste;

- acțiunea este însă depistată de Securitate, decisă să-l extermine; este trimis în judecată împreună cu Ion Puiu, Ion Diaconescu și Nicolae Ionescu-Galbeni, el fiind socotit cap de lot, lider al țărăniștilor; aspectul politic european însă se schimbă, căci avusese loc Conferința de la Helsinki; Ceaușescu se ferea ca de foc să aibă opoziții politici, și deci și definiții politice; în consecință, dosarul de anchetă este restituit de instanța de judecată cu mențiunea că nu îndeplinește condițiile unui proces; acest lucru nu împiedică Securitatea să-l țină într-o strictă supraveghere, săcâindu-l aproape săptămână de săptămână cu - invitații la sedința sa, pentru fel de fel de declarații;

- după revoluția din decembrie 1989 și până la decesul său din 11 noiembrie 1995 a fost președinte al Partidului Național

-Uite ce este, dacă nu ieși în două minute cu banii afară, te iau și te-azvârlu de nu te vezi! Nu ți-e rușine, ce-nseamnă asta? Cum poți să vii să-mi propui așa ceva?!

Și ăla, săracul, fâstăcit:

-Vă rog, nu vă supărați, dar așa este uzanța!

-Domnule, la mine uzanța nu-i așa!

Mă rog, a plecat omul și a doua zi dimineața a venit să-i explice că ei au fost foarte mulțumiți, pentru că niciodată n-au câștigat așa bine - fiindcă el a avut grijă și le-a făcut totdeauna normele corecte - și că, uzanța fiind să se dea zece la sută din câștig normatorului, s-au gândit că, probabil, datorită faptului că le-a făcut norme locale specifice pentru fiecare operație, are pretenții la mai mult, și de-aia a mai venit cu niște bani în plus. Cornel i-a zis:

-Domnule, nu te supăra, eu muncesc pentru un salariu aici. Banii dumneavoastră, vă interesează. Pe mine mă jigniți dacă veniți să-mi dați mie bani. Pentru ce să-mi dați bani?!

Și asta a fost foarte drăgută treaba, că el a rămas în relații apropiate cu echipa, a fost foarte apreciat de toți și, când s-a pensionat, maestrul șef de brigadă, care era șef peste toate echipele de muncitori, i-a urat sănătate și i-a spus:

-Dumneavoastră niciodată n-ați vrut să luați nimic de la noi, dar nu vrem, când plecați, să spuneți că nu v-a îmbrăcat clasa muncitoare!

Îi cumpăraseră stofă pentru un costum de haine, pe care i-a pus-o, așa, pe umăr...

Sigur că a fost foarte impresionat și a venit acasă cu un brat enorm de flori, pe care le-a primit de la colegi, de la colaboratori, de la toată lumea, și după aceea, mereu îi dădeau telefon. Băieții care erau acolo șefi de echipă și domnul Candian Șulică, dânsul fiind chiar secretar de partid, îl felicitau în fiecare an de

Tărănesc – creștin și democratic; – cu puțin timp înaintea morții sale, a primit cea mai înaltă distincție a Statului francez, Legiunea de Onoare; dacă pentru Corneliu Coposu, această înaltă distincție reprezintă o mare onoare – și, prin el, onoare și pentru poporul român – pentru actualii guvernanți, însă, faptul este un vot de blam, întrucât ei nu au fost capabili a-l cinși cum se cuvine, nici cât a trăit și nici după moarte – zădărnica ignorare, pentru că Istoria i-a consemnat prezența și i-o va păstra.

Crăciun, de Paște, de ziua lui. Domnul Candian a sunat și-n ultimul an, Cornel nu era acasă.....

Și-a dat telefon și după ce-a murit Cornel, să ne spună că dacă avem nevoie de ceva, el va fi alături de noi. Bineînțeles că a fost și la înmormântare și a făcut și de gardă, la sediu - nu știu dacă ceilalți și-au dat seama cine este.....Dar a fost foarte atasat de Cornel și a dat un telefon să ne spună că dacă avem nevoie de orice, el este alături de noi și că oricând putem să apelăm la el.

.....Îmi mai aduc aminte că, în ianuarie 1990, am primit telefon de la domnul Candian și de la altul, Ion Ion, parcă, și ei s-au oferit să meargă cu un grup de muncitori la Televiziune. Tocmai o tânără muncitoare de la un depozit de semințe spusese pe postul național că ea și salariații de acolo strâng bani să-i dea domnului Coposu să se întorcă la Paris unde-a huzurit. Și foștii lui colegi de șantier au vrut să ceară să vorbească la TVR și să spună că tot ce se spune despre el sunt minciuni grosolane.

Și ei a spus:

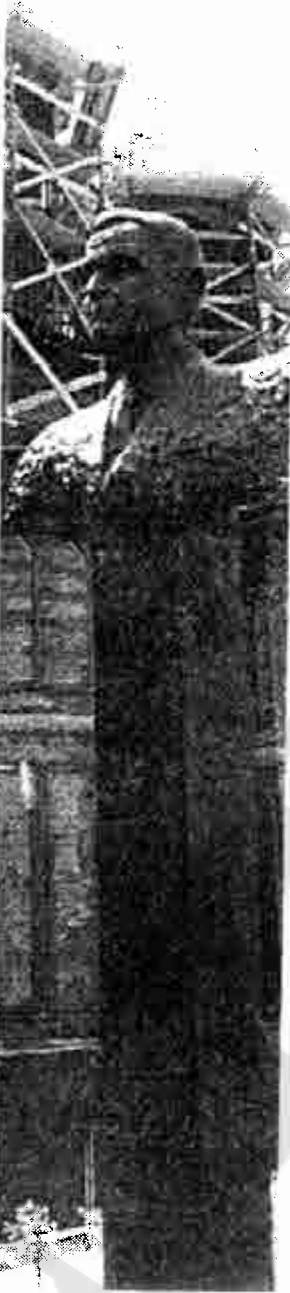
-Nu, mă băieți, vedeți-vă de treabă, nu mergeți acolo, n-are rost să vă expuneți, lumea se va convinge cu timpul că nu-i așa. Nu fac eu caz de persoana mea...

****Incontestabil, Corneliu Coposu face parte dintre acei oameni aleși ai României, care constituie „legiunea de onoare“ a martirilor noștri. Ca martir și-a trăit viața și ca martir și-a și sfârșit-o, fiindcă a murit înainte de a-și vedea idealurile atinse.***

A consemnat Roxana Iordache (fragment din cartea în pregătire, „Seniorul-Mărturii despre Corneliu Coposu”)

FLAVIA COPOSU-BĂLESCU

Născut pentru ceilalți

Dacă aș fi fost înzestrată cu talent literar, aș fi dorit să scriu o mică broșură despre atmosfera în care am crescut noi, copiii, și care era caracteristică pentru tot Ardealul de Nord, cel puțin. Acum, când am ajuns aproape la capătul vieții, îmi dau seama că baza educației e dragostea. O dragoste imensă, care s-a transmis de la bunici la părinți, unchi, mătuși. Niciodată observațiile nu ni se făceau cu ceartă, cu bătaie sau cu voce înaltă. Întotdeauna eram puși în situația să înțelegem răul pe care l-am făcut. Sunt niște lucruri care, poate, par chiar depășite: noi n-aveam voie să ne culcăm înainte de a mărturisii prostioarele făcute și dacă ne-am supărat între noi, frații sau verii sau prietenii care veneau acolo, eram învățați să ne cerem iertare pentru supărările făcute și să promitem că nu vom mai face.

Ca punct esențial – și asta îmi aduc aminte de când eram foarte mică – era cuvântul de onoare pe care am învățat de mici că nu-i poți da oricând și, când îl dai, e foarte important. Și-atunci când ajungeam în extremis ca să fim crezuți, ne dădeam cuvântul de onoare. Și nu-mi aduc vreodată aminte să-l fi dat degeaba.

Dragostea asta s-a răsrânt și asupra prietenilor care veneau, care și ei erau la fel ca și noi; și educația noastră s-a bazat în principal, pe această dragoste, pe niște puncte esențiale, zic eu. În primul rând, am învățat de mici copii să luptăm împotriva orgoliului; acesta, considerat de tatăl nostru, care era preot, păcatul capital al lumii. Deci, să fim smeriți, să ne recunoaștem vina și să nu fim orgolioși. Asta a contat imens, în toată viața, pentru că este cel mai tentant dintre vicii și cel care te costă cel mai mult să renunți la el. Noi am fost învățați că această renunțare la orgoliu este o învingere a ta asupra slăbiciunilor tale și nu o renunțare la luptă. Să nu o confundăm, bineînțeles, cu demnitatea, care trebuia oricum păstrată.

În această atmosferă se desfășura viața noastră, care era ținută destul de ordonat, cu ore regulate de masă, cu ore regulate de joacă, cu atribuirea unor responsabilități care să ne dea importanță: de pildă, fiecare dintre noi, copiii, aveam o părticică din grădină în care plantam flori și era întrecerea, ale cui sunt florile cele mai frumoase. Pe urmă, aveam diferite sarcini, de pildă, să aranjăm masa și să fim foarte atenți cum și în ce fel o punem. Și dacă privirea tatei sau a mamei era dezaprobativă, ni se dădea un termen de gândire ca să vedem ce n-am pus pe masă. Trebuie să remarc aici că în această educație care era destul de severă, zic eu, tata nu ne-a bătut niciodată pe nici unul dintre noi. Avea o autoritate extraordinară și o bunătate care izvoră din suflet, și o singură privire a tatei dezaprobativă era mai tristă decât orice bătaie din lume.

Bineînțeles că întotdeauna am fost foarte mulți, noi fiind cinci copii, întotdeauna veneau veri de-ai noștri din linia întâi sau a doua, prieteni, colegi de școală, copii de joacă. Totdeauna casa era plină și masa era așezată pentru toată lumea, copiii aveau loc la marginea mesei și când mama se uita la noi știam că trebuie să mulțumim, să ne ridicăm și să plecăm.

Întotdeauna aveau foarte mare grijă ca nu cumva să răpim câte ceva. Și mi-aduc aminte, eu personal am pățit o treabă. cred că aveam patru sau cinci ani: pentru scurtarea drumului la vie, trebuia să trecem prin curtea unei țărănci bătrâne, care se chema baba Racolța. Și acolo era un nuc imens, care avea crengile foarte jos, și eu, trecând cu tata pe acolo de mai multe ori, mi-am făcut un plan cum să fur o nucă. Și într-o dimineață, mergând cu tata – eram îmbrăcată cu un spielhausen cu buzunar în față –, pândind momentul în care tata discuta ceva cu femeia aceea, am furat o nucă și am pus-o în buzunar. Am plecat la vie, ne-am întors acasă și eu când am ajuns în poarta casei am ținut așa mâna în buzunar ca să-mi păstrez comoara. Și mama imediat a observat că e ceva în neregulă, m-a întrebat ce am în buzunar, am scos nuca, m-a întrebat de unde o am, i-am spus că am luat-o de la baba Racolța, mama mi-a zis: „Nu ai luat-o, ai furat-o și acuma pleci imediat înapoi la baba Racolța și îi spui, babă, am furat nuca, și i-o dai înapoi“. Ei, a fost o tragedie, tot drumul am plâns și eram teribil de umilită să recunosc că am furat, dar mi-am adus aminte ce înseamnă să-ți îndeparțezi orgoliul, m-am dus la babă, i-am spus că am furat nuca, aia s-a supărat, că „Vai de mine, că puteai să iei tot nucul“. Și pe urmă a venit bătrâna la mama și i-a spus: „Vai de mine, doamnă, da' de ce-ați trimis copilul să vină tot satul plângând, pentru o nucă, ardă-l focul de nuc“, chiar așa s-a

exprimat, la care mama i-a răspuns: „Te rog, babă, să nu-mi strici educația. Ea trebuie să știe că nu-i nuca ei și a furat-o”. Și să știi că m-a marcat treabă asta foarte mult, teribil ce impresie a avut asupra mea.

Acuma, în ce privește joaca. Joaca era organizată, cu copii de toate categoriile și pe categorii de vârstă se făcea jocul. Dar Cornel întotdeauna ne lua și pe noi la jocurile lor de băieți mai mari. Ei jucau fotbal, și pentru că noi n-aveam ce căuta acolo, fiindcă intram în picioarele lor și le stricam jocul, atunci a inventat el două posturi de „back”, așa le numea. Și noi stăteam în spatele porții, de o parte și de alta, ca să nu ne calce în picioare băieții sau să ne lovească cu mingea și să nu plângem că nu ne iau și pe noi să participăm. Sau făceam acasă așa-zisa cumpănă (peste o bucată de lemn înalt se pune o scândură peste care se făcea balansul), cumpănă improvizată de colegi ai lui Cornel – ei erau în ultima clasă de liceu. Îmi aduc aminte că era o veselie nemaipomenită acolo, am prins de veste și am ajuns în ultima clipă și am început să urlu că vreau și eu pe cumpănă. Și-atunci Cornel m-a luat și m-a pus în fața lui, și spre hazul tuturor, s-a rupt scândura. Și în clipa în care am căzut s-a aruncat el ca să cad peste el, să nu cumva să mă rănesc. Adică, el totdeauna a avut responsabilitatea altora, grija față de alții. Și tot timpul ne menaja și ne ajuta și se juca cu noi prostioare, aveam fel de fel de jocuri de-astea cu cuburi (eu îmi amintesc de el, de când avea 12-14 ani), ne făcea avioane de hârtie, ne făcea tot felul de jocuri și își pierdea timpul, deși avea prietenii lui. Totdeauna își rezerva timp și pentru noi și – deși, fiind mai mici, eram foarte plicticoase, ne băgam între ei și le stricam jocul – ne găsea și nouă un loc și-un rol ca să nu fim ostracizate și să ne plângem.

În orice caz, copilăria noastră a fost superbă. Eu nu-mi aduc aminte de supărări, nu-mi aduc aminte de nici un fel de certuri în casă, nu-mi aduc aminte de nici un fel de discuții aprinse. Noi n-am fost niște oameni bogați, dar s-a făcut tot ce s-a putut pentru noi, ca să avem bucuriile copilăriei. Și tata, care a fost un clarvăzător, îmi aduc aminte că-i spunea unei mătuși de-a mele care îl certa că prea ne răsfată și n-are posibilități: „Cine știe ce-i așteaptă-n viață, măcar copilărie frumoasă să aibă”. Și foarte mare dreptate a avut tata, că-ntr-adevăr, copilăria a fost singurul lucru frumos din viața noastră. După aceea a început refugiul și pe urmă, mizeria în sir.

În legătură cu Cornel, el era un om care dorea totdeauna să fie egal cu ceilalți. Eu acuma, trăind retrospectiv, îmi dau seama

că omul ăsta a fost născut dezinteresat de persoana lui. De pildă, un fapt banal: era la Blaj, la liceu. Acolo majoritatea copiilor erau săraci, care trăiau cu bursă de la Episcopie și primeau de acasă pachet, gogosi în traistă de-aia tipic ardelenescă, tesută. Mama sigur că se silea să-i trimită prăjituri, lucruri de-astea mai deosebite. Și, într-o zi, i-a trimis mamei o scrisoare în care o ruga să-i trimită gogosi în traistă, pentru că majoritatea colegilor lui mănâncă gogosi din traistă și el se simte prost să mănânce prăjituri. Și atunci sigur că mama a făcut o traistă și i-a trimis gogoși.

Încă un lucru care și-acuma mă uimește: el primea bănuți de-acasă pentru diverse nevoi de școală, caiete, creioane, ce-i trebuia lui, rechizite. Din banii ăștia economisea, nu știu cum, dar el, când venea acasă de Crăciun, în vacanță fiind, aducea cadou pentru fiecare. Un lucru mai important sau mai puțin important sau un fleac: întotdeauna fiecare avea pachetelul făcut cu grijă, pus sub pom, scris frumos, caligrafic numele fiecăruia, la toți copiii din sat cu care se juca, nouă, nu mai spun, mamei, tatii, bunicii, mătușii, ca să facă bucurii la toată lumea. De altfel, majoritatea lucrurilor frumoase noi le-avem de la el. El a rămas foarte devreme stâlpul casei, tata s-a prăpadit la cedarea Ardealului și el a rămas șeful familiei, și întotdeauna s-a silit să ne facă bucurii, ca să nu ne simțim ostracizați, săraci, prăpădiți.

Pe mama a adorat-o, pur și simplu, a iubit-o cum cred că n-am iubit-o nici unul dintre noi și avea niște gesturi de atenție deosebită. Știa că-i place mamei un anumit lucru, făcea tot posibilul să i-l aducă și i-l punea discret pe masă și pleca, fără să spună „Ți-am adus”.

Cât am stat împreună în București înainte de arestarea lui, venea în fiecare zi s-o vadă pe mama. Dacă nu putea dimineata, că era ocupat, sau după-masa, venea seara. Seara și până chiar la unsprezece noaptea, suna, intra și zicea: „Am venit să văd ce fac broaștele din Heleşteu”.

ROXANA IORDACHE

Apa vie

Niciodată nu mi-a fost mai greu să scriu ca acum, când e vorba să mărturisesc despre domnul Corneliu Coposu.

Nu atât despre omul de stat. Ci, mai ales, despre omul de carne și sânge, luminat mereu de chipul lui Dumnezeu. Chip interior pe care acest om nu a vrut nici o clipă să îl maculeze și cred că în această credință a stat taina splendorii lui morale.

Din păcate, domnul Coposu a fost prea puțin cunoscut de către românii de după Decembrie 1989. Nu mai vorbesc de noaptea comunistă, în expresia „epocii de aur”. Atunci când l-am cunoscut, am avut o bucurie de început de lume și, totodată, un sentiment de imensă frustrare. Nu degeaba l-au supravegheat cu dinții comuniștii și securistii lor. În caz contrar, ar fi creat o școală morală a tinerilor, mai importantă pentru români – și, evident, mai periculoasă pentru regimul comunist – decât forumurile civice ale celorlalte țări din fostul lagăr. Revelația Coposu pentru tinerii de după Decembrie 1989 a dovedit-o. Corneliu Coposu era memoria vie a viitorului nostru.

Rușinea de a nu cere iertare

„Emanatii” s-au temut mereu de domnul Coposu și, de la început, au încercat să ni-l țină ascuns, așa cum făcuseră și predecesorii lor de la putere. Fiindcă n-au putut, l-au calomniat, „l-au demascat”, l-au băgat în tab ca pe Ceausescu, au pus mineri pe el să-l omoare, l-au fluierat la Alba Iulia. Nenorocirii care au alcătuit masa de manevră au făcut-o fiindcă nu îl cunosteau. Nu știau ce fac. Aveau să-și dea seama mult mai târziu, atunci când lacrimile de remușcare nu mai erau de folos. Cei care, însă, i-au incitat, au făcut-o în cunoștință de cauză. Știau prea bine cine era Corneliu Coposu și cât de natural putea el schimba mentalitatea îmbolnăvită a oamenilor. A românilor pe care Iliescu și ai lui doreau cu vehemență și, din

nefericire, au reușit să-i țină în robie.

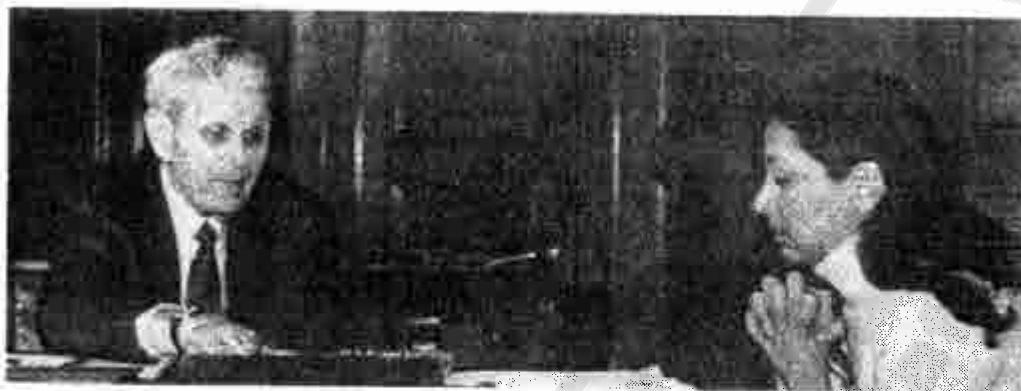
Lui Petre Roman i s-ar putea ierta faptele incalificabile, pe motiv că era încă relativ tânăr și nu îl cunoștea pe domnul Coposu. Numai că, după ce l-a cunoscut și a avut ocazia să-și dea seama cât de prostește a greșit, n-a simțit nevoia să-i ceară iertare. A pus vanitatea politică mai presus de purificarea morală. Nu și-a dat seama cât de mult ar fi crescut în ochii oamenilor, ce statură – chiar politică – și-ar fi câștigat dacă și-ar fi recunoscut păcatele și i-ar fi cerut iertare domnului Coposu. Ce extraordinară credibilitate și ce respect ar fi dobândit dacă, măcar în acea carte numită „Libertatea ca datorie” și-ar fi mărturisit inconștiența din momentul cu „demascarea” și, mai ales, din clipa în care saluta o masă de bezmetici puși să-l huiduie, în cetatea Marii Uniri, pe cel a cărui întreagă copilărie fusese crescută în cultul Ardealului luptător pentru alipirea la țara-mamă. Omul lui Maniu, hărăzitul lui urmaș. Roman nu i-a cerut iertare, fiindcă i s-a părut că era de rușine. Ar fi fost o onoare.

Domnul Coposu a fost mereu dispus să-l ajute, moral și politic. L-a învățat: „Poti spune, îmi pare rău, am gresit, dar era din solidaritate de guvernare, așa se întâmplă atunci când esti la putere”. Din toată această învățătură, Roman n-a reținut decât aspectul cu „solidaritatea la guvernare”, pe care a și enunțat-o, dar nu ca pe un motiv de a regreta, ci de a se justifica.

Am zăbovit asupra acestui exemplu fiindcă el este relevant cu privire la cât de puțin au știut majoritatea compatrioților să înțeleagă starea de grație a faptului că domnul Coposu exista printre noi, că îl aveam la îndemână. Ca pe o fântână din care puteai să bei și să le spui și celorlalți cât de bună e apa aceea. Apă vie.

Regimul Iliescu n-a reușit să otrăvească această apă, oricât a încercat. Și în clipa binecuvântată în care poporul român se va descătușa și va vota schimbarea vieții de mizerie, o va face cu gândul la domnul Coposu. Acel ceas negreșit va veni. Impostorii nu îl pot decât amâna. Pentru puțin timp.

Din păcate – un alt păcat –, momentul național al conștiinței de sine este amânat și din pricina acelor intelectuali, bine intenționați de altminteri, care, însă, i-au reproșat – și continuă să-i reproșeze – domnului Coposu că nu s-a raportat la „poporul lui Caragiale”, ci la valori morale. Ca și cum „poporul lui Caragiale” ar însemna exclusiv viziunea grotescă, „republicană de la Ploiești”, din „De

ce trag clopotele, Mitică?". De parcă poporul român ar însemna numai acea lectură preferențială a lui Caragiale. Ca și cum *celălalt Caragiale* atât de aproape de Eminescu n-ar fi existat. Ca și cum resursele care au făcut cu puțință cea mai demnă, mai îndelungată și mai epuizantă rezistență națională la rău – lupta din munți și superba solidaritate românească din vremuri de restriște – n-ar trebui redeșteptate.

Cei care i-au reproșat domnului Coposu perseverența de a invoca principiile, valorile morale și sfințenia, chiar necunoscută, din fiecare, o fac în numele „realismului” și al „integrării europene”. În realitate, personalitățile în cauză se raportează la false valori occidentale, acelea care, vehiculate amăgitor, subminează însăși civilizația europeană, fundamental creștină. Mulți habar n-au avut că adevărata reînțegrare europeană era de competența domnului Coposu, deși ar fi putut s-o afle din simplul fapt că el se bucura de un imens respect în Occident, și aceasta nu din simplă curtoazie. Puțini români au cunoștințe atât de profunde și minuțioase despre cursul Europei contemporane, așa cum avea domnul Coposu. El știa exact ce trebuie să facem ca să ajungem în rândul țărilor fruntașe, fără nici un compromis de esență cu privire la identitatea națională. Acea categorie de intelectuali la care m-am referit ignora acest aspect și îl considera pe Senior un „tradiționalist” desuet, cel mult un nostalgic cu farmec. Cred că explicația este trist de simplă. Mulți își închipuie că pragmatismul este incompatibil cu principialitatea și nu pot înțelege că eficiența temeinică o dă actul făcut ca pe o rugăciune. Ei nu vor să creadă că nici un act, nici un fapt nu are sens și durată fără raportarea la Dumnezeu. De aici eroarea tristă a celor în cauză. Ei își fac iluzia că ar fi posibilă redresarea economică, politică și socială a României, fără regenerarea morală a poporului

român. Și își închipuie că pragmatismul înseamnă dinamica nudă a energiilor intelectuale. Nici nu-și dau seama cât rămân de săraci și ineficienți în suficiența lor. Unii nu-și dau seama nici acum ce au pierdut ratând șansa de a învăța de la domnul Coposu.

Ar fi învățat în primul rând smerenia, acea smerenie care înalță și dă statură omului de cultură. Puțini știu – sau au avut atenția să aplece – că domnul Coposu era nu doar un om de stat, ci om de cultură. Sau era om de stat întrucât era om de cultură. O cultură cum prea puțini au în țară. Cultură pe care a interiorizat-o, așa cum interiorizezi rugăciunea. Și devii una cu ea. Corneliu Coposu era o făptură de cultură, cultură vie, trăitoare precum lumina din făpturile lui Rembrandt. Nu o etala niciodată. Nu era nevoie.

Corneliu Coposu era un om deplin, fiindcă nu separa planurile. Le integra: credința, cultura, politica, morală. De unde și harul lui ireductibil.

Coposu cel necunoscut

Majoritatea noastră nici n-am bănuțit ce încărcătură au avut cuvintele din acea seară de grație, 14 februarie 1995, cuvinte rostite la recepția în cinstea oamenilor de cultură: „îmi pare rău că nu m-am făcut om de cultură, ci am ajuns doar un părliț de politician. Apa trece, pietrele rămân”. Habar n-aveam noi că declarația nu era doar un elogiu adus invitaților ci, în fond, o nostalgie până atunci nemărturisită. Domnul Coposu ar fi putut fi un eminent om de cultură explicit. Avea atâtea daruri încât, dacă l-ar fi cunoscut și dacă, acum, ar avea șansa să-i răscolească intimitatea lăsată prin sefăre, uriasii culturii actuale s-ar face mici de sfială și remuscare. Majoritatea n-au cunoscut decât o poezie: „Cerne, Doamne, liniștea uitării” și traducerea lui „If”, suficientă, însă, prin perfecțiunea de cristal a versului și bogăția sensurilor uluitoare de fidel transpuse în română și sporite românește, ca să-l recomande ca poet neconsumat. Și ca traducător care nu trădează, ci revelează. Ca magistrul cunoscător al unor limbi străine. Cunoașterea era pentru ei conviețuire.

Am avut privilegiul nemeritat să-i citesc poeziile domnului Coposu, acea mică parte din ele pe care a avut răgazul să le transcrie, la început, pe când își amintea să vorbească, dictându-le surorilor, în domiciliul obligatoriu de la Călmățui, apoi, bătându-le singur la mașină și legându-le într-un mic volum manuscris, în nopțile din perioada în care lucra pe

Într-o
converșire pe
care am avut-o
la redacția
revistei
Memoria,
întrebându-l ce
are de transmis
cititorilor noștri,
ne-a răspuns:
*„Și pentru cei
tineri și pentru
cei bătrâni;
solidaritate și
unire pentru
restaurarea
instituțiilor
democratice și
pentru reclădirea
României
reîntregite sub
semnul
concepțiilor de
morală creștină
și de dreptate
socială”.*
Să-i urmăm
îndemnul!

santier, la București. Sunt imediat perceptibile filosofia, teologia și profunzimea cunoașterii ori cultura politică pe care o implică. Lumea pe care o cristalizează, emoția pe care o degajă, ca o ființă vie, claritatea lor și, totodată, densitatea ideilor întrupate în făptură poetică sunt cu atât mai uimitoare, cu cât au fost concepute în gând. Cine nu știe ar zice că sunt rodul unei îndelungi lucrări pe foaia de hârtie. Autorul le-a numit „Improvizații”. N-a cutezat să le zică poezii. Un exemplu, intitulat „Istorie de demult”: „Un dulgher sărac și simplu, din ținuturi de ocară / Strălucește în lumină, cu mărire, peste țară; / Îndurarea și iubirea sunt preceptele lui sfinte, / Și domnia fără margini a cerescului Părinte. // Cărturarii simt că tronul li se clatină amarnic, / Fariseii văd că Omul surpă mitul lor fățarnic, / Sacerdoții fără priză și duhovnice merinde / Se frământă să lovească legea nouă care prinde”.

Poezia era, pentru domnul Coposu, o pasiune pe care a trebuit să o sacrifice, ca pe atâtea altele. Putea fi poet, putea fi teolog, putea fi strălucit avocat și profesor de Drept. Putea fi ziarist, eseist de elită sau istoric, cum a și fost, într-o vreme. Și-a suspendat aceste vocații pentru a fi om politic. Le-a regăsit, le-a rețrăit cu minuție și ele l-au făcut să reziste în singurătatea abisală din închisoare.

Plin de daruri, a știut însă că, în anumite vremuri, pe care le trăiește România de vreo cincizeci de ani încoace, în primul rând contează să-ți slujești țara și neamul. Nu declarativ, ci cu fapta. Dacă e nevoie, până la jertfă. Nu chinuită, ci senină. Fără să ceri nimic în schimb.

Grație

Unii intelectuali țineau să-i dea lecții de politică, pretinzând chiar că numai ei sunt cei „competenți” în materie. Nici nu observau ce grosolanie făceau sugerând, implicit, că domnul Coposu nu era un intelectual. Aceștia fac, deliberat sau nu, din cultură o profesie, mai mult decât un mod de viață. În același timp, se pretind specialiști în politică.

Dacă voia, domnul Coposu putea surclasa orice intelectual. Dincolo de politică, pe tărâm cultural. N-a făcut-o. Din discreție, din modestie și delicatete. N-a făcut-o, cu toate sau tocmai pentru că era dintre cei mai îndreptățiți să le dea o lecție acelor pentru care a fi intelectual înseamnă a face pe desteptul. Nu a înțelege, a te face înțeles, a-i face pe ceilalți să înțeleagă și să se înțeleagă. Meritau o lecție trufașii care ignoră că limpezimea este virtutea ultimă a culturii.

Prostia de a nu învăța de la domnul Coposu

Domnul Coposu era un înțelept. Se limita să le dea replica aroganților doar în materie de politică. În rest, surâdea, ușor stânjenit, parcă jenat, tot el, de ignoranța celor care își închipuiau că îl depășeau în cultură. Deși, cu memoria lui genuină, îi putea face mat chiar pe aceia pentru care domnia cantitativului e suverană.

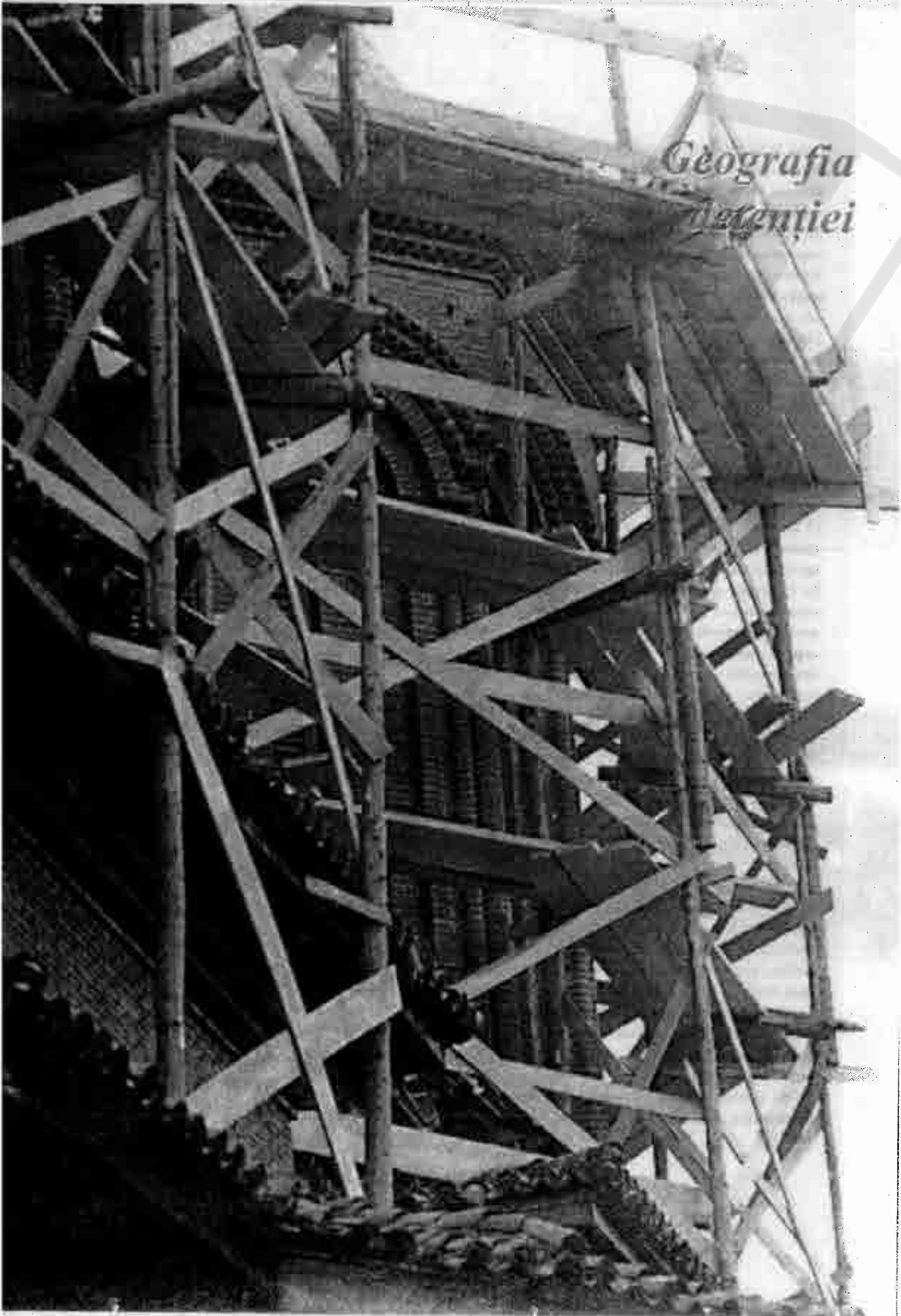
Toți ar fi avut de învățat de la el, dar puțini au știut-o. Unii nici n-au vrut, pentru că n-au văzut în el altceva decât un frumos bătrân respectabil. În fața căruia merită să-ți scoți pălăria dar, apoi, treci mai departe. N-au știut ce au pierdut. El îi admira.

Avea atât de dăruit și ar fi dăruit la nesfârșit. Se dăruia cu vădită plăcere, cu bucurie, cu umor. Avea un farmec inefabil, pe care încrâncenării sau suficienții nu i l-au cunoscut. Avea infinită răbdare, era iertător și se amuza cu seninătate de cei care îl calomniau. Îți dăruia chiar privilegiul să te superi pe el, să-l cerți, pentru prea multa lui bunătate. Și pentru că nu se menaja. Și îți dădea, mereu, seama că are dreptate Corneliu Coposu. Fără nici un fel de gesturi pedagogice. Ca un adevărat învățător.

Și niciodată nu își permitea să ne învețe altceva decât istoria cu crucea.

A consemnat Roxana Iordache (fragment din cartea în pregătire, „Seniorul- Mărturie despre Corneliu Coposu“)

*Geografia
detenției*

Încea de la înființare – noiembrie 1991 – Fundația Culturală Memoria și-a propus să pună în valoare, în sensul de a le face utile istoriei noastre, diverse documente, între altele, locurile prin care au avut de suferit în regimul comunist zeci și zeci sau sute de mii de români. Harta de față menționează aceste locuri. Și putem spune că nici această hartă nu le cuprinde pe toate.

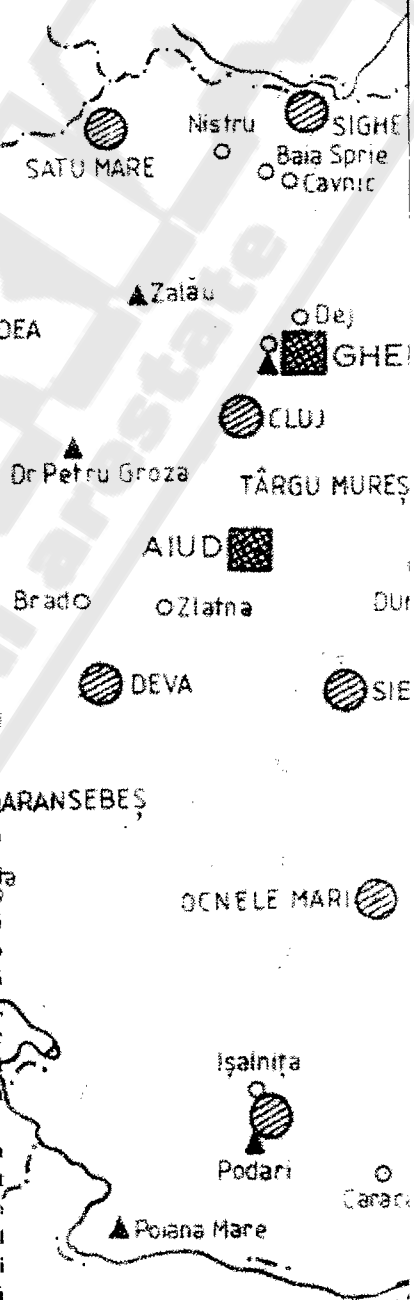
Aveam de fapt un model. Este modelul holocaustului evreiesc. Evreii, supraviețuitori ai celui de al doilea război mondial și urmașii lor de azi, nu au uitat pe nici unul dintre cei care au avut de îndurat opresiunea hitleristă. Lagăre de omucidere precum: Dachau, Buchenwald, Auschwitz etc. au intrat deja în geografia omenirii și au devenit arhicunoscute. Toată stima noastră pentru modul în care poporul evreu nu-și uită pe cei aflați în suferință, chiar dacă această suferință este de istorie cu mulți ani în urmă.

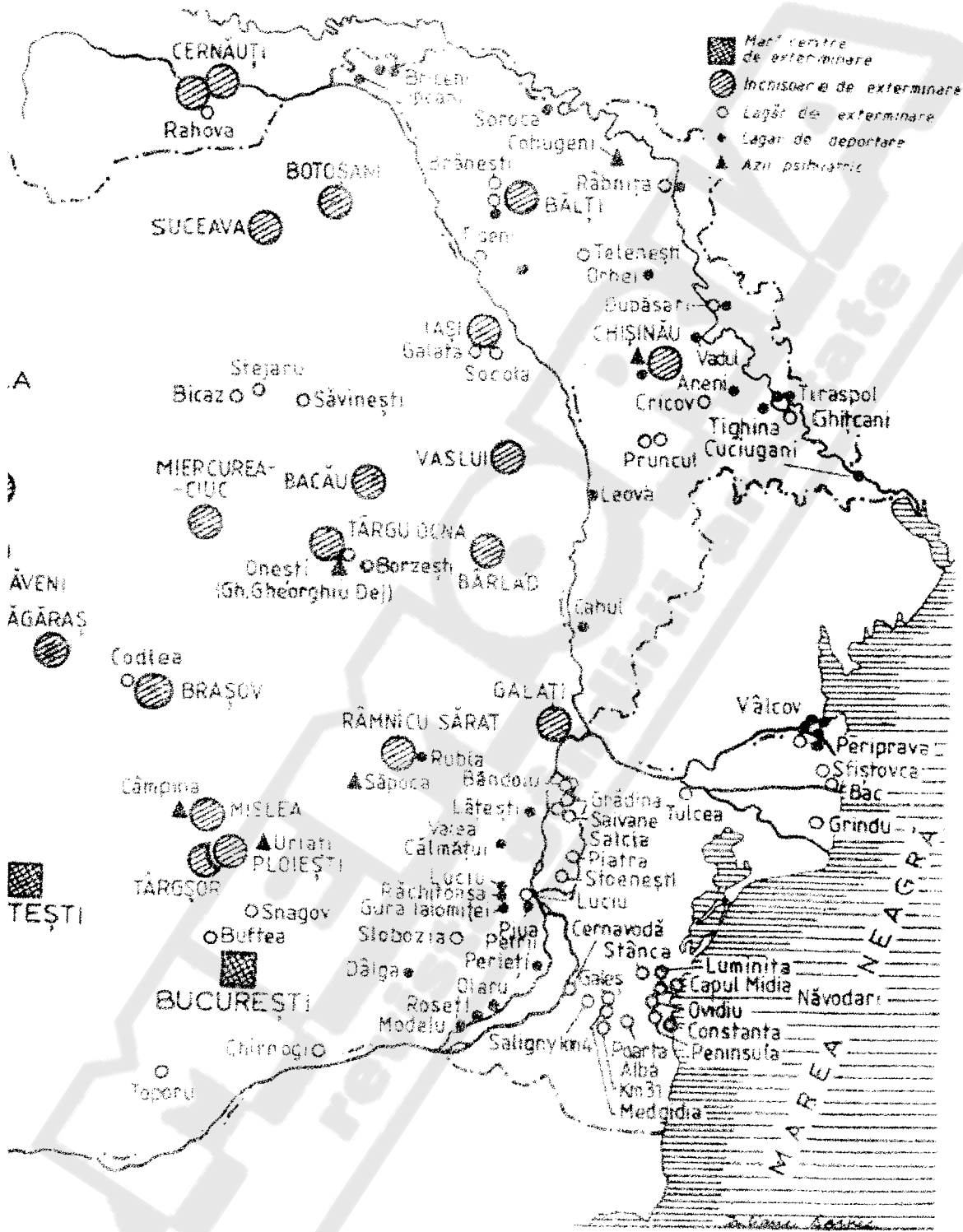
Având acest model în față, noi credem că nici victimele comunismului, înfinit superioare numeric holocaustului evreiesc, nu pot fi lăsate uitării. Știm că la Washington, o recentă lege americană, instituită sub legislația lui Bill Clinton, a statuat un Memorial al victimelor comunismului (*Victims of Communism Memorial Foundation*). Ni s-a cerut și contribuția noastră. I-am asigurat pe cei de acolo că le vom da tot sprijinul, trimițându-le toate documentele care ne stau la dispoziție.

În corelație însă cu cele care ne cuprind pe noi, meritele pentru comemorarea victimelor comunismului, noi credem că și aici, la noi, unde comunismul și-a exercitat ravagiile, e necesar să edificăm niște reperi absolut necesare pentru memorarea unor locuri în care suferința românească s-a revărsat din plin. O primă acțiune în acest sens s-a și întreprins prin Memorialul Sighet, memorial la care, începând de acum, a contribuit și Fundația Culturală Memoria.

Memorialul Sighet nu trebuie să rămână însă un exemplu singular. Tocmai pentru că suferința românilor s-a împrăștiat pe tot teritoriul țării. Ba în mai multe locuri (Aiud, Gherla, Canalul Dunăre – Marea Neagră etc.) cu mai mare ferocitate decât la Sighet.

În neputință să marcăm toate aceste locuri de jertfă românească datorită mijloacelor noastre materiale insuficiente, Fundația noastră a adresat o scrisoare actualului ministru al Justiției, spre a stabili o colaborare, în sensul că Fortul 13 Jilava, în prezent dezafectat, să devină un centru muzeal pus în slujba acestui scop. Am ales Jilava, pentru că această închisoare a fost un soi de placă turnată prin care aproape n-a fost detinut politic să nu o străbăta. Fie că acel deținut politic și-a încheiat viața acolo, executat în Valea Piersicilor, fie că a luat drumul altor închisori din țară, ca să-și sfârșască viața acolo. Întrucât întregul perimetru penitenciar Jilava se află în prezent în custodia Ministerului Justiției și Fundația noastră n-are nici un drept legal să se amestece acolo, am solicitat d-lui ministru al Justiției o colaborare. În acest sens i-am adresat o scrisoare publicată în numărul 16 al revistei. Până în prezent nu am primit nici un răspuns. Noi continuăm să așteptăm. Speranța noastră e că nu am bătut la o ușă închisă.

© 1989, Editura Cartea

Literatura de după sârma ghimpată

ANDREI CIURUNGA *Poemele cumpănitului*

Canal (1950–1964)

Nu ne putem odihni

Noi nu ne putem odihni,
pe răni ne culcăm și pe oase.
Zadarnic cercăm a dormi
pe coastele rupte sau scoase.

Si nu ne mai stim așeza
nicicum pe saltea de paie,
de parcă urzici ar avea
și pernele parcă vâpae.

În spate ne taie un junghi,
nici dracul nu poate să-l scoată,
cuprinși în același triunghi:
cazma, târnăcop și lopată.

Noi nu ne putem odihni,
prin somn mai deschidem o ușă
și intră sfioase pe-aci
neveste cu păr de cenușă.

Copiii, în scutec lăsați.
răsar cu ghiozdane-otrăvite.
Călări pe mărtoage vin frați
vorbind de hambare golate.

Si nu mai putem ațipi,
tot trupul e rană flămândă,
tot sufletul arde aci
mereu hărtuit de osândă –
și nu ne putem odihni...

Colonia Peninsula, 1951

Deșprimăvărare

Când vom ieși din beznă și ruină
și raze tari în ochi ne vor izbi,
îi vom închide poate – și vom fi
desfigurați de prea multă lumină.

Vom trece pragul spre surata viață
împovărați, necunoscuți, livizi,
cu amintirea roasă de omizi,
cu bucuria vânăta de ceață.

Dar cum a lumii dreaptă socoteală
ne vor fi șters-o anii cei păgâni,
ca s-o cunoaștem iar, deși bătrâni,
vom merge cu plăcuțele la școală.

Pe drumul fără mame călăuze
ne vom ruga de-un ghiocel curat
să ne învețe zâmbetul uitat
și să ni-l scrie fără greș pe buze.

În inimi când s-or sparge trandafirii
vom zăbovi privind la porumbei
și-i vom citi acolo, printre ei,
abecedarul proaspăt al iubirii.

Din înfrățirea șoimului cu zarea
vom ști să bem paharul cu azur
iar limpezimea cântecului pur
ne-o va turna în glas privighetoarea.

- s-a născut la 28 octombrie 1926 în orașul Cahul din Basarabia;
 - în anul 1939 a absolvit liceul „Regele Carol al II-lea” din orașul basarabean Bolgrad;
 - după cedarea Basarabiei, în urma Pactului criminal Ribbentrop - Molotov, se refugiază în orașul Brăila, unde lucrează ca redactor la zărele „Expresul”, „Anchetă” și „Jurnal”, până în septembrie 1949, când este angajat în redacția revistei „Flacăra” din capitală;
 - până în anul 1944 a publicat patru volume de versuri, sub pseudonimul Robert Călușanu;
 - în aprilie 1947 (pe când lucra la zărul „Anchetă” din Brăila), tipărește în complicitate cu lucrătorii tipografiei „Dunărea” un volum clandestin, „Poeme de dincoace”, cuprinzând versuri cu caracter anticomunist și antisovietic, volum pentru care este arestat la București la 2 februarie 1950;
 - deoarece placheta respectivă nu a fost găsită la percheziție, autorul a fost condamnat la 4 ani muncă silnică pentru un volum anterior, „Căntece de dor și de război”, tipărit la Chișinău în februarie 1944;
 - în timp ce își executa pedeapsa, ca „criminal de război”, la Canalul Dunăre-Maree Neagră, A.C. compune în mîine sute de versuri „dușmănoase reginului”, memorate de colegii de suferință și purtate din gură în gură până dincolo de hotarele țării;

Și astfel, albi ca revărsarea spumii,
 cu zgura vremii smulsă din răunchi,
 vom spune Crezul țării în genunchi
 și vom intra în primăvara lumii.

Colonia Caasta Galeșu, 1953

Vorbitor

Ar fi timpul să stăm lângă foc, să iubim
 câte-o fată de grâu cu privirea albastră,
 poeme să scriem sau cărți să citim
 la lumina ce scade treptat în fereastră.

Pe masă, paharul cu ceai și țigara
 să-și urce spirala căldurii am vrea.
 Târzie pe dealuri să fumege seara,
 luceafărul palid să licăre-abia.

Dar vastele noastre câmpii dobrogene
 ne ard peste față cu plesnet de bici,
 amarnic mustește-un coșmar printre gene:
 – Bătrânul Danubiu va trece pe-aici.

Va curge cândva peste ani, peste vreme,
 cu apele tulburi de crâncen tumult,
 iar undele sure vor sparge blesteme
 din guri astupate cu pumnul demult.

Străvechi amintiri vor ieși din morminte
 si-o clipă vor arde pe-o creastă de val.
 Acolo, sub mîl, vor rămâne-oseminte:

toți morții de-acum, risipiți pe Canal.
 Și umbre de mame, venindu-le-aproape,
 pe malul înalt, se vor frânge de dor.
 Vor izbi milițienii cu cizma-n pleoape:
 – Banditul, scoală, că ai vorbitor!

Și-adîncă va crește tăcerea din ape,
 din ape, sau poate din sângele lor...

Colonia Poarta Albă, 1954

Intra muros

Pămîntul orb ridică hotărât,
 masive-n aer, ziduri paralele,
 dar nu-s înalte cerurile cât
 să-ncapă duhul temniței sub ele.

Ferestrele pe fețele de var
 deschid în gol fantastice orbite,
 cu cearcăne de umbre-n celular
 și gene lungi de gratii nedormite.

Pe vastul frontispiciu ctitorit,
 inert în vînt și ruginind cu ploaia,
 un ceas rotund arată-nțepenit
 că timpul nostru și-a oprit bătaia.

De-aici, din hăul unde nu-s poteci
 decât târziu, prin somn, spre câte-o vatră,
 robește-n lanțuri veacul douăzeci
 sub ochiul dur al epocii de piatră.

- alfabetic în 1971, în două volume, una de versuri și una de poezii, în diverse întreprinderi din București;
- în anul 1978, s-a arătat că nu, de data aceasta pentru poezile de la 3. anul, și cu domnia lui 18 ani temniță și cu,
- iste și o dată deoparte în închisorile Jilava și Gherla, precum și în volumele de nouăzeci de volume din Războiul Brăilei, unde conținea cu compuneri versuri;
- alfabetic în două volume, una de versuri și una de poezii în Uniunea Scriitorilor, al cărui membru titular este din astăzi;
- în anul următor a câștigat și o saloană de poezii;
- după decembrie 1989 publică în diverse reviste versurile din închisori și de la Canal, pe care ulterior le adună în volumele: „Poeziile din închisorile Canal” (Edit. Universală, Craiova, 1992), „Lucrări pentru Basarabia” (Edit. Curceni, București, 1995), „O casă fără înmormântare” (Edit. Eminescu, București, 1996), „Poeme cu umbre de grani” (Edit. Națională, București, 1996);
- în anul 1992, Editura Fundației Culturale Române îi înfăptuiește amintirile din cei zece ani de detenție, sub titlul „Memorii optimiste”;
- în prezent este pensionar al Uniunii Scriitorilor și membru AFDR.

Mă doare foamea-n pânțele supt
 înfiptă-n mine ca un vârf de coasă.
 O, dați-mi trup de pâine să mă-nfrupt,
 voi, sfinte holde galbene de-acasă!

Pe nervii moi ni se-nfășoară lent
 vâscoase oboseli ca gelatina.
 Flori de frig se-naltă din ciment,
 descrește-n suflet, aburind, lumina.

De dincolo de pragul cel sărac
 îmi urmăresc mișcările betege
 priviri scurtate de-un zenit opac
 și brațe prelungite cu ciomege.

Răsufliu-n pumni căldură fără spor
 și când afară se-ndârjesc stăpânii,
 cu aer îmbâcsit de ura lor
 îmi umplu iar, înveninat, plămâni...

Gherla, 1961

Am deli Cui rug

Morgane

Au început să doară secundele mai mult
 iar metrii mei de spațiu ca focul să
 mă-ncingă.
 Ferestrele sugrumă, pereții strâng în
 chingă,
 naiv te-ncurci în zodii, sărman instinct
 incult.

Și-n haosul acesta de jertfă și de vid
 se sparg eroic nervii ca strunele-n furtună.
 Doar morții și nebunii vor mai dansa la lună
 cu fetele morgane de dincolo de zid.

Gherla, 1962

Îndoială

N-am să te uit, n-am să te uit, celulă
 cu zale-n geam și talpă de ciment
 unde-așteptam, cu spaima nesătulă,
 să te străpungă paloșul absent.

De mi s-ar pune nuferi sub picioare
 n-am să te uit, Golgotă de-mpărați
 cu sceptre descompuse-n așteptare
 și-n hulă sub hlamide-ngenuncheați.

Și dac-aș prinde-n aripi tot eterul
 n-am să te uit, abis al nimănu,
 unde-am simțit că se destramă cerul
 să-mi dea de veste Dumnezeu că nu-i.

Gherla, 1962

*storia
urată*

GEORGE CIORĂNESCU

Rusificarea Basarabiei românești

2

Deportările

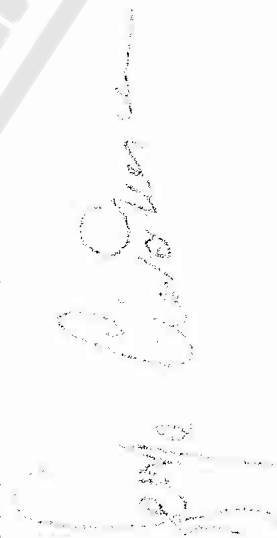
Printre metodele administrative cele mai eficace și mai inumane folosite pentru a deznationaliza un grup etnic, deportarea ocupă primul loc. Începând cu 1940, Basarabia și apoi Moldova sovietică au fost teatrul unor sfâșietoare drame umane, care nu și-au găsit încă un cronicar sensibil și bine informat pentru a le prezenta opiniei publice mondiale, așa cum a făcut-o în cazul tătarilor – cu autoritate și curaj – generalul Piotr Grigorenko.

Menționăm totuși emoționanta mărturie a scriitorului țărăn Dumitru Nimigeanu despre deportarea românilor din Bucovina de nord și peripețiile lor în Siberia.

În absența statisticilor oficiale asupra numărului de deportați, trebuie să recurgem la estimările avansate de diferiți cercetători. În timpul ocupației de un an a Basarabiei (28 iunie 1940–22 iunie 1941), sovieticii au procedat la deportarea reprezentanților burgheziei locale, ca și a persoanelor care au jucat un rol politic oarecare în România. Alexandru Nicolae și, după el, cei care au studiat problema au fixat la 300.000 numărul cetățenilor români transferați din Basarabia și Bucovina de nord în URSS în acea perioadă. Calculul bazat pe statistici românești ne conduce la un alt rezultat. Statistica din 1938 indică o populație românească de 1.758.000 persoane în Basarabia. În 1941, când românii au reluat provincia, ei au găsit 1.793.493 români, adică cu 35.493 mai mult. Creșterea demografică în Basarabia în perioada 1930–1938 a fost de 1,15% pe an, populația românească trebuind să atingă în 1941 circa 1.820.000 persoane. Lipsesc, deci, aproximativ 25.000 de persoane, numărul probabil al românilor deportați în acea perioadă.

Deplasările de populație au afectat de asemenea și alte grupări etnice din Basarabia, îndeosebi evreii și germanii.

După estimările specialiștilor circa 150.000 de evrei s-au

retras din Basarabia și Bucovina de nord, fugind din fața trupelor germane. Aproximativ 50.000 din acești fugari și-au pierdut viața în timpul refugiului și alți 10.000 au fost semnați în Siberia unde au fost deportați. Din 126.000 de evrei rămași în Basarabia, 109.000 au fost deportați în Transnistria, unde 54.000 au pierit. Această din urmă estimare corespunde aproximativ cifrei de 63.000 indicată de surse sovietice ca reprezentând victimele făcute în Basarabia de fascism. La sfârșitul războiului, circa 90.000 de evrei au revenit din URSS la casele lor. Comparat cu recensământul românesc din 1941, care numărase în Basarabia 6882 evrei, cel sovietic din 1959 constată în Moldova sovietică 95.107 evrei.

**Bibliografia lucrărilor
lui George Ciorănescu**
continuare din nr. 16.

East and West, München. Ed. Apozitia, 1985, 374 p.

Nicholaus Olahus (1493-1568), dans Romanian Sources, 5-6, University of Pittsburgh, 1979-1980, pp. 29-40.

L'Occident, option politique du peuple roumain, L'Eglise orthodoxe roumaine, Genève, pp. 44-55.

Caste aventuri erotice, Apozitia, No. 8-9, München, 1982-1985, pp. 27-39.

Hallo, New York, Apozitia, No. 8-9, München, 1982-1985, pp. 105-122.

In Memoriam: Constantin S. Antonescu; Brutus Coste; Constantin Marinescu; Horia Roman, Apozitia No. 8-9, München, 1982-1985, pp. 227-240.

O plângere justificată a pictorilor români, Apozitia, No. 8-9, München, 1982-1985, pp. 174-175.

Recenzii de cărți românești apărute în exil, Apozitia No. 8-9, München, 1982-1985, pp. 207-219.

Ștefan Eleutheriades: Un pictor la lumii mangaliote, Apozitia, No. 8-9, München, 1982-1985, pp. 149-159.

Germanii, alt grup etnic din Basarabia, au dispărut complet în timpul ocupației sovietice din 1940–1941. Conform acordului ruso–german din 5 septembrie 1940, 93.548 persoane au fost repatriate în Germania, ceea ce a făcut ca recensământul românesc din 1941 să nu găsească în Basarabia decât 2050 germani. Printre germanii repatriați au existat mii de persoane de alte naționalități care s-au declarat germani pentru a părași URSS. Prin repatrierea locuitorilor germani, în parte românizați, prin exterminarea a peste 100.000 de evrei și deportarea altor mii, populația Basarabiei și Bucovinei de nord a scăzut cu peste 200.000 de locuitori. În locul lor au fost colonizați ruși și ucraineni, pentru a ușura rusificarea Basarabiei.

A doua etapă a deportărilor a început după august 1944, când sovieticii au reluat Basarabia și Bucovina de nord. Deportările vizau acum colaboraționiștii și naționaliștii moldoveni. Pretextul invocat de autoritățile sovietice pentru a justifica această operațiune de mare anvergură era că „invadatorii fasciști” care se retrăgeau din URSS lăsau în urma lor bande armate „de naționaliști și criminali de drept comun”, pentru a dezorganiza reconstrucția socialistă, ducând o propagandă antisovietică și terorizând populația. Se mai spunea că autoritățile sovietice din regiunile eliberate au luat în sarcina lor misiunea de combatere a inamicului, ca și a ideologiei „naționaliste burgheze”, de lichidare a „banditismului”.

E foarte dificil, dacă nu imposibil să se stabilească totalul moldovenilor executați și deportați în acea perioadă (1944–1955), în timpul căreia populația a fost supusă unor dure măsuri administrative. După estimarea lui George Savor, 200.000 de moldoveni și ucraineni au fost executați, condamnați la muncă forțată, deportați și colonizați din 1944 până în 1947, sub acuzația de colaborare cu naziștii germani, cu „fasciștii” români și moșierii locali sau pentru propagandă antisovietică și

contrarevoluționară. Nicolae Alexandru dă ca probabil totalul de 250.000 de deportați civili români în URSS în perioada 1944–1948, incluzând 50.000 de basarabeni refugiați între 1941–1944 în România și repatriați forțat când sovieticii au intrat în țară după lovitura de stat de la 23 august 1944; 60.000 de prizonieri politici trimiși în lagăre de concentrare și exterminare, 20.000 de civili ridicați de ruși etc.. Brejnev, pe atunci prim secretar la C. C. moldovean (1951–1952), a condus personal deportarea unui sfert de milion de moldoveni. A doua etapă a deportării pare să fi fost mult mai dură și mai devastatoare decât prima, prin faptul că a vizat nu o clasă, ci naționalitățile din imperiul moscovit. Sovieticii, învingători în al doilea război mondial, dispuneau astfel de suficient timp pentru a-și realiza planurile, dovedindu-se fără milă pentru cei învinși. Periodic se anunța că un nou grup de moldoveni a luat calea exilului.

Într-o singură noapte, aceea de 5 iulie 1949, nu mai puțin de 25.000 de moldoveni au fost deportați din orasele Bolgrad, Cetatea Albă, Ismail și Chișinău, cu destinația Siberia și Kazahstan.

A treia fază a deportărilor a început în 1955, într-o formă mai puțin brutală, dar la fel de eficace ca precedentele. Categoria lovită de data asta a fost țărăimea. Motivul invocat de autorități pentru a explica noile deportări era necesitatea punerii în valoare a terenurilor necultivate din Siberia. Deportarea țăranilor moldoveni, numită eufemistic „transfer planificat” de muncitori, avea loc în condiții aparent atrăgătoare, menite să atragă „voluntari” pentru colonizarea Siberiei. Cei care se înscriau „voluntari” pe listele de coloniști beneficiau de transport gratuit până la locul de destinație și puteau transporta până la două tone de bagaj de familie: primeau o gratificație de 500 până la 800 de ruble pentru capii de familie și 150–300 de ruble pentru ceilalți membri; erau scutiți de impozitul agricol și de livrările obligatorii în timpul primilor doi ani de ședere în teritoriile colonizate și obțineau credite amortizabile în zece ani pentru construirea de case și în cinci ani pentru cumpărarea de vite.

O tentativă asemănătoare de atragere a țăranimii moldovene în vederea stabilirii în Siberia, Caucaz sau în regiunea Amurului și în Turkestan a fost deja făcută în timpul țarilor, când li s-a promis coloniștilor moldoveni 55 până la 100 ha de pământ, transport gratuit și cumpărarea de inventar agricol pe cheltuiala statului.

Creditul sovietic de 2000 ruble acordat pentru construirea

Romania and its Allies, in Vlad Georgescu, Romania: 40 years (1944-1984), The Center for Strategic International Studies, Georgetown University, 1985, pp. 40-60.

In collaboration with Roland Eggleston, Ronald D. Asmus and Bill Murphy, The Stockholm Conference, in Soviet/ East European Survey 1983-1984, Edited by Vojtech Mastny; Forward by Zbigniew Brzezinski, pp. 97-109.

Le séjour au Constantinople du baron de la Rue (1834), dans L'Empire ottoman, la république de Turquie et la France, Istanbul, 1986, p. 169-178.

Mai aproape de birgeri, Traduceri din lirica religioasă, München, 1986, 144 p.

Catrene definițiilor diezate, München, 1987, 115 p.

L'activité de Dèmètre Cantemir pendant la campagne russe en Perse (1722), Cahiers du Monde russe et soviétique, XXIX (2), Avril-Juin, 1988, pp. 257-272.

Cuvântarea Dnui George Ciorănescu la 10 Mai 1987 la Geneva, 10 Mai 1987, marea sărbătoare a Românilor, O nouă mărturie a voinței de unitate și acțiune în exil, Ed. Ion Dnuțru, München, 1987, pp. 7-18.

The Three Periods of Independence in Romanian History, American-Romanian Academy Journal 10, Davis, California, 1987, pp. 120-124.

Iuliu Maniu cere sprijinul anglo-american pentru România, Aporția, No. 10-11, München, 1986-1988, pp. 37-45.

Iuliu Maniu: O scrisoare inedită despre încheierea și aplicarea armistițiului, Aporția, No. 10-11, München, 1986-1988, pp. 47-58.

23 august: două teze infirmate de istorie, Aporția, No. 10-11, München, 1986-1988, pp. 59-66.
Peunru ce iubim Transilvania, Aporția, No. 10-11, München,

1986-1988, pp. 73-77.

*Das Abendland: ein neues
Kontinuum*, *Apoziția*, No. 10-11,
München, 1986-1988, pp. 93-96.

*Corespondența lui Ion Barbu cu
N. Ciorănescu*, *Apoziția*, No. 10-
11, München, 1986-1988, pp.
169-184.

*Cele 50 de ani de la înființarea
Sfântului Sava acum 50
de ani*, *Apoziția*, No. 10-11,
München, 1986-1988, pp. 195-
200.

*Dirk Jachomowski, Die
Umsiedlung der Bessarabien-
B u k o v i u a - u n d
Dobrodschadeweichen*, *Apoziția*,
No. 10-11, München, 1986-1988,
pp. 218-222.

*Zece ani de la plecarea părintelui
Vasile*, *Apoziția*, No. 10-11,
München, 1986-1988, pp. 235-
237.

Virgil Veniamin, *Apoziția*, No.
10-11, München, 1986-1988, pp.
238-239.

*Le passage du baron de la Rue
par les Principautés roumaines,
vor der Pruth-Ebene bis zum
Gipfel Ida*, *Festschrift zum 70
Geburtstag von Eummanuel
Turczynski*, München, 1989, pp.
185-191.

*The Moldavian Clan in the
Kremlin Power Struggle*,
*American-Romanian Academy
Journal*, 12, 1989, 160-169.

*Bibliografia prezentată, deși
multe lucrări nu au legătură
directă cu articolul de față, am
dat-o la cererea unor studenți la
filologie și istorie preocupați de
opera și personalitatea lui
George Ciorănescu.*

*Mulțumim doamnei Galateea
Ciorănescu (München) care
ne-a ajutat la întocmirea
bibliografiei*

unei case se dovedea total insuficient. Chiar acei dintre coloniști care dispuneau de banii necesari cumpărării unei case, n-o puteau face din cauza lipsei materialelor de construcție. Cât privește cele 150 ruble care li se împrumutau pentru cumpărarea de vite, ele nu acopereau nici prețul unui costum de haine și al unei perechi de pantofi. Numeroși au fost, probabil, țărani care și-au părăsit provincia natală pentru colhozurile îndepărtate din regiunile Astrahan, Rostov (Republica rusă) și Pavlodar (republica din Kazahstan), împinși la acest gest de mizeria ce domnea în Basarabia și totodată de speranța că în regiunile colonizate controlul administrativ era mai slab.

Scopul acestei noi deportări deghizate n-a fost pur economic, deoarece simultan cu deplasarea moldovenilor către Astrahan, Rostov și Kazahstan, locuitorii din aceste regiuni au emigrat în Moldova. Este dificil de susținut că moldovenii vor fi lucrat mai bine pământurile din Kazahstan decât cele din Basarabia și kazahii ar fi putut da un randament mai bun în Moldova decât la ei acasă, pentru a explica acest schimb de populații. Scopul transferului planificat al țăranilor moldoveni nu era altul decât reducerea numărului moldovenilor din Moldova, în cadrul politicii generale sovietice în privința naționalităților, vizând dezagregarea grupurilor etnice (baltic, caucazian, asiatic etc.). Nu trebuie decât să privim lista districtelor de unde au fost recrutați „voluntarii” pentru a ne da seama că în mod deliberat au fost alese acele regiuni puternic românizate din Orhei, Soroca, Lăpușna și partea de sud a districtului Hotin, care a fost lăsată în cadrul republicii moldovene.

În timpul țărilor s-a procedat în același fel pentru a se reduce elementul autohton. Coloniștii au fost recrutați din Atachi–Hotin; Bălți–Bălți; Bravicea–Orhei; Briceni–Hotin; Glodeni–Bălți; Drochia–Soroca; Edinița–Hotin; Zgurița–Soroca; Călărași–Lăpușna; Carpineni–Lăpușna; Chișinău–Lăpușna; Hâncești–Bălți; Coseni–Bălți; Ocnita–Hotin; Nisporeni–Lăpușna; Rezine–Orhei; Soroca–Soroca; Strășeni–Lăpușna; Susleni–Orhei; Târnova–Soroca.

La 15 aprilie 1955, Anton Crihan, vechi membru al Sfatului Țării (Adunare care a votat în 1918 unirea Basarabiei cu România), protesta în fața Adunării Națiunilor Captive împotriva deportării planificate a populației moldovenești. Adunarea Națiunilor Captive a sesizat ONU în această problemă și acesta a informat toate delegațiile străine acreditate pe lângă ONU, inclusiv Departamentul de Stat. Pe de altă parte, românii aflați în Occident au denunțat în fața opiniei publice mondiale

deportarea populației moldovenești, cerând încetarea sa imediată. Experiența tătarilor a demonstrat că presiunea opiniei publice asupra Kremlinului, în loc să ușureze soarta deportaților, n-a făcut decât s-o agraveze. Kremlinul nu s-a dovedit sensibil față de soarta moldovenilor deoarece deportarea țăranilor români s-a reluat între 1960–1963. Pretextul pentru noile deportări a fost furnizat de data aceasta de așa-zisa nevoie de reunire a numeroaselor colhozuri de dimensiuni medii în 650 colhozuri mari și 72 sovhozuri.

Cu ocazia acestei reorganizări agricole, mii de țărani au avut de ales între integrarea bunurilor lor – pământ, vite și inventar agricol – în noile și giganticele unități agricole, pierzându-și orice independență, sau emigrarea în Siberia, unde li se promiteau pământuri, case, credite și o viață mai liberă. Un comunicat publicat în cotidianul „Moldova Socialistă” în 29 ianuarie 1965 încerca să-i convingă pe țărani să ia parte la punerea în valoare a Kazahstanului. În realitate, destinația finală a noilor deportați nu era doar Republica Kazahă, ci de asemenea Amurul și insula Sahalin. Mulți țărani au fost ispitiți cu atât mai mult cu cât autoritățile au exercitat tot felul de presiuni pentru a-i convinge să părăsească Moldova, impunându-le impozite grele, livrări de produse agricole și executarea unor munci de utilitate publică. Se consideră că de data aceasta țăranii au părăsit Moldova într-un ritm de 100.000 pe an, până la 300.000 persoane. Când reorganizarea economică a țării s-a terminat, plecarea coloniștilor și-a încetinit ritmul, cu atât mai mult cu cât veștile sosite din Siberia demonstau că viața de „mamalâjnik” (mâncător de mămăligă) în Moldova e preferabilă celei de colonist în Siberia. Totuși, autoritățile sovietice au reînceput în presa moldovenească, după 1965, apelurile la emigrație către regiunea Pavlodar.

A patra fază a deportării a fost declanșată în 1964 și viza îndeosebi intelectualitatea moldovenească. Absolvenții colegiilor, institutelor și facultăților moldovene au fost dispersați de-a lungul URSS, în Ural, Asia centrală și Extremul Orient. Cei care refuzau posturile desemnate pierdeau dreptul de a-și exercita profesia și deveneau muncitori fără calificare. În același timp, regimul a transferat în Moldova sovietică medici, avocați, farmaciști, ingineri, tehnicieni, economiști ș.a. ruși. Mulți intelectuali români s-au căsătorit cu ruși, s-au stabilit în afara republicii lor și au sfârșit prin a se asimila rușilor. Dimpotrivă, intelectualii ruși transferați în Moldova sovietică au format intelectualitatea locală și au contribuit puternic la rusificarea republicii.

În sfârșit, cea de-a cincea formă de deportare a constat în trimiterea tinerilor moldoveni pe diferite șantiere ale tineretului pentru a presta muncă „voluntară”. Cităm cu titlu de exemplu pe cei 3000 de tineri moldoveni ce au lucrat pe șantierul de la Tavda-Sotnik, în regiunea Tiumen, la construirea unei căi ferate, în timp ce alții edificau uzina de mașini *Togliatti*, pe Volga, și trudeau la uzina de pneuri din Barnaul sau la cea de tractoare din Pavlodar.

Cifra totală a deportaților moldoveni a fost apreciată de Alexandru Nicolae la un milion. La prima vedere pare o exagerare românească, dar un calcul aproximativ, utilizând statistici sovietice și românești, pare să confirme această estimare. Acest calcul este dificil datorită numeroaselor împărțiri administrative pe care le-a cunoscut Basarabia, dar el poate fi realizat studiind dinamica demografică moldovenească în Ucraina și în Moldova sovietică. Recensământul românesc din 1930 arăta că circa 460.000 moldoveni locuiau în districtele basarabene și bucovinene care au fost încorporate Ucrainei, după cum urmează: 72.000 în Ismail; 62.949 la Cetatea Albă; 81.961 la Hotin, fără regiunea Briceni, rămasă în Republica Socialistă Moldova; 78.589 la Cernăuți; 57.595 la Storojineț; 45.000, jumătate din populația departamentului Rădăuți, împărțit între România și Ucraina, și 61804 în regiunea Herța. Dacă considerăm că indicele creșterii demografice în Basarabia a fost în perioada 1930-1938 de 1,15% pe an, rezultă că numărul românilor anexați de Ucraina în 1940 a fost de circa 500.000 de persoane. Recensământul sovietic din 1926 ne arată că în Ucraina existau deja două grupe de moldoveni, una pe malul stâng al Nistrului, numărând 172.419 persoane și una răspândită în restul Ucrainei.

Deja recensământul rus din 1897 arăta că al doilea grup de moldoveni număra 147.801 persoane la Herson, 8.453 la Ekaterinoslav, 2.895 în Taurida etc. După estimările cele mai modeste acest grup număra în 1926, 257.794 moldoveni. La un ritm de creștere demografică de 1,15% pe an, ajungem la un total de aproximativ jumătate de milion în 1940. Putem deci conchide că în Ucraina mare din 1940 trăiau circa 1.000.000 moldoveni, adică 500.000 locuitori în teritoriile anexate de U.R.S.S. în iunie 1940 și 500.000 dispersați peste tot. Un milion de moldoveni având un indice de creștere demografică de 1,15% pe an ar însemna circa 1.243.000 locuitori în 1959. Or, recensământul sovietic din 1959 indică pentru acest teritoriu 342.000 locuitori: 100.863 români și doar 241.650 moldoveni și anume: 204.000 în Odessaia (reg. Odesa).

Cernovițkaia (reg. Cernăuți) și Kirovogradskaia (reg. Kirovograd), 12.200 în bazinul industrial ucrainean Doneț, unde au fost deportați pentru lucrul în mină; și încă 25.450 răspândiți în centre neprecizate. Faptul care se impune în loc de concluzie este absența a circa 900.000 moldoveni, deportați probabil din sudul Basarabiei și din nordul Bucovinei pentru a schimba structura etnică a acestor provincii.

Un calcul diferit ne permite să verificăm acest rezultat pentru ansamblul teritoriului URSS locuit de moldoveni. Numărul total al acestor moldoveni era în 1940 de circa 2.520.000 persoane, dintre care 2.020.000 persoane cedate de România Uniunii Sovietice, în Basarabia și Bucovina de nord, și 500.000 persoane ce locuiau în Moldova autonomă și Ucraina. O populație moldovenească de 2,5 milioane de suflete, cu un indice de creștere demografică de 1,15%, trebuia să ajungă în 1959 la un total de 3.075.000 persoane. Or, recensământul sovietic din 1959 indică 2.229.081 de moldo-români, respectiv 1.886.566 în Moldova sovietică și 342.515 în Ucraina. Aproximativ 846.000 persoane lipsesc.

Astfel, cifra avansată de Alexandru Nicolae se confirmă, cu precizarea că deportarea a lovit în toată populația moldovenească din regiunile anexate de Ucraina. Numărul deportaților care au pierit în lungile și epuizantele transporturi către Siberia, în vagoane de animale, fără apă și hrană, expuși la frig și la păduchi nu poate fi precizat. Nu știm câți din cei ajunși la destinație au rezistat în lagărele de muncă forțată, în climat inospitalier, lipsiți de îngrijire medicală. În aceleași regiuni, rezultatul colonizării moldovenilor pe vremea țarilor fusese, după sursele rusești, „un lung șir de morminte”.

Pe de altă parte, tătarii din Crimeea afirmă că au pierdut în cursul deportării și în primii doi ani de privațiuni în Republica uzbekă, 46,3% dintre ei. Dacă aplicăm acest procentaj și moldovenilor, rezultă 392.000 persoane moarte în urma deportării.

Problema rămasă nerezolvată este unde se găsesc cei 454.000 moldoveni rămași. Recensământul sovietic din 1959 ne indică 62.200 moldoveni locuind în centre nemenționate din RSSF Rusă, în timp ce o altă concentrație de moldoveni de 15.000 persoane se găsește în Kazahstan. Restul moldovenilor, împrăștiați în diferite republici sovietice nu sunt menționați în statisticile oficiale. Foarte rar și din surse indirecte răzbat anumite informații sporadice despre soarta supraviețuitorilor deportați. Astfel, un articol referitor la atlasul lingvistic moldovean ne arată că autorii au întâlnit și studiat

moldoveni nu numai în cele 168 localități ale republicii, dar și în 24 localități situate în regiunea Odesa (adică în Basarabia de sud), 4 în regiunea Nikolaev. 1 în regiunea Dniepropetrovsk, 1 în Lugansk, 2 în Donețk, 1 în Zaporojie, 5 în Kirovograd. Dispersarea moldovenilor a mers mult mai departe decât Ucraina vecină, unde sunt situate localitățile menționate, deoarece ancheta lingvistică a fost realizată și în Republica sovietică rusă, kazahă și kirghiză. E vorba de localități aflate în republicile, regiunile și ținuturile următoare: Abhazia 1; Krasnodar 2; Omsk 2; Aktiubinsk 2; Primorsk 8 și Frunze 1. La Primorsk există o puternică colonie românească formată din opt sate situate la granița chineză, unde regimul sovietic a continuat să-i invite pe moldoveni să se stabilească, promițându-le numeroase avantaje.

Iată deci încredințată moldovenilor sarcina apărării frontierei orientale a URSS în fața amenințării chineze! Limba moldovenească s-a păstrat în aceste sate într-o formă perfectă, datorită izolării localităților, situate departe de mijloacele moderne de comunicație. Un lingvist român a constatat că limba română este vorbită astăzi la Zaporojie, în Caucaz, în Turkestan și la Vladivostok, conchizând că dizlocarea „romanilor” începută în secolul al III-lea nu a luat sfârșit și că o „Romania” extrem-orientală a fost constituită pe teritoriul URSS. Pe bună dreptate, constituirea „Romaniei” extrem-orientale a început cu mult în urmă, odată cu coborârea turmelor ciobanilor români din Carpați spre Marea Neagră, Dobrogea și Crimeea. În transhumanța lor ei au ajuns la Marea Azov, Caucaz, Marea Caspică și stepele transcaspene. Această mișcare pastorală a constituit baza colonizării agricole românești de dincolo de Nistru. În secolul al XIX-lea coloniile românești dispersate în Rusia au fost întărite prin afluxul moldovenilor deportați de țări în Siberia, Turkestan, în regiunea Amurului, în Caucaz și în Ural.

O altă mare mișcare a deportaților moldoveni către Siberia a avut loc după revoluția din 1905. Victor Buescu a identificat între munții Ural și Altai sate pur moldovenești în regiunea Oranienburg și Turgai (Turkestan), unde 32.000 familii moldovenești au fost colonizate deja înainte primului război mondial. În afară de românii din armata austro-ungară făcuți prizonieri de ruși în timpul primului război mondial, numeroși prizonieri români din al doilea război mondial, și deportați în timpul lui Stalin, Hrușciiov și Brejnev au sporit elementul românesc din Asia, astfel încât putem vorbi astăzi despre românii din Asia ca despre o realitate lingvistică. Buescu citează

printre satele românești din Asia: Berdianski, Abjarsk, Orheievka (fondat de locuitorii din Orhei) și satele situate lângă Samarkand, Omsk și Akmolinsk. Se găsesc încă așezări românești și în regiunea Tomsk și în Siberia orientală, lângă Irkutk, cum este cazul satului Ceremohovo, fondat de țărani din Hotin, Soroca și Tighina, precum și localități situate la nord de Vladivostok și în valea fluviului Usuri, purtând nume românești: Teiul, Zâmbreni, Bogatârca, Chișiniovka, Bâlcinești, Dunai (Dunărea), Basarabia Nouă, Logănești, Timofeievka, Alexeievka, Tretiakovka etc. Aceste sate numără circa 30.000 români, crescători de vite și producătorii unui soi faimos de brânză valahă, numită pe piața locală „zer moldovenesc”. În sfârșit, același autor ne informează despre existența unui alt centru româno-siberian, situat aproape de Habarovsk, grupând satele Inul, Aur și Dunărea, care trăiesc din pescuit. Numeroși pescari moldoveni muncesc în pescăriile colective de pe țărmul Pacificului și 20.000 agricultori sunt stabiliți în Manciuria. Acestor centre românești din Siberia li se adaugă un important grup de țărani moldoveni ce lucrează în pădurile din regiunea Arhanghelsk.

Văzând imensitatea spațiului euro-asiatic pe care sunt răspândite insule de deportați moldoveni, supraviețuirea lor implică prăbușirea sistemului sovietic în mai puțin de o generație. Într-adevăr, perseverența politică de deportare a moldovenilor, inaugurată de țarism și continuată de URSS, urmează un scop implacabil: diminuarea rolului și forței moldovenilor din Moldova sovietică – mai exact din Basarabia – pentru o mai rapidă rusificare.

Va urma

*temnițele
comuniste*

NICOLE-VALÉRY GROSSU

Mărturisirea Evei Hecht

– fragment –

Nicole-Valerié Grossu (născută Bruteanu) și Corneliu Coposu, care au lucrat împreună cu Iuliu Maniu în perioada 1943-1947. Fotografia de față a fost făcută la 18 mai 1994, la Paris, după conferința lui Corneliu Coposu ținută în sala Bisericii Unite din 38 rue Ribera

Fetele femeilor erau triste. Desigur că dorul de copii, de părinți, de soți sau logodnici le era mare. Și, trebuie recunoscut, plecarea din ajun răscolise inimile. În plus, vremea era înnoirată, iar baraca, în ciuda becurilor mereu aprinse, era întunecoasă și lugubră.

Printre aceste femei erau unele care posteau totdeauna vinerea. Or eram într-o vineri. Ca să le înviez puțin, le spusei:

– Ascultați ce vă propun. Este vineri, multe din voi postiți. Ce-ar fi să începem ziua de azi cu recitarea unui psalm? Vreți?

– Da, răspunseră toate în cor (chiar și cele care nu-și manifestau credința).

– Atunci am să vă recit psalmul 91.

Când ajunsei la versetul 5, Eva Hecht, care se afla cu noi, mă opri brusc și zise cu tremur în glas, congestionată la față:

– Iartă-mă că te întrerup, dar este formidabil! Lasă-mă să continui eu cele ce urmează.

Nedumerită, căci nu o auzisem niciodată să spună că are noțiuni religioase, după cum nu avusesem niciodată ocazia să schimb mai mult decât câteva vorbe cu ea, deoarece era retrasă și închisă, îi dădui desigur cuvântul.

Și Eva începu:

„Nu trebuie să te temi nici de groaza din timpul nopții, nici de săgeata care zboară ziua, nici de ciurma care umblă în întuneric, nici de molima care bântuie ziua-n amiaza mare...”

Și mai departe, cu vocea tot mai înflăcărată, termină acest extraordinar psalm cu ultimele sale versete: *„Fiindcă Mă iubește – zice Domnul – de aceea îl voi izbăvi; îl voi ocroti, căci cunoaște Numele Meu. Când Mă va chema, îi voi răspunde; voi fi cu el în strămtorare, îl voi izbăvi și-l voi proslăvi. Îl voi sătura cu viață lungă și-i voi arăta mântuirea Mea.”*

Apoi stătu puțin pe gânduri, și cu o expresie de extaz ne spuse:

Nicol Vasile: proz

– Fiindcă Nicole a început să recite acest psalm, am să vă spun cum de-l cunosc și tot ce-a reprezentat el pentru mine. Eram în celulă solitară de peste un an. În tot acest răstimp eram anchetată aproape noapte de noapte, cu reflectorul puternic îndreptat spre ochi; eram chinută și istovită într-o anchetă care n-avea nici un sens și forțată să recunosc ceea ce nu făcusem niciodată, căci într-adevăr politica nu m-a interesat nicidecum în viață. Devenisem o cârpă în mâna anchetatorilor. Ajunseseră să-și bată joc de mine. Mi-era atât de frică de ei, încât, odată în fața lor, tremuram ca o vargă și plângeam, cerându-le să mă lase în pace sau să măucidă. Pierdusem aproape complet vederea din pricina reflectorului cu care mă orbeau în fiecare noapte. Simțeam că voi înnebuni. Am încercat, de mai multe ori, să-mi mușc vinele, dar n-am reușit să mor. De fiecare dată eram dusă la infirmerie și acolo medicul și ajutoarele lui mă ironizau și-mi spuneau invariabil:

– Crezi că se moare atât de ușor? Aici moartea vine numai după ce ai declarat totul. Mai întâi mărturisirea...

Iar când, restabilită, reîncepeau anchetele, instructorii mă luau în derâdere și-mi spuneau pe un ton cinic:

– Deh, cine te-a pus să-l critici pe tovarășul ministru de Interne? Ai umplut tot târgul că face orgii cu tovarășii de la Comitetul Central și că, spre dimineață, beți morți, se bat cu portocale, jocul lor preferat...

Eu le spuneam:

– Asta recunosc că am spus. Ce vreți, sunt o simplă femeie. Am trăit mult printre femei. Se știe că ne place să bârfim...

– Lasă că ai trăit tu mult și printre bărbați, sau mai bine zis cu bărbați, mă jigneau ei.

– Fiecare este liber să-și ducă viața cum înțelege. Nu este nevoie să mă vexați. Am avut prieteni. Dar nici unul din ei nu a fost spion, așa cum mă forțați să declar.

– Toți, absolut toți au fost niște burghezi îmbuibăți și toți au lucrat în solda americanilor. Iar tu trebuie să ne dai legăturile fiecăruia cu agenții americani. Altfel nu ieși de aici.

Când eram în stare să vorbesc puțin, încercam să mă dezvinovățesc:

– Credeți oare că un adevărat spion va povesti secretele sale unei prietene? Eu cred că nici soției nu le-ar dezvălui.

– Nu-i vorba de secretele mari. Dar legăturile, prietenii, întâlnirile, astea le știi.

– Poate le-aș fi știut, dacă în anii din urmă aș mai fi avut prieteni ca altădată. Dar rupsesem cu trecutul. Iubeam pe cineva și nu-l vedeam decât pe el.

– Și la petrecerile lui Teohari Georgescu, cine se zbânțuia? Acolo n-ai avut aventuri? Iar când mergeai la ambasadele occidentale sau îți veneau doamnele de la ambasade acasă, nu aveai ocazie să vorbești, să afli, să povestesti?

– Și iată, așa mă chinuiau noapte de noapte, continuă Eva. Căci situația mea era următoarea: aveam o casă de modă. Cele mai multe trebuie că știți. Clientela mea era cea mai aleasă. Reputația casei mele a făcut să am clientele cele mai bogate și pe toate soțiile diplomaților din București. Când comuniștii au venit la putere, am fost solicitată să lucrez și pentru „doamnele” comuniștilor de vază. Ceea ce a făcut ca să-mi devină clientă permanentă și doamna Teohari Georgescu. Ea, foarte cochetă și ambițioasă, mă socotea la un moment dat indispensabilă. Ca rezultat, mă chema la ea deseori. Cu acest prilej am văzut cum se trăiește în acel palat, al cărui proprietar fusese evacuat și trimis la muncă. Am asistat și la unele recepții și m-am speriat de orgiile cu care se terminau. Și am avut într-adevăr slăbiciunea să povestesc multe din cele văzute printre ei. Le-am povestit prietenilor și familiei mele, care făceau cozi interminabile pentru puțină carne sau pâine. Căci portocale, ciocolată și alte bunătăți nu vedeam decât în casa lui Teohari.

Desigur că lucrul s-a auzit de către cei în cauză. Și ca să tac, m-au arestat. La anchetă am recunoscut indiscrețiile mele, care erau pornite dintr-un sentiment de revoltă contra nedreptății și a vieții privilegiate, în care trăiau cei care se erijau în binefăcătorii poporului...

– Cât trebuie că te-au bătut, dacă le-ai spus asta? interveni o fetișcană.

– Nu mai e nevoie să spun, se înțelege de la sine... Dar, după ce am îndurat bătăile, au început cu anchetele despre care vă spun. Mi-au răscolit între timp trecutul și au luat la rând pe toți prietenii sau cunoscuții pe care i-am avut în viață. Unii dintre ei erau fugiți în Apus. Alții zăceau în închisoare, alții mai erau liberi. Și aproape un an m-au chinuit, cum vă spuneam, ca să declar că fiecare este spion în solda americanilor, ba mai mult, să declar că pentru majoritatea, eu eram aceea care făceam legătura între ei și puterile străine, asta când mergeam pentru vreo probă la ambasadele unde aveam clientele.

– Groaznic, se auzi o voce. Ce situație!

Priveam la Eva Hecht fără să înțeleg cum de se deschisese dintr-odată, tocmai ea care se mulțumea doar să dea un „bună ziua” și să-ți schiteze un zâmbet grațios: ea, de care încercasem

Bu scurt curriculum vitae a lui Nicole-Valéry Grassu îl puteți consulta în nr. 5 al revistei noastre, unde mi și publicat un fragment din remarcabila sa carte „Bènie sois-in, prison”, la care adăngăm acum și fragmentul de față.

Eu a avut o bagutū activitate literară și publicistică, editând împreună cu sotul ei, Sergiu Grossu, revista „Cutucombes” – acest „mesager supraconfesional al Bisericii Tăcerii” – răspândit în toate țările accidentale.

Nicole-Valéry Grassu u desfășurat a intensă activitate filantropică, în fruntea unei misiuni de ajutorare a creștinilor persecutați în țările comuniste, de generozitate ei profitând utat români care ulegeau calea exilului, cât și toți cei care apelau la ajutorul ei în medicamente, îmbrăcăminte și bani.

Din păcate, anul acesta, la data de 14 ianuarie, Nicole-Valéry a dispărut dintre noi. Om minunat, de o impecabilă ținută morală, Nicole-Valéry, care și-a trăit o bună parte din viață departe de țară, motiv pentru care ar fi putut să se desprindă cu totul de locul ei de obârșie, s-a dovedit și o desăvârșită româncă. Înainte de moarte, care u survenit la Paris, la 14 iunie n.c. între ultimile cuvinte ce i le-u adresat tovarășului ei de viață, a fost și dorința de a fi adusă și îngropată lângă ni siii. Ea își doarme unu somnul de veci în pământul românesc, în cimitirul Sf. Viueri din București.

În fața acestui model de existență românească, pe lângă admirația noastră, ne punem întrebarea: Câți dintre românii noștri exilați se dovedesc capabili să trăiască și să moară după exemplul acestei minunate românce?

de multe ori să mă alătur sub diferite motive, dar fără succes. Nu înțelegeam ce o făcea să descrie dintr-odată cu atâtea amănunte cazul și obiectul anchetei sale, când se știa că acest lucru este strict interzis! Și, mai ales, s-o facă într-un grup în care toate femeile îi erau străine... Cât despre ele, nu e nevoie să mai spun, ascultau cu un vădit interes cele povestite de Eva și așteptau cu nesaț continuarea. Eu însămi, acaparată de spusele ei, o și vedeam în postura de altă dată: femeie frumoasă, cu un corp desăvârșit, cu un mers elegant, purtându-și în saloanele unde era poftită rochiile somptuoase, care rivalizau cu cele mai frumoase, făcute tot de ea altora. Iar azi, rămăsese o vagă umbră a unui trecut „bogată” în satisfacții și iluzii trecătoare...

Între timp ofițerul Crăciun și suita sa apărură pentru „numărătoare”. Controlă „curățenia” din baracă, trânti câteva înjurături și plecă, „majestuos”, împreună cu ceilalți.

Automat, cercul se refăcu în jurul Evei și toate așteptau să continue cele începute.

Ea însă părea că se trezește la realitate și că se simte jenată de tot ce vorbise până atunci. Mi-am dat seama că regreta cele spuse în legătură cu anchetele. Părea îngrijorată. Ca s-o ajut, îi spusei:

– Eva, m-ai întrerupt din recitarea psalmului. A fost tare interesant tot ce ne-ai relatat, dar spune, ce te-a făcut să reciti tu psalmul? Cum de îl știi pe dinafară?

Și Eva își reluă suflul:

– Ei bine, paranteza pe care am făcut-o, povestindu-vă prin ce chinuri am trecut, are rostul ei. Vream să înțelegeți în ce situație disperată și de neieșit eram. Căci, înnebunită după sute de nopți de anchetă, realizam că ne învârtim – anchetatorii și cu mine – într-un cerc, din care eu voi ieși într-o bună zi nebună. Nu întrevedeam altă soluție și zilnic aveam semne tot mai evidente că-mi pierd puterile, dar mai ales rațiunea. Astfel mă transformasem într-o zdreanță, care implora pe anchetatori să mă lase în pace sau să măucidă; care tremura, plângea și era gata să le cadă în genunchi.

– Și cum te-ai descurcat? Întrurupse, curiosă și neliniștită, una dintre femei.

– „Descurcat”, zise Eva, zâmbind liniștit, e prea puțin zis. Nu m-am „descurcat”, ci am trăit un miracol:

Într-o dimineață, soarele își făcu apariția în celulă și nu putui să rezist luminii ce-o răspândea, căci ochii îmi erau prea obosiți. Ca să mă feresc de fascicola luminoasă care invadea celula, mă întorsei cu fața la zid, apărându-mi ochii cu mâinile, ca

două stresini. Cu fața la perete, aveam un singur gând: dacă nu mai suport nici lumina binefăcătoare a soarelui, înseamnă că am o boală gravă la ochi. Disperată, nu-mi dezlipeam privirea de pe zid, când deodată, mi se păru că zăresc ceva zgâriat, sub formă de litere. La început crezui că am o halucinație, provenită tot de la ochii mei bolnavi. Dar, cercetând mai cu atenție, începui să citesc, să citesc, da, să citesc! Și primele cuvinte care îmi apărură erau cele recitate de Nicole. Acolo unde am întrerupt-o se întrerupea și scrisul. Dar, scrutând mai bine zidul, văzui că la finele frazelor de care vă vorbesc urma o săgeată. Ea indica locul unde vor continua primele rânduri. Și astfel ajunsei la cele pe care vi le-am recitat eu. Urmărind săgeata am ajuns la o porțiune cu un fel de explicații făcute de persoana care scrisese peste tot pe trei dintre cei patru pereți. După ce dădea câte un citat, îl comenta. Zic „persoana“, căci din ziua aceea, studiind mereu cele „scrise“ pe zid, mi-am dat seama că erau trăsăturile aceleiași mâini și gândiri. În felul acesta am „citit“ și înțeles. În adâncul ființei mele, cauza adevărată pentru care eram chinuită de peste un an și care era cu totul alta decât ceea ce vroiau anchetatorii să-mi vâre pe gât: trăiam consecințele unei vieți ușuratică; păcatele grele ale vieții mele particulare mă aduseseră în această situație. Dacă niciodată nu mi-a trecut prin minte că n-am dreptul să dispun de viața mea sau a altora după bunul meu plac, apoi aici, în celulă, am aflat acest adevăr. Dacă niciodată n-am adresat o rugăciune lui Dumnezeu, ca să-i cer iertare sau ajutor, apoi am înțeles că pentru a mă ruga intens mă aflu în starea aceasta tragică, impusă de poliție. În fine, în cursul zilei aceleia, citind pe nerăsuflăte tot ce am putut parcurge pe ziduri și meditănd cu seriozitate la toate aceste lucruri noi, cu care luam contact, ajunsei la concluzia logică și inevitabilă că sunt o păcătoasă care are nevoie de iertarea lui Dumnezeu. Că, pentru a fi iertată, trebuie să regret tot trecutul meu pătat și, în plus, să iau hotărârea solemnă, înaintea Celui de Sus, că nu voi mai continua niciodată viața pe care o dusesem până la arestarea mea. Fără nici o tăgadă, cu cuvintele care mi-au venit pe buze și inspirată de cele învățate, grație zgârieturilor din varul peretelui, m-am adresat lui Dumnezeu direct, lui Iisus, și i-am deschis toată inima mea putredă. I-am cerut să mă ajute să scap din mâna inchișitorilor și i-am promis că, odată liberă, dacă o va îngădui, viața mea va lua un alt curs.

Un spirit de împăcare m-a învăluit dintr-o dată. Am simțit parcă o mână bună atingându-mi fruntea pentru a o descreți. M-am întors spre geamlăcul de unde venise mănunchiul de

raze. El nu mai era acolo. Era, în schimb, în inima mea transformată dintr-o dată și pentru totdeauna.

– Ce nepătrunse sunt căile Domnului, murmură Stella.

– De necrezut e tot ceea ce spui, parcă face parte din domeniul fantasticului.

Eva, parcă vrăjită de cele ce povestea, întrerupse orice comentariu și continuă:

– În seara aceea mă prezentai în fața anchetatorilor ca un om care se sprijină pe cineva. Stam dreaptă și nu mai tremuram, căci mă bizuiam pe prezența lui Dumnezeu în inima și-n gândurile mele. Știam că nu mai sunt singură și că mă odihnesc „la umbra Celui Atotputernic”. Când mi-au aprins reflectorul, drept în fața ochilor, n-am făcut nici o grimasă, iar când au început întrebările și batjocura n-am mai plâns și nu le-am cerut să mă omoare, ca să nu mai sufăr atât de mult.

Unul din anchetatori s-a sesizat de atitudinea mea și cu un aer bănuitor, mi-a spus:

– Ce-i cu tine?

– Nimic, i-am răspuns calm.

– Ai luat contact cu cineva? Ai vorbit cu cineva?

(Bănuise, pesemne, că reușisem să iau legătura cu cineva din afară, prin intermediul vreunui gardian „cumpărat” și că aflasem poate unele lucruri, ca de pildă faptul că Teohari Georgescu era el însuși arestat în beciurile ministerului pe care-l condusesese).

– Da, i-am replicat scurt, am vorbit cu Dumnezeu.

Acest răspuns a fost de-ajuns să mă trimită, imediat, în celulă.

Din seara aceea eu mi-am continuat lucrarea de pătrundere în mine și de apropiere de cele sfinte. Iar anchetatorii au continuat să vadă în mine o altă ființă. Bieții de ei, în simplitatea lor spirituală n-au înțeles altceva decât că rezistența mea a luat sfârșit și că nu mai au ce storce de la mine. M-au chemat tot mai rar, m-au examinat ca pe o bolnavă, apoi, după mai puțin de o lună de la prima seară în care le spuseseam că vorbisem cu Dumnezeu (ceea ce era foarte adevărat), m-au transferat la Ferma Roșia, unde v-am găsit pe unele din voi.

– Extraordinar, șoptiră impresionate câteva. Celelalte rămăseseră în tăcere, parcă în semn de respect pentru mărturisirea Evei.

Ea continuă, privind visătoare:

– Din dimineța aceea fericită, când am descoperit cele zgâriate pe pereții celulei, de atunci încă mă mângâi cu speranța că într-o zi, când țara noastră va fi într-adevăr liberă, ca să-mi pun planul în aplicare, voi da un anunț în toate ziarele:

voi ruga, voi insista ca persoana care s-a aflat în perioada X într-o celulă la Malmaison și s-a străduit, cu tot riscul, să încrusteze pe pereți un adevărat curs biblic, precum și extrase din Sfânta Carte, să ia contact cu mine. Sunt sigură că o voi găsi. Și vă spun: am o soră pe care o ador. Dar ființa care a „scris” pe pereții celei din Malmaison va fi pentru mine o soră sau un frate mai scump decât sora mea adevărată. O voi iubi sau îl voi iubi ca pe sufletul meu cel nou. Căci grație ei sau lui sunt un alt om, și ei sau lui îi datorez viața, vederea, mintea întregă și, mai ales, recăpătarea vederii mele spirituale. Când voi întâlni acea persoană, o voi strânge în brațe și apoi îi voi săruta picioarele. Și nu ne vom mai despărți niciodată.

Cu ochii țintă spre Eva, niciuna nu observase cum mie îmi curgeau lacrimile de-a lungul obrazilor.

Când Eva termină, fără să mai adauge nimic la cele spuse, în hohote de plâns mă adresai ei:

– Eva, ai stat în celula 24 la Malmaison. Nu este nevoie să dai niciodată anunțul în ziar, căci ai în fața ta pe aceea pe care o poți socoti încă de pe acum o soră. Eu am „scris” cele despre care ne-ai vorbit. Le-am scris pentru ca să fie de folos unor ființe chinuite, așa cum ai fost și tu. Dumnezeu te-a chemat la El grație acestor zgârieturi, făcute cu un sămbure de prună. Iar mie mi-a dat dovada, încă o dată, că mi-a ascultat rugăciunile fierbinți.

Am căzut una în brațele celeilalte. Și am plâns mult, după cum toate cele prezente la această cutremurătoare scenă au plâns cu lacrimi de foc...

Femei în temnițele comuniste

Femei în temnițele comuniste

Femei în temnițele comuniste

Fragment din cartea „Bénie sois-tu, prison” (Fii binecuvântată, pușcărie), publicată de Editura PLON din Paris, în patru ediții (1976, 1978, 1981, 1983) și tradusă în limbile engleză, germană, italiană și norvegiană. În România Editura Univers și-a nsumat sarcina să tipărească această carte. Apariția este programată în primul trimestru al anului 1997.

Iubirea de după sârma ghimpută

SERGIU GROSSU

La geamul fulguit

Publicăm aceste poezii ale lui Sergiu Grossu imediat după textul lui Nicole-Valéry Grossu pentru că destinele lor s-au împletit de asemenea natură încât putem spune că au constituit o unică existență. Cei doi s-au cunoscut încă din studenție, s-au iubit, apoi pașcăriia comunistă i-a separat, despărțându-i azi de zile, după care, la eliberare s-au reînălțat, căsătoria și-a urmat cursul și, tot împreună, au luat calea exilului, refugiați în Franța, până când a survenit moartea lui Nicole-Valéry, la 14 ianuarie 1996. O desăvârșită armonie a domnit în acest cuplu, care poate fi luat drept model al unei căsătorii perfecte.

Nu e locut aici să insistăm asupra profilului cultural elevat al celor doi – personalități de seamă în cultura noastră – și nici să arătăm cât bine au făcut acești oameni României și multor români care au bănat la usă ogăzului lor de la Paris. O vom face poate cu alt prilej.

Să spunem acum că pe foarte mulți oameni, femeie și bărbat, au lăsat prin taina căsătoriei, și animată tot așa, de iubire, temnița comunistă a reușit să-i despartă. Exemplele sunt dureros de numeroase. A fost și asta una din

La geamul fulguit și trist
trimis-am gândul să-ți colinde.
L-auzi, cântându-ți despre Crist?
Aprinde candela, aprinde
și-ncearcă-n brațe a-l cuprinde
și-o mână caldă îi întinde
și tulburi ape de-amestite...

Hai, Valerim și Lerui-Ler,
flori dalbe, flori de măr prea sfinte,
prin mari troiene și prin ger
am răzbătut cu dor fierbinte,
să-ți spun, soția mea cuminte,
că și-n aducerile-aminte
poți cuibări întregul cer.

Să-ți spun, cum îți spuneam cândva,
de-un ursuleț și-o zveltă ciută,
de-un gândăcel și-un ciob de stea;
să-ți spun, în zvon de alăută,
iubirea mea neprefăcută,
crescută-n temniță, crescută
din inima și carnea mea.

La geamul fulguit, în zori,
trimis-am dorul meu să-ți bată:
— Primiți, primiți colindători?
Iar tu, de geam apropiată,
ascultă cântarea minunată,
plângându-mi viața mea legată
și anii scursi prin închisori...

Despărțirea

Despărțirea-ntotdeauna doare.
Eu, de pildă, sufăr și oftez.
Sufletul la despărțire moare,
parc-a spus-o un poet francez.

Moarte-n despărțire-o să rămână
când iubesti și te desparti, iubind:
și-ntr-o simplă strângere de mână
poți să simți o inimă, murind.

Însă despărțirea arestării
nu știu cum, iubit-o, nu ne-a-nvins.
Amândoi am fost mai acătării
când, din mers, în brațe te-am cuprins.

Căci, întotdeauna, despărțirea
o înfrânge, o birui, o domini
dacă lupti și-n luptă-ți pui iubirea
pe altarul marilor lumini...

De după zăbrele

De după zăbrele, întind
o mână și-aștept să suspine;
și caut, prin noapte, cu jind
spre lume, spre casă, spre tine.

Și caut, în temnița grea,
să-ți aflu, iubit-o, lumina,
căci steaua destinului, stea
e-n lanțuri și-o spurcă rugina.

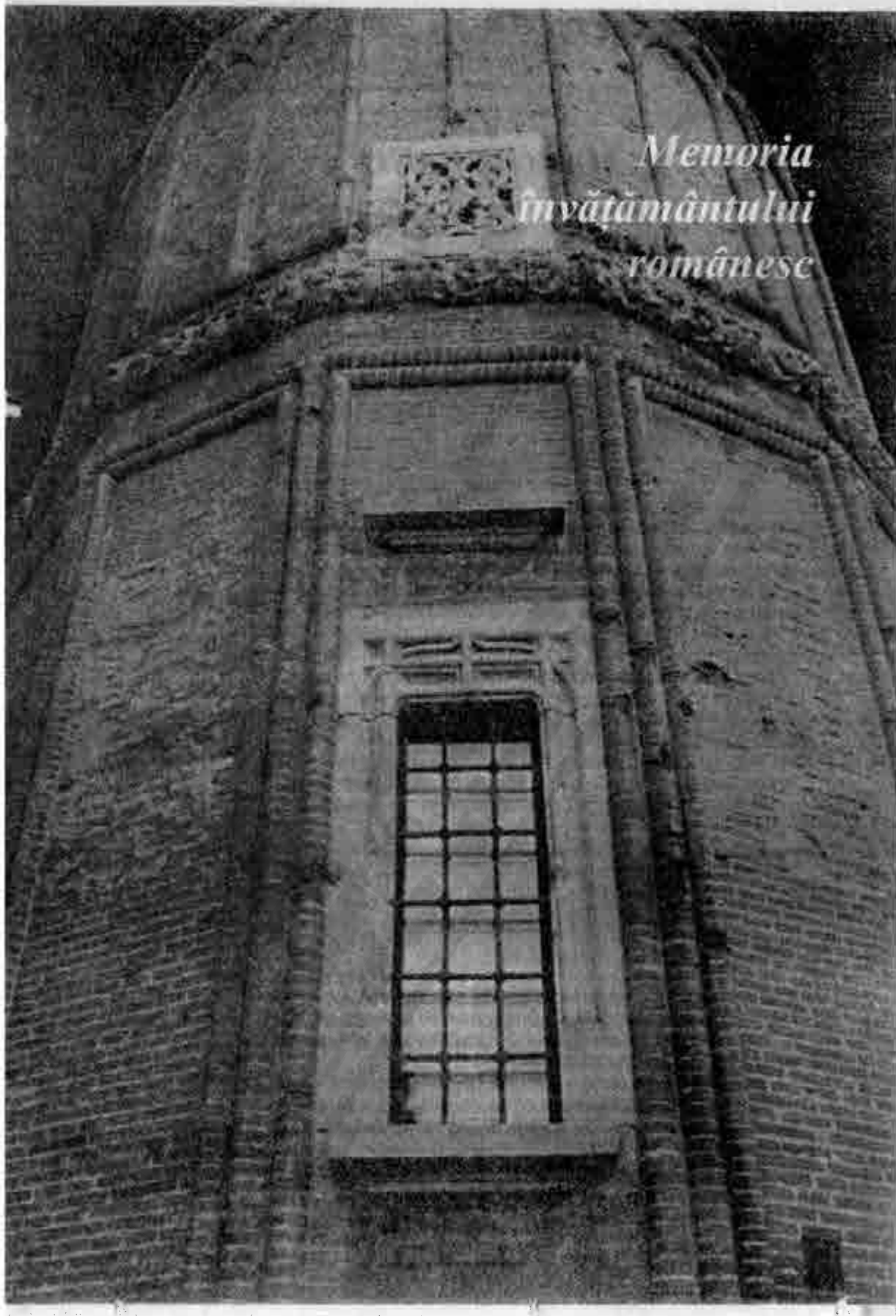
De după zăbrele, încerc
o mare și sfântă demență:
să chiui, să fulger, să merg
cu-a patriei mele cadență –

și-nchis, peste ziduri să sar,
în saltul sublim al iubirii,
și-n cale, plângând, să-ți presar
toți macii și toți trandafirii...

*îpăvile criminale ale regimului
comunist. Nici un putea fi altfel,
căci familia a constituit una din
ținele predilecte ale regimului
comunist. Dar iată că nu
totdeauna Ura a putut învinge
Iubirea. Exemplul îl avem prin
cei doi Grossu, Nicole-Valéry și
Sergiu. Ea își odihnește acum
somnul de veci, în pământul țării,
acolo unde a lăsat cu limbă de
moarte să fie îngropată, iar
Sergiu, întors din exilul său
parizian, nu conținește să-i
vegheze la căpătâi, nelăsând nici
o clipă să i se stingă candelă.
Ce bine ar fi ca tinerii noștri să
ia exemplul acestei iubiri! Căci
multe sunt pieritourile pe acest
pământ, numai Iubirea nu. Ea ne
transcende, ea ne unește cu
Dumnezeirea.*

*Sergiu Grossu este autorul
multor lucrări - poezie, proză,
eseistică etc. - scrise inițial în
franceză. Unele dintre ele au
apărut și în românește. Chiar
poeziile de față fac parte din
volumul „Inscripții pe nu vas de
lut” (1995). Tot așa volumele
„Calvarul României creștine”,
editat de Convorbiri Literare
(1993), precum și „Univers
simfonic”, poeme orale create
într-un lagăr din Balta Dumării.
Cele două volume de poeme
mistico-creștine, împreună cu
caseta Electrecord „Univers
simfonic”, sunt difuzate în
librăriile Humanitas din țară,
sau pot fi comandate la Fundația
„Memoria” (preț 5000 lei).
El desfășoară și în prezent o
intensă activitate ziaristică.*

*Memoria
învățămintului
românesc*

NICOLAE MĂRGINEANU

Procesul

din volumul *Amfiteatre și Inchisori*

Preludiul procesului nostru a început în după masa zilei de 24 sau 25 octombrie când în arestul de la Ministerul de Interne am simțit zarvă mare. Ușile de metal de la celule se deschideau cu zgomot la intervale de câteva minute. La început am crezut că sunt obișnuitele scoateri la anchetă, dar după aceea mi-am dat seama că treaba se aseamănă mai mult cu evacuarea celulelor. De acest lucru nu m-am mai putut îndoi în momentul când s-au deschis la intervale scurte și celulele vecine, în care erau de patru luni de zile amiralul Măcelariu și ing. Balș. A urmat apoi o tăcere mai lungă de aproximativ zece minute după care am fost scos și eu. Doi agenți zdraveni m-au dus sus la poarta prin care am intrat, iar afară în stradă aștepta o mașină. Agentul de lângă ea a deschis ușa pentru a intra unul din agenții care m-au adus, după care am fost poftit foarte frumos să intru și eu. După mine a venit cel de-al doilea agent fără să mai aștepte să fie poftit. Agentul care ne-a așteptat în stradă a trecut lângă șofer, care a pornit imediat mașina, a întors-o pe strada Academiei și ne-a dus la Tribunalul Militar în str. Negru Vodă, cred. Aci ne aștepta un tânăr care ne-a condus la etaj într-o cameră proaspăt vopsită cu două paturi și o masă cu două scaune. Înăuntru era un tânăr aviator, care a rămas cu mine după ce agenții au plecat iar ușa s-a închis. Am înțeles că era noul meu informator, respectiv „turnător”. Avusesem unul, după anchetă, și în garsoniera de la minister.

– Ce este aci? – l-am întrebat eu.

– Tribunalul militar, a răspuns el.

În aceeași seară am fost dus și la biroul președintelui de Tribunal pentru ca generalul Petrescu, asistat de procurorul militar, colonelul Mociornita, să-mi comunice faptul că mă aflu la Tribunalul Militar al capitalei și că sunt trimis în judecată pentru crimă de înaltă trădare etc.

– Avocatul dv. din oficiu – a ținut el să adauge la urmă – este profesorul Mircea Manolescu de la Facultatea de Drept din București. Este o favoare pentru dv. ca să fiți apărat de un coleg.

- Nu-l cunosc și aș dori să am și un avocat ales de mine.
- Aceasta nu se poate, a răspuns el. Dar totuși la cine vă gândiți?
- La Eugen Mețianu sau Alexandru Vasiliu, sunt foști magistrați militari.
- Da, știu, dar nu se poate.

Generalul Petrescu fusese coleg cu ei, dar în timpul guvernării generalului Antonescu a schinguiuit în bătai nu numai mulți legionari, ci și deținuți comuniști, în calitate de director general al Penitenciarelor, fapte pentru care a fost scos din cadrele magistraturii militare la câteva zile după 23 August. Pentru o bună bucată de vreme a fost chiar arestat. În preajma procesului lui Maniu și-a oferit serviciile sale competente de jurist priceput și experimentat. Era doctor în drept de la Paris. La figura mea s-a uitat mai insistent deoarece în declarațiile mele recunoșteam că am spus într-un cerc de prieteni cu ocazia procesului lui Maniu că o dată, când în țara noastră va fi iar dreptate, „canaliile de teapa sa” ar trebui spânzurate. Se aștepta, probabil, să cer recuzarea sa. La ce folos! Sentințele cu siguranță erau deja scrise de către organele de partid.

După ce scoaterile la birou s-au terminat, am întrebat pe tânărul colocatar:

- D-ta nu ai fost scos?
- Se vede că nu, a răspuns el jenat.

Cu două zile înainte de proces am fost dus la Școala de Război. O surpriză și aceasta! Am fost dus în aceleași condiții ca și de la Minister la Tribunal. Ba chiar de aceleași persoane. Am trecut prin două coloane de jandarmi, prima așezată cam la 60–70 de metri de școală, iar a doua la 30–40 de metri. În fața școlii alți jandarmi, iar la intrare doi tineri magistrați militari, care au venit imediat la mașină, ca să mă ia. Foarte curtenitori m-au „pofțit” să intru, ducându-mă în prima sală de studii din dreapta, la parter. Sala avea aproximativ 6 pe 10 m. În colțul din dreapta era un pat curat, iar în fața lui o masă și un scaun. În colțul opus patului erau doi oameni, așezați pe scaune. La intrarea noastră s-au ridicat, salutând.

– Aci este actul de trimitere în judecată, a spus un ofițer, arătând dosarul de pe masă. Tovarășii – a adăugat el arătând pe cei doi oameni din colțul opus – sunt reprezentanții muncitorilor. Au ordin să tacă și să stea liniștiți pe scaun, ca să nu vă deranjeze.

Am deschis imediat dosarul. După frazele de rigoare ale Corpului de Armată București de trimitere în judecată, urma lista:

Aușnit Max, Balș Alexandru, Bujoiu Ion, Bontilă George, Chioreanu Nistor, Gheorghiu Alex., Măcelariu Horea, Manu George, Mărgineanu Nicolae, Pătrașcu Nicolae, Popp Alexandru, Teodorescu Eugen

Profesor suplinitor cu sarcini de cercetare științifică la Catedra de Psihologie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj.

Activitatea didactică și științifică

Studii: Licențiat (1927) și doctor (1929) în Filosofie, specialitatea principală Psihologie, cu mențiunea „magna cum laude”, ai Universității din Cluj.

Docent în Psihologie la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj (1931).

Studii de specializare la Universitățile Leipzig, Berlin și Hamburg (1929), Sorbona din Paris (1935) și Londra (1935).

Cercetător științific în calitate de bursier al Fundației Rockefeller la Universitățile Harvard, Yale, Columbia, Chicago și Duke (1932–1934).

Funcții: Fost preparator (1926–1928), asistent (1928–1936) și șef de lucrări (1936–1938) la Institutul de Psihologie al Universității din Cluj. Conferențiar de Psihologie aplicată la Facultatea de

Numele lui Chioreanu, Gheorghiu și Teodorescu îmi erau complet necunoscute. Pe amiralul Măcelariu și ing. Balș i-am cunoscut doar în arestul de la Ministerul de Interne, având camerele vecine. Numele ing. Bujoiu, fost ministru al Industriei, îmi era cunoscut numai din ziare. De Pătrașcu știam că a fost secretar general al Mișcării legionare. De numele lui George Manu am aflat în 1934 la Paris, citindu-l pe coperta unei cărți, teza sa de doctorat în fizică, comentată de compatrioții noștri cu elogii. Pe Bontilă l-am cunoscut în calitate sa de director al Laboratorului de Psihologie de la Casa Asigurărilor Sociale, dar nu l-am văzut dinainte de izbucnirea celui de-al doilea război mondial. Nici nu știam că a fost arestat. Oamenii, pe care i-am cunoscut și cu care am colaborat, în calitate mea de consilier psihotehnic al Uzinelor Reșița, rămâneau astfel numai Popp și Aușnit. Dar acesta din urmă era în străinătate, făcând parte dintr-o delegație guvernamentală. Ce-o fi și asta? – m-am întrebat eu uluit.

Stupefacția mea a fost și mai mare când câteva rânduri mai jos am citit: „Acuzații Balș, Bujoiu, Măcelariu și Mărgineanu încă din 1945 au organizat un comitet de rezistență care în 1947 s-a transformat în comitet de coordonare a întregii mișcări subversive”. Ei, asta-i bună – mi-am spus eu, râzând fără să vreau deoarece îmi dădeam seama că „marele proces” se va transforma în cele din urmă în „comedie bufă”. Piățită, din nenorocire, cu moartea a patru dintre noi: Balș, Bujoiu, Gheorghiu și Manu. Alți doi – Popp și Pătrașcu – vor muri la scurtă vreme după eliberare.

Ușa s-a deschis și un colonel plin de sine a făcut un semn celor doi muncitori să iasă și apoi cu pași „tanțoși” – cum se spune prin Ardeal – a venit spre mine.

– Sunt colonelul Stanciu; îndeplinesc funcțiunea de procuror militar. Sunteți mulțumit de cazare?

– De cazare da, dar sunt uluit de cele ce citesc încă de pe prima pagină. Atât în ceea ce privește lista oamenilor pe care nu-i cunosc, cât mai ales din cauza acestei fraze în care se afirmă totuși că am organizat cu ei un comitet de rezistență în 1945, care în 1947 avea să se transforme în comitet de coordonare a întregii mișcări subversive. Or așa cum ri-am avut cinstea să vă cunosc pe dv., la fel nu-i cunosc nici pe ei.

– Da, mi-a spus și ing. Bujoiu că nu vă cunoaște. Trebuie să fie o greșeală la mijloc.

– Aș dori, în orice caz, să primesc și dosarul cu declarațiile acestor oameni, a căror activitate și nume nu le cunosc.

– Desigur, îl veți primi imediat. Oricât de ingrată ar fi sarcina mea, îmi face totuși plăcere să vă fiu util.

La o jumătate de ceas a sosit și masa, adusă de la restaurant, s-a pretins chiar de la Capșa. Erau patru feluri, la fel de alese și gustoase, ca și cele de la Tribunal.

Filosofie și Litere a
Universității din Cluj
(1938–1947).

Profesor suplinitor de
Psihologie și Director al
Institutului de Psihologie
la Facultatea de Filosofie
și Litere a Universității din
Cluj (1938–1942).

Director al Laboratorului
Psihotehnic al Ministerului
Muncii din Cluj, refugiat la
Sibiu (1941–1943).

Deținut politic (1943–
1964).

Cercetător științific
principal gr.II la Institutul
de Științe Pedagogice,
Însărcinat cu direcția
Filialei din Cluj (1969–
1971).

Profesor suplinitor cu
sarcini de cercetare
științifică la Catedra de
Psihologie a Facultății
Babeș-Bolyai din Cluj
(1971).

Profesor-oaspete la
Universitatea din
Hamburg, semestrul II
1972.

Invitat al Fundației
Rockefeller în S.U.A.
pentru anii 1979–80. Se
întoarce în țară când
medicii americani
confirmă diagnosticul de

A intrat și generalul Petrescu.

– Poftă bună, domnule profesor, mi-a urât ei.

I-am comunicat și lui cele spuse procurorului Stanciu.

– Să controlăm, domnule profesor. Pentru fapte inexistente în orice caz nu puteți fi condamnat. Am să vă trimit și dosarul, imediat ce-l termină de citit Popp și Bujoiu, căci nu avem decât două exemplare, al treilea fiind la procurori. Sunteți mulțumit cu masa? Aceeași mâncare să știți că o luăm și noi. Cazați la Școala de Război au fost, de fapt, și membrii completului de judecată ca să se evite un atac împotriva lor.

A doua zi la amiazi, tot în timpul mesei, a venit radios și avocatul meu, făcut profesor peste noapte la Facultatea de Drept.

cancer.

Sa stins din viață la 13
iunie 1980

Lucrări:

În Editura Institutului de
Psihologie a Universității
din Cluj:

1. Psihologia exercitiului.
1929, pag. 158
2. Psihotehnica în
Germania. 1929, pag.88
3. Psihologia germană
contemporană. 1930, pag.
350
4. Psihologia învățării.
1931, Pag. 180
5. Psihologia franceză
contemporană. 1932,
pag.1932
6. Psihologia configurației
(în colaborare cu L. Rusu,
A. Roșca, D. Todoranu
etc), 1929, pag.176
7. Elemente de
Psihometrie. 1938, pag.
137
8. Analiza factorilor psihici.
1938, pag. 216
9. Psihologia persoanei.
1941, pag. 574
În Editura Institutului și
Laboratorului Psihotehnic:
10. Psihotehnica în marea
industrie. 1942, pag. 156
11. Psihotehnica. 1943,
pag 504

– M-am reîntors numai zilele acestea de la Paris. Vedeti și pardesiul și pălăria, aduse de acolo. Dar ce mâncări alese aveți! La mine acasă nu-mi pot îngădui acest lux.

– Dar nu ați mâncat nici ciorba nenorocită cu câteva boabe de fasole ori arpacăș sau cartofi, pregătită de badea Ion de la Ministerul de Interne, care îndeplinește și funcția de servitor, curățind coridoarele și closetele. Lăsați aceasta și uitați despre ce e vorba. Afară de Popp și Bontilă nu cunosc pe nimeni din coacuzati. Pe Bontilă nu l-am mai văzut de aproape zece ani, așa încât în proces necunoscut îmi e și el. Cunosc doar pe Popp...

– Si pe Ausnit, a ținut el să observe.

– Da, dar el este în America, făcând parte dintr-o delegație guvernamentală...

– Nu s-a mai întors, a replicat el cu promptitudine.

– În fraza aceasta, chiar din prima pagină, se afirmă totuși că am organizat un Comitet de rezistență cu Balș, Bujoiu, Măcelariu încă din 1945... Cum găsiți dv. aceasta? – vă rog, de aceea, ca în apărare să ridicați de la început această absurditate, nu numai inexactitate, care aruncă o lumină de lămurire a întregului proces, asupra neseriozității acuzațiilor împotriva mea în orice caz...

– Domnule profesor, domnule coleg – îmi permiteți, nu? fiți fără nici o grijă și lăsați totul în seama mea; vă voi face o apărare la înălțimea lucrărilor dv. de știință, care se află toate în biblioteca mea, unele chiar pe biroul meu...

– Mă rog, mă rog, – am spus, întrerupându-l și eu – aceasta e treaba dv., dar vă rog foarte insistent să faceți și ceea ce vă cer eu. Alfel mă obligați să vă retrag mandatul.

– Voi face așa cum doriți, întocmai cum doriți, să nu aveți nici o îndoială, veți fi mulțumiți, foarte mulțumiți.

– Nu am primit nici dosarul cu acuzațiile deși l-am cerut cu insistență atât d-lui procuror Stanciu, cât și d-lui general Petrescu.

– Plec de aci direct la tovarășul general Petrescu; am cinstea

să-l cunosc foarte bine. Îl voi ruga să dispună imediat trimiterea dosarului, iar după aceea voi reveni ca să discutăm întreaga apărare, așa cum înțeleg să o fac.

A doua oară nu a mai venit, cu toate cererile mele insistente, comunicate prin magistratul de serviciu, care venea și el cu greu în camera mea, doar la a treia sau a patra chemare a unuia sau altuia din cei doi pretinși muncitori din cameră.

În seara premergătoare procesului am declarat imediat după cină că refuz să mă prezint în instanță deoarece nu am citit dosarul cu acuzațiile. La ora nouă și jumătate mi-a fost adus, iar la ora zece, deci după 30 minute, mi-a fost luat pe motivul că e ora de culcare și trebuie să mă odihnesc.

– N-am avut ce să fac, domnule profesor, s-a scuzat ofițerul magistrat de serviciu. Dosarul a fost reținut de ceilalți coacuzati. Așa că nu a fost vina noastră.

A doua zi prietenii mei de suferință au spus că și lor li s-a întâmplat la fel. Și cu dosarul și cu avocatul etc.

În seara premergătoare procesului ne-au fost duse hainele pentru a fi curățate și călcate. Ne-au fost redade și cravatele. Călcate și ele, ca și cămășile. Frizer am avut în fiecare dimineață.

În dimineața zilei de 28 octombrie am fost conduși în sala de festivități a Școlii de Război. Sala era plină cu lume și nu mai era un scaun liber, nici în sală, nici în balcoane, cu excepția unor fotolii din rândul prim. Anchetatorii de la Minister și de la Malmaison erau și ei prezenți. În cursul dezbaterilor au venit și Ana Pauker, Avram Bunaciu, Teohari Georgescu și alți miniștri. Au fost aduși și foarte mulți gazetari străini cu sentimente procomuniste, desigur. În atari condiții, de asistență atât de aleasă, grefierul a citit actul de trimitere în judecată în foarte mare grabă deoarece având peste 50 pagini lectura a durat peste două ore.

Pe de altă parte nu trebuia să se bage în seamă că între actul de acuzare și rezumatul lui apărut în ziare erau deosebirii flagrante.

Interogatoriul meu a fost luat a doua zi. La întrebarea dacă recunoaștem declarațiile scrise, am răspuns cu toții afirmativ. Eu însă am ținut să adaug și următoarea frază: dacă între declarația mea scrisă și cea verbală din instanță va fi vreo deosebire, țin să declar că mă prevalez de cea scrisă.

Generalul Petrescu a ținut să observe: vedeți Onorată Asistentă, ce declară d-l profesor universitar Mărgineanu. Și ce nu se spune despre organele noastre de anchetă! Să se înscrie în procesul verbal această declarație, a spus întorcându-se spre grefier. A doua zi însă, când mi-a fost adus spre semnare procesul verbal, în virtutea acestei declarații scrise am refuzat semnarea lui. Într-adevăr, procesul verbal din instanță avea un număr aproape dublu de pagini și conținea

Alte edituri:

12. Problema evoluției. Editura Societatea de Măine, Cluj. 1931, pag.84
13. Natura științei. Editura Științifică. Bucuresti. 1969, pag. 504
14. Sub semnul omeniei. Editura pentru Literatură. Bucuresti. 1970, pag.304
15. Psihologie și Literatură. Editura Dacia. Cluj. 1971, pag.350
16. Orientarea școlară și profesională. Coordonator științific și autor a cinci capitole, cuprinzând aproximativ 100 pag. Editura Didactică și Pedagogică. Bucuresti. 1972, pag. 350
17. Condiția umană—aspectul ei bio-psiho-social și cultural. Editura Științifică. București. Aproximativ 650 pag. 1973
18. Psihologie logică și matematică. 1975. Editura Dacia. Aproximativ 350 pag.
19. Psihologia în țările socialiste. (în pregătire). *Lucrarea Psihologie logica și matematica dezvoltate* lectiile ținute la Universitatea din Bonn în

declarații care nu erau în cel scris de la anchetă, ci doar în declarațiile de la Malmaison. Grefierul a comunicat refuzul meu generalului Petrescu, care a venit imediat la mine.

– Dar bine, domnule profesor, au fost șase stenografi care au consemnat răspunsurile dv. în instanță.

– Care nu scriau nimic, ci stăteau de vorbă, am răspuns eu.

Generalul Petrescu n-a avut încotro și după un ceas mi-a fost adusă declarația ultimă de la Ministerul de Interne și procesul verbal din instanță, care o reproducea.

După câțiva ani am întâlnit la Jilava pe unul din ofițerii Completului de judecată, care mi-a spus că generalul Petrescu, îngrijorat de cursa în care s-a prins, a chemat pe colonelul Dulgheru ca să-l întrebe ce să facă.

– Cum o să-i dau acestuia 25 ani de închisoare? Căci atâta este cuantumul pedepsei mele, fixat de Ministerul de Interne în colaborare cu Ministerul Justiției, executând, ele înșile, dispozițiile conducerii de partid.

– Păi atâta i-am fixat și noi, a răspuns Dulgheru.

– Dar faptele incriminate nu justifică această pedeapsă.

– N-are nici o importanță, a răspuns flegmatic Dulgheru. După terminarea procesului a venit cu o precizare în plus deoarece la întrebarea lui Bujoiu asupra a ceea ce ne așteaptă după proces, cu aceeași flegmă și încântare de sine i-a răspuns:

– Exterminarea.

Or, în lumina ei, deosebirile dintre pedepse nu mai aveau nici o importanță.

A urmat audierea martorilor, tema principală fiind spionajul în favoarea americanilor. Unul din martori recunoaște că a dat o seamă de informații – pe care le înșiră cu lux de amănunte, dând o serie de cifre pe care a fost pus, desigur, să le memorizeze.

– De la cine și cu ce mijloace ați obținut aceste date secrete atât de periculoase pentru siguranța noastră de Stat? – a întrebat sententios generalul Petrescu.

– Din Monitorul Oficial, a răspuns martorul, Hoidnic, cred, era numele său.

Sala a izbucnit în râs, dar după câteva clipe fiecare și-a dat seama de greșeala făcută și s-a oprit, uitându-se cu teamă la vecinii care l-ar putea „turna”.

Uzinele și domeniile Reșița aveau la acea oră 25.000 angajați. Trebuiau aduși și doi muncitori, care să ne înfiereze cu declarațiile lor.

Surprins de inexactitatea lor, Popp a cerut instanței să-i dea voie să pună o întrebare.

– De când sunteți dv. angajat la Reșița? – a întrebat el.

– De la sfârșitul lui aprilie, a răspuns martorul, care nu știa că noi fusesem arestați înainte de această dată.

– Și care-i Popp și care-i Mărgineanu?

calitate de profesor de schimb în anul 1971. iar lucrarea Psihologia în țările socialiste cuprinde lecțiile tinute la Universitatea din Hamburg în 1972 în calitate de profesor-oaspete. Ambele lucrări sunt contractate de Editura Dacia, pe de o parte, și Editura de Psihologie Dr. Hogrefe din Göttingen în traducere germană, pe de altă parte.

Un număr de aproximativ 35 articole în revistele de specialitate și cultură generală, aproximativ 25 teste și chestionare, fișe de observație, aplicate în școli și uzine.

în limbi străine:

20. Beiträge zur Psychologie der Übung. Zeitschr. f. Angew. Psychol. 39, 1931, 491-530

21. La théorie des facteurs. Les Ann. Psychol. Paris. 25, 1934, 50-84

22. Les facteurs psychologiques. Idem, 85 - 102

23. La nature de la loi scientifique et ses conditions d'exactitude. Paris.

Aican. Volum omagial lui P. Janet. 32 pag.

- Dv. sunteți Mărgineanu, a răspuns martorul.

În sală din nou ilaritate. Petrescu a intervenit, observând că nu a avut voie să pună decât o singură întrebare.

A treia zi a urmat cuvântul de acuzare al colonelului Stanciu, procurorul militar.

- Țara întreagă privește în această clipă la acești criminali odiosi, care s-au făcut vinovați de cele mai oribile acte de spionaj, sabotaj și atentat împotriva Republicii noastre... După această scurtă introducere a sa, consumată în două, trei fraze, a reiterat actul de trimitere în judecată citit cu trei zile înainte de grefier.

După el a luat cuvântul lt. col. Eftimie Călin, care în calitate de magistrat militar a făcut încadrarea acuzațiilor în articolele de lege.

După câteva luni au fost arestați amândoi pentru abuzuri și crime de război pe teritoriul Uniunii Sovietice. În momentul când și-a făcut bagajul colonelul Stanciu a profitat de o clipă de neatenție a agenților și și-a tras un glonte în cap cu un revolver ascuns din vreme sub cămăși.

Au urmașii pedoariile avocaților. Nici unul nu a îndrăznit să ceară o reducere de pedeapsă. Singurul avocatul amiralului Măcelariu și-a îngăduit să propună încadrarea unei vini la alt articol de lege. Incolo s-au mulțumit cu toții să elogieze clementa acuzării și să se infioare și ei de crimele noastre abominabile, cerând cuvenita pedeapsă. Figura cea mai abjectă, a fost Paraschivescu Bălăceanu, care l-a apărat pe Popp. Dar prea departe de insinuările lui murdare n-a fost nici Ionel Teodoreanu, autorul *Medelenilor*, care l-a apărat pe Manu ca și funia pe spânzurat. După ce a terminat pledoaria a profitat de faptul că generalul Petrescu a ridicat ședința, iar lumea s-a ridicat să plece, și a venit repede la Manu, care i-a întors spatele. L-a tras de mâneca hainei și i-a șoptit încet, dar grăbit:

- N-am putut altfel, dar n-are importanță căci în curând o să fiți liberi.

Ce abjectă lichea și e! El, autorul *Medelenilor*, cu sufletul curat al Olgutei! După care nu a uitat nici omagierea regelui Carol II.

După 15 ani de închisoare grea la „zarca” din Aiud profesorul Manu a murit, ucis prin înfometare de colonelul Crăciun, directorul Penitenciarului, fiindcă n-a voit să se supună injoncțiilor lui și nu a acceptat să se lepede de ideile sale și să devină „turnător” etc. A fost cel mai bun prieten al fraților Țițeica, azi unui academician, care au cochetat și ei cu Garda de Fier. Este ceea ce nu am înțeles.

Înainte de a ne scoate pentru ultimul cuvânt, colonelul Dulgheru a venit și mi-a spus:

- Domnule profesor, ai văzut și dumneata că procesul a fost pregătit într-un fel și făcut în ațit mod. Biata dactilografă care a

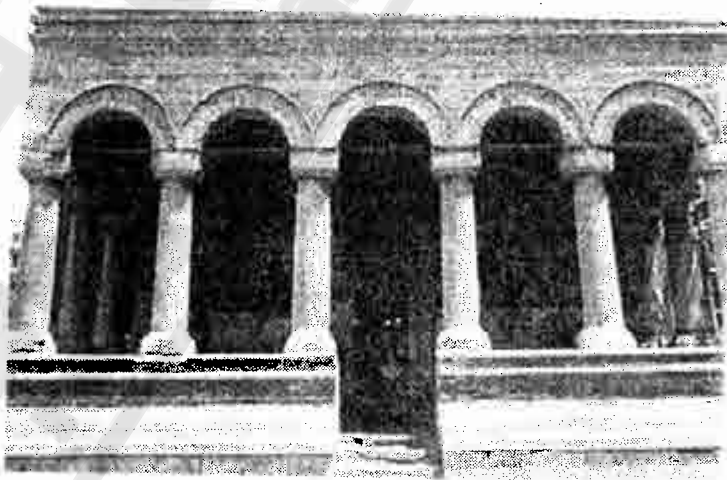
scris ultima redactare a actului de trimitere în judecată lucrând până târziu noaptea, oboșită cum era a scris în loc de Manu numele de Mărgineanu. Vezi și dumneata că numele se aseamănă. Nu o nenoroci. Ne faci apoi și nouă rău fiindcă suntem vinovați de faptul că n-am observat greșeala ei. Eram oboșiți și noi. De aceea te rog să nu ridici acest incident, care și altfel nu-ți ușurează pedeapsa. *Noi* în schimb vom avea toată grija ca să simți protecția *noastră*. Căci să știi că există închisoare și închisoare, iar sub ordinele *noastre* sunt toate.

Pronunțarea sentinței a avut loc în după masa zilei de 2 noiembrie 1948. În sală însă cei în cauză nu am fost duși, dar procurorul adjunct a venit în camera fiecăruia pentru a ne comunica sentința. Au intrat întâi doi soldați cu arme automate la umăr; au luat poziție de drepti; au desprins armele de la umăr; le-au îndreptat spre mine și au simulat introducerea cartușului în țevă. Nu am priceput ce se întâmplă deoarece pedeapsa cu moartea la acea oră nu exista. În clipa următoare a intrat și procurorul Călin, grav și piin de sine, care mi-a citit cele șapte sau opt condamnări. Mi-a dat apoi să semnez încunoștințarea, și mi-a întins o foaie de hârtie pentru recurs.

– Dar ce înseamnă acest teatru, domnule procuror, căci pedeapsa cu moartea nu există. Eu nu am apoi nici pedeapsa maximă? E și aceasta în articolul de lege?

A dat și el nedumerit din umeri.

Mai neplăcut a fost faptul că masa de seară nu am mai primit-o. Completul de judecată era plecat, iar recunoașterea vinei din partea noastră nu mai interesa. Comedia s-a sfârșit. La scurtă vreme a venit și ofițerul de serviciu, care a spus să mă pregătesc de plecare.

*Memoria
țăranului
român*

MARIA SAVA-MĂRGINEANU

Plugarul Petre Mărgineanu, împuşcat de Securitate, a murit... de trei ori

Plugarul menţionat mai sus este tatăl meu. El a fost cel mai mare dintre fraţii Mărgineanu, copiii lui Simion şi Rozalia Mărgineanu din satul Obreja.

S-a născut la 23 aprilie 1903 în satul Obreja, comuna Mihalt, din judeţul Alba.

Ca cel dintâi născut în această familie de ţărani luminaţi, cu dragoste de pământ dar şi de carte, el a înţeles să-şi asume toate sarcinile gospodăriei, înlesnind în schimb trimiterea la studii a fratelui său mai mic, Nicolae. Şi a avut şi de ce, pentru că acesta s-a dovedit şi ca elev, şi ca student, un element strălucit, ajungând să urce treptele ierarhiei universitare. Nicolae a devenit una din proeminentele personalităţi româneşti în materie de cultură şi anume unul din cei mai buni profesori de psihologie, cu lucrări cunoscute în ţară şi în străinătate.

În vreme ce fratele său îşi urma înaltele sale studii, tatăl meu, cu multă discreţie şi modestie, îşi îngrijea pământul din satul său Obreja. Dar şi el era iubitor de carte. Pentru că, desi întreaga zi ţinea de coarnele plugului, serile îl prindeau la lumina lămpii cu câte o carte în mână. Era unul dintre ţăranii luminaţi ai locului, respectat de toţi. În familia sa, am apărut şi noi copiii, un frate al meu Eugen, sora mea Elena şi eu, Maria.

Totul ar fi decurs normal, în sensul firesc al vieţii, dacă peste ţara noastră n-ar fi căzut blestematul regim comunist.

În acest regim, un plugar harnic ca tatăl meu, care-si ridicase gospodăria prin muncă cinstită, a devenit imediat „chiabur”. Şi de la această etichetă încolo, numai necazuri s-au abătut asupra familiei noastre. Cu atât mai mult cu cât tatăl meu făcea şi politică liberală.

Drept urmare, la data de 16 martie 1949, a fost arestat. Trec peste oribila percheziţie care ne-a răscolit întreaga gospodărie o noapte întreagă, înspăimântându-ne de moarte pe noi, copiii. Cert este că, din acel moment, tata a dispărut dintre noi şi n-a

mai fost să-l revedem niciodată. Eu eram mică, dar n-am să uit niciodată fruntea ținută sus a tatălui meu, atunci când părăsea casa, înghiontit de securiști. Chiar în acel an - amănunt pe care va fi să-l aflu mult mai târziu - Tribunalul Militar Sibiu l-a condamnat, prin sentința 848 din 20 octombrie, la 20 de ani muncă silnică și confiscarea averii, pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale și împotriva securității poporului”.

Ce s-a mai petrecut în continuare ? Noi, familia, n-am mai știut absolut nimic despre el. Știam însă ce se petrece cu noi. Ni s-a confiscat absolut totul și din familie fruntașă a satului, am ajuns muritori de foame. Mai mult, fratele meu Eugen, student în ultimul an la medicină la facultatea din Cluj, a fost și el arestat, la puțin timp după tata, și 4 ani nu am mai știut nimic nici despre el. Am aflat ulterior că a luat drumul canalului Dunărea - Marea Neagră, unde a trudit tot acest timp. Fără să intru în amănuntele tragice ale vieții lui, vreau să spun că după aceea nu i s-a mai îngăduit să-și termine studiile și a rămas până astăzi felcer în satul Obreja. E simplu de explicat: era fiul „chiaburului” Petre Mărgineanu.

Dar ce s-a întâmplat cu tata ?

Tot ce voi spune acum sunt date culese ulterior, mai exact în ultimul timp. Mai întâi realitatea. El a fost împușcat la Sibiu în 1950, împreună cu următorii: Bedelean Nicolae 30 ani, muncitor din Mihalt, Emil Dalea 33 ani, Picoș Florian 45 ani, Emil Oltean 26 ani, toți plugari din Galda de Jos.

Toți cei nominalizați acum de mine fac parte dintre acei „luptători asasinați de Securitate după pronunțarea de către instanțele judecătorești a unei pedepse cu închisoarea”, așa cum sunt ei menționați în revista Memoria nr. 13 la pagina 67. Iată deci „bunul plac” al Securității, fără-de-legea cu care guvernau comuniștii, călcând în picioare chiar străambele lor legi, ca să le mutileze și mai mult.

Au trecut ani și ani și noi, familia, n-am mai știut nimic despre tata. Continuum să-l așteptăm să-și ispășească pedeapsa și să revină acasă. Și el era mort de mult.

După revoluția din 1989, căutarea tatălui meu a continuat. Și iată că am aflat: ucis de Securitate la un an după arestare. Lângă el sunt toți cei nominalizați mai sus. De menționat că, deși asasinați la Sibiu - unde Securitatea era patronată de colonelul Gheorghe Crăciun - ei figurează la oficiul stării civile al primăriei orașului Cluj, trecuți într-un registru special, sub numere de ordine diferite, dar unul după altul și toți declarați morți la aceeași dată, diferind doar diagnosticul.

H. Lava - dar fixarea

Astfel, în dreptul cauzei morții tatălui meu se menționează următoarele: data morții-anul 1950, luna aprilie, ziua 4, cauza morții-insuficiență circulatorie (când se știa de fapt că a fost glonțul Securității). Certificatul poartă numărul 370611. Este primul certificat de moarte în legătură cu tatăl meu, desprins din registrul stării civile de la numărul 110.

Birocrația comunistă însă începe să se încurce, fiindcă decesul e trecut și în registrul stării civile din 25 iulie 1957, adică 7 ani după ce tata fusese executat.

Rog cititorul să rețină locul morții: în realitate la Sibiu în 1950, când tata nici nu-și executase un an din pedeapsa sa de condamnare la 20 de ani, și apoi al doilea loc al morții, în orașul Cluj. Insistând să aflăm adevărul, ne-am tot adresat diverselor autorități.

Astfel: a) Ministerul de Interne al noii democrații de după revoluția din 1989, ne răspunde prin adresa 75.104 din 31.07.1990, că tata a „decedat în anul 1954 în penitenciarul Aiud, conform actului de deces numărul 110 din 1957 din Cluj-Napoca“.

b) Adresându-ne primăriei din Mihalț, aceasta ne trimite adeverința numărul 4 din 1990, în care ne spune textual: „mort, actul de moarte numărul 110 din 25.07.1957, din registrul special al Comitetului Executiv al Sfatului Popular din Cluj, comunicat cu adresa numărul 1490 din 13.02.1965“.

Pentru a lămuri pe cititor că tot acest dispreț față de destinul unui om nu e o scornire a noastră, alăturăm câteva acte în original emise de autoritățile de dinainte și după revoluție.

Înainte de a încheia acest articol, nu pot să mă abțin să remarc câteva lucruri pe care să le supun atenției cititorului. Iată-le:

1. Disprețul total al regimului comunist, nu numai pentru omul în viață, dar și pentru cel dispărut, adversarul care în nici un caz nu se mai putea opune regimului.

2. Oribila „umanitate“ comunistă, care împușca un om la Sibiu, apoi îi arată decedat la Cluj și încă o dată la Aiud, neconcordanță flagrantă dintre momentul în care omul se muta din raiul bolșevic în altă lume, în care nu mai există monștri comuniști.

3. Disprețul comunistilor față de urmașii celor uciși, privându-i pe acestia, nu numai de ADEVĂR, dar și de elementara datorie creștinească de a se duce când și când să pună o floare și să aprindă o lumânare la mormântul celor ce le-au fost dragi.

4. Toate cele expuse mai sus se înscriu de fapt în dogma

de căpetenie a comunismului, care nu a fost decât MINCIUNA, viciu dominant, care a patronat tot universul comunist.

În final, mă adresez celor din fruntea Justiției noastre de azi, cerându-le: „Domnilor, dacă nici de la voi nu pot afla adevărul în legătură cu uciderea tatii, vă implor să-mi arătați măcar locul în care e îngropat, ca să-i pot pune o cruce și să-mi duc acolo copiii și nepoții pentru ca, după ce n-am să mai fiu nici eu, să-i mai aprindă ei când și când o lumânare”.

Memoria țăranului român

Redăm mai jos adresa prin care Securitatea din Cluj – condusă la ora aceea de colonelul Patriciu – o trimite Penitenciarului din Cluj cerându-i să-i pună la dispoziție pe cei 6 de mai jos, care erau deja condamnați la ani de închisoare. De ce îi cere? Ca să-i împuște. Precum a și făcut. La ce bun totuși această adresă? Simplu: Penitenciarul trebuia să se „descarce” de acești oameni, deveniți obiecte. Iată documentul:

Memoria țăranului român

Dirrecția Regională a Securității Poporului Cluj nr. 17007 din 5 aprilie 1950

Înregistrat la Penitenciarul Cluj Tribunal sub nr. 2764 din 5.04.1950

Către Penitenciarul Tribunalului Cluj

„Rugăm a preda delegatului nostru pe următorii deținuți ce se află încarcerați în penitenciarul dvs. și care ne sunt necesari pentru cercetări:

- 1. Picoș Florian.*
- 2. Florin Mihai.*
- 3. Dalea Emil.*
- 4. Olteanu Emil.*
- 5. Beldeann Ion.*
- 6. Mărgineanu Petre”.*

Colonel de securitate Patriciu 5.04.1950.
Indescifrabil

Am primit,

A.S.R.I., Fond „D”, dosar nr. 7805, vol. I, f. 12

Memoria țăranului român

Același ofițer de Securitate, Patriciu, apare și în relațiile despre represimile declanșate împotriva studenților clujeni în 1945-1946.

Pe unde oare se mai află astăzi asuzimul Patriciu și tovarășii săi de crime? Poate ne răspunde cineva.

Toți deținuții menționați au fost executați în aceeași zi.

MARIN NIȚESCU

Dialectica puterii

2

Servituți și privilegii

Există probleme sociale care își așteaptă rezolvarea de peste 30 de ani – de când partidul a luat puterea – și care, în loc să se rezolve, se agravează și mai mult. De peste 30 de ani sistemul acesta își demonstrează incapacitatea structurală de a satisface nevoile elementare ale oamenilor. De peste 30 de ani aceleași lipsuri alimentare, aceeași criză cronică de locuințe, aceeași dezorganizare a transportului în comun, aceleași cozi eterne în fața magazinelor etc., etc. Într-o țară vestită altădată pentru abundența de bunuri de larg consum, de peste 30 de ani procurarea acestor bunuri constituie preocuparea principală a oamenilor.

Ar însemna să simplificăm însă lucrurile dacă am pune totuși seama incapacității organizatorice a sistemului. Această incapacitate este într-adevăr o realitate, dar este nu explică în întregime toate lipsurile materiale cronice. În unele sectoare se produce chiar mai mult decât suficient. Într-o incapacitate practică a sistemului de a crea o adevărată prosperitate materială trebuie adăugată *incapacitatea doctrinară* a partidului de a oferi omului mai mult decât *stricturnul necesar*, dogma strictului necesar îndelung verificată de partid și care rămâne condiția de bază a *controlului psihologic asupra maselor*. Prin politica strictului necesar noi trebuie să ne amintim în fiecare clipă că depindem întru totul de partid. *O reală prosperitate materială ar însemna independența morală, lucru de care partidul se teme ca de foc*. Iată de ce partidul nu este și nu va fi niciodată în stare să ofere prosperitatea materială.

Dar regulile jocului nu sunt nici egale și nici obligatorii pentru toți. În timp ce această mulțime anonimă, cumintă și supusă se strivește în tramvaie și autobuze ca să ajungă la timp la serviciu, în timp ce ea își pierde un sfert din viață așteptând la cozi pentru a-si cumpăra lucrurile elementare, hrana cea de toate zilele, în timp ce așteaptă ani de zile repartizarea unei locuințe modeste, în timp ce este umilită, jignită, disprețuită, strunită și terfelită, *reprezentanții puterii, oligarhia de partid și întregul aparat pe care ea se sprijină, se îngrașă în vilele fostei aristocrații și în palatele familiei regale*. În timp ce pentru această mulțime anonimă și răbdătoare se aruncă pe piață un fel de zeamă chimizată cu etichete de vin, vinurile de aur ale podgoriilor noastre se exportă, după ce s-a asigurat consumul noii aristocrații și al invitaților ei în străinătate. În timp ce roadele cele mai bune ale acestui binecunoscut pământ sunt trimise la export pentru valută, sau rezervate noii aristocrații, mulțimea aceasta îndelung răbdătoare așteaptă ore întregi la cozi pentru a

cumpăra niste mezeluri ordinare, pe care nici câinii nu le mănâncă cu plăcere, sau organe si copite de animale, resturi degradate, degresate si conservate. Atunci când vom cunoaste tot ce ni s-a luat și trimis la export, sau ca „ajutor frătesc”, unor țări cu care n-am avut vreodată legături reale, atunci vom plânge și vom sti că niciodată nu va trebui să uităm.

Nicicând nu a fost întrebat acest popor cuminte, mult prea cuminte dacă acceptă să hrănească atâția indivizi care nu produc nimic. Care este aportul și răspunderea lor la produsul social, material și spiritual? Cum își justifică ei privilegiile princiare pe care singuri și pe tăcute și le-au hotărât? *Această nouă oligarhie sau clasă conducătoare*, cum i s-a spus, care, în numele unei utopii, al mitologiei de partid și al revoluției permanente, se prezintă pe ea însăși ca fiind investită cu o misiune istorică, dispune de totul, de armată, de Securitate, de presă, de radio și televiziune, de întreaga economie a țării, pe care le folosește exclusiv și dictatorial pentru perpetuarea puterii și a privilegiilor ei. *Vârfurile partidului, „cei mai buni fii ai poporului”, cum se proclamă cu prostească aroganță, au salarii nelimitate*, pe care nimeni nu le cunoaste, vile și palate fastuoase înconjurate de grădini vaste, pe care nimeni nu le știe. În timp ce nouă ni se pregătește hrana „rațională, științific determinată”, după modelul fermelor zootehnice, *ei au fermele partidului care produc exclusiv pentru ei, terenuri de vânatoare și lacuri de pescuit rezervate lor în exclusivitate și păzite de curiozitatea mulțimii, dreptul de a călători oricând în străinătate, baruri discrete pentru odraslele lor, policlinici și farmacii cu medicamente străine numai pentru ei*. Mercedesuri de lux care-i plimbă, cumpărate din munca acestui popor, își trimit copiii la Oxford și Sorbona, au opere de artă, bijuterii de preț și blănuri de lux. În timp ce copiii de la țară cresc fără lapte, iar mulțimea anonimă se mulțumește cu produse alimentare degradate, copiii lor și soțiile lor se îmbracă la casele de modă din Paris, sunt serviți regește cu icre negre și vinuri de aur. Într-un cuvânt, *averea țării este averea lor*. În timp ce noi am ajuns să ne simțim pretutindeni, la serviciu ca și acasă, niște tolerați căroră li se face favoare și atunci când li se vinde pâinea cea de toate zilele, ei trăiesc din plin sentimentul stăpânului absolut care hotărăște soarta a milioane de sclavi. Chiar și după moarte, „fiii cei mai buni ai poporului” își oferă statutul privilegiat de a fi înmormântați în mausoleul partidului, nu în cimitirele comune ale muritorilor de rând.

Se spune cu cinism: „*fiecăruia după munca lui*”, iar mai nou „*fiecăruia după importanța socială a muncii sale*”. Și în consecință, *un activist de partid de mâna a doua, fără nici o pregătire și care practic nu produce nimic, are salariul mai mare decât un profesor universitar*, iar ofiterii, securiștii, miliția și toți aceia căroră partidul le aruncă un os gras de ros, pentru a-l sluji cu devotament, au regim special de salarizare, de pensionare și de locuință. Aceștia la rândul lor locuiesc în vile și apartamente oferite gratuit de partid, au magazine și restaurante numai pentru ei, de unde își procură la prețuri simbolice mărfuri de calitate superioară, nepuse în comerț. Și în acest timp, mulțimea anonimă și supusă își rumegă ura și neputința și poate niște deșarte sperante.

Niciodată nu vom ști și nu vom putea dezvălui și repeta îndeajuns tot ce trebuie spus despre *această oligarhie de crasă incultură*, despre *acești parveniti* care și-au părăsit meseriile lor cinstite de strungari, croitori sau cismari și s-au cățărât pe spatele nostru ca vâscul pe trunchiul stejarului. *Nouă și copiilor noștri ne-au rezervat pentru totdeauna „viitorul luminos”*. *Lor își rezervă prezentul*. Iar frazele despre egalitate și echitate, despre

„cea mai dreaptă societate”, despre „grija permanentă pentru ridicarea nivelului de trai al poporului” și toate celelalte nu sunt decât demagogie de prost gust.

Mitul realizărilor – industria grea

Între dogmele fundamentale și imuabile ale partidului este și aceea a industrializării complexe, cu „pivotul” ei – cum se spune în jargon oficial – industria grea. Dogma aceasta ocupă, nu se știe bine de ce, primul loc în strategia economică a partidului și condiționează toate celelalte sectoare ale economiei, ale culturii etc. Ea este prioritatea priorităților.

Rămâne de văzut, într-o perspectivă mai mare de timp, dacă industrializarea „multilaterală” și industria grea vor fi fost necesare și posibile. Rămâne iarăși de văzut dacă industrializarea masivă și forțată va face ca țara să nu mai fie dependentă economic și politic de alte țări (una din motivările ce se aduc la sacrificiile pentru industrializare), sau dacă nu o va face și mai dependentă prin nevoia de materii prime, petrol și minereu de fier în primul rând. Dar ceea ce se poate afirma azi, fără teama de a greși, este că modul în care se realizează această industrializare este catastrofal, în primul rând pentru industria însăși, apoi pentru toate celelalte sectoare ale economiei, ale culturii și pentru viața celor mulți. Toate sunt sacrificate pe altarul acestui monstru care a devenit un scop în sine. În toate ramurile industriei ușoare și în agricultură se fac economii care se varsă la buget pentru a fi aruncate în pântecul imens al monstrului ce devorează totul și nu produce nimic. În transportul în comun – o calamitate de peste 30 de ani – se fac economii care ajung în pântecul monstrului, în construcțiile de locuințe se fac economii, se construiesc blocuri–cazărmi cu apartamente–cutii de chibrituri pe care oamenii sunt obligați să le cumpere. În domeniul culturii și al sănătății publice se alocă sume derizorii și se pretind beneficii pentru a fi aruncate în pântecul monstrului. Există o politică a economiilor care sufocă toate sectoarele de activitate – cu excepția industriei grele – și care, în cele din urmă, se răsfrânge asupra cetățeanului de rând. Tot ce este destinat populației suferă o continuă degradare din motive de economie. Și tot ce e mai bun, de calitate „competitivă”, se exportă pentru a se procura devize, care apoi sunt înghițite de monstrul industrializării. Se exportă carnea, brânza de oaie, untul, mierea, uleiul, vinul, peștele, săpunul, fructele, se exportă confecțiile cele mai bune, mobila și lemnul, încălțăminte, hârtia. Dar cine poate cunoaște tot ce se exportă? Partidul ascunde poporului bunurile pe care le exportă, adică procedează și aici în mod conspirativ. *Totul pentru devize capitaliste*, iată cuvântul de ordine într-o țară „socialistă”. Poate că generațiile viitoare vor fi recunoscătoare partidului pentru „opera de industrializare”. Pe cine mai interesează dacă piramidele au fost ridicate cu sacrificiul a sute de mii de sclavi?

Uriașa mașină de propagandă a partidului trâmbițează zi și noapte pe toate vocile „marile realizări” în procesul industrializării. Acesta e domeniul privilegiat al partidului, mândria lui cea mai mare. Mai mult decât oricare alt domeniu de activitate, industria alimentează neîncetat *mitul realizărilor*, prin care partidul încearcă să-și legitimeze existența, să-și justifice amestecul direct și controlul în toate. De peste 30 de ani, de la început, partidul nu ostenește să se fălească cu „realizările epocale”, să întrețină și să amplifice mitul industrializării. Nu numai presa de partid, radioul și televiziunea, cursurile de îndoctrinare și discursurile oficiale sunt folosite pentru a întreține acest mit, dar și literatura, pictura, muzica cultă, muzica populară, toate sunt obligate să glorifice „marile

realizări".

În fața acestei neîntrerupte ofensive propagandistice, chiar și mințile cele mai lucide au uneori ezitări. Mulți sunt gata să cadă în cursă, să conceedă partidului și întregii lui politici o justificare prin aceste realizări, uitând că ele, în măsura în care sunt reale și necesare, se datoresc progresului în general și nu acestui regim în special, că alte țări, fără un astfel de regim, au realizat mai mult, mai rațional și mai eficient. Ei nu înțeleg deci că aceste realizări *s-ar fi obținut sub un regim democrat fără sacrificarea culturii, a libertății, a drepturilor umane fundamentale și fără atâtea privațiuni materiale.*

În realitate, obsesia industrializării cu orice preț, așa cum se face în țările comuniste, ține de apetitul irațional al puterii, industria grea fiind aceea care îi furnizează instrumentele tehnice și militare, forța ei materială pe plan intern și extern. Și mai e ceva care ține de același apetit al puterii: e dorința arzătoare a partidelor comuniste de a prelua întâietatea în domeniul industriei care astăzi face forța țărilor capitaliste. Iar mitul realizărilor, reale sau nu, necesare sau nu, trebuie să acopere și să justifice degradarea continuă a calității vieții, privațiunile de tot felul, lipsa de libertate, tensiunea permanentă în care e ținut poporul – acestea fiind necesare, la rândul lor, puterii. Morala implicită a acestui mit – deliberat scontată – este aceasta: *iată ce am făcut, ce facem și mai ales ce vom face noi pentru voi și pentru copiii voștri. De aceea trebuie să răbdați și să vă supuneți.*

Omul nou

Două sunt, prin urmare, pe plan intern, sursele fundamentale și permanente ale trăinicieii regimului (în afara conjuncturii internaționale mereu favorabile): 1. exclusivitatea puterii și 2. proprietatea discreționară asupra tuturor resurselor materiale și a mijloacelor vieții sociale. Dar tot de aici decurg, într-un mod de asemenea dialectic, cele două racile adânci care sapă neîncetat la temelii sistemului: 1. lipsa de responsabilitate morală și 2. lipsa de interes, pasivitatea. Și cu aceasta am ajuns la *visul de aur al partidului*, sortit să rămână poate pentru totdeauna *doar un vis – crearea omului de tip nou.*

În viziunile partidului, *omul nou*, indiferent dacă e sau nu membru de partid, ar trebui să fie un militant, un luptător plin de abnegație, de entuziasm, de eroism, să creadă necondiționat în cuvântul partidului, să aibă o „înaltă” conștiință comunistă, partinică, să fie ateu, să urască profund orânduirea capitalistă, să nu se plângă niciodată de nimic, să creadă în prezentul și mai ales în viitorul fericit al lui și al copiilor lui. Ziua să muncească din greu iar noaptea să studieze doctrina marxist-leninistă și mai cu seamă discursurile conducătorilor, hotărârile congreselor și ale conferințelor de partid, să aibă încredere totală în „linia” partidului și s-o urmeze „neabătut”. Să nu cunoască altă religie decât învățătura și cuvântul partidului, să nu ezite să-și denunțe părinții, frații și prietenii atunci când aceștia cârtesc împotriva partidului. Într-un cuvânt, *omul nou ar trebui să fie total anulat ca personalitate, un exemplu anonim într-o turmă imensă.*

Convins că are *drept de proprietate și asupra conștiințelor*, partidul a pus în mișcare, pentru crearea unui astfel de om, toate mijloacele posibile de îndoctrinare, toate resursele propagandistice. Copiii și tineretul sunt îndeosebi marea lui speranță. În viziunile lor cele mai scumpe conducătorii partidului au visat și mai visează încă un *tineret disciplinat, integrat cu trup și suflet în noua credință*, delirând sub flamuri roșii și având o singură călăuză – „cuvântul partidului”.

Așa ar fi trebuit, pe scurt, să arate omul nou și tineretul crescut și educat sub steaua partidului. Dar în realitate, omul nou, vârstnic sau tânăr, se prezintă cu totul altfel. Aici partidul a înregistrat cel mai mare faliment al său, un faliment cu adevărat istoric. El vede ridicându-se un tineret mai străin și mai ostil față de doctrină decât au fost vreodată cei vârstnici, născuți sub regimurile trecute. Un tineret care refuză orice utopie, care vrea să trăiască viața reală, prezentul, care preferă să asculte muzică ușoară străină decât să studieze pe Marx și Lenin, care visează să plece undeva, oriunde în altă țară, să se căsătorească cu străini, să fugă, numai să poată pleca.

Niciodată în istoria acestui popor nu au plecat din țara lor atât de mulți oameni. Au plecat și pleacă neconținut din toate categoriile sociale și profesionale, de toate vârstele și naționalitățile. Mulți ajung în situația de a face greva foamei pentru a putea să-și reunească familia. E o adevărată bejenie contemporană, de care însă nu roșește nimeni dintre cei care hotărăsc azi destinul acestui popor.

Desființarea proprietății particulare și concentrarea tuturor funcțiilor statului, o dată pentru totdeauna, în mâinile autoritare ale partidului unic, au avut și au consecințe profunde asupra vieții materiale a oamenilor, dar mai cu seamă asupra psihologiei lor, consecințe care la rândul lor se răsfrâng asupra sistemului. Desființarea proprietății particulare a legat prin toate firele individul de stat și de partid, l-a făcut să fie dependent întru totul de ele, ceea ce a și vrut partidul. Dar ea a mai însemnat și distrugerea bazei celui mai dinamic și mai adânc mobil al activității omenești – *interesul*. Din motive ce țin de doctrină – *dezideratul de a-i feri pe oameni de „îmburghezire“* –, dar mai ales de dialectica puterii, *socialismul nu e în stare să creeze un sistem de stimulare, de cointeresare materială care să înlocuiască proprietatea, ci numai unul de constrângeri*. În afară de continua „întărire a disciplinei“ în muncă, partidul nu e capabil de alte măsuri pentru a face ca economia să funcționeze și pentru a-i stimula pe oameni. Totul se realizează, atâta cât și cum se realizează, *prin diverse forme coercitive*. Aici se află una din neputințele congenitale ale socialismului care până acum nu a putut oferi decât stimulente ridicole; panouri de onoare, insigne și steaguri de fruntași, diplome de onoare, cântece și îndemnuri patriotice.

Asumându-și întreaga putere, inițiativă și control, partidul și-a asumat *ipso facto* întreaga răspundere morală pentru tot ceea ce se face și nu se face în țara aceasta. Concentrarea tuturor funcțiilor statului și ale societății în mâinile partidului a creat sentimentul lipsei de responsabilitate personală, morală și profesională, conformismul tuturor și al fiecăruia în parte.

Partidul se află astfel în fața unei situații profund dilematică, pe care nu o poate depăși întrucât acest lucru ar însemna negarea propriei naturi și poate existențe: sau cedează o parte din prerogativele puterii, dând inițiative instituțiilor și cetățenilor, pentru a-i implica moral, pentru a le reda sentimentul responsabilității, dar atunci riscă să piardă încet-încet frâiele și controlul, sau păstrează întreaga putere și odată cu ea și răspunderea morală, individul rămânând un simplu executant. E vorba, cu alte cuvinte, de *o pendulare între nevoia obiectivă și neputința subiectivă a descentralizării*. Partidul a încercat și încearcă să iasă din această dilemă prin performanța de a păstra pentru el neștirbită întreaga putere, inițiativă și control și de a transfera răspunderea morală și materială asupra instituțiilor și a oamenilor. Dacă răspunderea materială a fost mai ușor de impus.

sentimentul răspunderii morale e mai greu. Aici nici chiar partidul nu poate schimba lucrurile.

Aceeași situație cu proprietatea. Sau le oferă cetățenilor mai mult, adică puțința unei mici proprietăți spre a-i cointeresa, dar atunci riscă să-i „îmburghezească” și să-i scape psihologic din mână. sau nu le oferă mai mult, nu le acordă posibilitatea unei relative independențe materiale. dar atunci trebuie să culeagă roadele dezinteresului, ale pasivității. Politica strictului necesar pentru cetățeanul de rând, nu pentru aparatul de partid, este, cum am spus, un imperativ cheie, psihologic și doctrinar al puterii partidului, dar ea devine inevitabil o lamă cu două tăișuri.

Cu asemenea limite și dileme e greu să crezi omul nou visat. Nici partidul nu poate face minuni. Ar trebui cumva o generație spontanee de oameni noi cu care partidul să-i înlocuiască pe acești dificili și prozaici oameni reali.

Deocamdată omul nou real nu face decât ceea ce s-a hotărât undeva „mai sus”. El are sentimentul că nu e liber să acționeze conform cu priceperea și ideile lui. Totul atârână de altcineva și în cele din urmă de directivele „superioare”. Și totul devine o convenție tacită, convenția datoriei și adevizunii. Nimic nu mai e luat în serios și în nimic nu se mai pune suflet și inteligență. *Cel care ia în serios ceea ce face ajunge suspect*. El e privit cu milă și dispreț, ca unul naiv, care nu a înțeles sensul timpului nostru. Sau e văzut cu neîncredere, ca cineva care urmărește cine știe ce scopuri oculte ca un ins incomod pentru cei ce nu înțeleg să se consume în eforturi inutile. A pune suflet în ceea ce faci devine tot mai mult semnul lipsei de maturitate, al credulității, față de care atitudinea cea mai inofensivă e zâmbetul disprețuitor. Cel care mai crede în dreptate și cinste, în demnitate și corectitudine e privit de cei din jur ca un biet naiv ridicol.

Dimpotrivă, cel care știe să se „descurce” (expresie tipică sub acest regim) devine obiectul admirației celorlalți, modelul tuturor. A ști să te descurci înseamnă a-ți aranja interesele personale sub paravanul autoritar și ocrotitor al liniei oficiale, a-ți face relații, a câștiga simpatia celor imediat sus-puși, a critica totdeauna pe cei mai mici decât tine și niciodată pe cei mai mari. „Să nu scuipi în sus” este o altă expresie tipică din codul moral al omului nou. Astfel, a trișa, a trage pe sfoară societatea, a te preface că faci ceva devine o normă generală, tacită și obligatorie, condiția autoconservării.

Este o blazare universală. Nimeni nu mai crede în nimeni și în nimic. Acelora la care blazarea se manifestă prin retragere în sine, prin rezistență și refuz pasiv, ea le este fatală. Încet sau brutal ei sunt împinși la periferia vieții, dispar în mediocritate și anonim. Dar la cei mai mulți există un fel ciudat de blazare, o blazare activă, agitată, optimistă. Blazarea activă și optimistă e unul din paradoxurile acestei societăți. Totul e să știi și să poți să te agiți, să dai impresia continuă a preocupării și participării. Dacă ai reușit să reprimi în tine dezgustul de a adula mediocritățile, de a accepta orice situație fără a crâčni, dacă ai reușit să adormi în tine orice simț critic, *de a face din tine un automat care răspunde impasibil la comenzi exterioare*, dacă ai izbutit să-ți stăpânești orice tresărire a personalității jignite, să elimini orice veleitate de libertate și demnitate, dacă ai realizat, în sfârșit, actul de credință și de vasalitate spirituală, într-un cuvânt, *dacă te-ai sinucis ca personalitate, atunci pactul între tine și regim este încheiat* iar tu ai toate șansele în fața ta. Blazarea și indiferența activă sunt trăsăturile omului nou real, fondul lui moral cel mai autentic.

Acestea sunt fructele amare pe care sistemul le-a cultivat, le-a stimulat și acum e nevoit să le recolteze. În orice caz, există o justiție în absolut. Sistemul, care a generat răul, are de luptat acum cu el. Fructele crescute din arborele său îi devin fatale. Dacă s-a spus că proletariatul, creație a burgheziei, sfârșește prin a-si ucide părintele, nu pare mai puțin probabil ca omul nou să-și sugrume la rândul lui părintele.

Un director de editură sau unul de întreprindere au justificarea morală, pentru ei și pentru alții, că nu au putut să întreprindă ceea ce ar fi voit ei, că au fost nevoiți să urmeze directivele de sus. Un scriitor are justificarea (crede el) că nu a fost liber să scrie cum ar fi vrut el, că a fost obligat să țină seama de interdicțiile cenzurii. De la țăranul care lucrează sub supravegherea brigadierului său până la artistul care creează în limitele impuse de cenzură, peste toți plutește, ca o prezentă coplesitoare, voința partidului. Partidul gândește pentru toți, hotărăște pentru toți.

Viața omului a fost ruptă în două. O parte pe care trebuie s-o sacrifice pentru a-și câștiga pâinea cea de toate zilele. Este partea socială a existenței lui. Aici el are sentimentul irosirii, al ratării, al provizoratului. Nu ești satisfăcut de ceea ce faci, pentru că ceea ce ti se cere să faci nu corespunde sentimentului tău de valoare, pentru că ești permanent supus omniprezenței interdicției și limitării.

Această insatisfacție, această neîmplinire omul încearcă s-o compenseze prin încercarea, supusă și ea atâtor vicisitudini, de a-și crea un univers propriu, conform cu aspirațiile sale, între peretii camerei sale. Și între cele două realități, cea socială și cea personală, nu există nici o comunicare, sunt două planuri parcă străine, complet izolate. Acest al doilea plan al existenței lui trebuie ascuns cu grijă, adesea chiar și față de cei mai apropiați. Peste fața lui cea adevărată, omul își pune în fiecare zi masca existenței lui sociale. Și rolul acesta dublu pe care îl joacă zi de zi îi pervertește pe nesimțite sufletul, îl obosește și-l ucide. Fără să-și dea seama, *în universul lui ascuns, în fibrele cugetului său se strecoară teama paralizantă, ucigătoare și astfel el se transformă fără să știe într-un robot străin de sine însuși, care ascultă și execută mecanic comăndamente exterioare.* Existența lui socială se insinuează perfid în universul său intim și sfârșește prin a-l ruina.

Statul care dispune de vaste mijloace de presiune, directe și indirecte, materiale și culturale, depune eforturi neîncetate pentru a dezarticula micul univers al individului. Cuvântul tipărit, radioul și televiziunea, cursurile de îndoctrinare, școala, organizarea timpului liber, monopolizarea tuturor mijloacelor de informare, tentația și interdicția – totul e folosit zi și noapte spre a-l înstrăina pe om de el însuși. Pentru a-l subordona cu totul scopurilor sale, statul dispune de un aparat coplesitor prin vastitatea și complexitatea lui, prin omniprezența în timp și spațiu. Și acestui aparat imens și opresiv individul nu-i poate opune decât firava lui voință de a rămâne el însuși, de a-si păstra identitatea de ființă umană.

Psihologia omului nou este psihologia celui care a murit ca individ. Socialismul desăvârșește și consacră moartea individului și o dată cu ea moartea valorilor spirituale. Individul dispare într-o nesfârșită masă amorfă și atunci mediocritatea lui este acoperită de număr și salvată. Așa cum e organizată societatea, întreaga noastră viață permite individului de a abdica de la condiția de om, fără a se simți răspunzător pentru aceasta, sau, pentru a relua cuvintele unui mare om, de a se degrada fără a se compromite prea mult.

Modul de viață în societatea comunistă duce progresiv, din generație în generație, la degradarea ființei umane până la condiția viețuitoarelor domestice. Într-un asemenea stadiu omul nu mai are nevoie de libertate, ci de asigurarea strictului necesar pentru a exista. În locul libertății de inițiativă, de acțiune, de gândire, de cuvânt și mișcare, individul preferă acum sentimentul pasiv al „eliberării”. Acest sentiment este cu totul nou, necunoscut de omul altor societăți și el face parte din psihologia omului nou socialist. Modul de viață în societatea comunistă operează într-adevăr o „eliberare” a individului, cum se laudă partidul, dar nu în sensul pe care l-a avut acest cuvânt și îl mai are în lumea necomunistă. E vorba de o „eliberare” care vine o dată cu deposedarea de proprietate și concentrarea autoritară a puterii exclusiv în mâinile partidului. Deposedarea de proprietatea materială, adică de mijloacele de a-și asigura existența pe cont propriu, îl leagă pe individ de partid, cum am spus, proprietarul unic al avuției naționale, îl face total dependent, încătușat, docil, fricos, indiferent, leneș etc., dar totodată îl scutește de grija proprietății, de obligația de a avea inițiative, de a fi întreprinzător, de a se teme de faliment și calamități. În schimb, i se asigură oarecum, cu simpla condiție de a presta o muncă, strictul necesar pentru a exista, fie și la nivel de subdezvoltare și înapoiere. Nici țăranul și nici muncitorul nu mai lucrează cu tragere de inimă și nu se mai teme de ineficiența muncii lui. Concentrarea puterii și a tuturor inițiativelor în mâinile partidului îl „eliberează” de orice răspundere morală. Individul nu se mai rușinează că totul în jurul lui se degradează și merge tot mai rău. El știe că totul se întâmplă așa din vina partidului. În socialism omul nu mai e obligat de a avea bătaie de cap prea mari și nici răspundere morală. Partidul l-a „eliberat” de acestea. Se instalează deci peste toți un fel de fericire mediocră, subumană, fericirea omului eliberat de grija și dorința de a mai fi fericit, a celui care nu mai are nimic de pierdut și nimic de câștigat.

În sfârșit, tarele ancestrale ale condiției umane, în general, și ale acestui popor îndeosebi, beneficiază din plin de un mediu propice înfloririi lor. În locul unor manifestări accidentale, ele devin acum un mod exclusiv de a exista.

În fața acestei realități istorice, acest popor cu o veche predispoziție de a crede într-o fatalitate exterioară (cum s-a observat mai demult), s-a pliat cu umilință și resemnare. Există sentimentul general că în fața acestei puteri, constituite ca o fatalitate, nu se poate face nimic, că orice împotrivire deschisă ar fi o nebulie. Așa se explică faptul că de peste 30 de ani acest popor nu a schițat nici un gest major de nesupunere, așa cum au făcut vecinii lui. Frica ancestrală din secolele invaziilor a fost redeșteptată în sufletele noastre și ea face parte acum din psihologia omului nou.

Despre frica colectivă în societatea comunistă s-ar putea scrie, la fel ca despre minciună, un tratat insolit al transformărilor visate și operate de partid în psihologia omului, un prim capitol al *dezușmanizării speciei umane*. Pentru a-și perpetua puterea partidul nu mai are nevoie de așezarea oamenilor, ci de frica lor. E mult mai sigură și mai ușor de obținut. De aici grija de a întreține permanent, prin toate mijloacele, un regim de *frică generalizată*, ca o componentă *sine qua non* în dialectica puterii. Frica de organele Securității nevăzute și omniprezente, de microfoane și informatori, de a nu fi „ridicat” la miez de noapte, de a nu pierde unica sursă de existență – serviciul -, frica de activistul de partid, de secretarul organizației de partid, de președintele sindicatului, de responsabilul de imobil, frica de cei din jur – cunoscuți și necunoscuți, frica cu o mie de fete, care se strecoară în sufletele

noastre, ne stăpânește și ne paralizează. Și mai e ceva la fel de profitabil în dialectica puterii. Generalizarea și permanentizarea răului. Mereu ai sentimentul că ar fi neserios cel puțin să mai faci caz ori să te revolți pentru cutare ori cutare mizerie care, în comparație cu răul general, ți se pare minoră, lipsită de gravitate. Ce rost ar mai avea să te formalizezi dacă un copil aruncă cu pietre în geamul unei case cuprinse de flăcări?

În nici o altă împrejurare cuminența noastră nu e mai evidentă și mai umilitoare decât la manifestațiile sărbătorești de 1 Mai și 23 August. Sute de mii de oameni, milioane în întreaga țară se lasă puși în mișcare împotriva voinței lor și transformați în simple megafoane de amplificat slogane. Un fluviu imens care se mișcă, se agită, strigă, scandează lozinci. Chiar dacă toți se prefac și sunt dezgustați, aceasta nu are nici o importanță. Important e că toți vin la aceste demonstrații. Conducătorii partidului cunosc adevărata lor stare de spirit. Dar pe ei nu-i interesează „atașamentul“ real, ci gradul de prefăcătorie, de simulare. Atâta timp cât oamenii mai pot simula atașamentul, entuziasmul, fericirea de a trăi în condițiile socialismului și toate celelalte, conducătorii știu că pot să doarmă liniștiți...

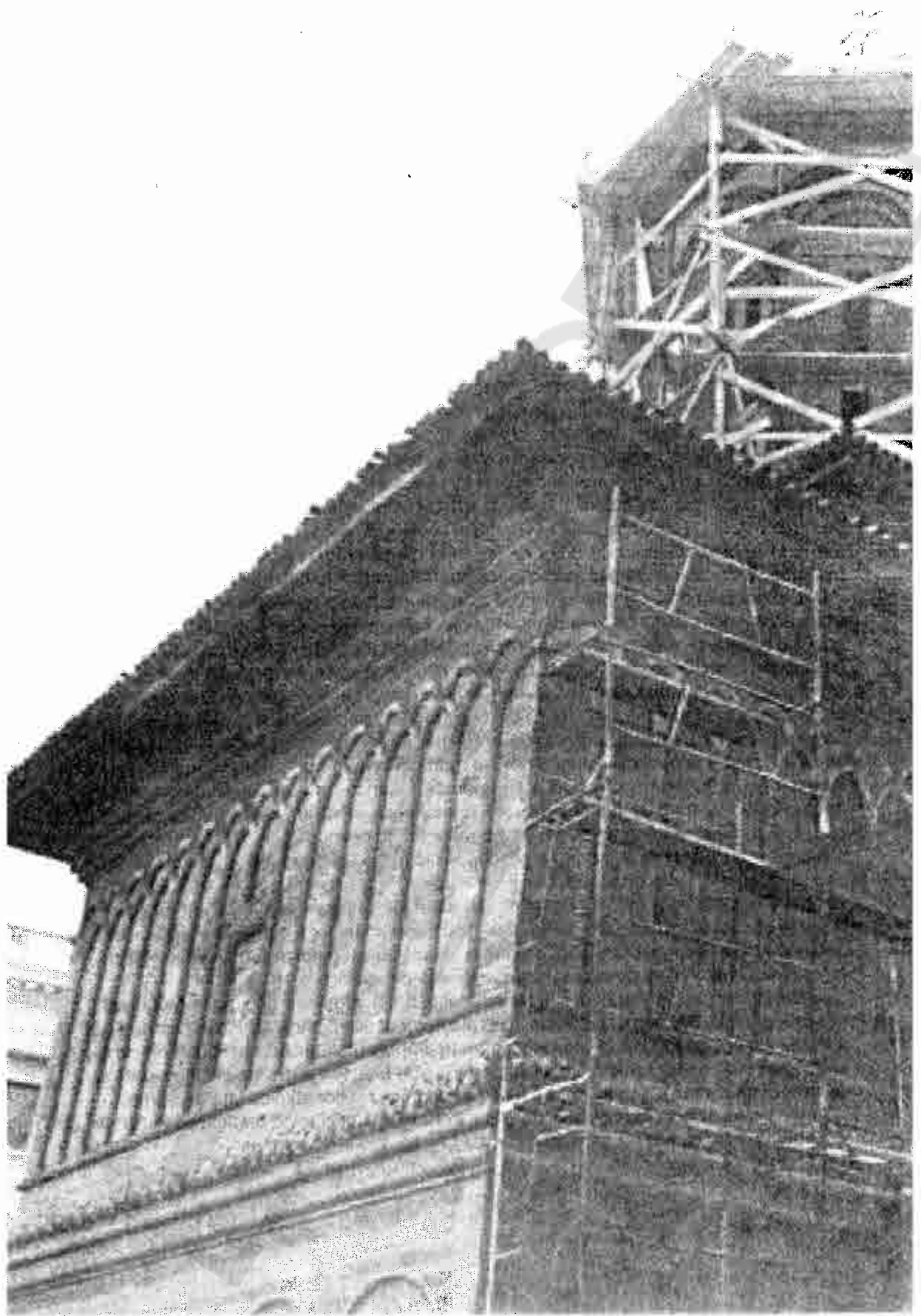
Scopul acestor uriașe înscenări este de a demonstra „legătura indisolubilă“, „unitatea de nezdrcinat“ etc. dintre popor și partid și deci legitimitatea acestuia. Dar scopul lor mai e și reîmprospătarea de două ori pe an și menținerea și pe această cale a unei psihologii a disciplinei. Și poporul își joacă cu indiferență rolul histriionului.

Dar aspectul moral cel mai întristător al acestor uriașe tragi-comedii este altul. Cu două săptămâni înainte de ziua demonstrației câteva mii de copii, elevi de școală, sunt aduși în fiecare dimineață în Piața Aviatorilor din Capitală, unde se află tribunele oficiale. De sus, de la tribuna centrală o voce metalică răsună poruncitor și sacadat în difuzoare: „Atenție, copii! Fanfara! Înainte marș! Pas alergător, copii! Urale puternice, urale puternice, copii! Urcați în tribune! Acum oferiți flori, copii! Acum coborârea, urale puternice, copii, urale puternice!“ E repetiția scenei oferirii florilor de către copii, reluată de zeci de ori în fiecare zi, până la epuizare și imbecilizare, până la crearea unor reflexe automate, la inculcarea în sufletul lor tragediei a icoanei sacrosancte a partidului. La o singură demonstrație sunt aduși și supuși acestui dresaj peste 4000 de copii, cum declară cu mândrie și slugărnice organizatorii. În ziua demonstrației copiii vor năvăli în tribune și vor oferi flori cu dragoste spontană conducătorilor iubiți, pentru grija lor părintească și așa mai departe. Iar conducătorii vor primi florile și-i vor îmbrățișa pe copii. Și crainicul din turnul radioteleviziunii va comenta: „Un moment emoționant, copiii, viitorul patriei noastre socialiste, urcă în tribune și oferă flori conducătorilor iubiți“ – etc. Cunoaștem dinainte scena și cunoaștem la fel de bine și textul. Cu cât puterea e mai puțin legitimă, cu atât ea simte mai mult nevoia unor manifestări de adulare și adorație.

Astfel, primii pași în viață copiii îi fac la școala prefăcătoriei, a unui neîncetat dresaj mistico-partinic. Partidul e „părintele iubit“ al tuturor copiilor, căruia el îi cântă imnuri de slavă și mistică devoțiune: „Partid iubit, părinte drag, îți mulțumim...“ În fiecare vacanță copiii sunt duși la muzeele partidului, la Doftana și la Mausoleul în care își dorm somnul de veci conducătorii defuncți, pentru a se pătrunde de un fior religios față de partid.

Ar fi oare toate acestea posibile, de pildă, în Franța, atunci când partidul comunist ar lua puterea? De ce nu?!

Va urma

*Copii
în
temnițele
comuniste*

INGRID POPA-FOTINO

Am trecut prin iadul „disidentului comunist“ Tito

Am fugit din România în august 1948, când aveam 8 ani. Trupele sovietice ocupaseră deja țara de câțiva ani. Îmi amintesc de soldați în uniformă străină care umpleau străzile noastre și care vorbeau o limbă care mi se părea respingătoare. Ne-au alungat din apartamentul nostru, ca și pe bătrâna doamnă la care mă jucam uneori și care plângea, fiindcă nu știa unde să se ducă. Îmi amintesc de teroarea răspândită de mașina neagră a poliției, de paralizia din casă când suna telefonul și nimeni nu îndrăznea să răspundă. Îmi amintesc de o călătorie de afaceri a tatălui meu: mama ne pune să ne rugăm, cu o lumânare aprinsă în fața icoanei din camera sa, ca să se întoarcă cât mai repede. Prietena mea cea mai bună, care avea nouă ani, m-a încredințat că nu era în călătorie, ci la închisoare.

În sfârșit, tatăl meu s-a întors acasă. După câțiva timp am plecat în „excursie“ pe Dunăre; așa ni s-a spus nouă, copiilor, că mergem în „excursie“; în barcă erau: părinții mei, sora mea mai mică care avea trei ani și cu mine, împreună cu o familie cu doi băieți cam de vârsta mea și Dl. și Dna. Besi. Dar în loc să ne întoarcem pe malul românesc am acostat pe malul iugoslav. Nu știam ce se întâmplă, dar îmi amintesc că am privit spre partea română cu o nostalgie de nedescris, întrebându-mă dacă voi mai revedea vreodată țara mea.

De atunci, am auzit-o de multe ori pe mama povestind amănunțele fugii noastre: părinții mei plățiseră pe proprietarul șalupei pentru a ne trece Dunărea de la Băile Herculane până în Iugoslavia. În ziua convenită a venit însă fratele lui în locul său, un german, comunist convins. După o oprire pentru masă, a refuzat să ne debarce în Iugoslavia cum ne înțeleseserăm și se îndreptă spre Băile Herculane, când cei doi sau trei mateloți care îl ajutau să conducă au înțeles intenția noastră și au decis să fugă și ei. Se luptă cu căpitanul, dar acesta era atât de

Ingrid Popa-Fotino

Copii în temnițele comuniste

Copii în temnițele comuniste

Copii în temnițele comuniste

puternic încât nu reușiră să-l învingă. Atunci au tăiat cablul eliberând cârma și, dusă de curenți, șalupa a atins malul iugoslav. Între timp, o barcă cu motor a grănicerilor români s-a lansat în urmărirea noastră, fără să reușească să ne prindă la timp. Am aflat mult mai târziu că, în urma evadării noastre, orice excursie pe Dunăre a fost interzisă.

După ce am debarcat de partea iugoslavă am așteptat ca gărzile iugoslave să iasă în întâmpinarea noastră. Am fost duși cu un vas până la Belgrad, apoi, cu trenul, până în împrejurimile unui sat numit Kovacita. Îmi amintesc de un zid mare, gros, care înconjura o curte de pământ în mijlocul căreia se găsea o clădire cenușie, cu un aspect deteriorat. Mama mi-a spus că este un hotel, dar eu văzusem hoteluri iar aceasta nu semăna cu nimic. Când am pătruns înăuntru am observat în șemi-obscuritate o scară și grilaje. Am fost duși în stângă scării, într-o mică cameră goală cu zidurile cenușii, cu o lucarnă la înălțime, cu bare de fier, care lăsa să pătrundă lumina zilei. Pe jos erau paie. O poartă grea s-a închis în urma noastră.

Aici am petrecut lunile care au urmat. Celula noastră era destinată femeilor și copiilor. Eram poate o duzină, poate ceva mai mulți. În afara familiei cu care fugiserăm și de dna Besi, mai erau doi alți copii care au venit mai târziu: un băiat de nouă ani al cărui nume nu mi-l mai amintesc și un băiat de șapte ani: Puiu Surducă, al cărui tată era un preot ortodox, închis în aceeași închisoare. Printre adulții de care-mi amintesc era mama lui Puiu, două tinere țărănci care fugiseră împreună cu logodnicii lor și pe care preoții închiși cu noi i-au căsătorit în curtea închisorii, Dna Petrescu și o femeie tânără numită Yvonne Băleanu, sosită cu mama sa bătrână și suferindă. Când Yvonne a cerut căpitanului închisorii îngrijire medicală pentru mama sa, acesta a întins mâna spre lucarnă și a spus: „Cimitirul este de partea cealaltă a drumului”.

Yvonne fugise cu micul ei câine, pe care gărzile se amuzară să-l arunce în groapa closetelor. Această groapă avea aproape mărimea unui garaj pentru două mașini. Era coșmarul meu, fiindcă mi-era frică să nu cad în ea. De altfel întreg sistemul sanitar era un coșmar, deoarece era o revărsare de urină care inunda culoarul până la ușa celulei noastre. Mai mult, practic nu aveam apă să ne spălăm. Un grup de câțiva prizonieri aducea apa din sat în găleți grele de metal. Această apă potabilă era obținută, iarna mai ales, cu prețul unui efort prea penibil ca să o folosim la spălat: revăd în minte degetele tatălui meu, roșii și umflați în frigul teribil al acelor regiuni, strângând ansa înghețată care lăsa o urmă albă în școbitura mâinii sale

goale, acolo unde ea întrerupea circulația.

Bărbații erau închiși la primul etaj. Erau și mai înghesuți decât noi și unul dintre ei, Naum Neagoe, îmi povestea râzând că atunci când dormeau erau înghesuți unii în alții ca sardelele, în așa fel că dacă unul vroia să se întoarcă, toți trebuiau să se întoarcă în același timp. Tatăl meu era printre ei. Ne vedeam la orele de masă, când ni se permitea să ieșim în curte. Mâncam în picioare sau așezați pe pământ. Dimineata ni se dădea o ceașcă de cafea de cicoare și o bucată de pâine, care trebuia să țină toată ziua. Îmi aduc aminte de un coltuc de pâine cu diametrul aproximativ cât o palmă și jumătate a unui adult. Era tăiat în nouă părți riguros egale, atât cât era posibil, de către un prizonier, care măsură circumferința cu o sfoară. În timp ce ceilalți îl supravegheau cu atenție. La prânz și seara gamela noastră era umplută cu o supă de orz sau de mazăre. Cea de orz era hrănitoare; cele de mazăre constau dintr-un lichid transparent cu circa șapte boabe de mazăre, conținând fiecare o gănganie pe care o îndepărtam cu grijă înainte de a mânca pielea mazărei.

Ne era foame tot timpul. Era un zvon că vom avea poate ouă de Crăciun, dar n-a fost nimic. Când mama a întrebat gardienii, dacă putem să mergem în pădure să tăiem un pom de Crăciun, au râs. Atunci, am atârnat o cuvertură verde de zid și am cântat cântecele pe care părintele Surducan ne învățase. Au fost sărbători lugubre, fiindcă nu știam de ce ne găseam acolo (nici un proces, nici o explicație, nici un contact cu exteriorul), nu știam când, dacă vreodată, ne vor lăsa să plecăm. M-am scufundat într-o depresiune profundă.

În iarna aceea, a avut loc un eveniment deosebit: doi preoți care erau împreună cu noi în închisoare, ca și un al treilea bărbat, reușiră să evadeze. Săptămâni și luni după aceea întrebam pe cei veniți din alte închisori, românești sau iugoslave, dacă întâlniseră pe cei doi preoți – Vasile Leu și Florian Gâldău – dar nimeni nu-i văzuse. Speram ca aceasta să însemne că ei ajunseseră în lumea liberă (Părintele Gâldău trăiește acum la New York; părintele Leu ar fi fost răpit la Viena și readus în România).

Puțin timp după Crăciun, într-o noapte de mare ger, am fost duși la gară. Cum fugiserăm în haine de vară, ni s-au împărțit îmbrăcăminte de iarnă de proveniență americană. Din păcate nu era încălziminte pe măsura mea și cei pe care i-am purtat până la sfârșit erau prea mici, mărinț durerea degerăturilor. Îmi amintesc de Comandorul Petru, mare și jovial, care m-a luat în brațele sale și mi-a încălzit mâinile și picioarele în

Părinții lui Ingeid, ajunși în Franța după ce au reușit să scape din iadul comunist al lui Tito. Fotografii după primirea lor pasapoart francezesc

vagonul de marfă care ne-a transportat până la Zrenjanin. Într-un loc care nu se mai numea „închisoare”, ci „câmp de concentrare”. Era mai vast, mai puțin întunecat și fără bare de fier. Curtea nu era înconjurată de un zid, ci de sârmă ghimpată, așa cum am văzut de curând la Dachau. Aici, dacă te îmbolnăveai, exista speranța să fii dus la spital. Astfel, în urma unei crize de apendicită am petrecut câteva zile în spitalul din Zrenjanin, însoțită de mama. Doctorii m-am găsit prea slăbită pentru a suporta o intervenție chirurgicală (eram închiși deja de un an) și m-au trimis înapoi în lagăr.

La Zrenjanin eram lăsați să ne petrecem zilele în curte, unde mă jucam cu Puiu și cu celălalt băiat de vârsta mea. În afară de sora mea, care împlinise acum 4 ani, mai era o fetiță de un an care ieșina adesea, nu știu de ce. Îmi lipsea mult școala. Ni s-au adus odată la Kovacica, cărți în limba sârbă, dar ne-au fost luate aproape imediat, se pare că de teamă să nu învățăm limba locală, ceea ce ne-ar fi facilitat chipurile fuga. La un moment dat la Zrenjanin, am avut hârtie cu care ne-am făcut cărți de joc și astfel am învățat să joc bridge și poker. Dar și aceste cărți ne-au fost luate. Mama a încercat să mă învețe oră și să conjug verbele. Mă concentram puternic, dar aveam adeseori amețeli și a trebuit să renunț la aceste exerciții. Regimul nostru continua să fie același: pâine, cafea, supă de orz și de mazăre. Un mare eveniment la Zrenjanin a fost permisiunea ce ni s-a dat, vara, ca să ieșim în oraș. Părinții mei și-au vândut bijuteriile pe care le aveam asupra noastră, inclusiv inelul și cerceii mei, și au cumpărat ouă, lapte, făină și cartofi. Nu voi uita niciodată după amiaza în care unul dintre

CARTE D'IDENT
SCOLAIRE

ANNEE 1952, 1952

Signature de l'Elève :

Ingrid Paris
NOM *Paris*
Prénoms *Ingrid*
Né le *1er mai 1944*
PARIS Bucarest (Rou)
Domicile *2, rue Pas*

Ingrid, imediat după ce a scăpat din lagărul titoist. Primul său act de identitate obținut în exil.

**Copii
în
temnițele
comuniste**

prizonieri a făcut un foc între două cărămizi, pe care își așezase gamela în care fierbeau mazărea, morcovii și ceapa pe care le cumpărase. S-a chinuit ore întregi să sufle în foc și să-și supravegheze supa, pentru a o înghiți apoi în cinci minute. Cinci minute urmate de luni întregi de reîntoarcere la vechiul regim de detenție, căci permisiunea de a ieși în sat a fost și ea de scurtă durată.

Ne petreceam zilele visând la o evadare. Într-o noapte am fost treziți de un foc de armă și un țipăt care a străpuns noaptea. Un gardian deschise ușa celulei noastre cu violență și, cu pistolul în mână ne-a ordonat să nu mișcăm. Am aflat mai târziu că un tânăr a încercat să evadeze, profitând de obscuritate pentru a escalada sârma ghimpată, dar gardienii l-au văzut și l-au împușcat. Nu cunosc numele său, după cum nu cunoșteam nici pe acelea a majorității celor ce fuseseră închiși împreună cu noi. Tatăl meu înscrisese toate aceste nume într-un carnet, dar când am fost perchezitionați la plecarea din Zrenjanin carnetul a fost confiscat. Totuși, îmi amintesc foarte bine de Luminița, care dormea lângă mine, de Mureșan, bărbatul pe care l-am luat în căsătorie mai târziu (trăiesc acum la Montreal), de doctorul Victor Brâncuș, care ne-a devenit un foarte bun prieten și de un bărbat de 30 de ani, atunci mare și slab, La Scala. Era de asemeni la Kovacița Banu Darvari și Petre Rosetti (pe care l-am regăsit mai târziu la Paris), ca și familia Breslavcev, fugită din Rusia prin România, cu mai mulți copii mai mici decât mine. Breslavcev—ii au fost foarte repede duși „la muncă” (Nu știu ce însemna asta exact. Am auzit vorbindu-se de mine de cărbuni. Orice ne părea preferabil închisorii).

**Copii
în
temnițele
comuniste**

**Copii
în
temnițele
comuniste**

MEMORIA

Foto 1: Ariane Popa mama lui Ingrid, imediat după ce a scăpat din ghearele comuniștilor titoiști
Foto 2: Ingrid (10 ani) și colega sa de temniță Alde (5 ani) fotografiate la Paris la puțin timp după ce au scăpat din mâinile asasinilor comuniști și au ales calea exilului

„La muncă“ este locul unde tatăl lor ar fi fost omorât. Mama și copiii au reușit să ajungă în lumea liberă. I-am revăzut la Paris, unde Hélène, fata cea mai mare, cu toată tragedia care-i marcase tânăra viață, devenise o elevă strălucită, foarte dotată pentru pictură. Dar cel mai bine îmi amintesc de Sandu și Ileana Economu. Ileana avea 15 ani. Adulții o admirau pentru frumusețea sa, și noi, copii, o iubeam pentru amabilitatea sa. Ne învăța cântece și dânsa cu noi fredonând „Frumoasa Dunăre Albastră“. Fratele său Sandu avea 17 ani. Era tot timpul înfometat, cu mult mai mult decât noi; „Este vârsta“, spuneau doamnele. Sandu m-a învățat într-o zi șah, pasiunea lui. Era pe vremea când ne lăsa să jucăm și bridge. Îmi petreceam ore întregi uitându-mă cum joacă. Îl iubeam mult pe Sandu.

(Sandu, Ileana și părinții lor vor fi împușcați câteva luni mai târziu, în ianuarie 1950, la frontiera dintre Iugoslavia și Grecia).

Orele, zilele, lunile treceau. Grupuri de refugiați veneau și plecau, dar noi rămâneam acolo. Eram închiși de un an și jumătate și aveam impresia că familia mea și cu mine deveniserăm parte integrantă din Zrenjanin, că eram stâlpii, că nu vom mai ieși niciodată. Rugăciunile zilnice pe care le spuneam cu mama îmi păreau lipsite de sens, deoarece simțeam că Dumnezeu nu va face nimic pentru a ne elibera. În fiecare seară, în curte, gardienii alinau adulții și făceau apelul. Fiecare la rândul său răspundea „prezent“. Apoi, eram închiși pe timpul nopții. Uneori citeau numele celor ce urmau să fie duși în altă parte. Visul meu cel mai de preț era să aud numele noastre. Deși, soarta celor care erau duși nu era totdeauna de invidiat: puteau să fie duși la muncă, puteau fi

duși la o frontieră cu Occidentul pentru a fi eliberați, sau omorâți, sau puteau fi duși la frontiera cu România, unde, se spunea, gărzile iugoslave, ca și cele române, trăgeau asupra lor. Cei care reușeau să scape erau capturați, fie de către iugoslavi și îi reîntâneau în închisoare (unuia dintre ei îi albise subit părul) fie, ceea ce ne înspăimânta cel mai mult, de către soldații români, în care caz sfârșeau în închisoare în România. Așa, un preot catolic închis împreună cu noi s-a regăsit în închisoare în România cu un unchi al meu, Constantin Niculescu (care locuiește acum în Franța grație intervenției mătușii sale Elvira Popescu) și a putut astfel să dea vești despre noi familiei.

Erau aduși acum în lagărul nostru albanezi și bulgari, ca și un mare număr de unguri, printre care o fetiță de doisprezece ani cu care ne plăcea mult să ne jucăm. Mai era o unguroaică însărcinată și un cuplu tânăr de țărani despre care se spunea că sunt de origine italiană. Tânăra femeie era și ea însărcinată. Au fost duși la muncă. Am aflat mai târziu că a născut copilul și că au fost uciși toți trei la frontiera cu Italia.

Trecu un al doilea Crăciun.

Într-o noapte am fost sculați către orele două sau trei dimineața. Gărzile aveau veșnicile lor liste și citeau numele dintr-o grupă care trebuia dusă în afara lagărului. Nu eram bine deșteptată când am auzit numele noastre. A fost ca o lovitură căreia nu-i simți impactul, atât de subit și neașteptat este șocul. Ne-am sculat, ne-am luat cele câteva lucruri de îmbrăcăminte pe care le aveam și am mers cu toții, poate douăzeci de persoane, într-o sală mare unde am fost percheziționați. Cu această ocazie i s-a luat tatălui meu lista cu refugiații care trecuseră pe la Kovacița și Zrenjanin.

Am fost duși la Belgrad unde ne-am petrecut noaptea într-o închisoare lugubră cu celule întunecate și mici. Pe ziduri erau scrise nume și date, singurele urme de ființe umane care trecuseră pe acolo. M-am cutremurat gândindu-mă la soarta lor. M-am simțit ușurată plecând de acolo.

Am fost duși într-o regiune muntoasă la o fermă. Ni s-a spus că munții pe care-i vedeam în depărtare (la circa 15 km) sunt în Grecia, dar dacă ne îndepărtăm la mai mult de doi kilometri de fermă vom fi împușcați.

Ungurii, care făceau parte din grupul nostru, au fost duși la o altă fermă, inclusiv un cuplu tânăr, amândoi blonzi și zveji. Pe cât mi-o amintesc acum așa spune că femeia semăna cu Grace Kelly. Erau de asemeni patru unguroaice care erau în spital. Se spunea că se legaseră de niște gardieri și aveau astfel un tratament privilegiat (pentru noi un spital era un loc de lux:

Români din exil care nu au uitat România

Stând de vorbă cu autoarea textului alăturat și interesându-ne de cum a decurs viața domniei sale în exil, iată ce am aflat:

După trecerea în Grecia au stat 3 luni la Atena, apoi 2 luni la Berna în Elveția, trec apoi în Franța, la Paris, unde familia a primit azil politic; părinții își caută de lucru, dar nu găsesse, eu tonte că tatăl, Ervin-Apostol Popa, un renumit avocat din Galati, avea doctoratul în drept la Sarboara; copilul Ingrid însă își urmează școala la École Communale de la Rue de la Ville L'Éveque și la Lycée Molière (1950-1952), compensând cele 2 clase primare pe care un putuse să le facă cât timp fusese închisă în Iugoslavia.

La 19 aprilie 1952, familia, primind dreptul de emigrare, pleacă în Statele Unite, instalându-se în New York; tatăl a obținut o diplomă M. A. în „taxation and business administration” de la Universitatea Columbia și lucrează ca tezaurier al unei mari societăți de textile; mama a obținut un post de profesoară de matematică la liceul francez din New York.

Copilul Ingrid urmează cursurile secundare la ucești liceu (1952-1958), luându-și bucuriile întru cu menținerea „Très bien”; în urma concurs al literelor franceze din întreaga lume, Concours Général, obține diploma de laureat în filosofie. La 7 aprilie 1958 obține cetățenia americană.

În perioada 1958-1972 urmează studii superioare la: B. A. Barnard College (1960), M. A. Columbia University (1963); Ph. D. în matematici, Courant Institute of Mathematical Sciences, New York University, N. Y. (1972).

Între timp, la 6 decembrie 1969, se căsătorește cu alt român exilat, Mircea Fotino, care emigrase din România în 1947, pe când era încă student, stabilindu-se în Cambridge, Massachusetts; sî spunem despre acesta ră e ustăzi un fizician de renume mondial în materie de energie atomică, contribuția sa fiind nelipsită din marile întreprinderi americane pe această temă (despre personalitatea sa vom mai vorbi). Din această căsătorie se vor naște 2 fetițe: Alina-Dominic (n. 28 ianuarie 1972) și Adriann-Rodica (13 mai 1977).

Urmăriindu-i activitatea profesională, aflăm că doamna Ingrid Papa-Fotino a predat matematici la liceul francez din New York (1966-1980); la Colorado School of Mines, Golden, C. O. (1990-1995), iar în prezent la Metropolitan State College of Denver.

În materie de cercetare științifică s-a preocupat în principal de condițiile atmosferice care conduc la givraj, un lucru extrem de important în securitatea zborurilor aeronavelor, publicând într-o serie de reviste de specialitate noi, cum este de pildă National Oceanic Atmospheric Administration.

mîncarea, paturile, cearceafurile...).

Familia Economu era împreună cu noi, ca și altă familie cu doi copii: un băiat de 11 ani, Vladimir, și sora sa mică. Sandu Economu nu mai avea răbdare. Nu se gîndea decât să evadeze și se foia în jurul podului, care era singura trecere pe deasupra râului Cerna Reka, a cărui buclă ne separa de Grecia.

Într-o seară, către sfîrșitul lui ianuarie 1950, gardienii au venit cu o listă de nume, pentru a-i conduce în Grecia. Pe această listă erau numele celor patru unguroaice, dar ele erau în spital. Sandu găsi prilejul să ceară ca familia lui să plece în locul unguroaicelor. Și tata vroia să plecăm cu acest grup. Era sub tensiune și fără răbdare. Mama ezita. I-a arătat lenjeria noastră, pe care o spălase și care era întinsă la uscat. Părinții lui Sandu se lăsară convinși, gîrzile acceptară să-i ia în locul celor patru unguroaice. Erau cu totul vre-o douăzeci care trebuiau să plece noaptea aceia. Gardienii i-au scos pe fereastră. În momentul când să calce pervazul unul dintre bărbați se întoarse spre tata și îl întrebă: „Ce credeți, domnule Popa, să plec sau nu?” A plecat.

Ne-am culcat visînd despre Grecia. Ne-am sculat gîndindu-ne că cei care au plecat trebuiau să mînce acum portocale și măsline și să respire aerul unei țări libere.

Cînd țaranii care lucrau la fermă sosiră în acea dimineată, ne-au spus că au fost chemați în timpul nopții să înmormănteze douăzeci de persoane. Cînd ne-au descris cum erau îmbrăcați nu am avut nici o îndoială că era vorba de grupul lui Sandu și Ileana. Am întrebat gardienii, care au ținut-o una și bună că grupa aceasta era în Grecia, negînd mărturia țaranilor. În fața insistenței noastre de a afla ce s-a întîmplat, gardienii sfîrșiră prin a admite că au fost uciși, explicînd că „încercaseră să fugă”. Dar „voi” sunteți cei care i-ați condus!” – Nu, ne-au răspuns. Dovada este că au ieșit toți pe fereastră. Au vrut să evadeze”.

Puțin mai târziu, alungiți pe paie, abrutizați de oboseală, aveam să descoperim unul dintre bărbații plecați în ajun. La început n-a vrut să vorbească, dar a sfîrșit prin a ne povesti totul. Astfel, după o bună bucată de mers, el fiindu-i frică de un deznodămînt nefast al expediției, a profitat de ocazie pentru a se rupe de grup, strecurîndu-se, și să revină la fermă. S-a orientat după stîlpii de telegraf.

A doua zi, personajii oficiale au venit la fermă pentru a conduce „în Grecia” pe tata și pe tatăl lui Vladimir, fără familiile lor. Tatăl meu, care este avocat (doctor și laureat al Facultății de Drept din Paris) a reușit să-i convingă, după mai multe ore

de argumente în sârbă (pe care nu o vorbea de-adevăratelea) să nu-i ducă. Puțin după aceasta am aflat că perechea ungară a fost dusă la cealaltă fermă și omorâți, probabil în locul lor.

În seara de 8 februarie 1950 au venit să ne ia, familia noastră, familia lui Vladimir și cinci alții. Eram cu toții 13. Gardienii ne-au spus să ieșim pe fereastră, dar am refuzat: am ieșit pe ușa principală. Inutilitatea gestului mă frapează și acum. Câți știu ce s-a petrecut în aceste părți ale lumii?

Am mers toată noaptea. Vremea devenise geroasă. Un strat de gheață se formase deasupra noroiului și scârțâia sub pașii noștri. Era greu de înaintat. Din timp în timp gardienii trăgeau focuri de revolver în tenebre „ca să alunge lupii”. Vladimir și cu mine încercam să ne convingem că noi nu vom fi omorâți, din cauza faptelor bune pe care le făcusem, ca de exemplu înmormântarea unei păsări moarte pe care o găsisem odinioară în România. Nu mă simțeam deloc gata să mor, chiar dacă, în altă lume, i-am fi regăsit pe Sandu și pe Ileana. Ne făceam planuri, Vladimir și cu mine, să comunicăm cu ei prin spiritism, inspirându-ne din ceea ce auzisem de la oamenii mari.

Uneori, un camion trecea nu departe de noi. Gardienii ne obligaseră să scoatem de pe noi tot ce era alb (de exemplu, boneta mea) și să ne întindem la pământ pentru a nu fi văzuți. De ce? Nu aveam idei.

Puțin înaintea răsăritului am sosit pe o înălțime care domina o vale. Gardienii ne-au spus că Grecia era înaintea noastră în această vale, pe care trebuia să o coborâm singuri, fără ei. După ce ei au plecat, norii s-au risipit și a apărut luna luminând peisagiul. Mama, care și-a petrecut o parte din copilărie pe vapoare și știe să se orienteze după stele, afirma că Grecia nu era în fața noastră în vale, cum ne arătaseră gardienii, ci mai degrabă la stânga, spre Sud. A urmat o discuție animată între mai mulți membri ai grupului. Până la urmă am mers cu toții la stânga. Ziua începea; băgarăm de seamă o potecă pavată cu bucăți de marmură. Ne-am angajat pe această potecă și în curând observăram primele case ale unui cătun. Pe una dintre case în locul stelei roșii comuniste era coroana regatului grec: eram liberi!

Adulții au făcut un raport autorităților grecești. Grecii cunoșteau deja istoria grupei lui Sandu și a Ilenei și ne-au confirmat-o cu date suplimentare. De fapt, un bărbat care făcea parte din acest grup reușise să scape când a început salva de focuri și a povestit cele ce s-au întâmplat. El spunea că la capătul unei nopți de marș au ajuns pe vârful unei coline. Gardienii le-au spus să continue drumul singuri, fără ei, drept

Boulder CO (1982-1988).

În linii mari, acensta a fost viața doamnei Ingrid Popa-Fotino care locuiește astăzi, cu familia sa, tot în Statele Unite, la Boulder. Cu siguranță că viața acestei armonioase familii românești, petrecută departe de România, seamănă cu multe altele de pe acolo. Mulți însă, integrați organic noii societăți, au uitat de unde au plecat. Nu așa s-au petrecut lucrurile cu tânăra Ingrid Popa, devenită prin căsătorie Fotino. Să reamintim că în anii 1950-1965 mass media americană nu mai pomenea aproape nimic de existența adevăratei Români; apăreau doar articole elogioase despre binefacerile comunismului din România; la radio se spunea despre „Ciocârlia” noastră cu e un cântec sovietic, fiind asociată cu trupa de dansuri „Moiseev”; „Hora staccato” era etichetată drept melodie ungurească etc, etc. În această atmosferă de totală ignoranță a României, doamna Ingrid Popa-Fotino a organizat și a condus un ansamblu de jocuri și cântece românești cu care a participat la multe activități ale orașului New York, ale Universității Columbia, apoi la Expoziția Mondială care a avut loc la New York (1964), izbutind să aducă acest ansamblu și la televiziunile americane într-un program de Crăciun care s-a transmis în întreaga lume. Să ne întrebăm: câți de pe-ncolo un făcut astfel de lucruri pentru România? Și în ce momente? Asemenea gesturi trebuie cunoscute, trebuie consemnate între actele rezistenței românești împotriva internaționalismului comunist nivelator de țări. Și să nu-i uităm pe adevărații români. Cu atât mai mult cu cât familia Mircea Fotino nu se situează printre familiile românilor bogați din America.

Imediat după revoluția din 1989, împreună cu soțul său și cu un grup de români din Colorado, a înființat The Rumanian American Freedom Alliance (1990), având drept scop să dea o mână de ajutor celor din țară. Practic, așa s-a și întâmplat căci imediat a fost adus în S.U.A. un copil de 12 ani rănit grav în revoluția din 1989 și îngrijit de această asociație. Tot astfel ea a dotat cu unele aparaturi medicale spitalul N. Gh. Lupu din București; cum nu conținește să ajute multe familii nevoiașe din țară. Aceste ajutoare sunt distribuite direct de copiii lui Ingrid și Mircea Fotiuo, Alina-Domnica și Adriana-Rodica, fete educate în limba și cultura românească, care viu deseori aici în țară, din proprie inițiativă, și, deși născute în America, mărturisesc că aici se simt ele „acasă”.

Am insistat mai mult asupra acestei „dragoste de țară” a familiei Fotiuo, pentru că ea ni se pare exemplară unei familii românești silită de vitregia vremurilor să se rupă de locul său de obârșie. Din păcate mulți alți români aflați pe meridiene străine au întors definitiv spatele României, ignorând-o complet. Ba uneori făcându-i și rău. Precum se vede însă din exemplul de mai sus există și cazuri luminoase. Datoria noastră este să le scoatem în evidență. Acesta este și motivul pentru care, ori de câte ori vom da peste astfel de exemple, le vom pune în evidență. Publicându-le în revista noastră la rubrica „Români din exil care nu au uitat România”.

în vale. Când au ajuns în fundul văii s-a deschis focul asupra lor de pe înălțimile înconjurătoare... Bărbatul a început să fugă. Un gardian l-a văzut și a tras asupra lui, dar pușca lui era acum fără gloanțe. Atunci gardianul s-a repezit după el și au fugit astfel amândoi o bucată de timp. Dintr-odată gardianul s-a oprit și l-a înjurat: omul pe care-l urmăreă ajunsese în Grecia.

Iată istoria fugii noastre. Ne-am refăcut viața în Occident; părinții mei și-au realizat fiecare o carieră, sora mea și cu mine ne-am făcut studiile, mai întâi în franțuzește, apoi în engleză. Acuma am propria mea familie, am doi copii, care înfloresc în mod liber. Dar toate acestea s-au întâmplat după o ruptură totală, echivalentă morții, cu toți cei pe care i-am părăsit; nu mi-am mai revăzut niciodată bunicii, nici cea mai mare parte din familie sau prieteni. Din cauza cenzurii, practic nu am putut să corespondez cu ei de frică să nu-i compromit. N-am mai avut contact efectiv cu nimic din ceea ce am cunoscut și ceea ce m-a format până la vârsta de opt ani, inclusiv limba și cultura noastră.

Ceea ce continuă să facă rău nu este numai ceea ce s-a întâmplat. Este faptul că atâtea ființe omenești (unii apreciază numărul lor la milioane) au pierit ca Sandu și Ileana sau mai grav în urma unor suferințe și torturi, fără ca nimeni să știe sau să vrea să creadă. Ca exemplu, în Elveția, tatăl meu a făcut cunoscute, în franceză, faptele pe care le-am descris. După depozitia sa a auzit pe unul dintre funcționarii elvețieni întrebându-și colegul în germană (pe care tatăl meu o vorbește curent): „Acest om pare serios; ce interes crezi că ar avea să inventeze asemenea povești?”

Este de asemenea cunoscut faptul că, după mai mult de treizeci de ani, chinul continuă: Mihai Popa, unul din verii mei locuind actualmente la Paris, a fugit ca și noi în august 1982. A traversat Dunărea în înot în timpul nopții. A văzut doi alți înotători care încercau de asemenea să fugă, dar care au fost din păcate descoperiți la lumina farurilor unei bărci cu motor. Gărzile (grănicerii?) au tras și i-au atins. Vărul meu a ajuns sănătos în Iugoslavia unde i s-a spus că numai în acel an, mai mult de două mii de români traversaseră clandestin Dunărea. Mă opresc asupra acestui exemplu, fără să zăbovesc asupra a tot felul de tragedii care continuă să se petreacă în România sau să se răspândească în alte țări.

Români din exil care nu au uitat România

S-ar putea ca cititorul să se mire că publicăm la rubrica „Memoria apropielui nostru” un francez. Când în România nu există o minoritate franceză. O facem însă pentru că prietenia nu cunoaște granițe și totdeauna poporul nostru și-a găsit un corespondent al prieteniei și dragostei, nu numai pe meridianele țării ci și pe altele, mult mai îndepărtate. Franța, în decursul istoriei noastre, ne-a furnizat poate, cei mai mulți prieteni. Nu putem să-i trecem acum pe toți în revistă, fiindcă lista ar fi exirem de lungă.

Între multiplele personalități franceze care au fost României de un real ajutor (vezi generalul Berthelot – în primul război mondial – și alții) s-au aflat unele personalități, nume discrete, care n-au ezitat să ne întindă o mână de ajutor când ne-am aflat în dificultate. Unul dintre aceștia a fost Robert Morisset.

Acesta era diplomat francez, atașat al ambasadei Franței la Belgrad după 1949. La ora aceea, mulți români încercau să-și aște libertatea dincolo de granițele țării, în care se instituise opresivul regim comunist. Fuga lor se efectua în diverse direcții, toate vizând „țările libere”. Fugarii, prinși în Ungaria (ținta Austriei), și în Bulgaria (ținta Turciei și Greciei), erau returnați fără cruțare. O speranță rămânea Iugoslavia, unde se știa că Tito nupsese legătura cu Stalin și se dușmăneau reciproc. Din acest motiv, mulți români și-au căutat refugiul în Iugoslavia. Numai că Tito, crescut în spiritul criminal al internaționalismului proletar, nu știa ce e acel fair-play-ul. El îi încarcera imediat pe acești fugari, și se juca cu ei precum te-ai juca cu niște obiecte. Pe unii îi mușca; pe alții îi returna în România, iar pe alții îi expulza alturea, în alte țări (Ungaria, Bulgaria, Italia, Grecia). La primul capitol al URSS, Securitatea sa, la fel de ferocă ca și Securitatea tuturor țarilor comuniste.

La ce prieten să îi bată acești crosși refugiați? Unii au găsit soluția și au batut la poarta lui Robert Morisset. Aflând aboul înțelegere și sprijin.

Să mai spunem că sarcina diplomatică a acestuia nu era să-i ajute pe astfel de fugari. Dimpotrivă, instrucțiunile guvernului francez erau categorice, cerându-i să nu se amestece în asemenea probleme, care jenau relațiile statale. El însă, asumându-și o responsabilitate care-l depășea cu mult atribuțiile, n-a ezitat să-o ia în. Îl obliga la asta trufi lui umenă, pe care el a socotit-o dinasupra sarcinii sale vremelnice de diplomat.

E lucrul care l-a și făcut. Textul pe care-l publicăm acum certifică acest lucru. Raportul e scris de mână, căci uzanțele diplomatice nu-i permiteau să-l transmită altfel. Este, cum s-ar spune, un raport subversiv.

Dacă e absolut necesar ca românii să nu-și uite dușmanii (vezi Hitler, Stalin, Molotov, Kalfaradză, Susaikov etc) și nici proprii trădători (vezi Ana Pauker, Emil Bodnăras, Petru Groza etc), cu atât mai necesar e să nu-și uite binefăcătorii. În rândul acestora, Robert Morisset își va menține un loc de mare onoare în istoria noastră.

În clipa de față domnul Robert Morisset nu mai trăiește. Singurul lucru pe care mai putem să-l facem pentru el, noi – românii, români –, e să-l mai apărăm încă o dată câte o lumânare, spre neuitare.

*Memoria Raportul diplomatului francez
aproapelui **Robert Morisset,**
nostru atașat
la ambasada Franței la Belgrad
după 1949*

La începutul anului 1949 ne-a parvenit la ambasadă zvonul că indivizi proveniți din țările comuniste vecine, înșelați de propaganda Kominformului, care-l prezenta pe Tito ca un trădător care și-a vândut țara americanilor, încercau prin toate mijloacele să ajungă în Iugoslavia, crezând că vor găsi pe occidentali și libertatea; de fapt, ei erau fie alungați în țara lor de origine, fie internați în lagăre.

A trebuit să așteptăm luna mai 1949 pentru a avea confirmarea acestui zvon. Într-o seară, când lucram târziu (cânte 19 și 30), la ambasadă eram practic singur, eu și cu portarul francez (un vechi subofiter din Legiunea străină, a cărui loialitate și discreție erau mai presus de orice bănuială). Acesta mi-a telefonat că a deschis grilajul unui domn perseverent, care spunea că este român, vorbea bine franțuzește și cerea să vadă un funcționar al ambasadei. Am coborât deci în hol și am văzut un domn distins, destul de în vârstă, care părea foarte obosit. Mi s-a recomandat Crihan, că era un fost ministru român, că – asemenea atâtor compatrioți – fugise de regimul comunist și că lucrează, fără îndoială datorită vechii sale condiții, într-o întreprindere din regiunea Belgrad. Cum obținuse autorizația ca să vină să consulte un medic, iar cei doi „însoțitori” se duseseră să-și vadă familia și îi dăduseră întâlnire la ora opt, ca să se reîntoarcă, a găsit ocazia pentru a veni la ambasadă și să ceară azil. I-am explicat dificultățile unei asemenea soluții, cerându-i să se întoarcă la întreprinderea sa și promițându-i că vom face totul pentru a încerca să-l facem să plece legal. Am telefonat soției mele să-i cer să aducă toate medicamentele de primă necesitate pe care le aveam (aspirină, lacteol, vitamine etc.). I le-a dat și ne-a părăsit după ce ne-a mulțumit călduros, ca și portarului.

Rămânea să-mi respect promisiunea. I-am explicat totul ambasadorului, dl. Payart, a doua zi dimineată. A fost în mod evident interesat, mi-a spus că nu putea să se ocupe personal de această afacere, dar că îmi lăsa mână liberă și că va anunța Parisul. Aici norocul s-a manifestat sub forma unei apropieri de situații: lungul delir pentru obținerea unui apartament „diplomatic” la Belgrad ne-a obligat să trăim mai multe luni la Hotel Majestic, hotelul pentru străini. În decursul timpului stabilisem relații excelente cu maître d’hôtel „Monsieur Paul”, un sârb care vorbea bine franțuzește, foarte francofil și făcând totul pentru a ne îmbunătăți ceea ce era ordinar la restaurant. Într-o zi acest D. Paul a venit la noi să ne explice, puțin jenat, că fiica sa de 13 ani era tuberculoasă și că un

doctor îi prescria P.A.S., un medicament nou care nu se găsea pe atunci decât în Elveția. Mi-a cerut dacă nu ar fi posibil să i-l procur; am făcut-o prin intermediul unui coleg care era în post la Geneva. Timp de mai multe zile am fost ținuți la curent de efectele benefice ale medicamentului.

Trebuie aici să facem încă o scurtă digresiune care să ne permită să înțelegem mai bine urmarea. Era evident că acest „D. Paul”, așa simpatic și serviabil cum era, trebuia vrând nevrând să colaboreze, fiind în contact permanent cu toți străinii „interesanti” din Belgrad, care constituiau clientela hotelului, cu UDBA, poliția politică iugoslavă, condusă pe atunci de amiralul Manola.

Oarecare timp mai apoi D. Paul a venit să mă caute din nou (soția mea era în Franța) și mi-a explicat, mai jenat decât prima oară, că unul dintre bunii săi prieteni avea și el o fată, prietenă cu a sa, atinsă și ea de un început de tuberculoză și că îmi va fi foarte recunoscător dacă aş putea să-i procur și ei o doză de P.A.S., pe care i-am dat-o 15 zile mai târziu. Apoi, într-o seară la cină, D. Paul îmi spune că prietenul lui ținea să-mi mulțumească și mă invita să merg la el a doua zi către ora 22, fiindcă lucra până târziu. D. Paul mă va însoți în mașină pentru a-mi indica drumul. Am acceptat. A doua zi seara deci mi-a cerut să merg la Dedinje, vechiul cartier șic al Belgradului, unde se instalaseră după război câțiva diplomați și multe figuri importante ale regimului. Trebuie că mi-am manifestat surpriza, fiindcă D. Paul mi-a spus că amicul său era un om destul de sus plasat, precizându-mi „pentru orice necesitate” și „de acord cu prietenul său”, că acesta din urmă, vechi partizan cu un grad mare, era acum un colaborator destul de apropiat al amiralului Manola. A adăugat că nu va intra cu mine, deoarece prietenul său vorbea destul de bine engleza și franceza. Dintr-odată această vizită a luat o întorsătură cu atât mai interesantă cu cât pentru noi occidentalii era imposibil să avem cel mai mic contact cu personaje de acest fel. Am sunat deci la ușa vilei, destul de frumoasă, înconjurată de o grădină, care mi s-a părut mare și bine întreținută. Mare a fost surpriza mea când ușa s-a deschis și l-am văzut pe cel ce mă primea: un sârb magnific de 40 de ani, masiv, îmbrăcat elegant, surâzător și cu o alură distinsă. M-a poftit înăuntru și mi-a prezentat-o pe soția sa „o veche partizană”, copia la feminin a soțului ei, cu zece ani mai puțin și de un tip mai mult dalmat decât sârb. Ea nu vorbea decât câteva cuvinte englezești și soțul ei ne-a servit de interpret de câteva ori în cursul serii. Ceea ce m-a frapat de asemeni de la început a fost camera mare, mobilată și decorată destul de simplu dar cu gust și... o masă mare atât de încărcată cu prăjituri, zaharicale și sticle, încât mă așteptam să văd sosind numeroși alți invitați, ceea ce nu a fost cazul! Mi-au mulțumit călduros (ea ținând chiar să mă îmbrățișeze), iar el mi-a explicat că unica lor fată de 8 ani s-a născut în timpul războiului în 1941 și a cunoscut în timpul primilor ei ani viața precară și penibilă a maquis-ului, ceea ce explica fără îndoială acest început de tuberculoză, care părea acum sugrumată datorită mie.

Rezum ca să ajungem la punctul care vă interesează. După câteva pahare gazda mi-a spus pe scurt: nu vă sunt necunoscute funcțiile mele; ele nu au rolul de a vă atrage simpatia, așa că mi-ar place să știu din ce motive ne-ați ajutat în aceste circumstanțe dificile. I-am răspuns că nu cunoscteam meseria sa când am făcut să-mi parvină P.A.S.-ul, dar că acest lucru nu ar fi schimbat nimic. Mi se părea destul să pot contribui la vindecarea unei fete mici, indiferent care i-ar fi fost părinții. Întrebarea și răspunsul traduse

soției au antrenat un nou pahar și un conciliabul între ei. Apoi mi-a spus: am o oarecare influență în unele medii, dacă veți crede într-o zi că vă pot fi de folos nu ezitați să vă adresați mie (prin intermediul lui Paul). Dintr-odată figura d-lui Crihan și promisiunea pe care i-o făcusem, veche de două săptămâni, mi-a revenit în minte și m-am aruncat în apă: Sigur știți că cetățeni ai țărilor „kominformiste” (am folosit în mod special termenul detestat) vecine cu Iugoslavia au venit să se refugieze la dumneavoastră, adesea cu pericolul vieții lor (a aprobat din cap). Sigur nu sunt toți comuniști; mulți au familie în Occident, slujbe care îi așteaptă. Or, dumneavoastră îi închideți în lagăre, bărbați, femei și copii. De ce nu-i lăsați să-și continue voiajul spre țările care sunt gata să-i primească?, nu ați avea decât avantaje; nu veți mai avea nevoie să-i găzduiți, să-i hrăniți, să-i supravegheați; imaginea voastră în Occident ar avea de câștigat, căci lagărele (de concentrare sau similare) trimit întotdeauna spre amintiri de oroare. Cât despre reacțiile staliiniștilor, ele nu ar putea fi mai rele, fiindcă deja vă acuză că ați trecut la americani.

Aceste chestiuni nu au alterat cu nimic sfârșitul seratei. Când m-am ridicat să plec pe la vreo 1 noaptea, mi-a spus numai atât: cunoașteți vreun astfel de străin care ar putea eventual să servească de cobai? Vă promit să reflectez la această problemă și să o rezolv. Vă voi ține la curent prin telefon la ambasadă. I-am dat numele d-lui Crihan și pe acela al întreprinderii sale și am plecat, nu fără să-mi mulțumească încă o dată și să-și exprime regretul că nu au cunoscut-o și pe soția mea, despre care Paul le relatase o descriere „ditirambică”, să ne dorească o ședere agreabilă în Iugoslavia, cu toate dificultățile materiale, compensate puțin de simpatia locuitorilor pentru francezi, – dar fără să-și decline numele sau să-mi dea numărul său de telefon. Nu îl voi mai vedea niciodată, dar mi-a telefonat în primele zile ale lunii iunie ca să-mi spună că îl va porni la drum pe „protejatul” meu, și că, pentru rest, voi fi contactat în mod personal de către Ministerul Afacerilor Externe iugoslav care va primi instrucțiuni.

Experiența Crihan s-a terminat cu bine, deși în condiții puțin rocambolești (vezi povestirea pe care a făcut-o în scrisoarea sa din Triest din 26/VI/49; vom povesti într-un alt număr al revistei, întâmplările prin care a trecut dl. Crihan). D. Crihan și-a regăsit repede soția, franțuzoaică, în periferia din sud a Parisului, unde era profesoară. A fost membru al Comitetului român în exil, dar va muri câțiva ani mai târziu.

Pentru a ne întoarce la Belgrad, am fost efectiv convocat în cursul lunii iulie la Ministerul Afacerilor Externe pentru a desăvârși procedura care să permită plecarea refugiaților. A fost convenit ca ambasada să stabilească hârtii de liberă trecere, însoțite de vize de intrare în Franța eliberate de către Paris, care, însoțite de viza de ieșire iugoslavă, urmau să fie înmânate de către autoritățile locale titularilor, în vederea plecării lor. Această procedură, uneori destul de înceată la început, s-a îmbunătățit, pe de-o parte datorită bunăvoinței corespondentului meu iugoslav, D. Iaska, consilier pentru afacerile Europei Occidentale, și a funcționarului de la secția consulară însărcinat cu aplicarea vizei de ieșire (D. Popovici, cred), pe de altă parte înțelegerii celor de la Quai d'Orsay, care mi-au dat repede mână liberă, mulțumindu-se de formă cu o telegramă indicând: am eliberat în ziua cutare un act de liberă-trecere și o viză de intrare în Franța D....refugiat român sau bulgar etc. în Iugoslavia.

O asemenea operație nu se putea desfășura fără accidente: acestea au fost datorate, după părerea mea, unora dintre autoritățile locale, în mod particular foarte încete în a

accepta ruptura cu Moscova, cum o dovedesc incidentele grave la care a trebuit să facă față Tito în primii ani după ruptură și denunțările viguroase ale nostalgicilor Kominformului în unele republici, ca Macedonia. Două cazuri mi-au fost în special penibile: unul al unui inginer român care lucra într-o mare fabrică de ciment, la sud de Belgrad (am uitat numele său), care a venit să mă vadă împreună cu soția sa și pentru care am stabilit un act de liberă-trecere; au fost conduși la frontiera română înainte ca să aibă viza de ieșire. Am aflat ulterior de la unul din colegii mei sârbi că a făcut greșeala ca la întoarcerea de la ambasadă să se laude că va pleca în curând în Franța, ceea ce a provocat reacția poliției din micul orașel unde locuia.

Alt caz este acela al D-nei și D-lui Economu și al celor doi copii ai lor; au venit și ei să mă vadă la biroul meu. Am fost cucerit de calitatea acestor oameni și de extraordinara frumusețe a celor doi copii. Dar hotărârea lor de a pleca repede prin orice mijloc m-a îngrijorat. Le-am explicat pe larg, citând exemplul D-lui Crihan, a cărui scrisoare din Triest le-am dat-o s-o citească, că era în interesul lor să nu ia nici un risc, să nu cedeze provocărilor unor polițiști iugoslavi și să aștepte, chiar cu prețul câtorva săptămâni de captivitate suplimentară, ca să plece în mod legal. Când m-au părăsit am avut impresia că nu-i convinsesem și scrisoarea pe care am primit-o câteva zile mai târziu confirma din păcate această impresie. Este greu de spus durerea pe care am simțit-o primind scrisoarea colegului meu de la Atena, Paul Fouchet, care mă anunța că după raportul poliției grecești de frontieră, toți patru fuseseră doborâți de către polițiștii iugoslavi, împreună cu alți câțiva amici. Aceasta după ce au fost conduși până în apropierea frontierei și li s-a indicat drumul pe care trebuiau să-l ia, s-ar fi tras din spatele lor.

Cu totul altfel este cazul tânărului frate Bota. L-am primit, înaintea plecării sale spre Franța, pe tânăra sa soție, însoțită de cumnata și de cumnata sa. Mi-a explicat că soțul său bolnav (o otită gravă, cred) n-a putut să-i însoțească, dar că iugoslavii le-au promis că-i va urma de îndată ce se va vindeca. Dar ea își făcea griji, deoarece UDBA-ul îl contactase pentru a se întoarce în România într-o misiune de informare. Se temea că odată familia plecată, iugoslavii să insiste. Am promis că mă ocup de acest caz, cerându-i să îmi scrie după un timp de la sosirea în Franța. Ceea ce a făcut prin scrisoarea ei din 6 februarie 1951: soțul său nu a dat nici un semn de viață. Da data asta m-am supărat pe D. Jaska, care nu era de vină. Mă gândeam chiar să-l sesizez pe prietenul DI. Paul, când am primit scrisoarea din 20 martie 1951, prin care tânărul Bota îmi anunța sosirea sa la Paris.

Iată deci povestea acestei „filii franceze”, care a permis unui oarecare număr de „refugiați români”, dar și câtorva unguri, bulgari și chiar unui albanez să ajungă în Occident. Așa că această „filieră” a fost socotită atât de fiabilă, încât patru ambasadori (Belgia, Olanda, Italia și chiar Marea Britanie) au găsit că este mai ușor să-mi ceară cărți de liberă trecere pentru a lăsa să iasă din Iugoslavia unii „protejați” la care țineau.

C'est au début de l'année 1949 que nous parvîmes, à
l'Ambassade, que des ressortissants des pays communistes unifiés,
travaillant pour la propagande du Komsomol, qui se présentaient très commu-
nalement ayant vuise son pays sans Américains, tentaient par tous
les moyens de gagner la Yougoslavie, croyant y trouver les Occidentaux
et la liberté; qu'en fait ils étaient soit réprimés dans leur pays
d'origine soit internés dans des camps.

Il faut ici faire savoir une brève digression qui permettra de
meux comprendre la suite. Il était évident que ce "M. Paul", si
sympathique et amable qu'il fût, devait, bien qu'il ne le fit, collaborer,
étant en contact constant avec tous les étrangers "intéressants" de
Belgrade qui constituaient la clientèle de l'hôtel, avec l'UDBA,
la police politique yougoslave, alors dirigée par l'ex-ministre Markota.

Quelques jours après M. Paul, ^{à son tour} un ^{autre} homme était en

Textul olograf al Raportului ambasadorului francez Robert Morisset pe care ei îl
adresează de la Belgrad Parisului, semnând tragedia refugiaților din România
și țările comuniste rămase sub tutela stalinistă, încercând să ajungă în libertate,
prin Iugoslavia titoistă. Precum se vede, ambasadorul vorbește și de o „filieră”
franceză care i-a ajutat pe unii dintre acești nefericiți.
Textul provine din arhiva Ministerului de Externe francez.

VLAD ZOGRAFI

Memoria Între memoria Estului și exilului memoria Vestului

românesc *convorbire cu*

Monica Lovinescu și

Virgil Ierunca

Parcă nicăieri nu m-am simțit mai în România decât într-o casă din Paris, încărcată cu cărți și discuri. Deși nu e marcată printr-o culoare distinctă în planurile detaliate ale Parisului, casa aceasta e proprietatea sufletului românesc. De îndată ce te așezi în fotoliul din fața bibliotecii, magia obiectelor care te înconjoară se dizolvă în aplombul polemic al gazdelor. Un amestec de gravitate și umor, de luciditate și nonconformism, de spontaneitate și eleganță. Monica Lovinescu și Virgil Ierunca n-au părăsit niciodată România. De patruzeci și șapte de ani ei reprezintă memoria și speranțele noastre exilate.

Vlad Zografi: Doamnă Monica Lovinescu, domnule Virgil Ierunca, ați plecat din România în 1947...

Monica Lovinescu: Virgil la sfârșitul lui 1946, eu în septembrie 1947.

VZ: Erați deci în țară când România a fost ocupată de Armata Roșie. Ce știați despre comunism înainte de război, când erați foarte tineri?

ML: În ce mă privește, știam că e un lucru oribil și am văzut sosirea Armatei Roșii ca pe o catastrofă, iar catastrofa n-a făcut decât să-și arate fața. Nu e mai puțin adevărat că între '44 și '47 nu erau decât primele semnale, că aproape nimeni în România nu știa despre acordurile de la Yalta și Teheran și că toate speranțele păreau permise. Era deci o efervescentă intelectuală reală și nu se ajunsese încă la instaurarea totală a dogmatismului comunist. Dar cred că în această perioadă în care eu lucrăm la „Democrația” („Democrația” era săptămânalul lui Anton Dumitriu), mai activ și mai la curent era Virgil Ierunca...

Virgil Ierunca: Activ și năpădit de contradicții pentru că, după august '44, în fond, am asistat la o euforie a democrației și o euforie a stângii. Nume care astăzi se situează pe eșichierul politic la dreapta erau de fapt pe vremea aceea niște democrați euforici, poate mai euforici decât mine care, fiind foarte antifascist, nu făceam decât să ies dintr-o stare de neacceptare totală (să nu uităm că din '38 până în '44 România a trăit sub dictaturi, dictatura lui Carol al II-lea, apoi dictatura lui Antonescu, iar în ceea ce mă privește, credeam că asemenea dictaturi sunt întruchiparea răului românesc). A trebuit să vină 1944 ca să-mi dau seama că triumful antifascist s-a metamorfozat repede într-un fascism roșu foarte pronunțat pentru că, în fond, asistam la ocuparea țării de către trupele sovietice. Însă toți oamenii „de stânga” (prin stânga înțeleg aici democrația de tip liberal și până la un fel de extremism

romantic al stângii în care eu mă înscriam), până la întruchiparea exactă a fascismului roșu, am avut totuși o perioadă de confuzie rodnică într '44 și '46. Zic '46 nu în sensul că după mine potopul, dar de la sârșitul lui '46 a început instalarea regimului comunist și a dogmei comuniste exportată în România, ca și în celelalte țări din Est, de la Moscova. Tăvălugul totalitar sovietic era din același țesut. România fusese ocupată în același stil ca Cehoslovacia, care votase la stânga, iar tăvălugul sovietic n-a făcut nici o deosebire între România care avea nu un partid, ci un club comunist, pentru că numărul membrilor nu ajungea la o mie, și Cehoslovacia, în care partidul comunist era puternic...

ML: Cu o diferență totuși, nu din punctul de vedere al aplicării comunismului (care a fost aplicat în toate țările în același fel, cu deosebiri mici doar de date, o lună, două diferență), însă, spre deosebire de Cehoslovacia, de pildă, noi nu aveam nici intelectuali comuniști, la noi intelectualii comuniști se numărau pe degetele unei mâini. Din punctul ăsta de vedere, cred că ai avut o situație privilegiată nu pentru că ai fi fost comunist, și erai printre puținii tineri cărora partidul comunist le făcea o curte intensă, curte căreia i-ai răspuns destul de prost, pentru că ai dat naștere câtorva scandaluri chiar în presa lor.

VI: Mi-am dat seama imediat că în această perioadă rodnică de confuzie (vom vedea și de ce a fost rodnică) nu era loc pentru mine. Mă aflam în fața unei secte dogmatice și totalitare care nu va tolera decât puțină vreme libertatea anarhică pe care încercam să mi-o construiesc și care nu putea coincide cu planurile concrete ale stăpânirii comuniste. Pe la începutul lui '45 mi-am dat seama în ce situație mă găseam și n-am mai acceptat nici un fel de dialog cu puterea învăluitoare comunistă. E adevărat că am avut și privilegiul de a fi unul din prietenii lui Pătrășcanu, care mă ținea la curent cu abaterile flagrante ale comunismului de la orice principii democratice. Aceasta nu mă obligă să văd în Pătrășcanu un comunist disident, dimpotrivă, aveam o foarte proastă părere despre atitudinea lui, i-am spus-o dealtfel, dar eram întotdeauna ironizat din cauza vârstei și îmi zicea: „Așa sunteți voi, tinerii, mai catolici decât papa, dați cu barda în Dumnezeu“. Am luat întotdeauna un fel de distanță față de scrierile lui politice și filosofice. Cartea lui despre filosofia românească este o tragicomedie, cărțile politice sunt superficiale, însă omul era interesant în sensul că își citea în destinul care i se pregătea de către propriii lui tovarăși. Era un fel de Rubașov din „Le zero et l'infini“ al lui Koestler care își aștepta sfârșitul și de care mă simțeam apropiat tocmai din cauza

acestui destin tragic al singurului intelectual român care trebuia să plătească cu viața (cum s-a văzut mai târziu) pentru simplul fapt de a fi fost intelectual și român. Acesta era Pătrășcanu în orizontul foarte strâmt și îngustat de vreme al comunismului neaos.

ML: Trebuie să completez cele spuse de tine din perspectiva democraților „liniștiți” care n-au fost niciodată nici la stânga nici la dreapta. Printre noi, tinerii, a produs vâlvă faptul că în acei ani ai colaborat la oficioase de partid unde de fiecare dată ai provocat scandal prin ceea ce publicai. Și cum n-o să revenim asupra tuturor scandalurilor pe care le-ai provocat, ar însemna să vorbim numai despre asta, aș vrea să amintești pe scurt despre crizism...

VI: Nu pot fi concis, mai ales că a și apărut o carte a unei doamne dealtminteri stimabile care a analizat așa-zisa trădare a intelectualilor...

ML: Erai printre „trădători”.

VI: Eram printre „trădători” alături de Carandino, alături de Coposu chiar. Există pe atunci o confuzie între democrație și democrație de stânga...

ML: Lumea care fusese împotriva dictaturii se afla sub o ocupație militară sovietică și făcea eventual câteva concesii Moscovei.

VI: Trebuie să conturăm bine această perioadă de confuzie. În momentul în care eu colaboram la publicații de stânga atacând comunismul oficial, existau și publicații de opoziție. Mă întâlneam cu Carandino pe Sărindar și îi ziceam: „Mi-e atâta silă de mediul în care mă mișc, încât am să trec la voi”, iar el îmi spunea: „Te implor, nu trece la noi, pentru că la noi în opoziție sunt destui, ceea ce faci dumneata din interior e mai necesar decât orice, ești un fel de cal troian”.

VZ: Ce-a făcut „calul troian” cu crizismul?

VI: Am publicat în „România liberă” pe prima pagină un articol în care arătam că România se afla într-o perioadă de criză. Era deja un păcat capital pentru că în „optimismul general” nu era loc pentru nici un fel de criză. Criza consta în faptul că inteligența tânără era agresată de noile generații, generațiile comuniste care intrau în spațiul cultural românesc încercând să-și impună certitudinile. Spațiul cultural românesc, după mine, nu era un spațiu al optimismului, iar ei voiau să impună un optimism al certitudinilor. Am spus atunci că România intra în criză din cauza acestor tineri care călcau peste orizontul autentic al spațiului românesc: neliniștea. Tema articolului meu era că acești agresori ai neliniștii vor desfigura chipul spiritual intim al României.

ML: În presa de opoziție ai primit un răspuns al lui Caraion în același sens, au mai intervenit și alții și s-a creat problema crizismului. Problema crizismului a fost dezbătută chiar public de către înalte instanțe de partid și, pe urmă, la „Școala de Literatură Mihai Eminescu”, continua să fie unul din capitolele de studiu – crizismul, păcat capital.

VI: Toată presa de partid începând cu „Scântea” a deschis o campanie împotriva crizismului, campanie la care a luat parte până și Pătrășcanu, care m-a chemat la el și mi-a spus: „Asta a întrecut orice măsură, nu te mai recunosc, ai depășit toate limitele”. Când l-am revăzut după ani și ani pe Caraion evocam împreună foarte amuzați crizismul. Articolele lui Caraion despre crizism, scrise aparent împotriva mea, le citeam împreună înainte de a fi publicate. El colabora pe atunci la jurnalul lui Braniște, care era un jurnal de opoziție și putea spune totul, în timp ce eu eram cenzurat sistematic. Articolul meu despre crizism n-a fost totuși cenzurat, a fost predat la ora două noaptea și a scăpat lecturii „României libere”. Împotriva crizismului s-a pornit o campanie extraordinară care a durat multă vreme, până în anii

șazezi, poate chiar șaptezeci. Când l-am cunoscut personal pe Goma la Paris, mi-a spus că la școala de literatură (de unde avea să fie până la urmă exclus) exista un capitol special despre crizism, însă cei care studiau crizismul nu știau cine erau autorii pentru că numele meu și al lui Caraion nu puteau fi pronunțate. În '46 eram „instalat” în crizism și nu pot face acum un catalog al tuturor loviturilor pe care le-am dat partidului comunist din propriile lui publicații. E destul să amintesc că toate articolele mele soseau de la cenzura rusească (Comisia Aliată de Control în care anglo-americanii jucau un rol pur decorativ) la redactorul șef cu un mare semn de întrebare. De pildă, articolele mele despre Tolstoi începeau așa: „Tolstoi ca Tolstoi, dar să vedeți ce mare e Dostoievski”, or, numele lui Dostoievski era aproape de nepronunțat în presa sovietică... Din fericire, am avut la „România liberă” un redactor șef, Nicolae Bellu, căruia vreau să-i aduc un elogiu pentru că e singurul comunist cinstit pe care l-am cunoscut în acea epocă în afara lui Pătrășcanu, dar Pătrășcanu avea „duplicități” de alt ordin, de ordin psihologic și național. Sunt mândru că din cauza mea a fost suspendată „Lumea”, un săptămânal de cultură de „largă concentrare democratică” dirijat de G. Călinescu. „Lumea” a fost suprimată după ce reușisem să înșel vigilența cenzurii scriind un articol despre Mihai Fărcășanu, șeful tineretului liberal, care publicase atunci un roman, „Frunzele nu mai sunt aceleași”, sub un pseudonim pe care nu-l cunoștea nimeni, Mihai Vilara. Făcusem un elogiu lui Mihai Fărcășanu în perioada în care era considerat „dușman al poporului”. Dar nu cred că e momentul să repertoriez acum toate articolele pe care le-am scris și scandalurile publicistice provocate în acei ani, dealtfel am mai vorbit despre asta. Important e altceva. „Troțkismul” meu nu a fost întotdeauna un troțkism estetic (pune, te rog, ghilimelele). Eu am ajuns la Troțki prin două căi: prin suprealism (întâlnirea faimoasă dintre Breton și Troțki) și prin ciocanul lui Stalin în capul lui Troțki. Când ciocanul lui Stalin l-a ucis pe Troțki am devenit și eu „troțkist”.

ML: Ar trebui adăugat că ai fost „troțkist” fără a fi comunist, adică n-ai fost niciodată înscris în partidul comunist. Mi se pare că e foarte important...

VI: Era de la sine înțeles.

ML: Nu-i de la sine înțeles pentru că Troțki a fost totuși comunist.

VI: Nu, Troțki a fost Troțki, marele dușman al lui Stalin, de unde și ciocanul pe care l-a primit în cap. Important mi se pare pentru detractorii mei să știe că „troțkismul” meu estetic a durat câteva luni. După o lege a istoriei (nu există legi în istorie, însă asta e o lege personală a mea, descoperită pentru subiectivitatea mea de buzunar), un bun troțkist ajunge întotdeauna „reacționar” anticomunist perfect, iar eu astăzi sunt un „reacționar” perfect...

ML: Și ai fost o existență întreagă.

VZ: Ați adus la început în discuție exemplul Cehoslovaciei. Cum explicați inapetența față de comunism a intelighenței române? Mai curând ca pe o reacție de apărare, o reacție antirusească? Sau mai curând prin prisma unei mai slabe dezvoltări a proletariatului la noi?

ML: E greu să facem o analiză, dar de un lucru sunt sigură: ne felicităm cu toții și era pentru noi un titlu de mândrie faptul că partidul comunist român se reducea la o mie de membri. Suntem probabil singura țară din Est unde nu exista un partid comunist. Lucrul acesta s-a întors, oarecum paradoxal, împotriva noastră, cel puțin în ce îi privește pe intelectuali, pentru că la cehi, la unguri, la polonezi chiar, acolo unde exista o intelectualitate comunistă, raportul lui Hrușciiov la Congresul al XX-lea a produs o frământare de conștiință care a dus la mișcările de protest și la prezența intelectualilor pe baricadele de la Varșovia,

de la Budapesta și de la Praga. La noi, mulțimea de intelectuali care se aglomerase în partidul comunist era în general o mulțime de oportuniști, cu câteva excepții rarissime. Cum spunea un suprarealist român, „puțini am fost, mulți am rămas”. Probabil că faptul de a fi „beneficiar” (pune toate ghilimelele cu putință) de un „ajutor frățesc” și imperialist al Rusiei a jucat un rol precumpănitor. Și aici mă gândesc (mă scuz că o spun, în general nu prea vorbesc despre părinții mei) la E. Lovinescu, care îi face un elogi tardiv dar patetic lui P.P. Carp, pentru că și-a dat seama de pericolul care vine de fiecare dată din Răsărit. Pe de altă parte, era cunoscută peste tot, dar poate mai mult la noi, evoluția partidului comunist bolșevic, figura lui Stalin, erau cunoscute marile procese de la Moscova. România era prima țară în care se refugiau ruși, atâția câți se refugiau, gândiți-vă la „Rusoaica” lui Gib Mihăescu, nu-î decât un exemplu literar. Nu cred că prin natura noastră am fi fost o națiune de dreapta, iar explicația legată de nivelul industrializării mi s-ar părea cam scurt marxistă, dar probabil că și ea contează...

VI: Nu contează deloc. Pentru că s-a pronunțat cuvântul proletariat, trebuie spus că, în 1940, bună parte din muncitorimea română răspundea la apelurile Gărzii de Fier. Eu cred că mai degrabă vecinătatea imperialistă a Rusiei făcea ca tot românul să fie rusofob, confundând de altfel, după părerea mea...

ML: Nu și a mea!

VI: ... confundând politica oficială a Rusiei imperiale cu poporul rus și cu valorile culturii ruse. N-are rost să intrăm într-o psihanaliză a raporturilor româno-ruse. Intelectualitatea română era mai curând o intelectualitate de tip liberal. L-ai citat pe E. Lovinescu, mă gândeam și eu să încep cu el. Acest tip de liberalism nu putea suporta totalitarismul sovietic. Aș da aici exemplul lui Ion Vinea, un liberal, un poet neangajat; făcea ceea ce se cheamă (cu un oarecare dispreț pentru mine) artă pentru artă, artă pură (părerea mea e că nu există decât artă „impură”). Ion Vinea, care nu putea suporta agresiunile extremei drepte din cauza convingerilor sale liberale, a scris cele mai violente articole împotriva Rusiei bolșevice. Ar fi interesant de citit colecția articolelor anticomuniste (și nu antirussești) ale lui Ion Vinea de la „Evenimentul zilei”. La noi marile valori culturale se găseau sau la dreapta, uneori chiar la extrema dreaptă (Nae Ionescu și discipolii săi), sau în zona liberalismului. Liberalismul acesta nu este o metaforă în istoria României dintre cele două războaie mondiale, ci o realitate vie.

ML: Pentru a rezuma, să spunem că în scurta perioadă dintre '44 și '47 (punctul final fiind pus prin abdicarea regelui) a existat o efervescență intelectuală. Partidul comunist, având Armata roșie în spatele lui, număra foarte puțini intelectuali la început, în orice caz, foarte puțini intelectuali convingși...

VI: Îi numărăi pe degetele unei mâini.

ML: Ei înșiși erau încă îngrijorați de posibilele reacții occidentale, care n-au venit. Pe de altă parte, democrații sperau mereu că anglo-americanii nu vor lăsa să cadă o cortină de fier. În acest timp, exista o oarecare libertate în presă, probă că exista o presă de opoziție, dar funcționau anumite autocenzuri pentru că în presă nu puteai pune de pildă în chestiune Kremlinul sau pe Stalin. Nici comuniștii și nici democrații nu erau siguri de Yalta, deci de aici vin anumite prudențe în primele procese, în primele arestări. Atmosfera era de primejdie, dar o primejdie excitantă, iar lupta părea deschisă...

VI: Lupta părea deschisă, dar nu trebuie să uităm că tăvălugul sovietic duce la procesele așa-zisilor fasciști. La început Adriana Georgescu, Fărcășanu, apoi vine lotul așa-zisilor

colaboratori ai mareșalului Antonescu, cu victima exemplară Mircea Vulcănescu. Tăvălugul se pornise...

ML: Însă refuzam să credem că va merge până la capăt. Refuza absolut toată lumea. Cei din prima emigrație pariziană (în afară de câteva excepții, printre care Virgil Ierunca) întotdeauna când ne întâlneam, spuneam: „la anul la București”. Iluzia a durat până la revoluția maghiară, când s-a văzut că Occidentul nu intervine. Izucnirea revoluției maghiare a fost o speranță formidabilă...

VI: Eu n-am crezut că se termină nici în momentul revoluției maghiare. Am fost trist de la început din cauza optimiștilor și a optimismului din jur. Trebuie să spun aici un lucru care pentru mine e foarte important. Experiența comunistă mi-a adus pe plan interior o clarificare. Până la venirea comunistilor la putere m-am luptat cu toate eticile posibile pentru a încerca să aflu ce e binele și ce e răul. În ce privește această problemă, capitală pentru mine, astăzi pot spune că știu ce este binele și ce este răul, și n-am învățat-o din istoria filosofiilor, ci din experiența sovietică pe trupul unei țări ocupate.

VZ: Deci experiența sovietică te vindecă de utopii.

VI: Experiența sovietică vindecă de toate utopiile.

ML: Când nu este prea îndelungată, pentru că finalmente marea surpriză nefastă de după decembrie '89 (și nu numai la noi) e de a vedea că traumatismele acestei experiențe n-au vindecat total corpul social de virusul inoculat, un virus care nu e neapărat comunist, dar care declanșează toate plăgile comunismului: iluzia securității, a egalității absolute etc. N-avem decât să vedem cum evoluează corpul social în toate țările ex-ocupate pentru a vedea că boala a lăsat urme.

VZ: În 1947 vă aflați la Paris. Ce ați găsit la Paris?

VI: Am găsit la Paris un București de dinaintea venirii comuniștilor, un București mai larg...

ML: Nu suntem dintre cei care au avut prilejul să-și pună întrebarea cum poți fi român. Venind dintr-o țară unde amintirea democrației era încă foarte vie și unde, orice s-ar spune despre dictatura lui Carol al II-lea și chiar despre a lui Antonescu, țesutul social nu fusese distrus, am ajuns dintr-o țară probabil mai puțin dezvoltată într-o țară mai dezvoltată. Însă la Paris am găsit un fel de București mai mare, iar, din punct de vedere intelectual, nu am simțit absolut nici un complex. Nu e vorba aici de nivelul de impunere pe plan universal, ci de tensiunea freamăturii intelectual.

VI: Acestea fiind spuse, complexe s-au metamorfozat repede în mirări pentru că, începând din anul 1950, când ne mai familiarizăm și când reușim să punem în paranteză valorile culturale și frumusețile spirituale ale unui oraș ca Parisul, ne trezim într-o extraordinară și paradoxală dictatură a conștiințelor. Extraordinară în sensul că, în afara câtorva excepții, toată inteligența franceză era atinsă de un virus comunist în stare de nostalgie...

VZ: Nostalgie?

VI: Nostalgie a unui totalitarism eliberator. Dar asta nu privește partidul comunist. Partidul comunist nu a avut un rol foarte important în modificarea conștiințelor occidentale pentru că își avea propriile hemoragii. Dintre intelectualii comuniști, doar Aragon a mai rămas identic cu sine însuși, iar în ultimele clipe ale sincerităților lui succesive, până și Aragon luase distanță față de propria lui familie spirituală. Nenorocirea e alta. Criptocomuniștii, marxizanții...

ML: Tovarășii de drum.

VI: Într-o țară condusă (politic vorbind) de dreapta ei erau acaparatorii tuturor formelor

mass-mediei. Nu puteai să te miști nicăieri fără să te lovești de acest obroc ideologic al tovarășilor de drum și al criptocomuniștilor. Îmi amintesc de mirarea lui Vișoianu când a venit la Paris. Vișoianu a fost întotdeauna un om de stânga, făcând parte dintr-un fel de stângă liberală a național-tărănismului, și a vrut să-și publice niste texte, iar eu l-am lăsat să se descurce singur. A rămas îngrozit de starea mediului intelectual în care se afla pentru că, la Paris, un om de stânga ca el n-a putut să-și publice textele decât în reviste ale extremei drepte franceze. Acolo mai era loc pentru cei veniți din Est. Era suficient să fi venit din Est pentru a fi tratat drept fascist și, până prin 1970, noi n-am putut avea acces în presa franceză pentru simplul motiv că eram refugiați din Est, eram deci ciumați. Eram ciumați pentru anticomunismul nostru visceral, or, a fi anticomunist însemna deja o mare năpastă pentru inteligența stângizată a Franței, dar să mai fii și anticomunist visceral venind din Est, iată un lucru imposibil de acceptat!

VZ: Îmi amintesc de o inscripție pe care am văzut-o în Piața Amzei imediat după decembrie '89: „anticomunist = fascist“. Nu știi ce mână a scris acolo...

ML: O mână comunistă, în orice caz.

VI: Nu cred că era mâna unui intelectual.

ML: În Franța, cei care păstrau măsura erau ei înșiși marginalizați. Raymond Aron a fost marginalizat, Jeanne Hersch a fost marginalizată, Camus a avut toată presa de stânga împotriva lui. Toti cei care păstrau distanță (și păstrau distanță pentru că erau în perioada aceasta mari scandaluri) erau violent atacați. A fost de pildă procesul pe care Kravcenko l-a intentat celor din partidul comunist care îl acuzaseră de trădare. Deși a câștigat procesul, toată opinia intelectuală era anti-Kravcenko în afara câtorva excepții. Aceste excepții erau marginalizate. Spre ele ne îndreptam. Din fericire exista pentru noi Camus, din fericire exista pentru noi Raymond Aron. E o foarte mare deosebire față de ce s-a petrecut în România. În România intelectualii făceau pe marxiștii, dar nu erau marxiști, marxismul lor era o obligație. Aici, în Franța, nu era nici o obligație, în schimb erau marxiști și, mai mult decât marxiști, erau înfeudați intelectualmente, spiritualmente, Kremlinului.

VZ: Din convingere.

VI: Da, și nu exista întotdeauna prea mare legătură între marxism și comunism.

ML: Era și din convingere, poate și din naivitate, deși naivitatea, cu toată biblioteca de care dispuneau, e mai greu de susținut, era ca un fel de virus și pe urmă era vorba și de carieră, pentru că într-adevăr devenise foarte greu să faci carieră intelectuală fără să fii marxist în Franța, într-un regim politic de dreapta! Aici se afla contradicția.

VI: Presa, mijloacele de comunicare erau controlate de stânga...

ML: Nu întreaga presă. De pildă, exista „Le Figaro“, dar un intelectual nu putea citi „Le Figaro“ (care era de dreapta), fără să se facă de rusine.

VI: Intelectual fiind, dacă se afla că citea „Le Figaro“, se termina cu eticheta de intelectual pe care o aveai, erai compromis.

VZ: Ați suportat un fel de dictatură a ideologiei marxiste.

ML: N-am suportat-o noi, pentru că noi spuneam mai departe ceea ce gândeam, ei nu aveau alte mijloace de constrângere decât cele, așa zicând, de tip intelectual, însă atmosfera era profund viciată. Pe de altă parte, Franța e singura țară în care a avut loc o spectaculoasă măturare a marxismului de pe scenă în anii '70. Aici s-a terminat cu acest viciu care continuă în campusurile americane cu un fel de marxism pozitivisto-infantil, care continuă în parte în

Germania. Nu trebuie uitat un lucru, în perioada interbelică intelectualii în general (exceptiile sunt notorii) au pus absolutul în politic și au fost atrași de sistemele totalitare, fie de extremă dreaptă, fie de extremă stângă, iar convertirea la democrație ca sistem de valori este un lucru extrem de tardiv, datează din anii '70.

VI: Bernard-Henri Lévy a analizat foarte bine, după părerea mea, fenomenul, arătând cum în perioada dintre cele două războaie un intelectual adevărat nu putea fi găsit decât la extreme, fie la extrema dreaptă, fie la extrema stângă. Mă refer la intelectual, un scriitor, un scriitor „pur” se putea găsi oriunde, dar un scriitor „impur” ca Gide se găsește la început la extrema stângă, apoi la dreapta (fără să ajungă totuși la extrema dreaptă). Gide e printre primii care fac un fel de rotație a extremelor. Cert este că în centru, unde se afla democrația de tip liberal, nu găseai mari intelectuali, decât cu foarte puține excepții...

ML: Dintre care iarăși Raymond Aron.

VZ: Care credeți că e diferența dintre marxismul francez și cel al lumii anglo-americane?

ML: În ce mă privește mi-a ajuns să studiez efectele marxismului (sau a ceea ce s-a numit marxism) în România și să cunosc direct pe cel francez, așa încât n-am viciul de a-mi consacra viața unui comparatism al marxismelor. Acestea fiind spuse, cred că în Statele Unite, de pildă, după câte am citit și după câte mi-au spus profesorii români care sunt în campusurile americane, există o formă care se împletește cu un fel de naivitate stranie foarte perceptibilă în America și formele pe care le ia acum, de pildă „corectitudinea politică” (political correctness), sunt de un caraghioslăc față de care nici Caragiale n-ar mai ști cum să reacționeze. Marxismul s-a terminat, este evident, a devenit cadavrul din piesa lui Ionescu, mai rămâne pentru câteva țări din Occident un comment sien debarasser.

VI: Cred că n-am pus în evidență un fapt care mi se pare interesant. Începând din anii '70, aceiași intelectuali care, din cauza virusului marxist, ajunseseră la forme patologice în ce privește identitatea lor intelectuală, își făceau acum mea culpa prin cărțile lor și își descriau experiența contaminării și vindecării lor de acest virus. De la Edgar Morin până la Foucault, de la Roy Ladurie până la Roland Barthes, toți marii intelectuali au descris erezia pe care o cunoscuseră și virusul ale cărui victime au fost. Deci nu-i vorba de o autocritică superficială, ci de o autocritică (dacă așa ceva există) esențială. Or, acest lucru nu s-a întâmplat decât în Franța.

VZ: Revenind la anii cincizeci, credeți că dominația ideologică marxistă a fost orchestrată de la Moscova?

ML: Nu. A fost foarte net ajutată de Moscova, dar nu putea fi orchestrată, nu poți spune că Sartre a fost un agent moscovit. Ce-i drept, s-au tras toate foloasele cu putință. Din punctul ăsta de vedere, de pildă, părăsind Franța și ceea ce vorbeam adineauri, este foarte interesantă o carte care a apărut recent, amintirile unui mare NKVD-ist, Pavel Sudoplatov, cel care a fost însărcinat, între altele, cu lichidarea lui Troțki și cu spionajul atomic. Or, în capitoul privind spionajul atomic, se arată că, nefiind comunisti, nefiind agenți plătiți ai Moscovei, și Oppenheimer și toți ceilalți au dat Moscovei planurile bombei atomice în numele unui ideal, pentru ca bomba atomică să nu servească la distrugerea omenirii. Acestia nu erau agenți...

VI: După cum Sartre n-a fost un agent și puținii sunt marii vinovați care să poată fi asemenați cu Sartre în această confuzie întretinută a marxismelor și pseudomarxismelor.

ML: Ceea ce mi se pare foarte interesant este că în Franța existau biblioteci întregi asupra universului concentraționar, asupra viciilor comunismului. Prima carte aproape exhaustivă

asupra fenomenului concentraționar rusesc era cartea lui Ciliga apărută în 1938, iar în același timp a fost publicată cartea lui Boris Suvarin despre Stalin, referința esențială. Totul se știa, totul se putea ști. Or, s-a întâmplat că lucrurile n-au devenit vizibile pentru intelectualii de stânga occidentali decât printr-o întâlnire bruscă și aproape miraculoasă cu „Arhipelagul Gulag” al lui Soljenițân și tinerii scăpați de baricadele din mai '68 care nu-și mai găseau o altă utopie (utopia se stinsese și la Pekin, odată cu încetarea revoluției culturale). A fost o întâlnire, aș spune, născătoare de scânteii, dacă „scânteia” n-ar avea conotația pe care o știm.

VI: A fost o bruscă trezire dintr-un coșmar ideologic...

ML: Cu un scandal cum numai Parisul poate orchestra. Marxismul e mort și rămâne ca Occidentul să se dezbrace de ultimele lui reziduuri. Exista însă un pericol actual. După '89, oamenii aceștia care au ieșit în plină dorință de a răscumpăra, au trecut într-un fel de ideologie a drepturilor omului și au fost alături de noi în toate luptele pentru Răsărit. Finalmente, implozia sistemului comunist s-a produs ceva mai devreme decât se așteptau și au rămas într-un fel de gol de imaginație pe care îl resimțim în clipa de față în Franța. Intelectualii nu mai au o cauză iar pericolele, mult atenuate, încep să se ivească din nou. Există o clasă de intelectuali francezi (nu mă refer la elita intelectuală) care privește cu oarecare nostalgie nu spre marile certitudini marxiste, dar spre o climă explicativă marxistă, spre o atmosferă explicativă marxistă.

VI: Cazul cel mai elocvent este cel al filosofului Derrida, care a deconstruit în opera lui tot ce se poate deconstrui în materie de filosofie și care apare acum cu o posibilă întoarcere la Marx. E pentru prima oară când Marx există pentru Derrida. Acesta e semnul primejdiei care așteaptă pe inteligența disponibilă a Franței*

VZ: Intelectualii de stânga pe care i-am cunoscut aici, în Franța, își amintesc cu nostalgie de mai '68 și reproșează partidului comunist greșelile săvârșite atunci...

ML: Mai '68 n-a fost înțeles de partidul comunist pentru că părea înnoitor. În fapt, nu era deloc înnoitor. Am umblat pe la Sorbona în mai '68 și am găsit vechile umbre ale secolului al XIX-lea, pe Buharin pentru anarhiști. În ce-i privește pe comuniști, nu Moscova era implicată, ci China lui Mao. Să nu uităm că Daniel Cohn-Bendit a fost împotriva Partidului Comunist Francez și împotriva Moscovei.

VI: Ceea ce nu a împiedicat totuși ca, până la urmă, să asistăm la o deposedare a '68-ului, o dizolvare a lui sub egida partidului comunist. Ultima demonstrație a Confederației Generale a Muncii (comunistă) de pe marile bulevarde pariziene era condusă de mari personalități din mai '68. Partidul Comunist Francez a reușit să scape de riscul de a fi atacat de la stânga lui de corifeii lui mai '68.

ML: Mai '68 a devenit, în absența legendelor locale, o mare „legendă” pariziană. A existat o nostalgie a baricadelor, care în mai '68 și-a găsit un început de împlinire, dar care era greu să meargă mult mai departe pentru că, în fond, n-aveau împotriva cui să se ridice, n-aveau în față o dictatură, trăiau într-o democrație...

VZ: Credeți că aici Moscova a judecat greșit ce se întâmpla în Franța?

ML: Moscova era deja în '68 ceea ce, într-unul din momentele de tinerețe și luciditate, înainte de a deveni comunist, Aragon numise „Moscou la gâteuse” – Moscova ramolita. Moscova era deja într-o stare de descompunere și se menținea numai prin obisnuință, prin teroare, prin nemîșcare, or, tot ce era mișcare amenința Moscova, asta e evident, cu toate

că, în principiu, mai '68 nu amenința nicidecum Moscova. Însă, în viziunea lor, înainte de a se servi sau de a încerca să se servească de mai '68, comunistii nu erau prea încântați să fie puși în chestiune de la stânga lor.

VZ: De aici vin bălbâielile comuniștilor din '68...

ML: Bălbâielile erau ale tuturor în '68. Dacă ai fi asistat la o ședință la Théâtre de l'Odéon sau în Piața Sorbonei ai fi văzut că se credeau cu toții în 1917 sau 1905. Toate cuvintele de ordine și tot aparatul ideologic aparțineau secolului al XIX-lea.

VI: Din secolul al XX-lea nu luaseră decât suprealismul.

VZ: Spuneați că în anii interbelici a existat o puternică atracție către extreme, a funcționat probabil seducția utopiei...

ML: Un intelectual, mai mult decât un om de rând (și asta s-a dovedit de-a lungul secolului), acceptă foarte greu să-și pună idealul în simpla gospodărire a cetății. Acesta e sistemul democratic, imperfect bineînțeles, or, marele lui merit e de a-și recunoaște imperfecțiunea. E primul sistem din istorie care dezvoltă critica împotriva lui însuși. Dar asta nu e îndeajuns pentru un intelectual. Intelectualii au avut nevoie fie de o religie, chiar degradată, fie de o utopie.

VI: Mai ales într-o Franță în care exista o puternică tradiție a intelectualului „în acte”. Intelectualul francez, de la revoluție încoace, a fost investit să intre în cetate, deci cuvântul lui e foarte important în cetate. În Franța, intelectualul joacă un rol pe care nu-l vei găsi nici în Germania, nici măcar în Italia (deși în Italia partidul comunist era singurul partid comunist în care intraseră mulți intelectuali), nici în lumea anglo-saxonă, unde intelectualul rămâne în cabinetul lui de lucru sau în fața foii albe de hârtie...

ML: Dealtfel lumea anglo-saxonă, prin marii ei intelectuali, a dat mult mai mulți agenți Moscovei decât Franța. Și dacă luăm lumea științifică, de exemplu, mi se pare extraordinar faptul că Niels Bohr, care nu era comunist, l-a convins pe Oppenheimer să comunice Moscovei secretele bombei atomice, iar Niels Bohr a fost la Moscova în același scop...

VI: Idealismul omului de știință! Dar intelectualitatea americană nu joacă în cetate rolul pe care îl joacă în Franța.

VZ: Credeți că după ce tinerii filosofi ai anilor șaptezeci au redescoperit virtuțile „banalității liberale”...

VI: „Banalității liberale” și „democrației plicticoase”.

VZ: Credeți că mai există tentația utopiei?

ML: În elită nu există o tentație a utopiei, nu mai există, există un vid de care se plânge toată lumea. În schimb, după marea explozie din anii șaptezeci care a continuat în anii optzeci, persistă refuzul de a pune pe același plan nazismul cu comunismul. Problema unui proces al comunismului asemenea unui proces de la Nürnberg nu se pune, li se pare tuturor aberantă. Or, știm de la Hannah Arendt (noi știm din proprie experiență, dar ea a teoretizat) că sunt două fețe ale fenomenului totalitar, fenomen nou din punct de vedere istoric. Nu e vorba numai de o dictatură, de tiranie sau de autocrație, ci e vorba de fenomenul totalitar ale cărui efecte le vedem foarte precis. Or, există un fel de refuz tenace, mai mult sau mai puțin ascuns, de a echivala cele două forme ale totalitarismului, refuz datorat în parte, presupun, proastei conștiințe a intelectualilor care au sucombat, în Occident, în mult mai mare măsură la cel de-al doilea decât la primul.

VZ: Poate și pentru că n-au trăit direct experiența comunistă.

VI: Nu-i un argument. Asemenea refuz se întâlnește și la unii intelectuali români.

ML: Pentru a reveni asupra întrebării legată de atmosfera anilor cincizeci în Franța și de dificultatea de a spune adevărul despre ce se întâmpla în Est, vreau să dau un exemplu. Pe la sfârșitul anilor cincizeci am scris împreună o analiză a sistemului concentraționar românesc, am făcut și o hartă, ne-am transformat chiar și în juristi...

VI: Pentru o noapte ne-am transformat în juristi...

ML: Mai mult de o noapte. Am făcut o analiză a legislației concentraționale românești și a apărut broșura editată de una din rarele reviste care nu erau înfeudate Kremlinului, „Preuves”. A apărut o cărțuie asupra sistemului concentraționar, a fost trimisă la toate ziarele și nici un ziar nu a luat cunoștință de ea și atunci, vorbind cu Jeanne Hersch, mi-a spus că era în relații bune cu cei de la „Le Monde”. „Le Monde” reprezenta pe atunci o stângă foarte conformistă...

VI: Nu era „Le Monde”-ul de azi.

ML: Au fost publicate patru rânduri la rubrica „Primim de la cititorii noștri”... Deci asta era atmosfera. Trebuie să spun aici câteva rânduri despre Jeanne Hersch. În anii cincizeci au apărut câteva lucrări capitale dintre care faimosul „Opiu al intelectualilor” al lui Raymond Aron, care n-a putut să fie complet trecut sub tăcere pentru că Raymond Aron era totuși Raymond Aron, dar care a fost atacat copios și a apărut în același timp o lucrare a Jeannei Hersch (discipola lui Jaspers, profesoară de filosofie la Universitatea din Geneva) „Idéologies et réalités”. Analiza ei, în care punea partidul comunist și comunismul la extrema dreaptă a eșichierului politic, rămâne perfect valabilă și astăzi. Pe Jeanne Hersch nici n-au mai atacat-o, pur și simplu n-au vorbit deloc despre cartea ei, care a căzut într-un con de umbră. Jules Monnerot (care este probabil sociologul cel mai important al comunismului, cu „Sociologie de la révolution” și „Sociologie du communisme”) a fost și el complet marginalizat. Funcționa sistemul tăcerii prin care se făcea o cenzură care altfel nu putea exista. Am spus toate astea pentru a-ți da exemple concrete. Apărea aici și o revistă românească în limba franceză, „La nation roumaine”, în care îmi aduc aminte cum a fost prezentată greva din închisoarea Gherla. Nici un rând în toată presa franceză. Am încercat să dăm informații și articole despre rezistența din munți. Nici un ziar nu le-a publicat. Cam asta era atmosfera. Evident că existau excepțiile...

VI: Mă gândesc la excepția exemplară a lui Camus, poate singurul intelectual occidental care a evocat figura lui Maniu.

ML: După revoluția maghiară, Camus a spus: „Eu nu mai pot pronunța cuvântul socialism de acum înainte, pentru că e înecat în prea mult noroi și în prea mult sânge”. Mai era, evident, și Eugen Ionescu, care din anii saizeci și chiar puțin înainte a început prin a fi luat în brate de tipicii brechtieni marxisti, spunând că teatrul lui era o deriziune a burgheziei, la care Ionescu a replicat imediat că este o deriziune a condiției umane și nu a condiției burgheze. A dus o luptă antitotalitară consecventă care a continuat până în ultimele clipe ale vieții lui. De altfel, Eugen Ionescu a trimis celor din Piața Universității o telegramă semnată „un golan academician”. A fost exemplar. Nu l-am numit printre primii pentru că, fiind român, având o altfel de experiență a Estului și o altă sensibilitate, era mai normal...

VI: Normal și nu prea normal pentru că existau și alți intelectuali români care n-au făcut-o.

ML: Rinocerita, simbolic și explicit denunțată de Ionescu, a jucat și ea un rol... Oricum, figurile lângă care se putea respira erau foarte puține.

VZ: La Paris ați fost confrunțați fie cu reaua credință, fie cu naivitatea unei intelectualități de stânga care, cel puțin în prima perioadă a celor patruzeci și șapte de ani pe care i-ați petrecut aici, a dominat ideologic Franța. Ce ne rămâne de făcut în țară pentru a nu uita ceea ce mulți dintre intelectualii francezi vor să uite?

ML: Nu trebuie contat pe ei. Cei care, în România, așteaptă ca procesul comunismului să fie început în Occident se înșală din mai multe motive. Nu numai din motivele relei credințe despre care am pomenit și care nu vrea să se judece pe ea însăși. Nu sunt de acord cu termenul naivitate, n-a existat aici naivitate, ci rea credință, virus sau religie degradată. Nu pe ei trebuie să contăm. Trebuie să avem, ceea ce are de altminteri revista în care este publicată această convorbire, ca datorie dintâi memoria. Nu numai pentru că era prima muză a grecilor, dar și pentru că fără ea nu cred că ne putem reconstitui ca țesut social. Cred că avem pentru prima oară în istorie un număr atât de mare de morți fără mormânt și, evitând patetismul, dar neputând să-l evit complet, cred că nu pot să fie și fără mormânt, și fără memorie. Procesul comunismului trebuie să-l facem în țară, dacă am putea să-l facem la modul penal (dar această posibilitate se îndepărtează deocamdată) ar fi cel mai bine, pentru că ar însemna că lucrurile sancționate riscă mai puțin să se repete. Când mă gândesc la un proces penal, bineînțeles că nu mă gândesc la toți comunistii, Doamne ferește, au fost milioane de oameni înscrși mai mult sau mai puțin de voie, de nevoie, ci mă gândesc la cei care au comis crime și la cei care le-au ordonat. Dar, dacă nu putem obține acest proces penal, ne trebuie cel puțin un proces al onoarei, un proces moral. Cred că ceea ce se încearcă a se face în clipa de față la Sighet este drumul cel bun, dar mi se pare că nu e de ajuns și poate că este o naivitate ce voi spune acum. A existat un intelectual de stânga, Bertrand Russell, care a făcut un tribunal fals și pentru cauze false în Occident. De ce n-am face și noi, pe lângă memorialele diverse dintre care Sighetul ar trebui să fie piesa centrală, un proces moral al comunismului? Cred că rolul dintâi al intelectualului (nu numai al intelectualului, dar în primul rând al intelectualului) e această luptă împotriva amneziei. Avem nevoie de reviste, de lăcașuri memoriale, dar și de acțiuni spectaculare, cât mai spectaculare. De ce nu un tribunal moral al memoriei românești la Timișoara, de pildă?

VZ: De patruzeci și șapte de ani sunteți la Paris fără să fi părăsit vreodată România. Ați fost prezenți la microfonul Europei Libere, iar vocile dumneavoastră ne sunt atât de familiare, atât de apropiate. Sper să veniți cât mai curând și cât mai des în țară. Vă mulțumesc.

ML: Și noi îți mulțumim.

iulie – 1994

*Procesul
comunismului
in Romania*

ACTE COMINEST
IN COMUNA
LUCACIOARA, MARGHARIT

EUREN CEMNER
MIRIL GHEORGHE
ALEXANDRU CRIGORESCU

REKIMATI LA RASTOLE
IN 28 DECEMBRIE 1946

Procesul comunismului în România

Constatând că noi, românii, cei vii, supraviețuitori ai regimului comunist, ne-am dovedit incapabili să deschidem un proces la scară națională acestui regim, sarcina aceasta și-au asumat-o CEI MORȚI. Ei nu mai pot să vorbească și singura mărturie rămân mormintele lor. Ne revine nouă să le căutăm și să le semnalăm pe oriunde le găsim.

După troița înălțată în cimitirul săracilor de la Sighetul Marmației (publicată în numărul anterior al revistei), venim și în acest număr cu alte „mărturii“.

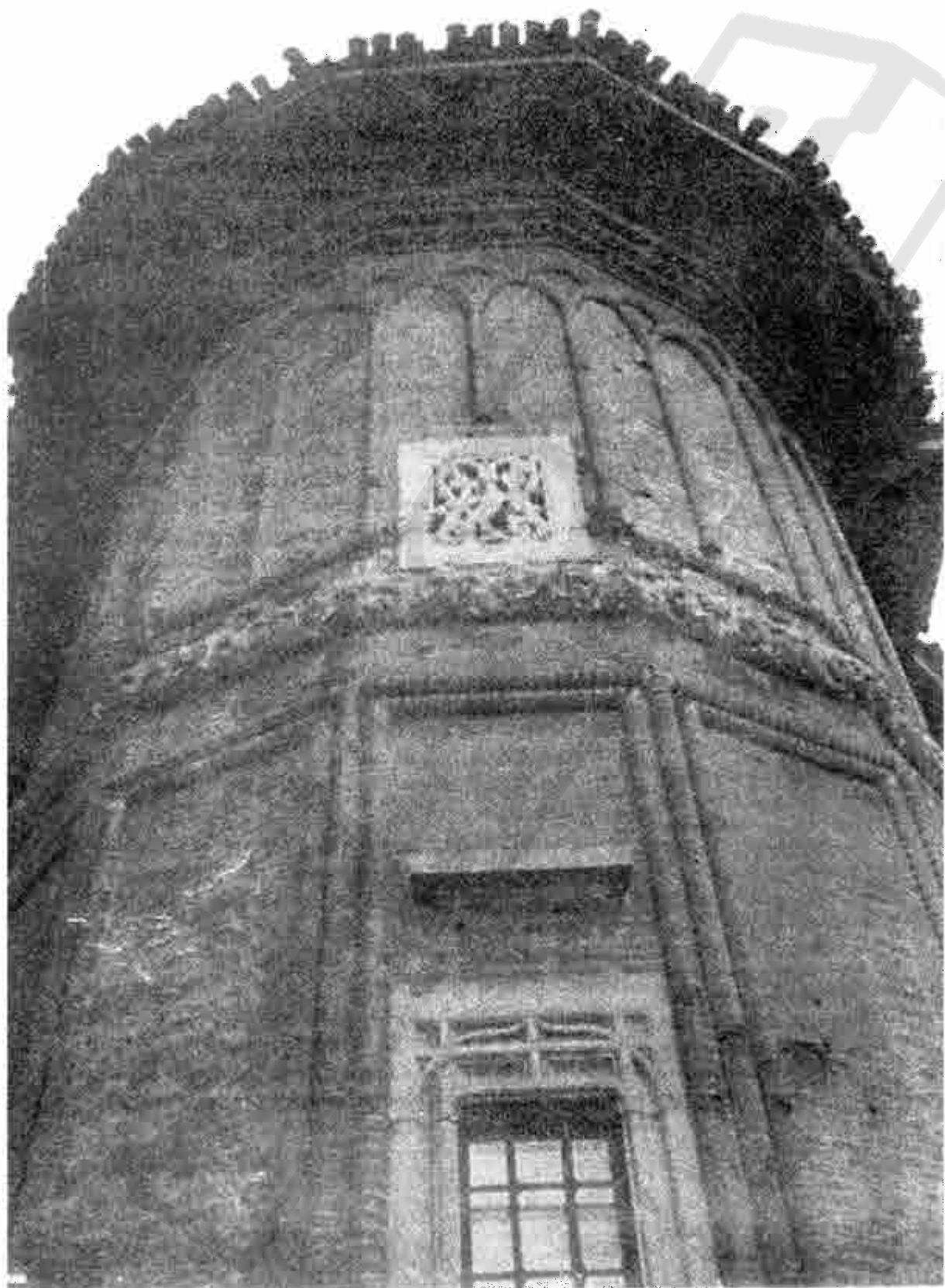
În locul pe care-l vedeți (satul Răstolița, județul Mureș) au fost asasinați la 29 decembrie 1948, în mijlocul comunei, următorii: Eugen Cengher, Virgil Gheorghiu și Alexandru Grigorescu. Primii doi au fost intelectuali de marcă ai comunei și din cauza represiunilor comuniste au luat calea munților. Al treilea i-a găzduit. Fără nici o judecată au fost împușcați în mijlocul comunei și lăsați acolo trei zile cu scopul evident de-a înspăimânta satul.

Groapa lor comună a fost descoperită astăzi, ei au fost deshumați, sluiți creștinește și reînțuși. Pe locul odihnei lor de veci s-a ridicat monumentul pe care vi-l prezentăm. Acest lucru a fost posibil prin grija consătenilor, membri ai filialei AFDPR din Tg. Mureș și a filialei „Memoria“ din Tg. Mureș. (Fotografia de față ne-a fost pusă la dispoziție de dl. Alexandru Maier – președintele filialei „Memoria“ din Tg. Mureș).

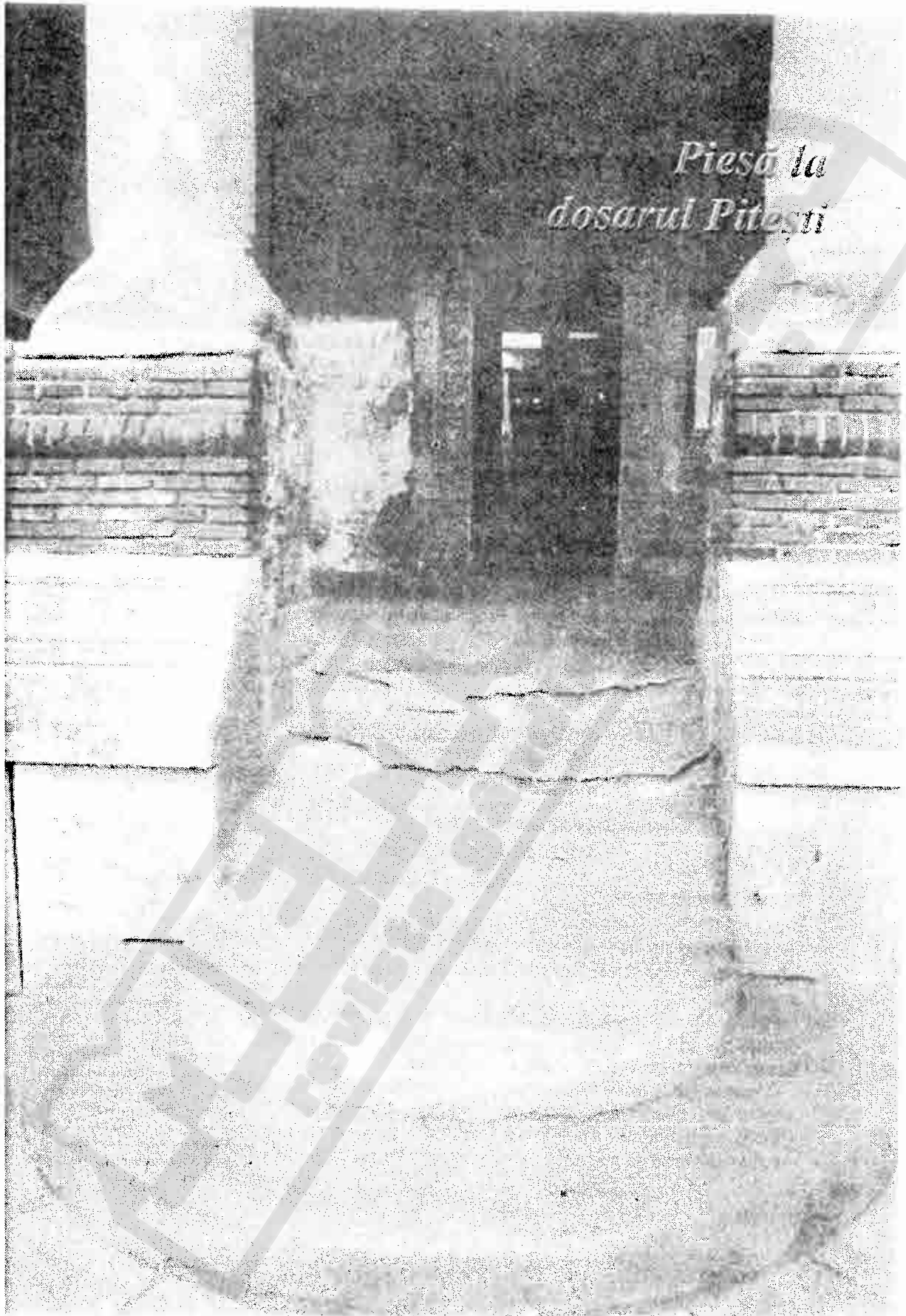
Rugăm pe toți cei care identifică oriunde asemenea morminte să ne trimită fotografia locului.

Revista Memoria, care apare sub egida Fundației Culturale Memoria, își ia obligația să înalțe un însemn în memoria acestor martiri, ca neamul românesc să nu-i uite, dar să nu uite nici ce a însemnat comunismul pentru România.

În prezenta rubrică vom publica numai fotografiile ale locurilor unde zac victimele comunismului. Pământul românesc e plin de aceste morminte. Un simplu calcul ne spune că dacă, într-un sat mic și uitat de Dumnezeu ca Răstolița, au pierit trei oameni (a mai fost asasinat și un al patrulea, al cărui mormânt nu a fost încă identificat, dar noi suntem pe cale să-l aflăm), putem presupune că nici un sat românesc n-a fost scutit de urgia comunistă și își are fiecare martirii săi. E o datorie a fiecăruia dintre noi să-i căutăm pe aceștia și să înălțăm măcar o simplă cruce pe mormintele lor.

*Piesă la
dosarul Pitești*

OCTAVIAN VOINEA

Mărturie

– fragment –

1922-1994

Bănuiam eu că motive majore îi fac pe acești nemernici să grăbească recunoașterea din partea mea a existenței unui „comandament legionar” la închisoarea Pitești, dar nu bănuiam nemernicia în întregul ei.

Am fost scos la anchetă în toial nopții, cu ochii acoperiți și mâinile legate la spate în cătușe.

Cu auz de sălbăticiune am sesizat că numai la câțiva metri în fața mea mai era un deținut nelegat la ochi, dar cu călușul în gură.

Anchetatorul îmi pune mie întrebări cu privire la existența unui „comandament legionar” în închisoarea Pitești, conform „instrucțiunilor” de la Horia Sima și CIA-ul american.

La întrebare eu răspundeam cu tâlc că „cine are urechi de auzit să audă”

-Domnu anchetator mi-a spus că din comandament fac parte....Pe loc anchetatorul mă corecta cu. „Anchetatorul mi-a reamintit”...

Așa s-au pus vreo 5-6 întrebări până s-a epuizat subiectul. Apoi anchetatorul strigă la celălalt anchetat.

-Auzi ce spune Voinea? Voi de ce nu recunoașteți?

Am auzit un geamăt surd de gură închisă ce nu poate să vorbească, iar pe anchetator zicând altui anchetator.

-Împiedică-l....!

Lecția pe care mi-au repetat-o de sute de ori s-a înșurubat în minte ruginind acolo. Era o lecție pe care conștiința cât un grăunte - ce îmi rămăsese - o respingea. O respingea în zadar, deoarece în față aveam structura nervilor întorși care erau gata să răspundă așa cum m-au învățat anchetatorii.

Pe de o parte mă vedeam pe mine acela de demult, care zăceam epuizat pe patul morții. Lângă mine (acela de demult) mai stătea unul, care eram tot eu...Un robot speriat și rece, gata să execute orice ordin.

O luptă aprigă se dădea între cel ce am fost și cel ce sunt. Adică omul creat de Securitate prin amarnice torturi.

Eu, muribundul, duram o agonie lungă...Tot eu, cel cu structurile întoarse, mă zbăteam voind să mă ascult pe mine însumi...Pe cel ce am fost

Octavian Voinea a fost implicat în procesul pe care Securitatea l-a deschis împotriva lui Eugen Turcanu și a câtorva legionari, făcându-i vinovați de crimele de la Pitești. Când de fapt PCR și Securitatea au pus la cale tot masacrul. Culpaibilizându-i numai și numai pe legionari, regimul comunist nu urmărea decât să se disculpe pe sine. Exact cum, la scară mai mare, desigur, dar mai puțin odios, au procedat și sovieticii cu crimele de la Katyn: sovieticii i-au ucis pe polonezi, dar crima au atribuit-o nazisților. Octavian Voinea a fost desemnat de Securitate ca unul dintre autorii masacrului. Firește, el a fost legionar. ba chiar cu rang mare. Nici nu s-a dezis vreodată de acest lucru. Nu știni însă cât de implicat a fost el în opera tortionarilor de la Pitești. Sunt voci și „pentru” și „contra”. Noi, care nu am stat cu el acolo, nu putem să emitem judecata supremă. Asta e acum în mâna lui Dumnezeu, căci Octavian Voinea a murit la 20 iulie 1994. Înainte de moarte însă a încredințat unele mărturii lui Gheorghe Andreica, autor care a și grupat aceste mărturii în cartea „Masacrarea studenției române”, apărută anul acesta la editura Majadahonda. Din această carte am selectat și noi acum (pag. 118-121): ne-am luat însă libertatea să renunțăm la unele subtitluri care fragmentau lectura. În esență însă, textul tipărit acum pune în evidență modul în care a decurs ancheta, ca, în final, Securitatea să-i smulgă

semnătura acestuia. Cum s-a întâmplat și cu ceilalți din lot.

Să menționăm că o mărturie a lui Voinea apare și în cartea „Memorialul Ororii”, tipărită de editura Vremea în 1995 (despre această carte vom vorbi în continuare). Astfel, acolo, între pag 280 și 298 este declarația lui dată la Securitate; dar, să subliniem, o „declarație dată sub tortură”, deci fără nici o valoare probatorie. Tot în acea carte (pag 787-790) apare o mărturie a lui Octavian Voinea făcută în 1993, deci în stare de libertate. Adică singura pe care o putem lua în considerare. Editura menționează că: „Din 69 pag. manuscrite pe care le însumează mărturia, nu s-a putut selecta decât materialul de față, restul fiind constituit din digresivni fără legătură cu subiectul tratat în acest volum”. Prima declarație acoperă 18 pagini în cartea menționată, iar ultima abia 4 pagini. De unde survine și întrebarea: Pe ce se poate pune baza: pe o declarație sub tortură, când victima e la totalul bun plac al anchetatorului? Sau pe o mărturie în libertate? Răspunsul i-l lăsăm cititorului.

Să mai spunem că Octavian Voinea a fost unul din cei mai schingiuiți dintre „piteșteni”. Între altele, a fost „zidit” în ipsos, și după ce ipsosul s-a întărit, a fost lăsat să zacă așa câteva zile și nopți. Există martori care l-au văzut în starea asta.

Lecturând fragmentul de față, invităm cititorul să observe acel sec final „am semnat”, care a și însemnat capătul puterilor lui, implicând și condamnarea la moarte. De ce n-a fost totuși ucis odăoă cu Turcanu și ceilalți și a mai apucat să vadă și libertatea de după 1989? Pur și simplu pentru că, așa cum declară chiar el în cartea sa de „Mărturie”, a devenit și el „martorul diavolului”, purtat de Securitate în alte și alte procese intenționate legionarilor, ca să-i culpabilizeze pe aceștia, și numai și numai pe ei.

odinioară.

Nu puteam. Mă simțeam încremenit locului ca țintuit. Stânga era dreapta. Fața era spatele. Cerul era sub picioare. Negrul pământ îl simțeam pe moalele capului...Eram complet răvășit.

Era o stare de neimaginat. Era o ipostază imposibil de explicat. Nu găseam cuvinte....Nu existau expresii care să o cuprindă.

Îmi mai rămânea o singură șansă, aceea de a nu-mi descoperi slăbiciunile în fața anchetatorilor, ca ei să mă exploateze până la capăt și eficient.

Am fost dus din nou la anchetă. Surpriză mare...Oamenii erau total schimbați. Oare ce au pățit?

Începu anchetatorul un monolog lung de tot. Repeta a nu știu a câta oară aceleași lucruri, cu mici excepții, care nu schimbau fondul problemei...Îmi dădeau mie satisfacție. Mă recunoșteau pe mine drept victimă a Piteștiului...

Din „comandamentul” imaginat de Securitate făceam parte eu (Octavian Voinea), Costache Oprîșan, Aurel Popa, Dragoș Hoinic.

În noua variantă (ticluită de Securitate), din mine făceau victimă, în sensul că eu nu aș fi fost de acord cu torturarea deținuților. Din această cauză eu însumi am fost torturat de către cei din „comandament” ca element rebel.

Cu un aer triumfător anchetatorul se ambala în argumentări de tot felul... Eu tăceam și ascultam buimac cum le bâzâie mintea acestori farsori neștiitori de lucruri bune.

Nu s-a terminat aici ancheta, ci a continuat zeci de zile în același mod. Unul îmi preda aceeași lecție, iar celălalt mă examina.

La un moment dat s-au schimbat anchetatorii: Au apărut oameni mai evoluți intelectual. Păreau calmi, culti, plini de răbdare. Abia acum lecțiile învățate urmau să fie consemnate de către aceștia în procesele verbale de interogatoriu spre a constitui act la dosar.

El mă întreba, iar eu răspundeam, având grijă ca de fiecare dată să pun în față formula „Așa cum domnu anchetator a zis”. Aceasta îl irita puțin, fără să-l scoată din sărite.

După ce într-o atmosferă calmă a scris întregul proces verbal de anchetă de la cap la coadă, mi-a pus întrebarea.

-Acum spune-mi ce nu este adevărat în această declarație?

-Nu-i nimic adevărat domnule anchetator, toate sunt scorneli și minciuni.

-În cazul acesta te duci și te mai gândești.

N-am fost dus în celulă, ci într-o altă cameră de anchetă unde m-au dezbrăcat la pielea goală și m-au torturat prin bătaie cruntă la tălpi și la spate, lovindu-mă pe locurile rănite și sângerânde.

Astfel am ajuns la sfârșitul puterilor și nu mai voiam să mă opun.

A doua zi le-am făcut pe voie. Da, toate sunt adevărate. ȘI AM SEMNAT.

Sub titlul unui impecabil truism – **Istoria are dreptul la documente** – Editura *Vreamea* se arată extrem de nemulțumită de un articol publicat de subsemnatul în nr. 15 al revistei *Memoria*. Sub imperativul „dreptul la replică”, ba și sub amenințarea justiției dacă nu le acordăm acest drept, suntem sâni să-l publicăm. Să spunem mai întâi celor de la Editura *Vreamea* că nu ne temem de nici o justiție, iar în ceea ce privește „dreptul la replică” îi rugăm să observe că revista noastră nu este o publicație de polemică. Nici fondul revistei și nici cadrul ei nu ne îngăduie așa ceva. Dacă ar fi altfel, ar trebui să umplem revista cu protestele diversilor securiști și înrâiți comuniști care ne se adresează și, insultându-ne cu apelative greu de reprodus, își cer „dreptul la replică”. Lupta noastră e o luptă împotriva sistemului comunist, un sistem criminal și, evident, împotriva celor care s-au făcut vinovați cu adevărat de crime.

Dacă totuși publicăm acum textul trimis de domnul Nicolae Henegariu, de la Editura *Vreamea*, o facem pentru că aduce în discuție unul din aspectele fenomenului criminal Pitești, fenomen încă departe de a fi elucidat. Și o mai facem și pentru că, drept ecou la cartea tipărită de Editura *Vreamea*, am primit la redacție scifiori, din partea unor necunoscători a celor petrecute la Pitești, în care, în esență, se spune: „Bine a procedat Securitatea. Trebuia să-i omoare pe toți”.

Dăm astfel curs acestui text (polemică – pamflet?), rezervându-ne dreptul să notăm cu litere bold pasajele care solicită răspuns sau încalcă în mod evident adevărul și pentru economisirea spațiului să le comentăm pe coloana laterală. Recitindu-l, cei de la Editura *Vreamea* vor vedea că nu am schimbat nici o virgulă și nu ne-am permis să înlăturăm nici măcar cacofonia, acolo unde am întâlnit-o. Iată textul:

În nr. 15/1996 al revistei *Memoria*, în articolul „Răstigniții de la Pitești”, semnat de domnul Banu Rădulescu, se fac unele **afirmații nefondate și insinuări calomnioase la adresa Editurii *Vreamea***¹, precum și a redactorilor cărții „Memorialul Ororii – Documente ale procesului reeducării în închisorile Pitești, Gherla”.

¹ Asemenea acuzații sunt de resortul oricărui tribunal.

Autorul articolului consideră că „la șase ani după ce am deschis dosarul Pitești, constatăm cu mare amărăciune că, în loc ca adevărul să lumineze acest trist fenomen, minciuna continuă să-l înăbuse”. Mai departe, în articol se constată: „așadar, în fața acestui proces, lipsit total tocmai de substanța lui, Documentele aduse de cartea în cauză se dovedesc nu numai irelevante asupra fenomenului criminal Pitești, dar și **servind un parti-pris care nu era decât al Securității**”².

² Exact așa ne avertisem piteștii.

În sprijinul acestor afirmații, autorul articolului vine cu o seamă de considerații pe care urmează să le analizăm.

Dar, pentru început, este util ca cititorul neprevenit să afle care au

3. Nu sintetizează astfel aceste cărți, nemulțumind de o importanță capitală, care ele au ridicat sătul de pe fenomenul criminal Pitești.

4. Absolut exact.

5. Nu contestăm dificultățile. Noi, de când a apărut revista (noiembrie 1990), am încercat și n-am izbutit.

6. Cartea editurii, mai exact primele 783 de pagini, dă la iveală numai anchetele obținute sub tortură. Eu am comentat tocmai o astfel de anchetă subliniind tortura. Întrebăm: ce valoare documentară poate să aibă o astfel de anchetă? Doar să arate cât de necuțigări au fost anchetații. Și asta am și pus în evidență.

7. În carte sunt cuprinse „unele organe ale Securității”, și nu întreaga Securitate cum ar fi fost normal.

8. Inexact. Au fost comitete de reeducare conduse de tortionari care nu aveau nici pe departe apartenență legionară. Nici apostoli, nici neapostoli. Cum a fost de pildă comitetul Irmușeniilor, unde am fost torturat și eu și unde mi-am făcut demnitatea. Voi relata acest lucru într-un număr viitor al revistei.

9. Am lăsat în o parte acest capitol – din păcate foarte redus, abia 89 de pagini – fiindcă e cel mai curios și n-am nicio obiecție împotriva lui. Tocmai pentru că sunt declarate în libertate și nu luate sub tortură.

10. Persoanele sunt numite doar în treacăt.

fost considerentele care ne-au determinat să publicăm această carte document. **Înainte de 1989 au apărut în străinătate trei cărți care prezentau, analizau și comentau „fenomenul Pitești”, lucrări datorate lui Paul Goma, Virgil Ierunca și Dumitru Bacu. Informația autorilor, doi dintre ei literati, se sprijineau pe mărturiile la vremea aceea anonime, și care au rămas anonime și astăzi**³. Înainte de 1989, în străinătate, dar mai ales după Revoluție, în țară, au apărut cărți de memorialistică, tratând avaturile reeducării de la Pitești, Gherla și alte închisori. **Ceea ce lipsea pentru întregirea imaginii erau documentele de epocă care se găseau doar în arhiva foștilor tortionari, Securitatea**⁴. Cu oarecare dificultăți, arătate în cartea „Memorialul Ororii”, și pe care domnul **Banu Rădulescu le contestă fără probe sau argumente**⁵, am obținut de la SRI dosarele de anchetă și ale procesului, neavând garanția primirii integrale a actelor arhivate. Am fost puși în situația de a selecta și publica documentele la care am avut acces sau de a renunța la publicarea lor, opțiune greșită, după părerea noastră, întrucât și în această situație **partea de documente dată la iveală este mai mult decât nimic. De altfel, domnul Banu Rădulescu folosește în analiza lui o serie de documente din cele publicate de noi**⁶, pe care domnia sa le consideră edificatoare: „Din această anchetă se desprind câteva observații pe care numai un orb nu le poate vedea”, referindu-se la interogatoriul lui Țurcanu, pg. 85. Nimeni nu contestă că ancheta a urmărit să acrediteze ideea că legionarii din închisori, în legătură cu cei din străinătate, au organizat represiunea din închisori fără știința și colaborarea Securității, dar lectura documentelor obligă chiar pe autorul articolului să constate că „numai un naiv și-ar putea închipui că un anchetator ar fi putut să dea un alt curs interogatoriului decât cel indicat de superiorii săi”. Iată deci că documentele sunt folosite în chiar scopul în care au fost publicate.

Din întregul material publicat rezultă implicarea organelor de Securitate⁷ în această acțiune și dorința evidentă de a pune în seama mișcării legionare ororile săvârșite. Autorul articolului critic menționează: „În grupul șefilor tortionari s-au aflat nu numai legionari, ci și studenți aparținând altor partide politice, și chiar unii fără de partid, dar ancheta și procesul au avut în vedere numai legionarii: **vom vedea că aceștia sunt legionari apostoli**”⁸. Mai mult, unul dintre condamnații la moarte nici măcar nu a trecut pe la închisorile de reeducare Gherla, Pitești, dar fiind legionar a fost condamnat la moarte fără a avea nici cea mai mică implicare în „reeducare”. Și aceste lucruri reies pregnant din lectura documentelor.

Surprinzător, **autorul articolului „lasă la o parte capitolul IV, cel final**⁹, în care e vorba de mărturia târzie ale unora implicați în trista poveste a Piteștiului”. Dacă n-ar fi „lăsat la o parte” acest capitol, cititorul articolului ar fi avut prilejul să afle implicarea unor vârfuri comuniste în declanșarea și controlarea reeducării în închisori.

Sunt numeroase trimiterile din chiar declarațiile celor anchetați care **incriminează persoane din ierarhia comunistă**¹⁰, cum ar fi: ministru adj. de interne Marin Jianu – pg. 150, 199, 200, 203; gen. Nicolski

Alexandru – pg. 807 și 866; gen. Dulgheru (Dulbergher) – pg. 371, 807; precum și coloneii de securitate Sepeanu, Zeller și alții.

Autorul articolului reproșează că „unii dintre aceștia s-au dovedit tortionari mult mai feroce decât acei legionari care au împărțit plutonul de execuție cu Țurcanu. Cartea însă nu menționează nici una din anchetele acestora și, evident, ei nici nu ajung în fața plutonului de execuție”. *Memorialul Ororii* reproduce actele primului proces al reeducării din închisorile Pitești, Gherla ș.a. **După știința noastră au mai fost încă două procese pe care nu le-am publicat**¹¹ din pricina cantității de documente care ne obligau la tipărirea a încă două volume, mai puțin interesante și repetitive, ceea ce întrecea posibilitățile noastre de editare. Nimeni nu-l împiedică pe domnul Banu Rădulescu să obțină și să publice documentele celor două procese, fie în volume compacte, fie în revista „Memoria”.

Articolul critic ne acuză că „apare chiar pe coperta cărții în discuție, *culpabilizarea unor organe ale Securității statului*, și nu a întregii Securități, practic a conducerii superioare de partid și de stat”. Autorul articolului crede cu inocență că în materialele de anchetă ar putea să apară referiri la ordinele și indicațiile superioare de partid și de stat. Pentru o minte netulburată de „certitudini fără acoperire”, întreaga informație conținută în mărturiile și anchetele din carte probează, **fără a o declara formal și explicit**¹², că tortionarii au beneficiat de sprijinul și bunăvoința conducerii închisorilor, precum și de prezența aprobatoare a unui ministru adjunct de interne, a unor generali și colonei de Securitate, așa cum s-a arătat mai sus, ceea ce duce la **prezumția**¹³ că, într-un sistem piramidal și strict ierarhic ca cel comunist, ordinele și dispozițiile veneau de la vârf și nu puteau fi inițiativa unor funcționari medii sau chiar superiori, ci o acțiune inițiată și controlată de organele superioare de partid și de stat. **Citatul incriminat de pe coperta IV**¹⁴ dezvăluie amploarea, durata fenomenului și generalizarea lui în închisori; din aceasta, oricine poate înțelege că el n-ar fi putut fi inițiat doar sporadic, de „unele organe”, ci caracterul sistematizat al acțiunii nu poate fi decât rezultatul unui ordin clar, venit de la cele mai înalte autorități. Nu avem dovezi formale de implicare a Biroului Politic și a Comitetului Central, întrucât arhiva CC nu era deschisă cercetării la timpul publicării *Memorialului Ororii*, această arhivă aflându-se la Pitești și fiind accesibilă, potrivit informațiilor făcute publice de SRI în aprilie 1996; credem că ar fi util ca „Memoria” să facă această cercetare care răspunde scopurilor revistei.

În ceea ce privește însăși desfășurarea procesului, cu ingenuitate, dacă nu cu naivitate, domnul Banu Rădulescu e de părere că: „Acolo, în sala de ședințe, în fața judecătorilor, în discuții vii, când se înfruntă acuzarea și apărarea, când apar martorii și dintr-o parte și din alta, abia acolo se pot formula și înfrunta cele două părți, acuzatorul și presupusul vinovat, și din această dezbatere poate apare la suprafață adevărul”.

Splendidă obiectivitate atribuită de autor justiției comuniste! Este **ciudată amnezia ce l-a lovit pe autor**¹⁵, care, deși judecat în acea

11. Da. Al doilea proces, cel așa-zis „al autorilor morali”, e cel mai interesant, căci acolo s-au spus lucrurilor pe față și Securitatea a fost implicată în tot plenul ei. Un rol major acolo l-a avut Gheorghe Calciu Dumitreasa care i-a dezvăluit pe adevărații criminali.

12. Era de datoria dumneavoastră să declarați în mod apăsător „formal și explicit” acest lucru. Ne-ati fi scutit să mai primim scrisori cu „...Securitatea trebuia să îi anuare pe toți”.

13. Nici o prezumție nu poate fi spicocită document.

14. De regulă, citatul de pe coperta IV a oricărei cărți subliniază miezul acesteia; de editura dumneavoastră citează rechizitoriul procurorului care-i culpabilizează numai și numai pe legionari.

15. Oricine a trecut prin mâinile justitiei comuniste poate uita multe în viața. Dar niciodată nu va uita nimic, absolut nimic din acei ani de chin.

16. Mi se pare totuși deplasată învatare la „aducere aminte”. Și tocmai din partea unor oameni care, în timp ce viețuiau noastră s-au înscris în rândurile mișcării de luptă pentru libertate, în libertatea comunistă, evident.

17. Adevărul este că Țurcanu și-a retractat declarațiile de la primele cercetări. Într-unul din numerele vândute ale revistei vom publica măcar un articol despre aceasta.

18. Un mare neadevăr! Că să nu spun astăzi! E vorba despre dna Silvia Colțescu, cărei dănsa a fost aceea căreia i-am cerut să-mi dea dezbaterile de la proces și nu declarațiile în instanță ale acuzaților. Dănsa s-a oferit să-mi le aducă la redacție, fiindcă atunci era cu mâna goală, dar n-am mai văzut-o nici până în ziua de azi. Am auzit un grup de medici colegi care, în pauza simpozionului, au asistat la discuție.

19. Am primit toate interogatoriile la proces dar acestea nu pun în discuție dezbaterile, ci sunt doar rezumate ale anchetei făcute sub tortură. În fond, maculatură securistă.

20. Au pus deci baza pe declarațiile de la cercetări, când știau bine că ele **au fost luate sub tortură**. Motivația „lipsei de spațiu din volum” mi se pare din faptul că eu acorlat aproape întreaga carte maculaturii unor anchete care se știe bine în condiții de schinguire a fost dusă. Nici scrierea greu lizibilă a greșierului nu-i o motivație fiindcă totuși nu am descurcat sensul acestuia.

21. Invați pe cine să recitească întregul pasaj din articolul meu nr. 15 al revistei, și mi-asa trunchiat cum mi-l redăți. Henegam.

22. Probabil că redactorii cărții nu sunt familiarizați cu trăsăturile psihice ale omului în general, neștiind că un caracter poate să fie și bun și rău. Scara e lungă și comportă numeroase nuanțe. În privința lui Țurcanu, ea să-l reabiliteze cu adevărat încă o dată, vom repeta că a avut un caracter slab. Dar el a și fost alimentat de alți factori mai sus-pusi, partoul și Securitatea.

23. Pasajul acesta e plin de înșirări de cuvinte. Lăsați pe cititori să le aleagă singuri, ușor de descoperit. Noi ne limităm să spunem dacă au fi trecut prin Pitești că și văzută că n-a fost nici un student de acolo și nu fi fost neabuzat sau schinguit. Nimic că nu vor să devină torturatori și nu tot și să călăuză stăpânii grație sau slăbici de la

perioadă, nu-și mai amintește de felul în care „justiția comunistă” acționa.

Îi aducem aminte că justiția, în concepția marxist-leninistă¹⁶, era „voința clasei muncitoare ridicată la rangul de lege” și toată lumea știe cine reprezenta „clasa muncitoare”. În genere, presiunile exercitate asupra acuzaților continuau și în timpul procesului, ceea ce astăzi este atât de bine știut, încât nu mai trebuie subliniat. Dar autorul continuă imperturbabil: „În acea sală de judecată, tot ce a stabilit ancheta se poate prăbuși într-o clipă, fără să mai rămână nimic din ea, dacă cel acuzat neagă mărturia făcută în fața anchetatorului și formulează alte declarații. Așa s-a întâmplat cu Eugen Țurcanu, care și-a retractat toate cele spuse la anchetă (sunt încă martori care au asistat la proces)”.

Autorul afirmă aici un neadevăr¹⁷. Nu numai că Eugen Țurcanu nu și-a retractat declarațiile de la primele cercetări ci, atât el, cât și totalitatea celor acuzați și condamnați și-au menținut în fața instanței declarațiile de la cercetări, ceea ce rezultă din interogatoriile de la proces semnate de toți acuzații. **Reaua-credință a domnului Banu Rădulescu rezultă și din faptul că i-am oferit declarațiile în instanță ale acuzaților¹⁸** în xerocopie încă din 17 iunie 1995 la Simpozionul Medici Scriitori Martiri organizat de Asociația Scriitorilor Medici din România, ofertă care nu a fost luată în considerație. Pentru a nu mai lăsa să planeze vreun dubiu asupra declarațiilor date la proces, reproducem ultima parte a interogatoriului lui Eugen Țurcanu: „... La Pitești au murit persoanele ce sunt menționate în rechizitoriu și mă refer la declarațiile ce le-am dat la cercetări pe care le mențin”. Totodată, îi expediem în xerocopie revistei „Memoria” toate interogatoriile la proces¹⁹ care, fără excepție, recunosc declarațiile din anchetă. Astfel, dacă găsește necesar, „Memoria” va putea să le publice. Necuprinderea în volumul Memorialul Ororii a interogatoriilor din instanță se datorează:

– **recunoașterii, fără excepție, de către inculpați a declarațiilor de la cercetări; declarațiile de la cercetări²⁰** sunt publicate în extenso;

– **lipsei de spațiu din volum;**

– **scrierii greu lizibile a greșierului.**

O lectură atentă a interogatoriului lui Eugen Țurcanu îl va face pe domnul Banu Rădulescu să înțeleagă de ce nu am publicat acest act pe care, dacă domnia sa va considera potrivit, îl va publica.

Ceea ce este de neacceptat în proza domnului Banu Rădulescu este **dorința de a-l reabilita pe Eugen Țurcanu²¹**: „Și, cât de ticălos o fi fost Țurcanu, avem toate motivele să credem, măcar noi, cei ce l-am cunoscut, că, odată trecut în tagma criminalilor, își jurase sieși că va fi alături de ei până la moarte, și nu-și va dezamăgi tovarășii”. **Iată-l pe Eugen Țurcanu – promotorul terorii din închisorile Pitești și Gherla – om de caracter²²**, victima propriei sale conștiințe!

Autorul nu face nici o diferență între deținuții ce au organizat și înfăptuit ororile și schinguirile din închisori, după ce au primit promisiuni de eliberare și, probabil, de încadrare în Securitate,

și care nu au fost brutalizați sau loviți, și ceilalți deținuți care au fost maltratați, uneori până la moarte. Dacă pe cei care au fost schingiuiți cu sălbăticie nu avem dreptul să-i judecăm, trebuie să-i condamnăm pe cei care au devenit tortionari doar pentru a căpăta libertatea și slujbe grase în Securitate!²³

Domnul Banu Rădulescu aminteste la sfârșitul articolului său despre faptul că a luat poziție împotriva Memorialului Ororii la Simpozionul „Medici Scriitori Martirii”, dar pare a fi uitat că în pauza aceluiași simpozion, într-o discuție cu doamna Silvia Colfescu i s-au oferit copii ale interogatoriilor²⁴ acuzaților la proces pentru a le publica, dacă consideră necesar; ofertă a căreia domnia-sa nu i-a dat curs.

Este semnificativ că autorul articolului a lăsat să treacă aproape un an²⁵ de la rezervele verbale pe care le-a avut la Simpozionul „Medici Scriitori Martirii și afirmațiile scrise din „Memoria”. A așteptat oare domnia-sa epuizarea cărții, pentru ca cititorul neavizat să nu poată controla și aprecia afirmațiile domniei-sale?

Procesul de intenție pe care autorul ni-l face dă impresia că publicarea documentelor este nocivă și imorală: „această carte e total neavenită pentru limpezirea fenomenului Pitești” sau „nu asemenea cărți sunt necesare actualei noastre societăți care-și dorește lumina, și nu să mai orbescă în beznă”. Este același punct de vedere cu cel susținut de o mică parte a celor implicați în proces²⁶, care au refuzat să ia act de conținutul dosarului, sub cuvânt că „cei ce n-au trecut pe la Pitești nu au dreptul să evoce acele întâmplări”, „suntem de părere să nu publicați aceste documente” sau „nimeni n-a ieșit nepătat din acest coșmar”.

Este utilă sau nu publicarea singurelor documente existente în acest tragic proces?

Noi credem că da, întrucât istoria nu se poate concepe fără dovezi scrise, iar în această cauză ele indică, datorită enormităților din actul de acuzare²⁷ și din felul în care anchetatorii au „dirijat” interogatoriile, realitatea și adevărul ce rezultă din lectura de multe ori directă, de cele mai multe ori printre rânduri a documentelor publicate. Pentru aceasta este însă necesar ca lectura să fie făcută cu inteligență, atenție și cu un discernământ de la medie în sus.²⁸

Orice lector își poate da seama cu ușurință de utilitatea demersului nostru²⁹, ceea ce ne face să credem că iritarea domnului Banu Rădulescu are motive strict subiective³⁰.

Cât despre moralitatea demersului nostru editorial, credem că nu publicarea unor documente este imorală, chiar dacă aceste acte aparțin părții tortionare³¹, ci eludarea publicării lor.

În final, regretăm poziția „critică” și nedreaptă a domnului Banu Rădulescu, care aduce gălceavă³² și confuzie pe aceeași parte a baricadei care împarte astăzi societatea românească.

În numele redactorilor cărții
Nicolae Henegariu
Editura Vremea

Securitate. Au mai fost și oameni care și-au săvârșit suferințele. Alături de noi se află vestea și în ceea ce privește arhivele azi în libertate, căci numai în libertate mămurii are valoare. Dar... așa și, înfrântă cu mâni domie, cu care n-au înțeles cămintele de la Pitești. Le trebuie imaginație... și încă multă... ca să poată realiza ceea ce s-a adevă-

24. Mă întreb și o mai dezminț încă o dată pe această doamnă. I-am răspuns la pct. 18.

25. Întârzierea se explică prin aparata captenoșii a revistei noastre, depinzând de finanțarea ei.

26. Nu este punctul de vedere în ci al meu, merita revista Memoria. Probă că nu era deschis prinii, imediat după revoluție, în chiar primul nr. al revistei în ianuarie 1990, problema fenomenului crimii Pitești. Despre Pitești trebuie să se vorbească și să se vorbească și să se vorbească. Dar ne apelăm la încredințarea securității, revistă anchete foarte subiectivă, care nu pot avea meritați fără de document. Ba care pot avea dinopartea un impact negativ, devenind credibile pentru unele muni slabe.

27. E bine că recunoașterea aceste enormități. Au fi fost înțese atunci să nu vă intitulat cartea „Documente ale procesului reeducării...” ci „Enormități ale actului de acuzare în fenomenul Pitești”.

28. Poziția ca eu să fiu lipsit de calitățile cerute de dvs., eu să vă lecturez cartea așa cum v-ați așteptat. În mod sigur înși din cititorii noștri carei căpătâi. Vă trimis scrisorile în la dispoziție.

29. Repet: inutilitatea demersului dvs. Arhive Securității e plină de astfel de anchete foarte subiectivă. Nesar trebuie munit de țărnie ca să le publicăm pe toate. Și eu n-ar fi fost? Dar să ajungem la concluzia că Securitatea a fost instituție patronică, și nu eronimă, așa cum în realitate a fost.

30. Nu întreprindem nici un demers editorial. Din Adevărul înțez, și nu o partia. În asta consistă subiectivismul meu. Cetele de la Pitești și subiectiv și pe conștințe citim acest lucru.

32. Eu nu regret deloc și nu mi se pare în nici un fel gălceavă efortul de a separa minciuna de adevăr. Asta cum spune Bukovski: „Fremie să înceapă să măi curățăm pasivă alături de criminali”.

Banu Rădulescu

*Scrisoare deschisă
domnului Virgil
Măgureanu—Director SRI*

Domnule Virgil Măgureanu,

Văzând bunăvoința pe care SRI-ul a arătat-o Editurii Vreamea, care a publicat „Memorialul Crorii”, cu documente „ale procesului reeducării din închisorile Pitesti-Gherla”, procurate datorită înlesnirilor dvs., mă adresez și eu cu rugămintea să ne puneți la dispoziție următoarele:

– Dezbaterile celui de-al 2-lea proces al „reeducării de la Pitesti”, proces etichetat de Securitate ca „al autorilor morali” în care au fost implicați următorii: Valeriu (Vică) Negulescu, Constantin (Costache) Oprisan, Aurel Popa (zis Popicu), Iosif V. Iosif, Drașos Hoinic, Gheorghe Caziuc, Virgil Bordeianu și Gheorghe Calciu-Dumitreasa.

– Ne interesează nu atât – sau chiar deloc – anchetele semnate de ei la Securitate, anchete care se știe că au fost smulse sub tortură, cât mai ales dezbaterile propriu-zise ale procesului (în esență, întrebările judecătorilor, răspunsul acuzaților, martorii acuzării și ai apărării, apărarea propriu-zisă, și mai ales ultimul cuvânt al acuzaților). Știm foarte bine că acest „al 2-lea proces” a demontat întregul esafodaj al Securității: care îi culpabiliza în exclusivitate pe legionari. Dar trebuie s-o și demonstrăm.

– Ne-ar mai interesa date în legătură cu *unii nelegionari* care au avut un rol precumpanitor în așa-zisa „reeducare” precum: Ion Bogdănescu, Titus Leonida, Coriolan Gherman, Nicolae Zaharia, Fux, Steier, Rek Ștefan, Matei Alexandru, Ion Griga și Andrei Andreev.

– De asemenea, în limita posibilității, v-aș mai solicita și documente în legătură cu persoana mea, căci mi-am făcut demascarea în fața comitetului de „reeducare” al frontieriștilor, condus de Ion Griga și Andrei Andreev.

– Toate aceste documente ne-ar fi absolut necesare să limpezim până în adâncurile sale „fenomenul criminal Pitesti” și să aducem Adevărul la suprafață.

Vreau să vă informez că, încă de la apariția revistei noastre (noiembrie 1990), am încercat să ajungem la dvs., pe diverse căi, spre a vă cere ajutorul. N-am reușit însă. Ultima oară am făcut-o când, la aniversarea zilei de naștere a domnului Corneliu Coposu (februarie 1995), făcând cunoștință cu adjunctul dvs., domnul Ulieru, domnia sa m-a asigurat de tot sprijinul. De atunci însă, încercând să-l abordez, n-am izbutit să-l găsesc, nici la telefon și nici altfel.

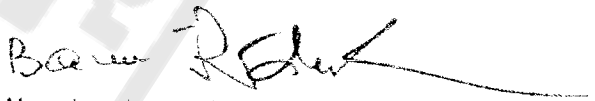
Poate că acum, apelând în mod deschis la dvs., să izbutim ca, împreună, să scoatem la lumină această oribilă crimă care a început la Pitesti și s-a perpetuat la Gherla, încercând să se prolifereze în toate temnitele comuniste. N-ar fi decât în beneficiul societății românești, aflate încă în convalescența postcomunistă.

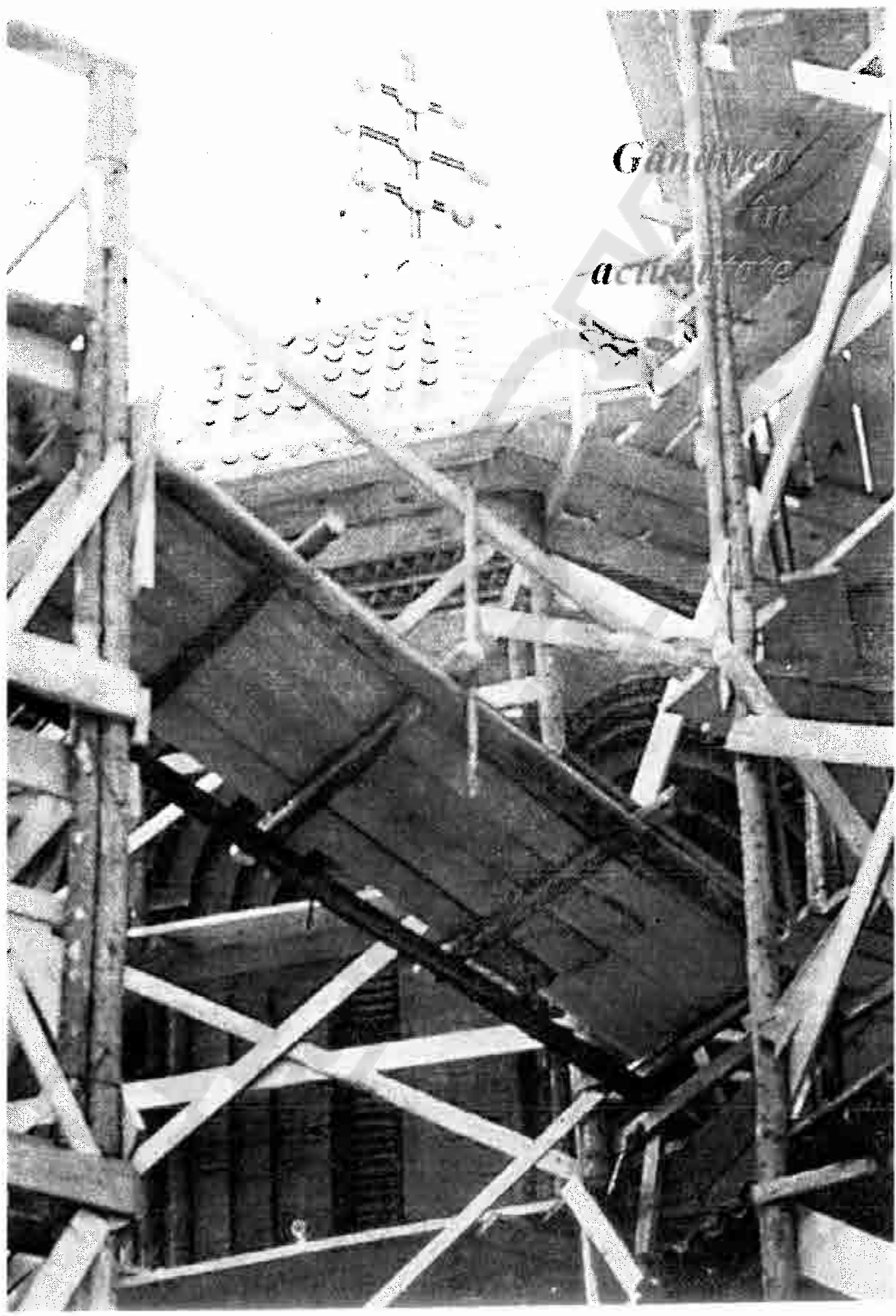
Conștient că nu vă cer să-mi dați acces la înalte secrete de stat – fie ele chiar comuniste –, aștept un răspuns din partea dumneavoastră.

Cu respect

Banu Rădulescu,

președintele Fundației Memoria, redactor-sef al revistei „Memoria-revista gândirii arestate”

VICTOR FRANKL

*Totdeauna și în orice
împrejurare,
viața are un sens.
Are un sens, un rost*

**Gândirea
în
actualitate**

Experimentul crucii

În Bavaria, la circa 50 de kilometri vest de München, se află un orașel numit Landsberg. La sud de el, o șosea duce spre târgul Kaufering, aflat la numai 5 kilometri de Landsberg. La începutul anului 1945, dimineata, când se îngână ziua cu noaptea, pe acea șosea mășăluiau 280 de oameni. Coloana era formată din cinci șiruri și era escortată de SS-ști. Era vorba de un grup de deținuți din lagărul de concentrare cu sediul în târgul Kaufering. Coloana de deținuți se îndrepta spre o pădure din apropiere, unde trebuia construită o fabrică de armament camuflată, de dimensiuni uriașe. Pe șosea se vedeau mergând niște siluete de oameni zdrențăroși și decăzuți. Este greșit să spunem că acei oameni mergeau: ei înaintau șchiopătând, se târau spre locul de muncă, agățați unul de altul, sprijinindu-se unul de altul. Picioarele le erau umflate, gata să pleznească, din cauza edemului provocat de foamea cronică și cu greu puteau susține chiar niște corpuri atât de slăbite, încât fiecare din ele avea o greutate medie de 40 de kilograme. Picioarele dureau, fiind rănite: pline de bătăături și de rosături de încălțăminte cu puroi; aveau și degerături cu abcese deschise. Și ce se petrecea în mințile acestor oameni? Se gândeau la supa ce se distribuie o dată pe zi, la întoarcerea în lagăr de la locul de muncă. Ei se întrebau dacă în seara acelei zile, în lichidul supei din gamela lor va pluti vreun cartof. Ei se mai gândeau și la grupul în care vor fi repartizați peste vreun sfert de oră, odată ajunși la locul de muncă, dacă vor ajunge într-un grup cu un supraveghetor temut ori într-un grup cu un supraveghetor cumsecade. Și în felul acesta gândurile acestor oameni se limitau la grijile zilnice ale deținutului din lagărul de concentrare.

**Gândirea
în
actualitate**

Deodată, unuia din acești oameni astfel de gânduri i s-au părut cumva prea prostești. Și el a încercat să se ridice la alte gânduri, la griji „mai demne de un om”. Dar nu reușea. Și atunci a folosit un șiretlic: el s-a străduit să se distanțeze de toată viața aceasta

**Gândirea
în
actualitate**

de caznă și de chin, să se situeze deasupra ei, privind-o dintr-un punct de observație mai înalt, ori din punctul de vedere al viitorului, în sensul unor considerații teoretizante viitoare. Și ce a făcut? El și-a imaginat că se află la pupitrul pentru conferențiar al unei universități populare din Viena și face o expunere orală tocmai despre ceea ce simtea atunci: în minte el ținea un discurs cu titlul „Psihologia lagărului de concentrare”.

Dacă ați fi privit mai îndeaproape pe acest om, ați fi observat că pe veston și pe pantalon i se cususe o bucatică de pânză, pe care se putea citi numărul 119.104. Și dacă ați fi cercetat scriptele lagărului din Dachau, ați fi constatat că în dreptul acestui număr, care ținea loc de nume și de prenume, se afla Frankl Viktor.

Acel discurs pe care acel om îl ținea în gând în acea dimineață de iarnă de la începutul anului 1945, vreau să vi-l țin dumneavoastră în mod real, pentru prima dată, în această sală reală a acestei universități populare vieneze. Îl voi repovesti. Discursul de atunci începea cu cuvintele:

În psihologia lagărului de concentrare, putem distinge mai multe faze. Prima fază este aceea a internării deținutului. Este acea fază pe care am putea-o numi și caracteriza ca șocul produs de internare. Imaginați-vă:

Un psiholog îndură ca deținut viața din lagărul de concentrare

Trenul de persoane, încărcat la refuz cu 1500 de oameni, bărbați și femei, se afla pe drum de câteva zile și de mai multe nopți. În fiecare vagon erau înghesuți 80 de oameni, așezați pe bagajul lor (pe ultimul rest al avutului lor), în așa fel ca partea de sus a ferestrei să rămână liberă, nu acoperită cu rucsacuri, serviete etc., și să permită o privire în zorii ce se iveau. Toată lumea era de părere că transportul nostru se îndreaptă spre vreo întreprindere de armament, unde trebuia să facem muncă silnică. După cât se pare, trenul se oprește în plin câmp, nu în dreptul unei gări. Nu știm precis dacă ne aflăm încă în Silezia ori dacă am trecut deja în Polonia. Sinistru sună fluieratul locomotivei, strident ca un bănuț strigăt de ajutor al masei de oameni care se îndreptau spre nenorocire, în timp ce trenul începe să se alinieze lângă peronul unei gări mai mari. Deodată, din masa de oameni în așteptare plină de teamă aflați în vagonul nostru, răsună strigătul: „Uite un nume de gară scris pe o tablă: Auschwitz!”

Gara Auschwitz

În acea clipă, fiecare din noi a simțit că-i stă inima-n loc. Auschwitz însemna ceva, era întruchiparea părerilor neclare, dar cu atât mai înspăimântătoare despre camere de gazare, cuptoare de crematoriu și ucidere în masă. Trenul merge încet mai departe, parcă șovăitor, ca și cum ar vrea să pună mulțimea nefericită

– profesor de neurologie și psihiatrie la universitatea din Viena;

– a avut catedre de profesor universitar și în Statele Unite ale Americii, și anume la universitatea din Harvard, precum și la universitățile din Dallas și Pittsburg;

– La U.S. Internațional University din California s-a înființat anume pentru el o catedră de **logoterapie**, o nouă direcție în psihoterapie creată de Frankl; această mai e numită și „cea de a treia direcție vieneză” (prima direcție vieneză a fost psihanaliza lui Sigmund Freud, a doua direcție vieneză a fost psihologia individuală a lui Alfred Adler).

– a fost onorat de numeroase universități din lumea întreagă, care i-au acordat nu mai puțin de 24 de titluri de „doctor honoris causa”

– între altele, Societatea Americană a Psihiatrilor i-a acordat lui Frankl, ca primului laureat neamerican, premiul Oskar Pfister (numit astfel după un elev al lui Freud), iar Academia Austriacă de Științe l-a ales ca membru de onoare al său;

– timp de 25 de ani Frankl a fost șef al Policlinicii vieneze de neurologie;

din el, nu brusc, ci doar treptat și oarecum cu crutare, în fața realității crunte: „Auschwitz!“ Acum se vede mai mult: În zorii avansați ai zilei se observă, în dreapta și în stânga căii ferate, pe distante de kilometri, contururile unui lagăr de dimensiuni uriașe. Nesfârșite îngrădituri cu sârmă ghimpată, turnuri de pază, reflectoare și coloane lungi de siluete umane jerpelite, înfășurate în zdrențe, avansând cenușii în cenușul zorilor de zi, încet, ostenite și străbătând aleile perfect drepte ale lagărului. Încotro? Nimeni nu avea habar.

Eram îngrozit și era bine să simt asta: Noi toți trebuia să fim introduși secundă cu secundă, pas cu pas, în marea grozăvie. Încă nu se mișcă nimic. Deodată răsună strigăte de comandă, în acel mod pătrunzător, specific, pe care ne-a fost sortit să le auzim de atâtea ori și în toate lagărele...

Deodată ușile vagoanelor sunt deschise și o mică haită de deținuți în obișnuitele haine vărgate, se năpustește înăuntru.

Prima selecție

Ni s-a spus să lăsăm tot bagajul în vagon, să coborâm din tren și să formăm câte o coloană: una pentru bărbați și alta pentru femei, pentru ca, în cele din urmă, să defilăm prin fața unui ofițer superior SS. Îl văd în fața mea: înalt, svelt, într-o uniformă ireproșabilă și curată – un om elegant și plin de distanță față de noi, figuri jalnice, care arătam somnoroși și neîngrijiiți. Într-o postură degajată, sprijinindu-și cotul drept cu palma stângă, cu antebrațul drept în sus și făcând cu degetul arătător al acelei mâini, cu multă economie de energie și de mișcare, un semn când spre stânga, când spre dreapta, mult mai des spre dreapta. Mi-a venit rândul să trec prin fața ofițerului. Cu puțin timp mai înainte, cineva mi-a șoptit că spre dreapta (din punctul de vedere din care se privește scena) se merge la lucru, spre stânga se merge într-un lagăr pentru inapți de muncă ori pentru bolnavi. SS-istul își pune ambele mâini pe umerii mei, eu stau teapăn și atunci el îmi rotește încet umerii spre dreapta, astfel că sunt îndreptat cu fața spre dreapta și mă îndrept grăbit spre dreapta.

În seara acelei zile de pomină, noi știam ce înțeles avea acest joc cu degetul arătător de la mâna dreaptă: era prima selecție! Prima decizie despre existența ori neexistența cuiva, pentru majoritatea zdrobitoare a transportului nostru, adică pentru circa 90% dintre noi decizia era condamnarea la moarte. Verdictul era îndeplinit în orele următoare. Cine a fost trimis spre stânga, a mășlăuit de la rampa gării direct spre o clădire în care se afla crematoriul, unde – după spusele deținuților care lucrau în acel sector – pe clădire se afla scris „Baie”, în mai multe limbi europene. Pe urmă, toți acești nefericiți primeau în mână o bucată de săpun RIF. Despre ce se întâmpla mai departe în acea clădire

– cele 30 de cărți ale sale au apărut în 22 de limbi, inclusiv în rusă, japoneză și chineză. Numai de la una din aceste cărți („*Man's Search for Meaning*”) au apărut cu mult peste 5 milioane de exemplare. Despre această carte Biblioteca congresului american (*Library of Congress*) din Washington s-a exprimat astfel: „*one of the ten most influential books in America*” (una din primele zece cărți cu cea mai mare influență asupra publicului). Cartea se află și în germană cu titlul „*Trotzdem Ja zum Leben sagen (Ein Psychologe erlebt das Konzentrationslager)*” – totuși viața merită trăită (Un psiholog îndură ca deținut viața din lagărul de concentrare nazist); – dintre cărțile sale apărute în germană, este menționat „*Der Mensch vor der Frage nach dem Sinn*” (*Eine Auswahl aus dem Gesamtwerk*) – „*Omul în fața sensului vieții*” (o selecție din întreaga operă a lui Frankl). – foarte mulți autori și-au spus părerea despre logoterapia lui Frankl în 15 limbi, în 120 de cărți, în 144 teze de doctorat și în 3 teze de docență.

Gh. Arsintescu

trebuie să tac. după ce relații mai autentice au dezvăluit acest lucru. Noi cei care formăm minoritatea norocoasă am știut chiar din seara primei selecții ce se întâmplase cu majoritatea zdrobitoare a celor sosiți odată cu noi. Am întrebat camarazi care se aflau în lagăr de mai mult timp, unde ar fi putut ajunge colegul meu P... A fost cumva trimis în partea cealaltă?" „Da", am răspuns eu. „Atunci îl vezi acolo". „Unde?" O mână îmi arată un horn, aflat la câteva sute de metri, din care ieșea un jet de flacără lungă de mai multi metri, care se îndrepta înfiorător spre vastul și cenușiu cer polonez, pentru a se transforma într-un nor întunecat de fum. „Ce este acolo?" „Acolo plutește prietenul tău în cer", mi se dă răspunsul dur.

Toate acestea le povestesc anticipând cum s-au petrecut lucrurile. De la gară, coloana noastră, însoțită de SS-ști cu puștile gata de tragere, în pas alergător, am traversat lagărul, mergând pe alei mărginite de sârmă ghimpată încărcată cu curent electric de înaltă tensiune, spre baia de dezinfectie, care – pentru noi cei aleși la prima selecție – era măcar o baie adevărată.

Dezinfectia

Ne aflam în baracă cu rol de vestiar ce ducea spre „dezinfectie". Niște SS-ști au venit cu pături în care trebuia să aruncăm toate conservele, toate ceasornicele și toate bijuteriile. Spre distracția deținuților vechi care îi ajută pe SS-ști la această operație, printre noi se află și naivi care îndrăznesc să întrebe dacă au voie să păstreze măcar inelul de cununie ori un medalion, ori un talisman, ori o amintire. Încă nimeni nu poate crede că i se ia absolut totul. Atunci eu încerc să-l trag de-o parte pe unul din deținuții vechi. Mă strecoz lângă el și-i arăt un sul de hârtie în buzunarul de la pieptul paltonului meu și-i spun: „Mă, fii atent, am la mine manuscrisul unei cărți de știință. Știu ce vei spune, știu: Că tot ceea ce se mai poate cere de la soartă este să scap cu viață, numai cu viață. Dar eu nu am ce face, eu vreau mai mult. Vreau să păstrez acest manuscris, cumva să-l păstrez. El conține opera vieții mele, înțelegi?" Și el începe să înțeleagă, într-adevăr el începe să zâmbească cu toată fata, întâi mai mult compătimitor, apoi mai mult amuzat, apoi batjocoritor, pe urmă disprețuitor și, cu o strămbătură, îmi aruncă în față urlând un singur cuvânt, pe care pe urmă a trebuit să-l aud de atâtea ori în lagăr, el constituind cuvântul preferat în vocabularul deținutului din lagărul de concentrare. El urlă: „Ra-hat!" Acum îmi dau seama cum stau lucrurile. Atunci eu fac ceea ce constituie punctul culminant al întregii faze întâi a reacției psihologice la viața de lagăr: renunț cu toată viața mea de până atunci (renunț la planul de a publica vreodată manuscrisul cărții aduse de mine), ca să trăiesc din plin viața de deținut într-un lagăr de concentrare nazist.

Gândirea în actualitate

Visurile deținuților din lagărul de concentrare

Despre ce visează cel mai mult deținutul din lagărul de concentrare? El visează pâine, tort, țigări și o bună baie caldă făcută în cadă. Lipsa posibilității de a-și satisface trebuințele cele mai simple face ca ele să fie satisfăcute în somn. Nu ne vom ocupa de ce simte cel care în somn are niște visuri plăcute și se trezește la realitatea lagărului de concentrare și cât de dureros simte contrastul dintre iluzia din vis și realitatea lagărului. În orice caz nu voi uita niciodată cum într-o noapte am fost trezit de vaietele cu voce tare ale celui aflat sub influența vreunui groaznic vis urât. El se și zbătea prin somn. În legătură cu acesta, vreau să spun mai întâi că eu personal simt o milă deosebită pentru oamenii chinuți de înspăimântătoare idei delirante ori idei onirice. Astfel în acea noapte eu eram pe punctul să-mi întind brațul ca să-l zgâlțâi pe cel chinuit de coșmar și să-l trezesc. În aceeași clipă m-am înspăimântat de ceea ce voiam să fac și mi-am retras imediat mâna care trebuia să-l trezească pe cel care visa. Căci în acea clipă mi-am dat seama că nici un vis, nici chiar cel mai înspăimântător, nu poate fi atât de parșiv ca realitatea ce ne înconjură acolo în lagăr și eu eram cât pe ce să trezesc pe cineva, ca să trăiască deplin treaz acea realitate...

Gândirea în actualitate

Refugiul în interiorizare

În ciuda condițiilor primitive în care omul din lagărul de concentrare este silit să trăiască nu numai în exterior ci și în viața lui interioară, totuși, din când în când se fac încercări în sensul unei tendințe pronunțate de interiorizare. Cum se petreceau lucrurile atunci când, dis-de-dimineață, mărsăluiam ieșind din lagăr și ne îndreptam spre „santier“? Răsună o comandă: „Detașamentul de muncă Weingut, în pas cadentat, înainte marș! Stâng–doi–trei–patru; stîng–doi–trei și; stîng–doi trei patru! Capul coloanei indică direcția de ocolire! Stîng și stîng și stîng – Descoperiți!“ Aceste comenzi îmi răsună din nou în urechi ca o amintire. La „Descoperiți!“ trecem prin poarta lagărului. Reflectoarele sunt îndreptate asupra noastră. Cine în aceste clipe nu merge cu vigoare și cu ținută dreaptă, frumoasă a corpului în rândul de cinci inși, trebuie să se aștepte să primească de la o sentinelă o lovitură de cizmă în fund. Și mai rău o pătește cei care, datorită frigului, a încercat să-și tragă sapca pe urechi înainte de a fi sosit comanda „Acoperiți!“ Și acum noi băjbâiam mai departe în întuneric, împiedicându-ne de pietrele mari și poticnindu-ne în bălțile lungi de câțiva metri de pe șoseaua de acces în lagăr. Sentinelele urlă mereu la noi și ne îndeamnă să facem pasul mai viu, lovindu-ne cu patul armei. Cine are picioarele foarte rănite, își agată brațul de brațul vecinului pe care îl dor mai puțin picioarele. Între noi rar se schimbă vreun

cuvânt; vântul rece, tăros, ce adie înainte de răsăritul soarelui, nu te îndeamnă la vorbit. Cu gura ascunsă în spatele gulerului ridicat, camaradul care mărșăluiește lângă mine murmură: „Măi, dacă ne-ar vedea acum soțiile noastre...! Să sperăm că lor le merge mai bine în lagărul lor, să sperăm că ele nu bănuiesc cum ne merge nouă.” Deodată îmi apare în minte imaginea soției mele.

Când nu-ți mai rămâne nimic altceva

În timp ce noi ne târâm schiopătând kilometri întregi, înotând în zăpadă ori alunecând pe porțiunile de ghetuș, totdeauna sprijinindu-ne unul pe altul, ridicându-ne unul pe altul atunci când unul din noi a căzut ori târându-ne unul pe altul înainte, nu se aude nici un cuvânt, dar la această oră noi știm că fiecare se gândește numai la soția sa. Din când în când mă uit spre cerul senin, unde lumina stelelor pălește, ori spre răsărit unde, în spatele unui nor întunecos, cerul înroșit anunță răsăritul soarelui. Dar mintea mea este acum umplută de figura pe care o păstrează în acea imaginație extraordinară de vie, imaginație pe care nu o cunoscusem niciodată înainte, în viața normală. Port convorbiri cu sotia mea, în gând. O aud cum îmi răspunde la întrebări, o văd zâmbind, îi văd privirea care cheamă și care încurajează și – realmente ori nu – privirea ei lucește mai tare decât soarele care tocmai răsare. Atunci îmi trece prin minte un gând: Prima dată în viața mea trăiesc din plin adevărul a ceea ce atâția gânditori au scos în evidență drept ultima concluzie a înțelepciunii și ceea ce atâția poeți au cântat: adevărul că iubirea este cumva lucrul ultim și cel mai înalt la care se poate avânta existența umană. Acum sesizez ceea ce este ultim și extrem, lucru exprimat și de poezie, și de gândire, și de credință. Este vorba de mântuirea prin iubire și în iubire! Sesizez că omul, când nu-i mai rămâne nimic în această lume, poate deveni fericit – chiar și numai pentru câteva clipe –, în partea lui cea mai interiorizată, abandonându-se imaginii mintale a persoanei iubite. În cea mai tristă situație externă ce se poate imagina, pus într-o stare în care nu se poate realiza printr-o performanță, într-o situație în care unica lui performanță poate consta într-o suferință autentică, într-o suferință sinceră; ei bine, într-o astfel de situație omul se poate realiza în contemplarea plină de iubire a imaginii mintale pe care o poartă în el despre persoana iubită.

În fața mea se prăbușește un camarad. Cei din spatele său cad și ei. Sentinela a și fost la locul întâmplării și-i îmblățește pe cei căzuți. Pentru câteva secunde viața mea contemplativă a fost întreruptă. Dar într-o clipă sufletul meu se redresează, se salvează din nou din această existență terestră de deținut și pătrunde din nou într-un dincolo și reiau dialogul cu ființa iubită:

Eu întreb – ea răspunde; ea întreabă – eu răspund. „Stai!” Am ajuns la șantier. „Fiecare își ia uneltele trebuitoare. Fiecare își ia un târnăcop și o lopată!” Și fiecare din noi se năpustește în coliba întunecoasă, numai ca să pună mâna pe o unealtă mai bună ori mai ușor de mănuit. „Porcilor! Cânilor! Nu vrei să vă mișcați mai repede?” În curând stăm în picioare în groapă, fiecare la locul său de ieri. Pământul înghețat se sfarmă sub vârful târnăcopului, sar scânteii. Mințile încă nu s-au dezghețat, camarazii sunt încă tăcuți. Și mintea mea este încă legată de imaginea ființei iubite. Vorbesc încă cu ea, ea vorbește în continuare cu mine. Deodată îmi trece prin minte un gând: Nu știu dacă soția mea mai trăiește încă! Dar de un lucru sunt sigur, acum l-am învățat: În măsura în care iubirea nu are în vedere existența corporală a unui om, în aceeași măsură ea se referă în modul cel mai profund la esența spiritală a ființei umane iubite, la felul ei specific de a exista (das „So-sein”), astfel că nici nu interesează existența sa lângă mine, chiar și existența sa corporală, faptul de a fi în viață. Nu știu dacă persoana iubită mai trăiește ori nu și nici nu pot ști (cât am fost internat în lagărul de concentrare, pentru deținuți nu exista posibilitatea de a scrie scrisori și nici posibilitatea de a primi scrisori); dar în această clipă acest lucru nu mai are nici o importanță. Deocamdată nu am nevoie să știu dacă persoana iubită trăiește ori nu: nimic nu poate dăuna iubirii mele, amintirii pline de iubire, contemplării figurii ei iubite. Cred că dacă atunci aș fi știut că soția mea este moartă, m-aș fi comportat exact la fel față de imaginea ei mentală. Știrea morții ei nu m-ar fi tulburat cu nimic în contemplarea plină de iubire ce avea loc: dialogul mental ar fi fost la fel de intens și de bogat. În această clipă îmi dau seama cât adevăr se cuprinde în cuvintele: „Așează-mă ca pe o pecete pe inima ta... Căci iubirea este la fel de tare ca moartea.”

Monolog în dimineața cenușie

Cenușii sunt zorii dimineții din jurul tău, cenușiu este cerul deasupra ta, cenușie este zăpada în palida lumină a zorilor de ziua, cenușii sunt zdrențele în care sunt înfășurați camarazii tăi. Cenușii le sunt fețele. Din nou îți începi dialogul cu ființa umană iubită sau, a mia oară, îți îndrepti spre cer plângerea și întrebarea ta. A mia oară te străduiești să obții un răspuns, te străduiești să afii sensul suferinței tale, sensul jertfei tale, sensul unei morți lente. Într-o ultimă împotrivire vehementă cu care lupti cu disperarea unei morți pe care o simți apropiindu-se, simți că cenușii care te înconjoară este sfâșiat și în această ultimă revoltă îți dai seama că mintea ta pătrunde dincolo de această lume fără speranță și fără sens și că la ultimele tale întrebări despre existența ori inexistența unui ultim sens al vieții, primești

răspunsul plin de bucuria victoriei: Da! (Există un sens ultim al vieții!) Și în acea clipă, se aprinde o lumină la o fereastră a unei îndepărtate gospodării țărănești, care pare că stă la orizont ca un decor de teatru, în mijlocul cenușiului descurajant al zorilor unei dimineți bavareze, „et lux in tenebris lucet“, și lumina lucește în întuneric... Din nou, ore întregi, ai săpat cu cazmaua pământul înghețat, din nou a trecut pe lângă tine sentinela, ca să te ironizeze un pic, și acum începi din nou să porți dialog cu ființa iubită. Tot mai mult simți că ea este prezentă, simți că se află acolo, alături de tine. Crezi că-i poți constata prezența numai să întinzi mâna, pentru a-i apuca mâna și a i-o strânge. Foarte puternic esti cuprins de impresia că ea este de față. Și atunci, în aceeași clipă, ce se întâmplă, ce-i asta? Fără zgomot trece pe lângă tine zburând și se așează în imediata ta apropiere, pe o bucată de pământ din movila pe care ai scos-o cu lopata din groapă. O pasăre te privește țintă, fără să se miște...

Libertatea interioară

Câți din cei care au îndurat viața din lagărul de concentrare nu știu să povestească despre acei oameni care, pe locurile unde deținuții se adunau pentru apel ori prin barăcile lagărului, împărțeau ici un cuvânt de îmbărbătare, colo ultima bucătică de pâine? Chiar dacă numărul lor a fost mic, totuși ei dovedesc prin fapta lor că în lagărul de concentrare unui deținut îi poți lua tot, afară de ultima libertate umană, de a avea o atitudine ori alta față de condițiile date. Și exista o astfel de atitudine cu adevărat omenească, altruistă, alături de cea mai puțin omenească, egoistă.

În timp ce majoritatea deținuților era preocupată de întrebarea: Oare vom ieși viu din lagăr? Căci dacă nu ieșim viu, toată suferința îndurată nu are nici un sens, nici un rost, a fost în zadar, pe mine mă chinua altă întrebare. Oare toată suferința și moartea care își lua tributul în jurul nostru are vreun sens, vreun rost? Căci dacă nu are, atunci, la urma urmelor, nu ar avea nici un rost să ieșim viu din lagăr. Căci viața care nu are alt rost decât să scapi cu ea și o viață cu un rost care stă și cade în funcție de faptul că scapi teafăr ori nu din lagăr, prin urmare viața la care sensul depinde de bunăvoința întâmplării, o astfel de viață de fapt nu ar merita deloc să fie trăită.

Șeful meu de baracă, cândva fost vestit compozitor și libretist străin, într-o zi mi-a mărturisit următoarele: „Ascultă, doctore, aș dori să-ți povestesc ceva. De curând am avut un vis tare curios. O voce mi-a spus că-mi este permis să exprim o singură dorință, trebuie doar să-i spun ce aș dori să știu și ea îmi va răspunde, oricare ar fi întrebarea mea. Și știi ce-am întregat-o? Că doresc să știu când se va termina pentru mine războiul. Știi, doctore, ce

Gândirea în actualitate

vreau să spun prin cuvintele „pentru mine”. Adică voiam să știu când vor înceta suferințele noastre.” „Si cand ai avut acest vis?” I-am întrebat eu. „În februarie 1945” răspunde el (la data povestirii visului eram la începutul lui martie 1945). „Si ce ti-a spus vocea din vis?” I-am întrebat eu mai departe. Și cu o voce scăzută, plină de mister, mi-a șoptit: „La 30 martie...”

Când F. acest camarad al meu mi-a povestit visul, era încă plin de speranță și convins că vocea din vis va avea dreptate: ceea ce i-a spus lui se va împlini întocmai. Dar termenul profetit de acea voce se apropia tot mai mult și știrile ce pătrundeau în lagar despre situația militară lăsau să pară din ce în ce mai puțin probabil taptul că frontul ne va aduce eliberarea încă în luna martie. Atunci s-au întâmplat următoarele: La 29 martie F. s-a îmbolnăvit brusc, având febră mare. La 30 martie, în care, conform profetiei, războiul și astfel suferința trebuia să înceteze „pentru dânsul”. F. a început să delireze în mod grav. Și în cele din urmă și-a pierdut cunoștința... La 31 martie el era mort. Murise din cauza tifosului exantematic.

Gândirea în actualitate

Pentru cel care știe ce relații intime există între starea sufletească a unui om și deci a sentimentelor sale de curaj, de speranță, respectiv de descurajare și de lipsă de speranță, pe de o parte, și, pe de altă parte, situația imunității organismului, pentru acela va fi de înțeles ce efect ucigător poate avea scutundarea bruscă în disperare și în descurajare: la urma urmelor, camaradul meu a murit din cauza greilei deziluzii provocate de neîmplinirea eliberării așteptate exact la o anumită dată. Aceasta a făcut ca puterea de apărare împotriva infecției cu tifos exantematic, care nu se manifestase violent, să scadă brusc. Credința sa în viitor și voința sa de a apuca acest viitor au slăbit și, în felul acesta, organismul său a fost doborât de boală – și astfel vocea pe care el a auzit-o în vis, în cele din urmă a avut dreptate...

Gândirea în actualitate

Vai de cel care nu vedea în fața sa nici un țel al vieții, vai de cel care nu avea nici un conținut al vieții, vai de cel care în viața sa nu vedea nici un scop. Aceluia îi dispărea orice sens, orice rost al vieții, și cu aceasta îi dispărea orice sens și orice rost să reziste. Acești oameni care au devenit în acest mod fără nici un sprijin curând se lăsau doborâți. La toate argumentele încurajatoare ei răspundeau totdeauna, în mod tipic, cu cuvintele: „Nu mai am ce aștepta de la viață —” Ce replică poți da la asemenea cuvinte?

Să ne întrebăm care este sensul și rostul vieții. În acest caz este nevoie de o cotitură în toată punerea problemei despre sensul și rostul vieții. Noi trebuie să învățăm și oamenii descurajați trebuie să învețe că de fapt nu interesează niciodată ce așteptăm

noi de la viață, ci dimpotrivă, interesează doar ce așteaptă viața de la noi.

Îmi amintesc de două „cazuri”, care manifestau un paralelism remarcabil, pentru că servesc de exemplu de felul cum pot fi utilizate gândurile de mai sus. Este vorba de doi bărbați care în convorbirile lor exprimaseră intenții de sinucidere. Ambii afirmau în mod tipic că nu mai au ce să aștepte de la viață. Dar în ambele cazuri trebuia să le arăt că viața așteaptă ceva de la dânsii, că ceva în viața lor, în viitor, îi așteaptă pe dânsii. Realmente a rezultat că pe unul îl aștepta un om: copilul său de care era legat cu o iubire ce mergea până la venerație; acel copil „își aștepta” în străinătate tatăl. Pe celălalt nu-l „aștepta” o persoană ci o treabă de făcut: opera sa! Acest bărbat era om de știință și a publicat, despre o anumită temă, o serie de cărți. Seria nu era încă încheiată și aștepta împlinirea ei. Pentru această operă acest om era de neînlocuit și de neschimbat cu altcineva. În cadrul iubirii pe care i-o purta copilul său el era la fel de neînlocuit și de neschimbat: era vorba de acea singularitate și unicitate care-l caracterizează pe orice om și numai ea oferă sens și rost existenței individuale. Ea se referă atât la o operă ori la o performanță în creație, cât și la un alt om și la iubirea sa. Trebuie conștientizată această imposibilitate de a fi reprezentat de altul și înlocuit de altul, însușire ce caracterizează orice persoană. Tocmai această însușire a fiecărui om îl face răspunzător pentru viața și perpetuarea vieții sale, răspunderea plină de măreție și de lumină. Un om care a devenit conștient de această răspundere pe care o are față de o operă ce-l așteaptă ori față de un om iubitor care-l așteaptă să se întoarcă acasă întreg și sănătos, un astfel de om nu se va sinucide niciodată.

Ce mult valorează un cuvânt potrivit spus la timp potrivit. Fusese o zi rea. Cu puține zile înainte, la apel, se comunicase tot ceea ce se considera sabotaj și era pedepsit imediat cu spânzurătoarea. Între aceste delikte pomenite ca sabotaj era tăierea de fâșii înguste din păturile noastre vechi (mai înainte noi folosisem de multe ori acest mijloc ca să ne confecționăm jambiere); se pomenise ca sabotaj și cel mai neînsemnat furt. Ei bine, după această punere în gardă, se găsisese un amărât de deținut care, împins de foame, spărsese intrarea la silozul cu cartofi și furase câteva kilograme de cartofi. Spargerea fusese descoperită și ceilalți deținuți știau cine este vinovatul. Conducerea lagărului a cerut să-i fie predat „spărgătorul” pentru a-si primi pedeapsa meritată; în caz contrar, toți deținuții vor posti post negru o zi întreagă. Se-nțelege că cei 2500 de camarazi au preferat să nu măriańce nimic o zi întreagă decât să-l predea spre spânzurare pe unul din ei. În seara acelei zile de post negru,

Gândirea în actualitate

ședeam adunați în baraca noastră, într-o dispoziție sufletească deosebit de proastă. Se vorbea puțin și atunci când cineva vorbea cuvintele lui îi enervau pe ceilalți. Răul nu era destul de mare, a mai trebuit să se stingă și lumina. Moralul nostru ajunsese nivelul cel mai scăzut cu puțință. Dar șeful de baracă, un om înțelept, a improvisat o conversație intimă despre tot ceea ce ne preocupă pe toți în cel mai înalt grad; a vorbit despre acei camarazi care în ultimele zile muriseră din cauza bolii ori care se sinucisese. El a vorbit și despre motivul adevărat al acestei morți, care, în ambele cazuri, fusese același: abandonarea luptei, renunțarea la lupta cu greutățile vieții de lagăr. Adresându-mi-se apoi personal a spus că ar vrea să afle de la mine ce măsuri trebuie luate pentru a feri viitoarele victime să se dea bătute. Martor mi-i Dumnezeu, că nu eram dispus să ofer explicații psihologice ori să dau sfaturi de psihoterapie tovarășilor mei de baracă, adică să le ofer un fel de asistență spirituală medicală: mi-era și mie frig și foame. Eram și eu extenuat și nervos. Dar a trebuit să-mi iau inima-n dinți să folosesc această ocazie unică, căci cuvintele de îmbărbătare erau acum mai necesare ca niciodată.

Gândirea în actualitate

Și am început să vorbesc și am început să le spun tovarășilor mei de suferință că, sincer vorbind, fiecărui din noi viitorul trebuie să-i apară fără speranță, am recunoscut că fiecare din noi, în trecut, poate să-și fi făcut socoteala cât de mică este probabilitatea de a supraviețui, de a ieși vii din acest lagăr de concentrare. În lagăr încă nu se manifestase o epidemie de tifos exantematic și totuși am apreciat că șansa mea de supraviețuire este doar de circa cinci procente. Și le-am spus oamenilor acest adevăr! Dar le-am mai spus și că, în ce mă privește, nu mă gândesc să renunț la speranță și să depun armele. Căci nici un om nu cunoaște viitorul, nici un om nu știe ce-i poate aduce chiar ceasul următor.

Gândirea în actualitate

Dar eu nu am vorbit numai de viitor și despre întunericul în care, din nefericire pentru noi, el era înfășurat; nu numai despre prezent, cu toate suferințele lui, ci am vorbit și despre trecut, despre toată bucuria și toată lumina pe care el ne-o oferă în întunericul zilelor noastre de aici din lagăr. L-am citat pe poetul care spune: „Ceea ce ai trăit nu-ți poate lua înapoi nici o putere din lume”. Ceea ce ai realizat în opulența vieții trecute, în bogăția de trăiri sufletești, această avere nu ne-o poate lua nimic și nimeni. Dar nu numai întâmplările prin care am trecut, ci și ceea ce am înfăptuit, gândurile noastre mari și tot ceea ce am suferit... toate acesta le-am salvat înscriindu-le în realitate o dată pentru totdeauna. Și chiar dacă totul este de domeniul trecutului, tocmai în acest trecut totul este asigurat pentru veșnicie! Căci și trecutul este o formă de existență, poate chiar cea mai sigură existență.

Și pe urmă am vorbit și despre mulțimea de posibilități diferite de a umple viața cu sens și rost. Am povestit camarazilor mei (care sedeau liniștiți și abia dacă schițau vreo mișcare; cel mult, din când în când, se auzea un oftat înduioșător) că totdeauna și în orice împrejurare viața are sens și că acest sens infinit al existenței cuprinde în el și suferința și moartea. Și i-am rugat pe acești bieți oameni care mă ascultau în această baracă cufundată în cel mai deplin întuneric, să privească în față lucrurile și gravitatea situației și totuși să nu se descurajeze, ci să-și păstreze curajul, fiind conștienți că și lipsa de speranță a luptei noastre își are sensul și demnitatea ei ce nu pot fi răpite de nimic și de nimeni. Le-am spus că spre fiecare din noi, în aceste ore greu de suportat, ore care pentru mulți dintre noi sunt aproape ultimele, cineva ne privește de sus cu o privire de îmbărbătare: un prieten ori o femeie, cineva încă în viață ori cineva deja mort – ori un Dumnezeu. Și acel cineva așteaptă de la noi să nu-l dezamăgim și să știm să suferim și să murim nu în mod deplorabil, ci cu mândrie.

În curând s-a aprins becul electric atârnat de grinda barăcii noastre și i-am văzut pe camarazii mei de baracă, cu lacrimi în ochi, străduindu-se să se apropie de mine și să-mi mulțumească... Trebuie însă să recunosc aici că doar mult prea rar am avut această tărie sufletească de a mă autodepăși și de a realiza acest ultim contact intim cu tovarășii mei de suferință, ca în acea seară, și este sigur că nu am folosit unele ocazii externe ce se ofereau pentru aceasta.

Psihologia sentinelei din lagărul de concentrare

Aici vreau să-l pomenesc doar pe acel comandant al lagărului în care am fost internat ultima dată și din care am fost eliberat. Era SS-ist. După eliberarea lagărului, s-a aflat totuși ceea ce știuse doar medicul lagărului (el însuși deținut): că comandantul lagărului a cheltuit din buzunarul propriu sume apreciabile pentru a fi cumpărate de la farmacia târgului apropiat medicamente pentru deținuții săi! Istoria aceasta are și un postludiu: După eliberarea lagărului, niște deținuți evrei l-au ascuns pe SS-ist ca să nu cadă în mâna trupelor americane și i-au declarat comandantului american că-l vor preda pe fostul comandant de lagăr numai cu condiția să nu i se întâmple nimic rău. Comandantul trupelor americane și-a dat cuvântul de onoare de ofițer și atunci deținuții evrei au venit la dânsul cu fostul comandant de lagăr. Comandantul trupelor americane l-a numit din nou pe SS-ist în funcția de comandant de lagăr. Iar SS-istul a organizat pentru noi, foștii lui deținuți, colecte de alimente și de îmbrăcăminte de la populația satelor învecinate.

În schimb, șeful acestui lagăr, el însuși deținut, era mai aspru

Gândirea în actualitate

decât toate sentinelele SS-iste ale lagărului. El îi lovea pe deținuți oriunde și ori de câte ori avea ocazia s-o facă. În timp ce, din câte știu, comandantul lagărului nu a ridicat niciodată mâna să lovească pe unul din deținuții „săi”.

De aici rezultă un lucru: caracterizând un om ca membru al pazei lagărului ori, invers, ca deținut în acel lagăr, nu ai spus nimic despre firea și caracterul omului. Bunătatea omenească se poate afla la toți oamenii; se găsește, deci, și la grupul de oameni pe care suntem ispitiți să-i condamnăm în bloc. Granițele dintre paznici de lagăr și deținuți în lagăr nu coincid cu granițele dintre oamenii răi și oamenii buni. Granițele se întretaie! Nu trebuie să simplificăm lucrurile și să declarăm: unii (deținuții) sunt îngeri, iar alții (paznicii lor) sunt draci! Dimpotrivă: dacă împotriva părerii generale cu efect în viața lagărului, în calitate de sentinelă ori de supraveghetor pe un șantier te porți omenește, aceasta este și rămâne cumva o performanță personală și morală; pe de altă parte, joshicia unui deținut care face rău propriilor săi tovarăsi de suferință este de condamnat cu cea mai mare asprime. Este clar că lipsa de caracter a unui asemenea om este deosebit de dureros resimțită de către deținuții din lagăr și, pe de altă parte, este la fel de clar cât de adânc mișcat sufletește este deținutul când are parte de cea mai mică manifestare de omenie din partea unei sentinelle. Când de exemplu îmi amintesc cum un șef de echipă (adică un nedetinit) într-o zi mi-a întins pe furis o bucată de pâine – despre care știam că a trebuit s-o economisească din rația sa de mic dejun – atunci îmi amintesc și de faptul că ceea ce m-a mișcat până la lacrimi nu a fost această bucată de pâine, în calitatea ei de ceva material, ci acel ceva omeneșc oferit mie și cuvintele care au însoțit gestul, și privirea omenească și omenoasă ce au însoțit fapta...

Gândirea în actualitate

Din toate acestea noi putem trage învățătura că pe pământ există două rase de oameni și numai acestea: „rasa oamenilor cumsecade” și „rasa oamenilor ai dracului”. Adică rasa celor care nu se poartă omenește. Și ambele rase sunt răspândite peste tot: ele pătrund în toate grupurile de oameni; nici un grup nu este format numai din oameni cumsecade ori numai din oameni răi; din acest punct de vedere, deci, nici un grup uman nu este „pur din punct de vedere rasial” – ei bine, în felul acesta se mai găsea și câte un ins cumsecade chiar și în grupul de sentinelle ale lagărului!

Viața în lagărul de concentrare a deschis o prăpastie adâncă. Ia fel ca cele mai mari adâncimi ale vieții sufletești. Este de mirare că în aceste străfunduri ale vieții de deținut vizibil este iarăși doar omeneșcul din om? Omenescul așa cum este, ca un amalgam de bine și rău! Despicătura care străbate toată

experiența umană și care separă binele de rău ajunge chiar și până la cele mai mari adâncimi și devine vizibilă tocmai la fundul acestei prapăstii care este lagărul de concentrare.

Poate că nici o generație dinaintea noastră nu a cunoscut omul cum l-am cunoscut noi. Ce este deci omul? Este ființa care totdeauna *decide* ce este. El este ființa care a inventat camerele de gazare, dar, în același timp, este ființa care a pășit în camerele de gazare cu capul sus și cu o rugăciune pe buze.

Aceasta a fost relatarea făcută de deținutul nr. 119.104. Ajuns aici, aș dori să remarc că inițial nu voiam să public cartea sub numele meu, ci indicând drept autor doar numărul meu de deținut. De ce? Fiindcă am repulsie față de darea în spectacol. Realmente manuscrisul cărții era încheiat când am fost convins să-mi părăsesc prima intenție, argumentându-mi-se astfel: O scriere publicată anonim are o valoare mai mică, fiindcă îi lipsește curajul mărturisirii deschise. După aceasta am renunțat la unele tăieturi în textul inițial, astfel că, din conflictul dintre curajul mărturisirii deschise și jena de a mă da în spectacol a câștigat curajul mărturisirii deschise și, în felul acesta, mi-am jucat mie însumi o festă.

Noi toți acei care, datorită miilor și miilor de împrejurări norocoase ori de minuni ale lui Dumnezeu – indiferent cum le-am numi –, am scăpat cu viață din lagărul de concentrare nazist, știm și o putem spune liniștiți: cei mai buni nu s-au întors.

Gândirea în actualitate

Gândirea în actualitate

Gândirea în actualitate

Acest text reprezintă paginile 162–178 din cartea DER MENSCH VOR DER FRAGE NACH DEM SINN (Omul în fața problemei sensului vieții) Editura Piper Verlag, München. Traducător: Gheorghe V. Arsintescu, psiholog, Cluj–Napoca

Ținem să mulțumim în mod călduros domnului profesor Victor Frankl pentru că ne-a permis să publicăm din cartea domniei sale și domnului Arsintescu pentru impecabila sa traducere. Pentru că este într-adevăr o carte remarcabilă, fundația noastră intenționează s-o publice cât de curând. Noi credem că ea este absolut necesară tineretului nostru.

MEMORIA
editura

128

Memoria în prezent

Pe data de vineri 22 martie a.c., un grup de studenți la istorie, drept și filosofie de la Ruprecht-Karls Universität din Heidelberg, Germania, grup condus de prof. Ralph Tuchtenhagen și soția sa, conducători ai **Seminar für Osteuropäische Geschichte**, care întreprind o excursie de studii de 14 zile în țara noastră, a solicitat să se întâlnească cu membri ai Fundației Culturale Memoria.

Întâlnirea a avut loc în Sala Rondă a Muzeului Literaturii Române și a stârnit un interes deosebit, dovadă numărul mare de participanți, de toate vârstele, dar mai ales tineri. Discuțiile s-au purtat în jurul problemelor din trecutul istoric al României, în deosebi din perioada dintre anii 1940–1989 (pactul Ribbentrop–Molotov, actul de la 23 August, abdicarea Regelui Mihai, crimele comuniste, dosarele Securității etc.), și au fost conduse de dl. Banu Rădulescu, președintele Fundației, și prof. Mircea Dumitrescu, din Comitetul Director.

Cu acest prilej s-a hotărât să se inițieze un schimb de studenți, cu caracter permanent, între Universitatea din Heidelberg și cea din București: totodată, s-a hotărât, de comun acord, înființarea la Heidelberg a unei filiale a F. C. Memoria.

În ziua de 31 martie 1996 s-a organizat de către Filiala Cluj a Fundației Culturale Memoria la Biblioteca Centrală Universitară, o conferință sub genericul „Luptătorii din munti”, cu referință la „Gruparea Sușman - muntii Apuseni”.

Au depus mărturie printre alții: Traian Sușman, Lucretia Jurj-Costescu, Părintele Ieronim Susman.

Într-o sală arhiplină, unde s-au aflat multe personalități culturale din Cluj și mult tineret, a impresionat în mod deosebit cuvântul doamnei Lucretia Jurj-Costescu, pe care îl vom reda în extenso într-unul din numerele viitoare ale revistei

La sfârșitul conferinței s-a proiectat un film cu aceeași temă, realizat de regizorul N. Mărgineanu.

În ziua de 13 aprilie 1996, ca în fiecare an, la biserica Precupeții Noi din București s-a comemorat împlinirea a 4 ani de la trecerea în neîntință a celui ce a fost omul de cultură Vintilă Horia, personalitate complexă a școlii gândiriste a lui Nichifor Crainic, silit să ia calea exilului. La slujba de pomenire au luat cuvântul: Pan Vizirescu, Andrei Ionescu, dr. Vasile Dima, Marilena Rotaru și Banu Rădulescu. Din păcate la această evocare au lipsit reprezentanții Uniunii Scriitorilor, Ministerului Culturii, Academiei Române.

La data de 3 mai 1996, a avut loc la Cluj un simpozion sub genericul „Armata română în comunism”. Organizarea a aparținut filialei locale Memoria, condusă de d-na Doina Comea. S-a evocat figura eroului militar, generalul Nicolae Macici, exterminat în temnitele comuniste. Au luat cuvântul numeroase personalități: col. Gheorghe Vartic, istoric, profesor Dan Cernovodeanu, dl. Mihai Macici, d-na Magda Macici, scriitorul Banu Rădulescu președintele Fundației Memoria, preotul Tertulian Langa, fost detinut politic, preotul L. Brânzas etc. A participat un numeros public, remarcându-se prezența IPS George Guțu episcopul Bisericii greco-catolice, scriitorul Adrian Marino, ofiteri activi, veterani de război, istorici, studenți.

Spre regretul nostru, din cauza unei neînțelegeri, poate chiar a unei deficiențe de organizare, nu a putut participa soția generalului N. Macici, d-na Ileana Macici. Simpozionul s-a încheiat cu vizionarea filmului „Via Regis”, realizat de Fundația de Arte Vizuale din București.

În ziua de 10 mai 1996 la sediul central al Fundației Culturale Memoria din București, s-a sărbătorit *Ziua regalității din România*, evocându-se momentele deosebite din viața poporului român, în care monarhia a avut o decisivă contribuție. Au participat: președintele fundației Banu Rădulescu, Gh. Derevencu, Ion Drescan, dr. N. Robănescu, dr. L. Robănescu etc., în luările lor de cuvânt subliniindu-se rolul monarhiei constituționale în țara noastră.

Tot în ziua de 10 mai, filiala Slatina-Olt a Fundației Culturale Memoria a organizat o întâlnire urmată de o slujbă religioasă în onoarea familiei regale, la biserica Sfintii Împărați Șopot, slujbă oficiată de preotul Nicolae Nicolaescu. Au participat membri ai filialei care prin prezența lor au confirmat atașamentul tată de familia regală, recunoscând semnificatia acestei „sfinte zile” de 10 mai.

În ziua de 12 iunie 1996 a avut loc la Muzeul Literaturii Române din București, lansarea numărului 16 al revistei Memoria.

Cu această ocazie a fost lansată și cartea senatorului Sabin Ivan, fost deținut politic, carte intitulată „Pe urmele adevărului”. O carte extrem de interesantă ce menține treaz interesul pentru multe evenimente trecute, dar și mai recente, cum a fost mineriada din 13–15 iunie 1990, de la care s-au scurs 6 ani. În fața unei distinse asistente care a umplut până la refuz rotonda muzeului au luat cuvântul vorbind despre revistă și carte următorii: senatorul Ștefan Aug. Doinaș, deputatul Emil Tocaci, senatorul Vasile Vetișanu, deputatul Nicolae Cerveni, deputatul Teodor Vintilescu, Mircea Spătaru - rectorul Academiei de Artă din București, senatorul Alexandru Paleologu și, în final, autorul cărții, senatorul Sabin Ivan.

Dintre cei din sală au mai simțit nevoia să-și spună cuvântul domnii: juristul Florea de la Curtea Supremă de Justiție, Ticu Dumitrescu - președintele AFDPR, juristul Victor Clonaru și Ion Puiu.

Intervențiile acestora s-au referit la semnificația și importanța unor asemenea texte, atât de necesare lumii noastre contemporane pentru repunerea adevărului la locul cuvenit în istoria noastră.

Moderatorul acestui simpozion ad-hoc a fost domnul Banu Rădulescu. La sfârșitul ceremoniei a fost oferit participanților un cocteil.

Să reamintim mai întâi membrilor fundației noastre, răspândiți în diverse filiale în țară și în străinătate, că anul trecut în perioada iulie fundația noastră a organizat și finanțat o „Tabără de vară – Memoria”, în Bucovina, cu un grup de studenți de la Academii de Artă din țară – București, Timișoara, Iași – care timp de aproape o lună de zile au lucrat în acea zonă a țării, sub conducerea d-lui profesor de grafică de la Academia de Artă din București, Mircea Dumitrescu, vicepreședinte al fundației noastre și, cum toată lumea știe, graficianul revistei Memoria. Cu lucrările executate acolo am organizat în țară două expoziții: prima la Câmpulung Moldovenesc, imediat după închiderea taberei, iar a doua în București, vernisajul ei având loc la 4 noiembrie 1995.

Conducerea fundației a hotărât chiar atunci să facă itinerantă prin Europa această expoziție. Ne-a îndemnat la aceasta, nu numai valoarea intrinsecă a lucrărilor (marea majoritate axate pe monumentele noastre ortodoxe de o evidentă unicitate în peisajul plastic al lumii), dar și gândul că să scoatem aceste lucrări în Europa. Acest lucru tocmai pentru a mai schimba într-un fel imaginea României în lume și să vadă Occidentul că la noi nu există numai carente de diverse ordine, justificate într-un fel de perioadă critică pe care o traversăm, ci și lucruri luminoase cu care ne putem înfățișa lumii întregi. În consecință, plecând din țară în jurul datei de 10 iunie a.c., trei studenți participanți ai taberei (Doru Ivan, Ovidiu Croitoru și Tudor Leșanu), a fost organizată la Berlin, prin intermediul filialei Memoria din Berlin (președinte Ludwig Norz) și cu ajutorul galeriilor de artă Fantom (codirector Gerd Bach și Ludwig Norz), prima „Expoziție Memoria” în străinătate.

De la Berlin, unde expoziția a durat 10 zile, tablourile au fost duse la Köln și expuse acolo 10 zile la „Rumänische Forum” condus de d-na Elena Săvulescu, o româncă de mare suflet, căreia îi exprimăm și aici, public, întreaga noastră grațitudine.

Ambele expoziții s-au bucurat de un deosebit succes, probă evidentă că presa germană de prestigiu le-a menționat și elogiat.

Vizitatorii germani ne stau și ei garanție, prin faptul că au cumpărat multe din exponate, ceea ce atestă valoarea lucrărilor.

Să mai subliniem și faptul că cei trei, care au însoțit expoziția în Germania, nu s-au dus acolo numai cu lucrările lor, ci și cu cele ale tuturor participanților la „Tabăra de vară Memoria – 1995”. Acești tineri mesageri ai artei noastre s-au bucurat de o caldă primire din partea colegilor plasticieni germani, care i-au primit cu mult interes și căldură. Important, credem, este pentru ei stabilirea unor legături care, dacă pentru moment sunt încă fragile, se vor consolida pe parcurs.

Nu putem să ascundem realitatea că Fundația noastră este extrem de săracă și o asemenea întreprindere, cum a fost această expoziție itinerantă, a supus finanțele Fundației la mare efort. Încurajați totuși de acest succes, cel puțin sub aspect cultural și poate și moral, Fundația Culturală Memoria a hotărât ca în acest an să organizeze „Tabăra de creație Memoria – ediția doua – 1996” în comuna Saschiz din apropierea Sighișoarei, tot cu un grup de studenți, membri ai fundației noastre, sub conducerea aceluiași devotat profesor Mircea Dumitrescu pe care, – chiar dacă el ne obstrucționează elogiile – nu ezităm să-l numim unul din marii profesori ai scolii românești (și nu numai) de grafică, pe care îl oferim de exemplu tuturor profesorilor din România. Măcar pentru cât își sacrifică propriul

concediu în serviciul tinerilor săi studenți.

Pe cei ce vor citi aceste rânduri – am dori să fie cât mai mulți tineri – îi invităm să ni se adreseze și ne gândim în mod special la studenți, care să nu servească neapărat artele plastice, ci și alte discipline precum filologie, istorie, drept, sociologie, psihologie etc. Adică discipline în conexiune cu preocupările Fundației și revistei noastre.

Spunem acest lucru, fiindcă în statutul Fundației noastre figurează ca un deziderat major ajutorarea tinerilor noștri, viitoare cadre pentru edificarea unei Româнии mai frumoase și mai bune decât am avut-o noi, cei vârstnici.

În lumea noastră de azi, în care se întâmplă mai mult lucruri rele decât bune, iată-ne în fața unui gest de o rară frumusețe. Astfel, recent, președintele Fundației dr. Banu Rădulescu, a primit donație din partea familiei *general Dumitru-Mițită Todicescu* - familie care a avut multe de îndurat în regimul comunist - o casă (vezi foto alăturat), destinată să servească scopurilor Fundației, în esență, scopuri culturale și umanitare. În consecință, președintele pune la dispoziția Fundației, pe timp nelimitat și fără nici o pretenție materială, această clădire în care s-au și proiectat: o editură, o librărie-club cultural, o bibliotecă deschisă tinerilor elevi și studenți, cu cărți privind universul concentraționar, un centru de inițiere în informatică, destinat copiilor, ateliere pentru tinerii plasticieni, o cantină care să-i servească pe bătrânii neajutorati ducându-le masa la domiciliu și o microtipografie. În momentul de față însă, clădirea care, între altele, e lipsită și de instalația de gaze, comportă reparații capitale, destul de costisitoare. Pentru a le putea efectua, ne adresăm tuturor membrilor Fundației noastre, din țară și străinătate, precum și altor simpatizanți ai noștri, să contribuie pe măsura posibilităților, astfel ca proiectul să prindă viață. Ei o pot face depunând la Banca Comercială Română (BCR) Filiala Sector 1 București în cont lei 4510101253 sau cont valutar 472131600160, cu mențiunea „Pentru sediul Fundației Memoria”. Toți acești donatori vor fi nominalizați în „Cartea de onoare a Fundației”. Noi le mulțumim de pe acum.

Exprimându-ne încă o dată profunđa noastră recunoștință față de donatorii noștri (doamnele Lucreția Carp-Todicescu și Maria Groșescu-Todicescu), îi asigurăm că nu ne vom abate nici o clipă de la scopurile pentru care ni s-a făcut acest prețios dar.

DAN CERNOVODEANU
*Emblemele statului rus
și apoi bolșevic
în perioada 1917–1922*

*Comunismul
văzut din
interior*

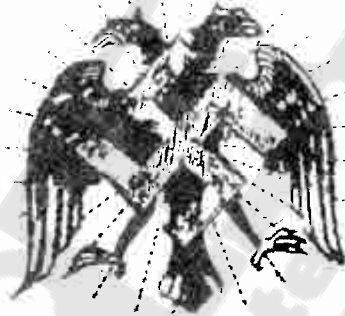
Profundele transformări politice și sociale din Rusia odată cu declanșarea revoluției din 1917, și-au găsit un ecou și în domeniul emblematicii de Stat, ce urmărea să simbolizeze și grafic aceste transformări, înlocuind vechile însemne heraldice ale Imperiului țarist (vezi fig. 1).

Astfel, prima emblemă, adoptată de Guvernul Provizoriu Rus, condus de Aleksandr Feodorovici Kerenski, din perioada lunie – Octombrie 1917. (vezi fig. 2), conserva încă anumite reminiscențe din stema imperială a țării, în sensul că nu renunța la acvila bicefală, de origine bizantină, din armeriile defunctei monarhii a Romanovilor, numai că, de astă dată, pasărea himerică neagră, era deposedată atât de coroana centrală și de cele ce timbrau cele două capete ale sale, cât și de colanul Sf. Andrei, ca și de atributele suveranității – sceptra și globul crucifer – ce purtase anterior în ghiare. Un element inedit al acestei embleme consta într-o svastică inversată (anti-svastică) și plasată oblic, ce broșa peste trupul acvilei. Fascicule de raze, emanând de pe flancurile pasării cu două capete, completau aspectul acestui prim însemn de Stat, adoptat după proclamarea Rusiei ca republică. Prezența svastice ne-am putut-o explica prin faptul că, străvechi simbol religios indian, el reprezenta originea ariană a popoarelor stabilite în Europa după migrația lor din Asia, popoare printre care se numărau și Slavii. Firește, la epoca respectivă (anul 1917), svastice nu i se atribuiseră încă rolul de a constitui simbolul nazismului hitlerist, dar considerăm ciudat faptul că guvernul lui Aleksandr Kerenski să preia un asemenea însemn, ce avea doar o vagă tradiție în emblematica europeană de până atunci. E posibil ca după modelul rus, să se fi inspirat, la aceeași epocă, și svastica albastră ce apare în emblematica Finlandei, sau cea roșie, din emblematica Letoniei. Dar aceste două svastice nu vor fi inversate și nici plasate oblic. Ceea ce socotim că este un fapt insolit, constă în împrejurarea că, 16 ani mai târziu, respectiva cruce cu brațele frânte, în aceeași postură ca aceea din emblema Rusiei din perioada guvernării lui Kerenski, să devină atributul convențional al însuși regimului

Dan Cernovodeanu

1. Emblema regimului țarist

2. Emblema regimului Kerenski

Comunismul a deschis poarta fascismului

national-socialist din Germania, ce va lupta – după cum se știe – cu înverșunare împotriva celui comunist din U.R.S.S.

După căderea lui Kerenski în urma așa numitei „revoluției din Octombrie” din același an, guvernul bolșevic, condus de Lenin, va adopta în Martie 1918, o altă emblema de Stat, de data aceasta a Republicii Socialiste Federative Sovietice Ruse, alcătuită din nou din elemente în contradicție cu ideile profesate de bolșevicii ajunși atunci la putere. Astfel, noua emblema (vezi fig. 3) se prezenta sub forma unei cunune de spice de grâu, cu șase legături, din care cinci dintre ele purtau fiecare câte o inițială, în caractere slavone, a numelui noii orânduirii comuniste P C F C P (Republica Socialistă Federativă Sovietică Rusă). În interiorul cununii erau figurate seceră și ciocanul, așezate în cruce, iar în bordură, se afla înscrisă binecunoscuta deviză, de asemenea în limba rusă, „Proletari din toate țările, uniți-vă!” Cununa din spice de grâu se găsea așezată pe un cartuș de tradiție barocă, la baza căruia se distinge cifra romană III, putând semnifica cea de-a III-a Internațională Comunistă (Komintern), creată la acea epocă. Tot cartușului îi aparține și o urnă cu două toarte, din care iese o flacără stilizată. Elementul surpriză a acestei embleme bolșevice îl constituie prezența a două securi consulare cu tăsurile în afară, încrucisate în spatele cartușului, prezentă ce se explică prin faptul că ele au fost, în secolul al XVIII-lea, unul dintre simbolurile marelui revoluționar francez din 1789, însă folosirea lor într-o emblema comunistă este contradictorie, de vreme ce revoluția rusă din 1917 a fost de esență proletară și nu burgheză ca cea franceză. În plus, la un an după apariția însemnului ce am descris și analizat, emanat din inițiativa guvernului lui Lenin, se produce în Italia întemeierea partidului fascist al lui Benito Mussolini, care era logic să adopte o fascie ca însemn simbolic, ce devine, după marsul asupra Romei din 1922 și preluarea puterii de către Mussolini, una dintre

Emblema bolșevică în care se disting clar fasciile, devenite ulterior emblema fascistă

Comunismul văzut din interior

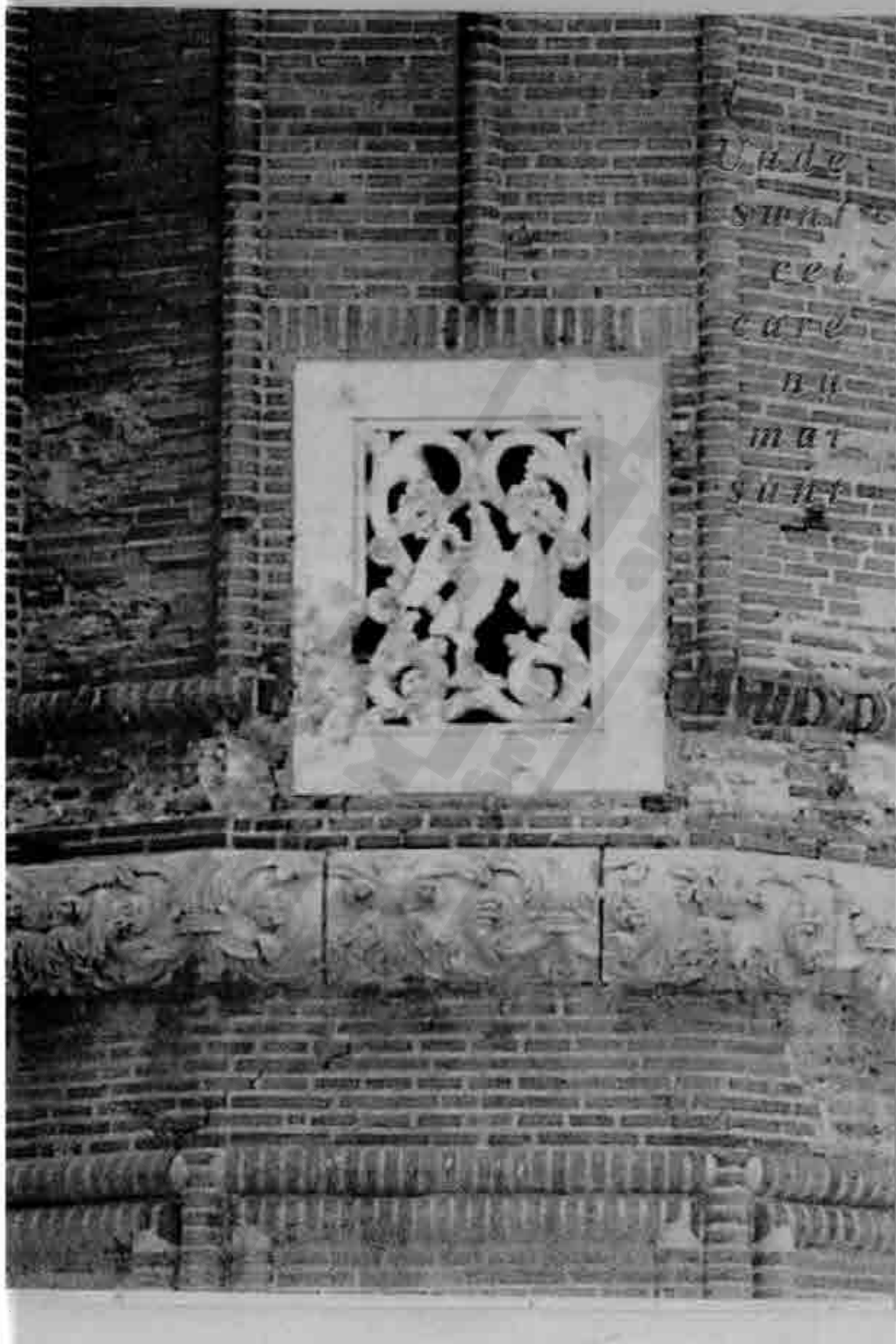
emblemele însăși a Italiei fasciste, fiind vorba, din nou de un regim politic diametral opus comunismului.

Dar ne aflăm încă în Martie 1918, iar emblema bolșevică în cauză va fi reluată 4 luni mai târziu, la 10 Iulie 1918, însă cu un adaos: în cununa cu secera și ciocanul în crucis, va mai apare un nou element și anume, un disc solar la orizont (deci reprezentat pe jumătate), ce emană, în evantai, fascicole de raze. Noua compoziție figurează pe coperta primei Constituții a Republicii Socialiste Federative Sovietice Ruse din data susmenționată și va continua ulterior să fie folosită ca emblema a R.S.F.S.R. Soarele radiant a fost după aceea impus și adoptat în emblemele celor 15 republici socialiste sovietice, alcătuind de la 1922 încoace teritoriul U.R.S.S. Mai târziu, după cel de-al doilea război mondial, același astru emanând raze a fost deasemenea impus în emblemele de Stat create în multe dintre țările din Sud-Estul european, satelizate la acea epocă de Sovietici, printre care – din nefericire – și România.

Însă, în 1922, când s-a realizat emblema U.R.S.S., firește fasciile și alte elemente împrumutate heraldicei (precum cartușul cu urna cu flacără și ramurile cu frunze de laur), au fost eliminate din noua compoziție grafică sovietică, fiind introduse în conținutul ei, steaua roșie în cinci colțuri, precum și globul pământesc peste care brosează în crucis secera și ciocanul, vădind pretenția comunismului, simbolizat prin cele două unelte proletare, să domine întreaga noastră planetă. Din fericire, după experimentul ratat al acestei nefaste doctrine ce s-a dovedit falimentară, pericolul de comunizare a fost, să sperăm, definitiv înlăturat de pe planeta noastră.

Comunismul văzut din interior

Comunismul văzut din interior

„Catalogul” celor uciși în lupta contra comunismului

PAULA (?) – poreclită „nemțoaica”, de origine germană, mamă a patru copii, prinsă la graniță în încercarea de trecere a frontierei, în drum spre libertate. A decedat în temniță la Miercurea Ciuc, în urma regimului de exterminare.

PAUNCZ Adalbert – a murit la Gherla în 1963.

PAVALACHE Margareta – profesoară din Craiova, a murit în spitalul închisorii Văcărești, în urma tratamentului inuman la care a fost supusă.

PAVEL Ion – student, originar din Bucovina, ucis de Securitate la Aiud în 1949.

PAVEL (?) – a făcut parte din secta „Martorii lui Iehova”, a murit la închisoarea de la Aiud, pe 11.V.1976.

PAVELESCU Alexandru – din București, a murit la Aiud.

PĂCURARIU Cornel – primar din com. Mircești, jud. Alba, de pe Valea Ampoiului; a fost arestat în 1949 pentru participarea la mișcarea de rezistență armată anticomunistă din M-ții Apuseni și a dispărut fără urmă.

PĂCURARIU Maria – soția celui de mai sus, a fost arestată în aceleași împrejurări, după care nu s-a mai știut nimic de soarta ei.

PĂCURARU Axente – 28 de ani, student, originar din Coveș, jud. Târnava, a fost ucis de Securitate la Sibiu.

PĂDURE Aristide – 36 de ani, avocat din Vaslui, a murit la Aiud în 1951.

PĂDUȚ Pavel – țaran din com. Vâlcelele de Sus, jud. Olt, a fost împuscat pe 15.I.1962, când armata a tras în țaranii care se revoltaseră împotriva colectivizării.

PĂIȘ M.(?) – ofițer, mort în închisoare.

PĂIȘ Nicolae – viceamiral, subsecretar de stat la Marină între 4.IV.1941–19.II.1943, când a demisionat. A fost arestat și supus unui regim de tortură, fără îngrijiri medicale; a protestat printr-o grevă de 40 de zile, după care a murit în celula 27 a închisorii de la Sighet, pe 20.VIII.1952, și a fost aruncat în groapa comună de pe malul Izei.

PĂIUȘAN Cornel – 59 de ani, originar din jud. Suceava, a murit la Aiud în 1962.

PĂLĂGHITĂ (?) – avocat, a murit în închisoare.

PĂLĂNGEANU Emil – general de divizie; a fost arestat pe 15.VIII.1952 și trimis în lagărul de exterminare de la Capul Midia. Persecutat de ofițerul politic Lupu, bolnav, lipsit de hrană, a fost târât de doctorii deținuți Jovin și Țincă, pe viscol, la

*Unde sunt
cei care
nu mai sunt*

*Unde sunt
cei care
nu mai sunt*

*Unde sunt
cei care
nu mai sunt*

P

infirmerie, și a murit în Ajunul Crăciunului 1953.

PĂLĂNGEANU Nicoiaie – fratele celui de mai sus, și el general de divizie; în 1941 era șeful Marelui Cartier General, iar între 24.I.1942 și 17.III.1944 prefect al Poliției Capitalei. A fost comandantul Zonei de Sud, comandant teritorial al Corpului 2 Armată, pentru eliberarea acestor zone de trupele germane. Când comuniștii au venit să-l aresteze, a avut un atac de inimă și a murit.

PĂNESCU Gh. Constantin – a murit la Gherla în 1960.

PĂNUS Iacob – a murit la Gherla în 1958.

PĂRĂSCĂU (?) – participant la mișcarea de rezistență armată anticomunistă din M-ții Maramureșului, a murit în luptă cu Securitatea la Moara Băcului din com. Călinești, între Iza și Mara.

PĂRTILĂ Vasile – preot de lângă Huedin, a fost condamnat la moarte și executat în 1957, pentru că l-a găzduit pe conducătorul grupului de rezistență armată anticomunistă de pe râul Iară, din Maramureș.

PĂSĂRICĂ Vasile – 22 de ani, țaran din Epureni, fostul jud. Tutova, a murit la Aiud în 1947.

PĂSTOR Dionisie – 63 de ani, țaran din Jac, jud. Sălaj, a murit la Aiud în 1950.

PĂSĂLĂU Gheorghe – șofer din București, executat la Jilava în iunie 1953, pentru că a vrut să arunce în aer tribuna oficială din P-ța Aviatorilor de 1 mai 1952.

PĂTĂROAIE Vasile – a murit la Gherla în 1960.

PĂTRĂSCU Constantin – a murit la Gherla în 1950.

PĂTROIU Grigore – 35 de ani, șofer din București, a murit la Aiud în 1948.

PĂTRĂSCANU Nutti – nepot al lui Lucretiu Pătrăscanu, arestat pe 15.V.1948, ca șef al studenților legionari de la Facultatea de Medicină, pentru participarea la sesiunile comandamentului legionar în perioada 1947-48. Chinuit în procesul de „reeducare”, a devenit el însuși tortionar. În aprilie 1950 a fost trimis la Tg. Ocna, ca să conducă „reeducarea” de acolo, dar nu a reușit în acțiunea sa. În 1954 a fost condamnat la moarte în grupul lui Eugen Turcanu; pedeapsa i-a fost comutată în muncă silnică pe viață. A murit la Jilava, în izolare.

PĂTRU (?) – țaran din com. Vad, jud. Făgăraș, de pe râul Sinca, a murit la Gherla în 1957.

PĂUN Ion (Gheorghe?) – elev, originar din Bran, jud. Brașov, a murit la Aiud în 1946.

PĂUNESCU Alexandru – inginer chimist din Ploiești, a murit în temniță la Aiud, în noiembrie 1950.

PĂUNESCU Ion-Nelu – elev din Câmpina, legionar, a luat parte (3.IX.1940) la atacul postului de radio BOD; după rebeliunea legionară, a plecat în Germania. Parașutat în România în 1948, a fost împușcat de Securitate.

PĂVALOAIIE Vasile – n. 14.VIII.1926 la Dolhasca, jud. Suceava, subinginer silvic, arestat pe 15.V.1948, a făcut parte din grupul tortionarilor veniți de la Suceava la Pitești pentru acțiunea de „reeducare”. Și-a continuat activitatea la Gherla până în 1953, când a fost condamnat la moarte pentru „acte de teroare în grup”. A fost executat la Jilava pe 17.XII.1954.

PĂVĂLUC Ion – din com. Liteni, jud. Fălciu, a murit în urma bătailor de la Securitate, din timpul colectivizării.

PĂVĂLUC Marioara – soția celui de mai sus (P. I.), a murit și dansa în urma bătailor de la Securitate.

PĂCLISANU Zenobie – din com. Pâclișa, de lângă Alba Iulia, a făcut studii strălucite la Blaj, Viena și Budapesta. Prelat, profesor erudit și scriitor, a fost preocupat de viața politică a țării, mai ales a Transilvaniei. A fost profesor la Facultatea de Teologie din Blaj, iar din 1.IX.1918 secretarul Adunării Naționale și unul din redactorii Proclamației Unirii. A fost director la Ministerul Culturii. Arestat în 1949, trece prin torturile de la Min. de Interne, Jilava și ajunge la Sighet. În martie 1952 este readus la București și eliberat. Rearestat în 1957 pentru reactivarea Bisericii greco-catolice, a fost chinuit în anchete, fiind exterminat în noiembrie 1958 de călăii de la Min. de Interne. A fost vicar al Bucureștiului în timpul prigoanei comuniste împotriva creștinismului, a publicat articole și lucrări despre românii din Transilvania.

PĂNZARU Pavel – medic, a murit la Colonia Salcia în 1961.

PĂRĂIANU Constantin – preot din Craiova, a murit la Periprava în 1961.

PĂRĂIANU Grigore – maior în Regimentul 11 Călărași din Arad, 53 de ani, a fost ucis de Securitate în 1960, fiind aruncat de la etaj după ce fusese rearestat.

PĂRĂU Toma – zis Porumbu, născut în 1928, la Ileni, jud. Făgăraș, tânăr taran curajos, a refuzat să intre în colectivă în 1946. După eliberarea din armată, s-a retras în munți în 1950, iar în noiembrie a coborât la unchiul său din comună. Trădat, a murit în luptă cu Securitatea.

PĂRCĂLABU Emil – maior, comandantul Batalionului 1 al Scolii Militare din Radna, a murit la Nazarcea, Capul Midia, în 1954.

PĂRVAN Gheorghe – 30 de ani, căpitan, din București, a murit la Aiud în 1950.

P

Reamintim cititorilor noștrii că, baza prezentei „enciclopedii” a fost încredințată de domnul Cicerone Ionuțiu, membru al Filialei Memoria din Paris (tudur și în prezent), care a avut amabilitatea să ne ofere datele respective. La datele furnizate de domnul Cicerone Ionuțiu am adăugat unele altfel transmise pentru bursarabeni de filiala Memoria din Chișinău.

Ale informații le obținem de la AFDPR – sediul central din București.

La cele de mai sus se adaugă propriile noastre investigații; le obținem fie în scris, fie prin înregistrări pe casete audio, așa zisă „ismrie orală” (depușe apoi la „Arhiva” Fundației) și pe casete video (zește u „Videmecii” noastre). Înregistrările le facem cu ajutorul celor 40 de filiale Memoria pe care le avem până acum în țară și străinătate.

Rugăm pe toți cei dispuși să scrie la lumină Adevărul să ni se adreseze fie direct, fie prin filialele noastre.

Pe măsură ce putem corectăm erorile survenite pe parcurs vom semna corectia, la rubrica „Memoria Corrigenda”. Oricum după publicarea întregului „catalog” vom reveni asupra lui, incluzându-l pe cei omiși și îndreptând unele date ce s-au dovedit greșite.

PÂRVU Ioan – țăran înstărit din com. Sepreuş, jud. Arad, 46 de ani, socotit a fi fost agitator în revolta țărănească declanșată la preluarea cotelor de cereale. În urma intervenției Militiei și Securității, patru țărani, printre care și P.I., au fost împuşcați pe loc în 1949, iar alți 57, arestați.

PÂRVU Nicolae – 44 de ani, funcționar din București, a murit la Aiud în noiembrie 1943.

PÂRVU Teodor – n. 1913 la Sepreuş, jud. Arad, proprietar de pământ, avocat, propagandist al PNT, a fost împuşcat cu același prilej ca cel de mai sus (P.I.) în 1949.

PÂRVU Viorica – elevă din Sepreuş, jud. Arad, a fost ucisă în anchetă la Oradea.

PÂSLARU Gheorghe – 48 de ani, preot din Păncești-Moinești, a murit la Aiud în 1962.

PÂSLARU Gheorghe – șofer, a murit la Jilava în 1953.

PÂSLARU Nicolae – avocat, din Păncești, jud. Bacău, comandant legionar pe Moldova, a fost arestat pe 15.VIII.1948, torturat în anchete, condamnat la 25 de ani muncă silnică; a murit la Aiud.

PÂSLARU Nicolae – preot, a murit la Aiud în 1961.

PÂSLEA Viorel – 24 de ani, din Arad, a murit la Aiud în 1962.

PELENCȘI (PELECSI) Ion – a murit la Gherla în 1963.

PELIVAN G. Ion – istoric al Basarabiei, om politic, deputat în Sfatul Țării care a votat la 27.III.1918 unirea Basarabiei cu România; după Unire, a fost deputat în Parlamentul României, ministru al Basarabiei în mai multe guverne. Arestat, a fost exterminat în închisoarea de la Sighet, pe 24.I.1954.

PENCIU (?) – inspector de Poliție, din Craiova, a murit la Canal km. 4 în 1954.

PENESCU (?) – colonel de jandarmi, din București, a murit în detenție.

PENIȘOARĂ Pericle – învățător din satul Oteleni, de lângă Huși; arestat pe 15.VIII.1952, a murit la Canal în 1962.

PENTA Nicolae – țăran din com. Ilidia, jud. Caraș-Severin, arestat pentru participarea la rezistența armată anticomunistă din M-tii Banatului, a murit în temniță.

PENȚIA Nicolae – a murit la Gherla în 1953.

PERĂIȚĂ (?) – fost șef al Siguranței din Dej, a murit în închisoare.

PERIFAN Gheorghe – condamnat în septembrie 1949 în lotul luptătorilor din rezistența armată anticomunistă de la Babadag, a fost ridicat de la Gherla din ordinul lui Nicolschi și executat la Timișoara pe 2.IV.1950.

PERJERU Socrate – țăran din com. Enăchesti, jud. Cahul.

Basarabia, primar al comunei, ridicat de NKVD pe 7.VII.1941 și deportat în Siberia, unde a murit în împrejurări neelucidate.

PETCOV I. Teodor – a murit la Gherla în 1960 (1961?).

PETCU Mihai – n. 1890, în Basarabia, a fost represat de sovietici în 1946 și a murit în lagărele staliniste.

PETCU Teodor – preot, a murit la Gherla pe 12.III.1957.

PETCULESCU Ilarie – 62 de ani, avocat din Săcele, Calafat, a murit la Aiud.

PETCULESCU Nicolae – preot din Dolj, a murit la Peninsula în 1953.

PETRESCU David – originar din Romanai. a fost executat în 1949.

PETRESCU Gheorghe – medic din Pioiești, a murit în închisoare la Botoșani, în 1963.

PETRESCU Gheorghe – renumit chirurg din Ploiești, directorul spitalului Schuler, fruntaș al PNT, arestat în 1949, a murit în închisoare.

PETRESCU Petre – 68 de ani, originar din Aninoasa, a murit la Aiud în 1964.

PETRESCU Petre – originar din jud. Dâmbovița, a murit în temniță.

PETRESCU Traian – tânăr funcționar, încarcerat la Aiud, unde s-a îmbolnăvit de meningită; Coler, comandantul închisorii, a refuzat să-i acorde asistență medicală și Tr. P. a murit în chinuri cumplite.

PETRESCU S. Virgil – a murit la Gherla în 1956.

PETRESCU (?) – îbrar din București, a murit la Canal.

PETRESCU-LUNGU David – a fost condamnat la moarte și executat.

PETRI (?) – avocat din Slatina, a murit în închisoare la Pitești în 1958(?).

PETRISOR (?) – director la întreprinderea de Hoteluri din Mamaia, în regimul comunist. În 1986 a fost aruncat pe fereastră de către Securitate pentru a se înlătura un martor al fărădelegilor săvârșite de oamenii regimului de pe litoral.

PETROVAN I. Dumitru – a murit la Gherla în 1962.

PETROVAN Ion – inginer cu doctorat în Germania, general de Corp de armată la Artilerie, Cavalier al Ordinului „Mihai Viteazul”, arestat în lotul Ion Pașca, din mișcarea de rezistență armată anticomunistă din M-ții Lăpuș, a murit în închisoarea din Botoșani în 1963.

PETROVICESCU Constantin – general de brigadă, trecut în rezervă, în 1938 pentru atitudinea sa în procesul lui C. Zelea Codreanu, căruia – ca președinte al completului de judecată –

P

i-a cerut achitarea. Pe 15.IX.1940 a fost numit ministru de Interne, iar pe 25.X.1940 a fost reintegrat în armată cu gradul de general de divizie. A înființat lagăre pentru agitatorii comunisti și i-a internat la Caracal pe comunistii ieșiți din pușcării. A creat poliția legionară, desființată de Ion Antonescu în 1940, după asasinatele de la Jilava. În ianuarie 1941 a fost înlocuit. Arestat în vara anului 1941, a fost condamnat la 5 ani temniță grea și a rămas la Aiud până în 1948, când a murit în pușcărie.

PETRU Alexa – 42 de ani, muncitor din com. Măneciu, jud. Prahova, a murit la Aiud (Botoșani?) în 1964.

PICA Ion – țăran din com. Răusor, de pe pârâul Sebes, jud. Făgăraș, a fost arestat în 1950 pentru ajutor acordat partizanilor, deoarece băiatul lui, cu același nume, făcuse parte dintre luptătorii din munți. Rearestat, bătrânul Ion Pica a fost chinuit în anchete de Securitate și a murit în temniță la Aiud în 1962.

PICOS Florian – n. 15.X.1899 la Alba Iulia, condamnat la muncă silnică pe viață în lotul luptătorilor anticomuniști din M-ții Apuseni, a fost ridicat din penitenciarul Sibiu în baza ordinului lui Nicolschi și executat la Timișoara pe 5.V.1950.

PIELE Gheorghe (Ghiță) – din Arnota, a făcut parte din mișcarea de rezistență armată anti-comunistă și a fost împușcat la Timișoara în 1950.

PIHALȚ Ion – a murit la Gherla în 1960.

PINTEA Bobu – student la Cluj, rănit în ciocnirea cu organele Siguranței; arestat, a fost omorât în anchetă în august 1948.

PINTILIE Ion (Nelu) – student, originar din Tecuci, a murit la închisoarea din Pitești în 1951, asasinat de echipa de „reeducare” a lui Țurcanu.

PINTORI Eraldo – a murit în închisoarea din Aiud.

PIPER Ioan – a murit în detenție.

PISOSCHI Petru – din Botoșani, a murit în detenție la Făgăraș.

PISTRUI Petru – n. 1898, în Basarabia, represat de sovietici în 1946 și mort în lagărele staliniste.

PITEI M. Teoader – originar din Basarabia, deportat de sovietici, a murit în lagărul de la lacul Onega.

PIȚIGOI Ioan – țăran din Casimcea, jud. Tulcea, condamnat la 20 de ani muncă silnică în septembrie 1949, cu lotul luptătorilor anticomuniști din Babadag, a trecut prin închisorile Jilava și Gherla. A fost ridicat din închisoarea de Securitatea din Cluj și executat la Timișoara..

ÎN CĂUTAREA OMULUI PIERDUT

Interesându-se de soarta unchiului său, generalul MARGARITOPOL DEMOSTENE, căreia îi datorează educația și instruirea sa încă din copilărie, doamna Jacqueline Margaritopol, a primit la doua date diferite, emise de Ministerul Justiției în același an 1995, răspunsuri contradictorii.

Astfel, la 7.06.1995, cu adresa M/217, Direcția Instantelor Militare din acest minister îi transmite cu totul alte date decât o face Direcția Penitenciarelor, pendinte de același minister, la 7.11.1995 prin adresa 3377. Astfel, din prima adresă reiese că Margaritopol Demostene a fost arestat la 13 august 1952, iar în a doua adresă apare 14 august 1952; mai departe, din prima adresă reiese că a fost internat în spitalul penitenciarului Văcărești la 13 august 1952, în vreme ce din a doua se menționează 16 august 1952: tot așa, din prima adresă reiese că la 28 decembrie 1952 a fost pus în libertate, în vreme ce și în prima, și în a doua adresă, se menționează că a murit la 30 decembrie 1952; mai mult, în ultima adresă se precizează că „din evidentă nu reiese cauza, nici numărul actului de deces și nici unde a fost înregistrat decesul”.

Fată de răspunsurile contradictorii de mai sus, redacția noastră ține să-și spună și ea punctul de vedere, și anume:

a. Cum poate să dispară un om, fără să i se mai cunoască urma, exact cum ai strivi o insectă?

b. Dacă burocratia comunistă excela prin minciună în legătură cu vietile oamenilor, și mai ales ale foștilor deținuți politici, cum e posibil ca și astăzi, după șase ani de așa-zisă democrație, să nu poată fi găsită urma unui om?

c. Cum e posibil ca același Minister al Justiției, prin două direcții ale sale, să furnizeze date diferite? Căci, repetăm, se caută un om, și nu un animal!

Rugăm pe toți cei care cunosc lucruri certe în legătură cu cel dispărut să comunice amănunțele respective pe adresa: Margaritopol Jacqueline, 30, rue des Arbustes, 31500 TOULOUSE – FRANȚA sau să ne scrie la redacția noastră.

Suntem rugați de domnul inginer Nicolae Sorin să furnizăm date despre col. TÂRNOVEANU și cpt. ȘTEFĂNESCU, ambii instructori la Școala de Ofiteri de Antiaeriană în anul 1944.

Din informațiile noastre, acestia ar fi fost deținuți politici în regimul comunist.

Rugăm pe cei ce cunosc ceva exact în legătură cu cei de mai sus să scrie pe adresa redacției noastre sau domnului Nicolae Sorin, Mölmsweg 4, D-31241-ILSEDE, GERMANIA, tel. 05172/5589.

Unchiul meu, CONSTANTIN VARLAAM, avocat de Brăila, membru al partidului averescan, fost parlamentar înainte de 1938, a fost arestat în anul 1946-47(?) și, după unele informații, necondamnat de regimul comunist, a murit în închisoare. Nu știu exact dacă la Sighet sau la Aiud. Rog pe cine poate să furnizeze unele amănunte exacte despre moartea lui, să mă anunțe la adresa: Victor Mihăilescu, str. Radu Boiangiu 8, bl. 38, sc. A, ap. 4 - buc. I sau să anunțe la redacția revistei Memoria.

Cei care pot da relații despre fostul locotenent MIHAI HAUCA și fostul căpitan SIEGFRIED (HARRY) FELLER (amândoi cu domiciliul actual în Suceava), care în cadrul Miliției din Dorohoi s-au dedat la atrocități asupra deținuților politici, supunându-i la chinuri inimaginabile, în urma cărora unii dintre ei au decedat, sunt rugați să le comunice redacției noastre.

Revista noastră vrea să lămurească împrejurările în care a decedat (locul, data, cauzele decesului etc.) medicul GHEORGHE NICOLA, născut la 1 mai 1921 la Vidin, în Bulgaria, absolvent - cu bursa de la statul român - a Facultății de Medicină din Cluj (în 1945 refugiată la Sibiu); numit medic la Satu Mare după absolvirea facultății, apoi transferat la Sibiu ca medic radiolog la spitalul TBC-adulți. A fost ridicat pe 18 februarie 1953, când se întorcea de la consultații, și dus la Miliția din Sibiu; nu a fost condamnat, dar în primăvara anului 1955, soția a fost anunțată că soțul ei a decedat, înmânându-i-se un certificat de deces. În încercarea sa de a afla de la medicul închisorii din Aiud cauza morții (care a survenit pe 13 septembrie 1954), i s-a comunicat diagnosticul, chipurile „hidropericardită TBC”, dar nu a reușit să-i găsească mormântul. În urma lui au rămas soția și doi copii mici, dintre care fetita, născută după arestarea lui, nu și-a cunoscut tatăl.

A fost un medic apreciat de pacienți, un om adevărat, un sot și un tată bun și blând. Cei care pot da relații în legătură cu detenția și moartea lui, sunt rugați să se adreseze redacției noastre.

Cei care pot da relații din perioada detenției prof. dr. GHERON NETTA (Aiud, 1947-1955), a fiicei acestuia arh. ALEXANDRA DOZZI (Malmaison, Ghencea, Târgșor, Mislea, 1951-1953), precum și a ginerelui său ing. RADU NICULESCU-BUZEȘTI (Sighet, 1947-1957, urmat de domiciliu obligatoriu la Însurăței - Rubla, jud. Brăila), sunt rugați să le comunice pe adresa: Liviu Constantin, București, sect.5, str. Dr. Herescu nr. 3, cod poștal 76224. Cu mulțumiri.

Am primit la redacție de la un domn care semnează cu inițiale următorul text în legătură cu un anume MIHĂILESCU din HUNEDOARA. Ni se scrie: „Asta a omorât foarte mulți partizani din munți. A fost maior de Securitate. Sade pe str. Romanilor, în spatele cantinei lui Bondi, din Hunedoara. Este pensionar, dar acum se ocupă de secția chinologică, să mai ia și de aici ceva. Nu-i ajunge pensia de securist! La C.S. Hunedoara conducea o mică secție specială, oamenii de acolo spuneau ca este un „dur” și un „necioplit”. Ar avea de spus multe cu privire la distrugerea rezistenței din munți.”

Cine poate da relații despre acest individ, este rugat să ne scrie pe adresa redacției.

În vara anului 1949, lângă satul Găinești-județul Suceava a fost împuscat de Securitate inginerul silvic AUREL GORODIUC. El a fost „turnat” de pădurarul Vasile Preoteasa. Cine cunoaște amănunte în legătură cu această tragedie este rugat să comunice la AFDPR-domnului Dr. Radu Damian la telefoanele: 613.93.59-627.47.70 sau la sediul redacției noastre.

Am primit de la doamna Romana Georgescu-Bârlad, domiciliată în București, telefon 6867532, rugămintea să ne interesăm de dr. LIVIU CIGĂREANU, prefect al jud. Timiș Torontal în perioada interbelică, membru marcant al Partidului Național Român, personalitate care și-a adus contribuția la marea Unire. El a fost arestat în Sâmbăta Paștilor 1952 și a decedat în august 1952 în închisoarea Văcărești.

De asemenea, despre MIRCEA BUCUR student la medicină care a murit în închisoarea Pitești în martie 1950.

Dacă cineva poate furniza amănunte asupra perioadei de detenție a celor de mai sus, să le comunice redacției sau doamnei Georgescu-Bârlad la telefonul menționat.

În vederea reconstituirii universului concentraționar românesc, ne adresăm: foștilor deținuți politici, foștilor deportați sau strămutați, foștilor prizonieri, foștilor dizidenți, foștilor anchetatori, magistrați, gardieni, rudelor, prietenilor sau cunoșcutilor lor, oricăror altor persoane care au avut un contact nemijlocit cu detenția politică, să ne furnizeze orice date privitoare la împrejurările arestării, începând cu ancheta, procesul, condițiile deportării sau locurile de detenție, condițiile penitenței (cazare, alimentație, torturi etc.), amintiri despre ei înșiși sau despre persoanele cunoscute de ei, ori să ne semnaleze unele evenimente mai deosebite la care au fost martori.

Fiecare mărturie trebuie să respecte cu strictețe adevărul.

Aceste date fac parte din patrimoniul moral și istoric al națiunii noastre și nu trebuie să dezertăm de la datoria de a le face publice.

MEMORIA

revista gândirii arestate

17

Editată de FUNDATIA CULTURALĂ MEMORIA
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Calea Victoriei 139 - București - 1 - 71102 - România - Europa
Telefon: (401) 659 6563, 650 8044 - Fax: 659 6563

Redactor coordonator GHEORGHE DEREVENCU
Prezentarea grafică MIRCIA DUMITRESCU Redactor DINU BĂCĂUANU
Fotografii de MIRCIA DUMITRESCU

Tehnoredactare computerizată CĂTALIN GRAS

Materialele se vor prezenta dactilografiate; publicate sau nu, manuscrisele nu se restituie
Responsabilitatea pentru conținutul fiecărui articol revine autorului respectiv;
pentru materialele nesemnate răspunde redactorul șef.

Abonamente:

Pentru cei din străinătate: - abonament curent: patru numere consecutive: 40 dolari SUA sau echivalentul în altă valută
- abonament de susținere: începând de la 100 dolari SUA.

Anunțăm cu plăcere din străinătate că revista „Memoria” e pusă în vânzare la librăria Virgin - Megastore - Carroussel du Louvre, 99 Av. de Rivoli, 75001 Paris

Pentru cei din țară: - abonament curent: pentru patru numere consecutive: 15.000 lei.
- abonament de susținere: începând de la 200.000 lei.

În prețurile de mai sus sunt cuprinse și taxele postale.

Elevii, studenții și foștii deținuți politici beneficiază de o reducere de 50%, cu condiția să-și procure revista direct de la redacție, pe bază de legitimație și atunci un exemplar, proprietate personală.

Cuitorii care își procură revista direct de la redacția noastră beneficiază de o reducere.

Încetăm să știm pe cei care solicită numere mai vechi că am fost nevoiți să reactualizăm prețul acestor numere, alături de creșterea prețurilor de vânzare.

Pentru cei care, în afara revistei, vor să susțină material Fundația, o puteți face prin donații.

Rugăm pe toți donatorii noștri din țară și străinătate, să ne anunte în scris toate donațiile făcute, pentru a nu fi omisă nici una și pentru a le putea mulțumi, deoarece Banca nu ne comunică numere lor.

Sumele, din abonamente sau donații, pot fi depuse direct la casieria Fundației sau în contul nostru de la Banca Comercială Română (BCR), Filiala sector 7, București - str. Londa nr. 10. Cont valutar: 472131600160; cont lei: 4516101233

Mulumim celor care ne-au susținut material la tipărirea numărului de față:
Dutch Fund for Central and East European Book Projects - Amsterdam,
Fundatia Soros pentru o societate deschisă și Computer Publishing Center (CPC)

IMPRIMAT LA R.A.I. CORESI